

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 17.

Onsdagen den 6 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 141, angående statsverkets övertagande av staden Grännas förpliktelser beträffande en icke lagfaren rådmän, vilken vid rådhusrättens i staden upphörande kommer att indragas.

§ 2.

Vidare föredrogs samt remitterades till statsutskottet herr Olssons i Mora m. fl. på bordet liggande motion nr 508.

§ 3.

Härefter föredrogs, men bordlades åter andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2 och 3.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Till avgörande företogs härpå konstitutionsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om viss ändring i § 12 riksdagsordningen.

Ang. viss
ändring i § 12
riksdags-
ordningen.

I en inom andra kammaren av herr Ström m. fl. väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 108, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i § 12 riksdagsordningen, att till sådan riksdagsman, som tillika vore statsråd, riksdagsarvode ej skulle utgå.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet hade av herrar Bergman, Källman, Borg, Andersson i Igelboda och Lundqvist fogats reservation utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Ström: Herr talman! Den föreliggande motionen framför ju ingen ny fråga. Redan vid 1932 års riksdag väcktes en liknande motion, och när man behandlade denna i konstitutionsutskottet, ansågs det ju, att denna fråga var av sådant värde, att man borde inflicka den i den allmänna utred-

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 17.

Ang. viss ändring i § 12 riksdagsordningen. (Forts.)

ning, som då skulle företagas angående vissa ändringar i riksdagsmannaarvodet. Vid det tillfället avlogs emellertid frågan av första kammaren, medan förslaget om en dylik utredning bifölls här i den andra. Nu kunna vi konstatera, att konstitutionsutskottet har gått på avslag beträffande denna motion.

Det heter i slutet av utskottets motivering för detta avslag: »I övrigt hava några nya synpunkter icke anförts i motionen för den så nyligen avgjorda frågans återupptagande.» Om det nu icke anförts några nya synpunkter, så äro enligt min mening de gamla synpunkterna beträffande detta krav så starka, att man borde taga hänsyn till dem. Nog tycker man, att när statsråden ha en ersättning av staten på respektive 40, 30 och 24 tusen kronor per år för sitt arbete, de icke därutöver behöfve erhålla riksdagsmannaarvoden, i all synnerhet som vi påpekat, att de enligt grundlagen icke kunna deltaga i det riksdagsarbete, som man betecknar som det väsentligaste, nämligen utskottsarbetet. Nu kanske det är någon, som säger, att det finns andra riksdagsmän, som icke heller deltaga i utskottsarbetet. Men de äro åtminstone icke enligt grundlagen förhindrade att deltaga i detta arbete, även om de äro utestängda av andra skäl. Detta visar ju, att den tanke, som vi gjort oss till tolk för, nämligen att man borde begränsa dessa dubbelavlöningar, torde vara riktig.

Nu säger utskottet, att »som utgångspunkt för förslaget återopas 'kampen mot dubbelanställningar'», och att denna utgångspunkt skulle vara fullständigt felaktig. Är man så alldeles säker på det? Vad är det, som är kärnan i dubbelanställningar? Det är icke det, att vederbörande ha mycket att utföra, ty man vänder sig icke emot, att personer, som själva vilja arbeta mycket, få göra det, utan det centrala är väl ändå, att de ha betalt från två olika håll, och i detta fall t. o. m. för samma arbete. Det är detta, som man reagerar emot, och framför allt i sådana tider, då arbetare och andra av småfolket fått sin levnadsstandard nedpressad, sina löner sänkta. Då tycker man åtminstone, att det vore lämpligt att avskaffa dessa dubbelavlöningar. När vi tidigare motionerat om att man skulle sänka dessa statsrådslöner, som enligt vår mening äro alldeles för höga, så har det funnits sådana, som, samtidigt som de gått emot denna motion, rekommenderat arbetare ute i landet att taga lönereduceringar. Arbetare som haft 1,500 eller kanske 2,000 kronors inkomst per år, dem har man rekommenderat att taga lönereduceringar, medan samtidigt dessa redaktörer och andra här i riksdagen konsekvent gått emot tanken på att reducera statsrådsarvodena. Det var därför rätt glädjande, att man 1932 kunde konstatera, att kammaren här på visst sätt reagerade emot dessa dubbelavlöningar genom att fordra den omnämnda utredningen.

Nu har emellertid konstitutionsutskottet vänt om. Visserligen finns det en reservation till utskottsutlåtandet, men jag förmodar, att den är tillkommen mera pro forma. I själva verket är det väl så, att partierna gå in för avslag på denna fråga. Vi kunna icke vara med om detta. Detta är ingen stor fråga, men det är en betydelsefull fråga. I övrigt är det så, att den berör den högsta ledningen här i landet, och när den högsta ledningen går före med sådana exempel, kan man icke gärna angripa andra, som godkänna och försvara dubbelavlöningar.

Det är med utgångspunkt därifrån som vi väckt denna motion för att demonstrera emot detta system med dubbelavlöningar, och det är med hänsyn till detta, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr Fast: Herr talman! Huvudmotionären i denna fråga har nu själv framhållit, att det här icke är någon stor fråga, och att det närmast varit

Ang. viss ändring i § 12 riksdagsordningen. (Forts.)

ett behov att demonstrera, som varit anledningen till motionen och det yrkande, som han ställde.

Utskottet har för sitt vidkommande sagt ifrån, att själva utgångspunkten i motionen, nämligen frågan om dubbelanställningar, icke kan vara tillämplig på det här ifrågavarande området. När man talar om dubbelanställningar, brukar det vara på det sättet, att det är fråga om att man vid sidan om ett arbete också åtager sig arbetsuppgifter, som kunde skapa försörjning åt andra. Här rör man sig emellertid på ett område, där det är fråga om förtroendeplatser, som icke på detta sätt kunna omhänderhavas av människor, som sakna sysselsättning. Jag tycker därför, att vi kunna avkoppla dessa argument och se detta som en fråga om besparing i statsutgifterna, ty det är enligt min mening att ställa problemet riktigt.

Anledningen till att åtminstone jag för min del har hamnat på avslagslinjen är främst den begränsning, som man i denna motion har gjort, då man uteslutande har hållit sig till statsråden, vilka alltså icke skulle få uppbära arvoden som riksdagsmän. Men om man vill taga upp hela detta problem till utredning och belysning, varför skall man då stanna blott vid statsråden och icke taga med de andra grupper av statstjänare-förtroendeämbetsmän, som antingen hava hela sina avlöning från staten eller också mycket betydande delar av denna avlöning orubbad under riksdagstiden? Det finns enligt min mening ingen anledning att på sätt som skett sätta statsråden i en särskild klass, utan vill man ha en sådan utredning, så bör man taga upp till utredning hela det stora problemet.

Nu har ju också riksdagen fattat beslut i denna fråga så pass sent som för endast ett par år sedan, och vi hava i utskottsutlåtandet sagt, att några nya synpunkter icke anförts utöver dem, som redan vid den tidpunkten förelågo. För egen del skulle jag hava hamnat på utredningslinjen, därest man velat taga denna vidlyftigare utredning och därmed ställt denna fråga i sitt stora sammanhang. När man icke gjort detta, finns det ingen anledning att på det sätt, som motionärerna här föreslå, begära utredning på det här området. Jag vill erinra om att det icke bara är statsråden, som icke deltaga i utskottsarbetet. Det finns ju även andra ledamöter av riksdagen, som icke deltaga i utskottsarbetet. Och vill man gå på en gradering i fråga om riksdagsmannarvoden med hänsyn till den arbetsinsats, som de olika ledamöterna göra, då är jag rädd för att man kommer in på en ganska ohållbar linje. Och jag tror knappast, att det i så fall blir statsråden, som komma i skottgluggen i första hand, utan det kanske i stället blir andra.

Då det, herr talman, icke minst med hänsyn till att vi om några ögonblick få till behandling en fråga, där man kommer att tala om begränsning av riksdagsdebatterna, kan vara tillräckligt med det anförda, hemställer jag med dessa få ord om bifall till utskottets förslag.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Inom utskottet har jag anslutit mig till ett yrkande, som gick ut därpå, att utskottet i år skulle upprepa sitt förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte i enlighet med de riktlinjer, som angavos i utskottets utlåtande 1932. Då detta yrkande icke vann majoritet i utskottet, voro vi, som önskade gå fram på denna linje, förhindrade att reservationsvis framföra något yrkande, då ju detta skulle gått långt utöver motionens ram. Även motionen synes vara skriven på ett sådant sätt, att man av rent formella skäl icke kan yrka bifall till denna, därest man skulle vilja gå motionären till mötes. Jag anser i likhet med den föregående talaren, att skall detta problem tagas upp till undersökning och övervägande, så bör detta ske i ett större sammanhang.

Ang. viss ändring i § 12 riksdagsordningen. (Forts.)

Jag kan, herr talman, under sådana förhållanden för närvarande icke ställa något yrkande.

Herr **Ström**: Herr talman! Invändningen att frågan bör upptagas i ett större sammanhang har man alltid hört, när man framfört ett eller annat detaljförslag. Men det där större sammanhanget kommer så sällan. Det är endast en smidig formulering för undanskjutandet av en fråga. När man icke vill och icke kan direkt gå emot ett förslag, kommer man alltid med den där formuleringen, att frågan lämpligen borde upptagas i ett större sammanhang. Varför behöver denna fråga upptagas i ett större sammanhang? Ja, på den frågan har man icke fått något svar. Går det icke lika väl på denna punkt som på andra att taga detaljfrågorna för sig och ändra beträffande dessa? Det synes man emellertid nu icke vara piggt på att göra.

Vad sedan beträffar den omständigheten, att jag i motionen angivit, att kampen mot dubbelanställningar är en aktuell fråga, så är detta icke det grundläggande för denna motion, utan det grundläggande är ju orättvisan i att man från statens sida utbetalar dubbelavlöning till dem, som redan tidigare uppbära en så hög avlöning av staten. Huru kan man tänka sig, att man skall kunna föra någon kamp emot dubbelavlöningar beträffande dem, som ha 6,000, 7,000 eller 10,000 kronor om året, när regeringsledamöterna med sina 24,000, 30,000 och 40,000 kronor uppbära dylika dubbelavlöningar? Och det är väl ingen, som vill påstå, att de kunna utföra det arbete, som de eljest i egenskap av riksdagsmän skulle kunna utföra, då de ju äro förhindrade utföra utskottsarbete och vad därmed sammanhänger.

Någon gradering av arvodena har icke ifrågasatts i denna motion, men det har hänvisats till dessa faktiska förhållanden. Att det sedan blir en gradering av arbetet, vem beror det på? Det beror naturligtvis icke på den enskilde riksdagsmannen, utan det beror ju på partiförhållandena och på det sätt, varpå man samverkar för att utestänga vissa riksdagsmän från utskottsarbete. Men vi hava aldrig tänkt, att denna utestängningsprincip, som i och för sig är felaktig, skulle på något sätt premieras och knäslättas genom att man skulle gradera arvodena. Den synpunkten har ju heller icke framförts i motionerna vare sig nu eller tidigare.

Då frågan genom en motion framfördes vid 1932 års riksdag, gick ju, såsom jag redan nämnt, konstitutionsutskottet in för den linje, som här omtalats. Det är ju därför rätt förvånansvärt, att utskottets utlåtande nu blivit sådant, som det här föreligger. Är det första kammarens avslag 1932, som verkat avskräckande, eller är det någonting annat som gjort, att man icke nu vågat fullfölja den inställning, som konstitutionsutskottet tidigare haft? Den frågan kan man ställa sig.

Avsikten med den föreliggande motionen är naturligtvis att utåt väcka opinion för det orättvisa i dessa dubbelavlöningar. Och då bör man börja med att peka på de högst uppsatta och där kräva rättelse för att sedan fortsätta på andra områden.

Efter att ånyo hava erhållit ordet yttrade herr **Ström**: Herr talman! Enligt uppgift skulle det möta formella hinder för det yrkande, jag här framställt om bifall till motionen. Med anledning därav skall jag be att få göra en liten ändring i detta yrkande. Jag skall be att få ändra det därhän, att jag yrkar ett tillägg till § 12 riksdagsordningen av följande lydelse: »Till riksdagsman, som tillika är statsråd, utgår ej arvode.»

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Ström

Ang. viss ändring i § 12 riksdagsordningen. (Forts.)

under överläggningen senast framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Herr Ström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Ström under överläggningen senast framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om viss begränsning av yttranderätten vid sammanträden med riksdagens kamrar.

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar.

I en inom andra kammaren av herr *De Geer* väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 12, hade föreslagits, att riksdagen ville besluta införande av sådana bestämmelser, att riksdagens talmän bemyndigades att till undvikande av onödigt långa kammardebatter vid behov föreskriva viss tidsbegränsning för talare, som begärde ordet vid kamrarnas sammanträden.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Rahmn*, *Lindskog* och *Björck* i Kristianstad, vilka inom utskottet hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i motionens syfte.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *De Geer*: Herr talman! Konstitutionsutskottet har avstyrkt den motion, som jag har väckt angående viss tidsbegränsning för talare i riksdagen. Det förefaller mig emellertid, som om konstitutionsutskottets majoritet i grund och botten vore något tveksam, därför att utskottet bland annat säger: »Skulle det oaktat de påtalade förhållandena göra sig starkare gällande, torde det böra tagas i öfvervägande, om åtgärder i motionens syfte böra tillrådas.» Dessa ord ge mig den tanken, att man kanske inom utskottsmajoriteten dock varit ganska tveksam för att icke säga lutat något åt den åsikt, jag tillåtit mig här komma fram med.

Jag är mycket tveksam, huru det skulle gått med min motion, om den skulle ha avgjorts genom en folkomröstning här i landet. Ja, jag kanske icke skall säga, att jag är tveksam, utan jag anser det ganska troligt, att min motion då skulle fått ett annat öde, än vad den nu sannolikt får genom det beslut, som väl kommer att fattas här i riksdagen i dag. Kanske man invänder, att svenska folket i allmänhet icke har satt sig synnerligen in i vad frågan gäller, och att det icke satt sig tillräckligt in i riksdagens arbetssätt. Ja, så är nog

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
också förhållandet. Jag har också tillåtit mig i min motion påpeka, att en stor del av kritiken på detta område är felaktig och överdriven. Men om än kritiken överdrives, så kan det nog icke förnekas, att det ligger något fog i den kritik, som kommer till synes i den fråga jag berört.

I utskottets utlåtande påpekas, att ända från år 1867 och till nu har icke i riksdagen kommit upp något förslag i den riktning, som jag nu kommit med. Då framkom nämligen ett förslag, att ingen talare skulle få yttra sig mer än två gånger i varje fråga. Riksdagens arbetssätt är i stort sett, måste man säga, detsamma nu som vid den nuvarande riksdagsordningens tillkomst. Men nog har det i alla fall tillkommit en del omständigheter, som kunna ge anledning till att nu tänka på någon reform, eventuellt en sådan som den, jag här föreslagit. Är det verkligen så, att den diskussion, som förekommer i riksdagen, alltid är sådan, som man skulle önska sig? Det kan nog finnas anledning till en viss kritik, så att man komme till ett tillstånd, som mera närmade sig det ursprungliga, d. v. s. att man här i kamrarna mera skulle försöka övertyga varandra, så att icke den kritik hade allt för mycket rätt, som säger, att allting avgöres i utskotten, och att plena i allmänhet äro mera ett skådespel utan större betydelse. Jag tillåter mig säga, att det kanske kunde vara av värde att företaga någon liten självrannsakan och göra en liten undersökning i protokollen angående sättet för diskussionerna.

Det har framkastats i en tidning här i landet, en socialdemokratisk tidning — jag tror det var redaktören för densamma, som vid berörande av min motion bl. a. framhöll detta — att »herr De Geer har väckt denna motion i all välmäning». Ja, mina damer och herrar, jag måste säga, om jag får använda samma uttryck, den har verkligen tillkommit i all välmäning. Min tanke vid motionens väckande har varit uteslutande att om möjligt taga ett litet steg för att förtaga kritiken det mesta av dess berättigande på detta område och försöka att komma något litet framåt, så att riksdagens anseende på detta område icke på något sätt skulle behöva utsättas för skada. Jag tillhör dem, som äro livligt övertygade om att det lyckligaste här i landet är att vi måtte få behålla riksdagen, att vi överhuvud måtte få behålla ett parlamentariskt styrelsesätt. Och när man har den utgångspunkten, så måste det vara följdriktigt, att man, om man upptäcker något, som man tror på något sätt kan vara till riksdagens skada, då försöker att i sin ringa mån gripa in till rättelse.

Det har också sagts, att denna motion och detta yrkande äro obehöfliga, ty riksdagens ledamöter kunna ju själva, så att säga under hand, rätta till missförhållandena. De gamla orden, att den största segern är segern över sig själv, kan man naturligtvis tillämpa här, och om man tilläventyrs någon gång i sin iver vill bidraga till att göra en allt för lång debatt, så kunna dessa ord vara tänkvärda. Om man överhuvud tror på det nuvarande riksdagsskicket, bör man, som jag tidigare sade, gripa in mot alla förekommande oarter, och jag tror icke det kan vara riktigt att man låter de fel, som upptäckas, samla sig på hög, i tanke att konstitutionsutskottet möjligen kommer att senare gripa in. För mig förefaller det vara riktigare, att om man är överens om att här är något som behöver rättas till, så bör också något göras, innan man kommer allt för långt fram i tiden. De som önska, att riksdagen skall vara ett verkligt bålverk emot omstörtande tendenser, borde således utan tvekan slå vakt om riksdagen och taga bort även sådana oarter, som kanske för många kunna synas mindre betydande. Om vi däremot önska oss enväld eller diktatur här i landet, då bör man naturligtvis bortse från allting, som kan göra riksdagen impopulär, men om man icke har den åsikten, vågar jag tro, att det riktiga är att gripa in utan tvekan.

Nu har man sagt beträffande kritiken emot riksdagens arbetssätt, att de

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

långa, ibland mycket långt utdragna debatterna betyda i kostnadsavseende icke så värst mycket. Ja, det är nog också riktigt, om man räknar ut direkt vad det betyder i kostnad per timme, men om man räknar i kostnad för minskat anseende hos svenska folket på grund av långdragna debatter, tror jag man räknar fel, om man icke ingriper.

Bland argumenten emot mitt förslag skall jag tillåta mig beröra några som jag hört och känner till. Man säger till en början, att om mitt förslag genomfördes, skulle det kunna bli ett hinder för den fria yttranderätten. Jag kan icke för min del tro att detta vore möjligt, så som jag tänkt mig förslaget. När man säger, att frågorna behöva all möjlig belysning, är det naturligtvis också riktigt, men jag vågar påstå, att om en debatt pågått länge och det bleve tidsbegränsning, exempelvis till 10 minuter, skulle man därigenom icke riskera, att icke alla frågor skulle få fullständig belysning. Jag tror t. ex. icke — men det är kanske ett litet långsökt exempel — om man ginge tillbaka till den gamle Demostenes, att denne store vältalare skulle ansett det nödvändigt att övertyga sina motståndare genom att inlåta sig på ett oerhört långt debatterande. Det har också i argumenten mot mitt förslag framhållits, att man rent av skulle anse det fördelaktigt att bibehålla möjligheterna till obstruktion. Men, mina damer och herrar, det är väl knappast tänkbart, att någon på allvar kan hava en sådan uppfattning. Man har ju i andra länder sett exempel på tråkiga följder av sådan obstruktion. Det har vidare sagts, att genom mitt förslag någonting så orimligt skulle kunna bli en följd, som att remissdebatterna skulle inskränkas. Något sådant kan naturligtvis knappast tänkas på fullt allvar, utan jag förmodar kammarens ledamöter söka förstå min tankegång, att det i allmänhet vid de mera ordinarie långdragna debatterna kan vara önskvärt med en tidsbegränsning.

Såsom också konstitutionsutskottet framhåller, har i det kommittébetänkande, som avgavs den 31 oktober 1931, förslag framställts angående vissa ändringar i riksdagens arbetsformer. Där har nämligen påpekats, att i övriga parlament finnes i allmänhet en hel del bestämmelser angående inskränkningar i tiden för talarnas anföranden eller deras sätt att tala. Jag skall tillåta mig taga några få exempel. I Belgien exempelvis finnes både i senaten och i representantkammaren den regeln, att en talare får yttra sig endast två gånger; tidsbegränsning kan också beslutas. I Danmark kan ordföranden föreslå avslutning av sammanträdena. I England förekommer dels tvångsvis avslutning i vissa fall, dels beslut i förväg i vissa fall, t. o. m. om avslutning av sessioner. I Frankrike finnas också liknande bestämmelser. I Förenta staterna finnes också något liknande; ofta är tiden i förväg bestämd för avslutning. I Nederländerna gäller detsamma, likaledes i Norge, där det också föreligger förslag bl. a. gående ut på att presidenten eller tio medlemmar skola kunna föreslå tidsbegränsning.

Då jag skulle utforma min motion och skulle överväga de förslag, som den samma borde utmyнна i, hade jag några alternativ att överväga. Sålunda tänkte jag mig först den vägen, att jag skulle föreslå en i lag eller i stadga för riksdagen bestämd tid för varje talare, men jag övergav detta alternativ såsom varande i mitt tycke olämpligt i alla avseenden. Det fanns också den möjligheten att kamrarna skulle själva besluta avslutning, men jag reflekterade icke heller på detta. Det fanns också möjligheten att överlåta åt kamrarnas presidier, åt talmän och vice talmän att avgöra huruvida under en debatt en viss tidsbegränsning behövde genomföras. Men jag fastnade för det som jag tycker enklaste och rimligaste, d. v. s. att överlämna åt den fungerande talmannen att själv bestämma en viss tidsbegränsning, då han fann debatten tendera att bli allt för lång. Det förefaller mig också av konstitutionsutskottets

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
betänkande, som om man i utskottet i princip icke inriktat sig emot själva sät-
tet för begränsningen, sådan jag tänkt mig den.

Vad skulle det kunna bli för följder, om exempelvis talmannen hade den
makt, som jag tillåtit mig föreslå, att han borde hava? Skulle det kunna bli
någon orätt emot de olika partiernas medlemmar? Nej knappast, om talman-
nen föreskrev ett visst antal minuter, något som exempelvis ofta förekommer
vid mångfaldiga sammanträden av enskild natur. Det skulle bli lika för alla
partier. Skulle man behöva frukta för att herrar talmän skulle bli allt för
stränga och använda sin makt allt för mycket? Nej, jag tror knappast att
man behöfve frukta något sådant av så utmärkta och framstående talmän, som
vi alltid haft i den svenska riksdagen. Jag tror, att man med fullständigt
förtroende skulle kunna överlåta den makten åt talmännen, som säkerligen
skulle komma att använda den på ett lämpligt sätt. Men jag föreställer mig,
att enbart detta att talmännen hade den maktbefogenheten, enbart detta hot
skulle antagligen verka begränsande i många fall.

Som jag tidigare sagt och framhållit i min motion, har jag velat i min ringa
mån försöka bidraga till en reform, som skulle syfta till att höja riksdagens
anseende utåt, och jag kan icke förstå, att det kan vara rådligt att ställa sig
tveksam på denna punkt, lika litet som man i andra punkter, där det gäller
höjandet av riksdagsskickets anseende och förtroendet för detsamma, bör dröja
med att vidtaga de åtgärder, som kunna erfordras. Utvecklingen och tidsström-
ningarna nu för tiden gå ganska fort, och jag tror icke att det är klokt att med
armarna i kors låta vår riksdagsrepresentation bli sådan, att den kanske en
dag icke kan bli det bålverk, som vi alla önska oss att den skall bli mot ytter-
lighetsriktningar. Jag är övertygad om, att bibehållandet av en slagkraftig
riksdag måste vara det effektivaste sättet att lotsa gamla Sverige genom tidens
stormar. Om man finner en och annan oart, som möjligen för mången kan
befinnas vara mindre väsentlig, så måste nog ändå det riktiga vara, att — om
jag får taga en liknelse — liksom en klok trädgårdsmästare skära bort de vild-
skott, som vuxit fram. Riksdagen måste bibehållas som den bärande rygg-
raden i vår samhällskropp, och då jag har denna uppfattning och tror på nöd-
vändigheten att bibehålla ett kraftigt och gott riksdagsskick, har jag tillåtit
mig att väcka den motion, som nu behandlas av kammaren.

Jag skulle givetvis, herr talman, helst velat yrka bifall till min motion, då
dess genomförande ju skulle verka snabbare, men då jag anser detta gagnlöst,
ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Herr Hallén: Herr talman! En debatt om de långa riksdagsdebatterna bör
om möjligt själv icke vara lång, och icke heller de anföranden, som där hål-
las. Jag skall också försöka taga detta ad notam.

Jag vill inledningsvis erkänna, att motionärens motiv äro värda all akt-
ning. Jag är övertygad om, att han icke alls vill med sin framstöt ge något
stöd åt det inom vissa suspekta läger lanserade talet om parlamentsledan.
Däremot vill jag sätta ett frågetecken för det betyg han ville ge sitt eget
uppslag genom att förmena, att om det bleve fråga om en folkomröstning,
skulle det bli ett annat resultat än det till vilket utskottet har kommit.

Det är onekligen så, att det finns ett visst fog för motionärens klagan över
i onödan utdragna debatter. Vi hava särskilt under senare år haft många
både tråkiga och ledsamma erfarenheter därav, det skall villigt erkännas, och
det var icke så värst länge sedan, som vi hade en debatt på ett par timmar, som
var fullständigt onödig. Jag erinrar hurusom vid slutet av riksdagen i fjol
vi en dag hade en föredragningslista med 70 å 80 ärenden. Rätt som det var,
kom det före ett anslag rörande Hornborgasjön, som upptog tiden i drygt

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

en timme, vilket verkade ganska förvirrande eller hindersamt på den fortsatta behandlingen. Och ibland förekomma ju här mellan olika grupper uppgörelser, som äro av den art, att de strängt taget icke höra till riksdagens förhandlingar. Så nog har motionären rätt i, att ibland bli debatterna uttänjda med inlägg, som kunna vara ganska ovidkommande för vad som förehaves. Men att därifrån taga steget till att företaga en begränsning av yttranderätten hava vi icke ansett tillräddigt. Något sådant missbruk som, låt oss säga, obstruktioner, likartade med vad som förekommer i den finska riksdagen, kunna vi ju dock icke säga, att här försiggår.

Vad skulle man då kunna göra för att råda bot mot de missförhållanden, som ändock finnas? Jag tillåter mig peka på, att de olika riksdagspartierna böra kunna söka organisera eller rättare åtminstone rationalisera de större debatterna och gärna utan att använda partipiskan hålla hand över att icke alltför pratsamma kammarledamöter få breda ut sig i debatterna.

Sedan kommer den ytterst ömtåliga frågan om våra aktade talmän. Det är ju mycket mänskligt, om talmännens berömliga mänhet om opartiskheten skulle kunna betyda en frestelse till att ibland skatta för mycket åt passiviteten. Det kan lätt tänkas en sådan situation, och det inträffar väl ibland, att en talare, som i otillbörlig form skrider utanför ämnet, kan bli erinrad från talmannen om detta, medan däremot anföranden, som åtminstone i yttre form äro korrekta, men som gå utanför ämnet, kunna få framföras utan hinder. Jag säger det, herr talman, därför att det är på samma gång ett erkännande åt talmännens svåra ställning. Det är icke så lätt att, då man icke har några maktbefogenheter, kunna gripa in. Det kan också inträffa, att talmannens befogade erinran till en talare icke alls beaktas av denne. Talman sitter där värlös, och en talare kanske förklarar helt frankt, att hela hans utsvävning på ovidkommande vägar, den anser han höra till ämnet. Jag erkänner därför mer än gärna, att det icke är lätt för en talman ur den synpunkten att han givetvis är mån om sitt anseende att vara opartisk. Om han skulle få rätt att begränsa debatten i sin helhet, skulle detta naturligtvis medföra oerhörda svårigheter för honom, därför att han då lätt kunde få den skuggan över sig, att han anlade partisynpunkter. Vi måste alla erkänna den oerhört ömtåliga ställning, som en talman har. Men däremot förmenar jag, att kammaren nog med jämnmod skulle finna sig i, om våra talmän ibland inte bara under hand och enskilt erinrade alltför långgrandiga talare om vikten av begränsning, utan även öppet direkt ifrån presidiet och till protokollet uttalade en vädjan till kammaren att söka iakttaga större begränsning. Det är visserligen möjligt, att sådden i vissa fall fölle på hälleberget, men nog finns det tillräckligt med omdömesgilla medlemmar, som skulle taga en sådan erinran ad notam. Jag menar alltså, att detta bör vara de vägar, som man bör gå fram på. Partierna böra söka en smula bättre rationalisera åtminstone de större diskussionerna, och talmännen böra i högre grad än hittills göra behövliga erinringar.

Skulle dessa medel icke ha erforderlig verkan, då först men icke förr, bör riksdagen överväga, om åtgärder i syfte att kunna, med all opartiskhet, företaga en begränsning av debatterna, böra komma i fråga.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindskog: Herr talman! Den föregående ärade talaren herr Hallén började ju med att säga, att det var nödvändigt att i debatten uttrycka sig kort. Jag förstår, att med den ståndpunkt, han har, var detta av vikt för honom. För min del är jag i den synnerligen lyckliga belägenheten att in-

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
genting riskera genom att tala för länge, ty, om jag det gör, får man bara ett nytt bevis på hur lämplig den av herr De Geer väckta motionen är. Jag är sålunda fullkomligt oförhindrad att fritt ur hjärtat säga vad helst jag vill.

Här föreligger — det kan man läsa ut ur utskottets utlåtande — icke egentligen, som motionären trodde, någon tveksamhet, utan det föreligger olika meningar. Inom majoriteten av konstitutionsutskottet finns det två meningar. Den ena är den, att allt är bra som det är. Debatterna äro så förträffliga här i riksdagens kammare, att det vore synnerligen orätt att önska någon förändring. Den andra uppfattningen — det är den, som närmast representeras av herr Hallén — är, att det visst icke är bra som det är, men dels är det svårt att ändra och dels är det ännu icke så galet, att man behöver ändra.

För min del har jag jämte ett par andra reservanter liksom motionären ställt mig på den ståndpunkten, att jag tror, att det vore ganska lämpligt, att man redan nu övertvägade, hur man skall kunna bota de uppenbara missförhållanden, som enligt min mening råda.

Det är märkvärdigt med riksdagens arbete. I utskott eller på partimöten äger det ju rum utomordentligt klarläggande debatter. Det är debatter, som man lyssnar till med utomordentlig glädje och behållning. Jag försäkrar, att om man på ett partimöte eller i ett utskott är oviss om en fråga, som man icke satt sig in i tillräckligt, vinner man verkligen genom att lyssna på debatterna en ståndpunkt, och man får sin egen uppfattning upplärd i mycket glädjande mån. Men i riksdagens kamrar är det ofta, som om det vore någonting verklighetsfrämmande, något nästan spöklikt över debatterna. Det står där en herre, i bästa fall omgiven av några trogna, och talar. Resten av kammaren sitter och pratar eller går ut i korridoren eller äter lunch eller gör någonting annat nyttigt. Man hör inte på debatten. Detta är något som är så utomordentligt allmänt, så det lönar sig icke att förneka det, mina herrar! Allmänheten är vittne till vad vi göra här.

Man klandrar riksdagsmedlemmarna därför att de icke höra på debatterna. Jag anser tvärtom, att ibland är det helt enkelt vår ofrånkomliga skyldighet mot oss själva att icke höra på debatterna. Sådana kunna de vara! Dessutom överskrider det den mänskliga hjärnans prestationsförmåga att sitta timme efter timme och dag efter dag och höra på debatter utan att få ut något av dem. Här behövs förvisso en självrannsakan och en förbättring.

Herr De Geer har säkerligen rätt i, att allmänna opinionen ute i landet — vi kunna se det i pressen — har den ganska bestämda uppfattningen, att det icke skulle skada med en ändring. Under de veckor, som nu gått, ha gång på gång kammarledamöter kommit fram till mig och sagt: Håller detta på, måste vi ju ändra det hela.

I pressen har sagts åtskilligt både för och emot. En socialdemokratisk riksdagsman, ledamot av första kammaren, har i en tidning på västkusten uttalat, att det icke är bra som det är. Särskilt skulle det vara två gamla uvar i första kammaren, som förstörde debatterna. Han sade, att vi kunna icke finna oss i denna terror från de åldriga gråhårsmännens sida. Jag för min del måste säga, att jag protesterar emot, att man gör detta till ett åldersproblem, ty i andra kammarens debatter finns det både medelålders uvar och unga uvar, som i lika hög grad fördärva debatterna. Detta kan icke vara nyttigt för riksdagens anseende. Jag vill bara citera en liberal Stockholmstidning, som häromdagen talade om detta gummi elasticum, som man förnimmer i riksdagens långtrådiga debatter.

Nu säger man — särskilt herr Hallén var inne på den tanken —, att partier-

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

na skulle rationalisera debatterna. För min del får jag, herr talman, säga: Jag skulle mycket önska, att partierna rationaliserade debatterna, men jag tvivlar på att detta är möjligt. Det går inte, ty här i riksdagen ha vi redan och komma säkerligen ytterligare att få en del småpartier, som icke låta rationalisera sig. Det kommer utomparlamentariska insatser in i debatterna. Man kanske ingenting bättre begär än att förstöra debatterna. Det hjälper icke med ett rationaliseringsförsök, om det nu överhuvud taget blir iscensatt.

Sedan talade herr Hallén om den ömtåliga ställning, som talmännen skulle få genom detta. Ja, det är ju klart, att det blir en ömtålig ställning — jag medger det öppet och gärna — men det blir väl icke en ömtåligare ställning för våra talmän i Sverige än den ställning, som talmännen ha i de flesta parlament i världen. I de allra flesta parlament har det, mina herrar, införts en begränsning av yttranderätten. Det har lagts framförallt i talmännens händer att ingripa, då så är nödvändigt.

Herr Hallén sade, att han skulle önska, att talmännen mera ingrepe och öppet vädjade till talarna att begränsa sig i debatterna. Jag förstår fullkomligt väl, att våra talmän draga sig för detta. Jag har flera gånger bevittnat, hur talmannen uppmanat kammarledamöterna eller en viss talare att fatta sig kort. Härvid har det ofta inträffat, att talmannen fått ett snäsigt och avspisande svar på sin uppmaning. Man har svarat: Jag talar inte alls för länge. Jag talar så länge jag vill o. s. v. Sådant kan icke vara angenämt för en talman att höra. I en stor liberal Stockholmstidning förklarar i dag den person, som brukar utpekas såsom den store mästaren i långtalighetens konst i första kammaren, att det är hans ovillkorliga skyldighet emot mänskligheten — så säger han — att tala så länge, han gör det under obeskrivliga lidanden, men han är tvungen att göra det. När man har med sådana psyken att göra, förstå nog herrarna, att det icke går med några rationaliseringar.

Så säger man, att det är synd om talmännen att behöva åtaga sig en så ömtålig uppgift. Man säger, att de skulle beskyllas för partiskhet. Jag har för min del ett fullständigt förtroende för våra talmän. Jag tror icke, att de skulle visa prov på någon partiskhet utan låta varje åsikt komma fram fritt och öppet. Här är icke meningen att inskränka åsiktsfriheten. Någon barmhärtighet mot talmännen kan jag icke hysa, ty de äro till för att ordna debatterna på bästa sätt, och om det från allmän parlamentarisk synpunkt befinnes vara nödvändigt att ingripa, få talmännen underkasta sig det. Jag är övertygad, att talmännen i sitt hjärta icke skulle ha något emot att kunna sätta makt bakom sina ord, då de önskade begränsa en debatt.

Det har sagts, att det är vår önskan att begränsa yttrandefriheten och att riksdagsmännens yttrandefrihet icke finge begränsas. För min del protesterar jag mot detta. Det är varken motionärens eller reservanternas önskan att begränsa yttrandefriheten. Vi anse, att det tillhör ett fritt demokratiskt samhällsskick, att varje åsikt skall få fritt utsägas, men vi protestera emot det hinder för yttrandefriheten, vilket ligger uti det fullständigt onödiga pratande, som ibland exekveras i riksdagen. Det är den stora risken med detta yttrandeflöde, att det ofta nog faktiskt förhindrar, att den verkliga debatten kommer till sin rätt. Det är därför jag för min del tror, att vi med hänsyn till åsikts- och yttrandefriheten förr eller senare skola bliva tvungna att slå in på denna väg. Vad skulle hindra oss här i den svenska riksdagen att gå samma väg som de flesta parlament slagit in på? I det engelska parlamentet har talmannen en sådan makt, att det skulle väcka en våldsam proteststorm, om vi skulle lägga samma makt i våra talmäns händer. Han har makt att hoppa över en talare och att giva ordet åt den person, som han anser bäst kunna föra fram en åsikt från ett visst parti. Vad skulle vi säga, om man lade en

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
sådan rättighet i våra talmäns händer? Det är dock något helt annat och mindre, som här kräves, nämligen att talmännen skola ha rätt att, då de finna, att pratet flödar över alla gränser, sätta makt bakom ordet.

Mina herrar, jag skall icke fortsätta längre, Jag vill dock säga, att vi böra slå vakt om vår demokrati och vårt parlamentariska statsskick. Det göra vi bäst genom att vi skaka av oss de oarter, som finnas hos oss själva. Vi skola icke vara ivriga att reformera på alla andra håll men vara urkonservativa, när det gäller riksdagens egna arbetsformer.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Norrköping och *Wallerius*.

Herr *Lindman*: Herr talman! Man borde ju kunna hoppas, att den debatt, som hålles i detta ämne, skulle bli en mönsterdebatt, där man begränsade sig till att säga vad som är nödvändigt och ingenting annat. Jag skall också försöka att inte taga upp saker, som det redan har talats om, men det är ett par synpunkter jag särskilt ville framhålla.

I tidningsuttalanden har det gjorts anmärkning mot våra talmän. Man kan icke begära av talmännen, att de gång på gång skola säga till kammarens ledamöter: Var så snälla och var kortfattade! Var så snälla och håll inte så långa anföranden! Var god håll eder till ämnet! Man kan icke komma med en sådan begäran, då talmännen icke ha någon befogenhet att förkorta debatterna. Jag vet, att talmännen under hand verka ganska mycket härför, men genom direkta uttalanden i kammaren komma de icke långt. Det har varit bland det mest pinsamma, jag varit med om, när talmannen riktat sig till en talare och sagt, att denne icke höll sig till ämnet, och, som herr *Lindskog* påpekade, fått ett svar, som sannerligen icke varit passande. Att största delen av kammarens ledamöter reagerat emot detta är gott och väl, men det är icke uppbyggligt, att talmännen skola utsätta sig för någonting sådant, som att en talare fortsätter, fullkomligt oberörd av talmannens tillsägelse.

Motionären håller sig i sin motivering ganska mycket till vad folket tänker om vad som framkommer i riksdagsdebatterna. Vad han säger därom är riktigt. Jag instämmer i det, men jag skulle starkare än motionären vilja understrika debatternas betydelse för riksdagsmännen själva.

När jag som ordförande skall leda en förhandling — vilket ju inträffar vid mångfaldiga tillfällen — börjar jag, liksom bruket ju också är här i kammaren, alltid punktligt, ty jag har aktning för andras tid. Det har man däremot icke i den svenska riksdagen. Man talar en mängd i onödan. Man gör sig skyldig till upprepningar. Det gör jag kanske själv ibland, men det ändrar ju icke saken.

Herr *Lindskog* talade om parlamentet i England. Jag har många gånger varit i det engelska underhuset och även i överhuset, men jag håller mig nu till underhuset. Vet herrarna, att den obeskrivliga aktning, som underhusets ledamöter ha för talmannen, speakern, är sådan, att alldeles som herr *Lindskog* sade — om talmannen vidtar en åtgärd, som han har laglig befogenhet till, skulle ingen tänka på att opponera sig däremot. Det skulle icke falla någon parlamentsledamot in, vilket parti han än tillhör.

Så går det till i det parlament, som sedan lång tid tillbaka är vårt gamla mönsterparlament. Men där får man icke stå och läsa från papperet. Om en talare läser upp ett långt anförande, som han skrivit på förhand, ropar hela huset: Till ordningen! Och talaren tvingas att sluta. Talaren får ha ett blad med anteckningar, men han får icke stå och läsa innantill. Vi riksdagsmän förbereda ofta ett anförande med stor omsorg. Vi sätta upp det i skrift, och

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

sedan ge vi oss icke, förrän vi fått läsa upp allt vad som står på papperet, även om förut en annan talare sagt samma sak. Man borde beflita sig om att tala mera fritt, med stöd på sin höjd av en anteckningslapp. Skrivna anföranden borde i regel icke få förekomma.

I underhuset äro ledamöterna tvungna att sitta på sina platser, när de äro inne. De få gå till och från sina platser, men när de äro inne i underhuset skola de sitta på sina platser. Om någon skulle taga sig för att ställa sig såsom herrarna stå här nu, skulle hela huset ropa: Till ordningen! Och vederbörande skulle vara tvungen att gå tillbaka och sätta sig på sin plats. Det skulle säkerligen vara bra att införa samma ordning här.

Trots alla bemödanden, som gjorts från talmännens sida, ha vi i våra kammardebatter varken i det ena eller andra avseendet en riktig ordning, och man blir många gånger ledsen, när man är tvungen åhöra en debatt, som tänjes ut i det oändliga. Ofta blir det långa debatter i småärenden, som stå först på föredragningslistan.

Enligt min mening, herr talman, komma vi icke ifrån att göra någonting åt denna sak. Det kan komma den dag, när något parti här i kammaren försöker med obstruktion såsom nyligen skett i den finska riksdagen. Då kan det vara bra att ha förebyggt det i tid. Därför är jag för min del med om att försöka skaffa talmännen ökad befogenhet, och därför kommer jag att rösta för reservationen.

Herr Molander: Herr talman! Det vore ju mycket intressant, om motionären och hans vänner ville namnge den eller dem, som tala så förskräckligt mycket här i kammaren. För min egen del vågar jag tro, att jag tillhör dem som för det mesta tiga, och som anse, att om man skall begära ordet, skall man antingen ha varit motionär eller ha deltagit i utskottsbehandlingen av den föreliggande frågan eller också ha ett alldeles särskilt intresse för densamma. Nu finner jag emellertid t. ex., att motionären, som står här och pläderar för en talestid av tio minuter, själv måste använda sig av åtskilligt längre tid för att rekommendera dessa tio minuter åt andra. Vidare finner jag, att motionären under sin första riksdag, nämligen år 1933, höll fjorton anföranden här i kammaren. Så vitt jag kunnat finna, hänförde sig allenast ett av dessa anföranden till en av honom själv väckt motion. Slutligen finner jag, att motionären under fjolårets riksdag höll tretton anföranden.

Jag vill nu fråga herr De Geer, vilka de metoder äro, som han anser att man bör tillgripa, därest var och en av kammarens ledamöter skulle anse sig böra hålla så många, så långa, och jag höll nästan på att säga så omotiverade anföranden som herr De Geer själv hållit. Jag tror, att om varje riksdagsman skulle hålla fjorton anföranden under varje riksdagssession, skulle vi få stan- na här åtskilligt mycket längre än vi hittills nödgats göra.

När det nu förhåller sig på detta sätt beträffande motionären själv, och jag skulle tro också beträffande herr Lindskog liksom även den siste ärade talaren — ty icke ta väl de upp den minsta tiden här i kammaren — och då udden i detta förslag, så vitt jag kan förstå, är riktad mot kommunisterna, vilka — såsom jag väl förstår — man anser tala mycket och länge, får man icke förbise, att de kommunistiska grupperna här i kammaren — ja, egentligen finns det ju bara en grupp, som kallar sig den kommunistiska — ha synnerligen få medlemmar. Sillénkommunisterna äro ju endast två stycken, och skulle dessa två prata lika mycket som talare från övriga grupper göra, skulle det hela bli mycket värre än det i själva verket är. Man får ju dock ta hänsyn till, att de ha rätt att begära ordet här, och då de nu äro så få i sin

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
grupp, ha de följaktligen synnerligen många frågor att försvara, att intressera sig för och att beakta här i kammaren.

Jag tror, herr talman, att jag med en något självtagen rätt att representera dem som merendels icke säga så mycket här i kammaren, kan yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Voug: Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är närmast den, att jag anser, att konstitutionsutskottet i sitt utlåtande gått för långt i fråga om medgivande i den rikning, som motionären påyrkat. För min del hade jag velat, att konstitutionsutskottet klart skulle sagt ifrån, att riksdagen icke har någon som helst anledning att i detta fall följa synnerligen obetänksamma anvisningar.

Med det anförda har jag icke sagt, att jag anser, att allt är bra som det är, ty allt mänskligt är ju behäftat med åtskilliga brister; så också riksdagsmännen. Riksdagen är gud ske lov icke vald ur vältalighetssynpunkt. Hit har i stället kommit folk från olika delar av landet, personer som äro valda på grund av sakliga förtjänster, för vilka de gjort sig uppskattade i sina respektive hemorter. Man får inte begära, att allt som här säges skall vara ett mästerverk i fråga om koncentrationens konst. Men så länge riksdagen i stort sett ger en god och saklig behandling av spörsmålen, finns det icke någon anledning att hänga upp sig vid den formella sidan av saken. Riksdagen är icke en plattform för vältalighetsprov utan skall möjliggöra att alla nyanser i åskådningarna runt om i vårt långa land komma fram. Jag tror — såsom jag redan tillåtit mig säga i skrift — att motionären haft ett uteslutande vällovligt syfte, men det kan icke hjälpas, att denna motion är en liten eftergift åt riktningar, som man kan kalla antiparlamentariska, och som på olika sätt kunna komma det demokratiska samhället till livs. Samma riktning som plägar kritisera riksdagen, emedan utskottsbehandlingen där tar för stort utrymme, kritiserar också det myckna och långgrandiga talandet i riksdagen. Man förmenar, att saker och ting avgöras i utskotten, och att behandlingen i kamrarna är helt och hållet formell. Även om det nu är så, att utskottsväsendet intager ett stort utrymme i vårt parlamentariska liv, så sitter ju i varje utskott, som behandlar en viss fråga, endast ett ringa antal representanter för kamrarna, och följaktligen måste det föreliggande spörsmålet ventileras, när det kommer till kamrarna. Jag tror icke, att man rimligen kan göra gällande, att riksdagsdebatterna tynga ned riksdagsarbetet eller förlänga detsamma på ett orimligt sätt. Jag skulle i detta sammanhang kunna erinra om, att vi ännu icke i år, med undantag för remissdebatten, haft ett enda kvällsplenium, och vi befinna oss likväl i början av mars. Denna omständighet tyder väl ändå icke på, att man med fog kan säga, att riksdagsarbetet alltför mycket upptagits av några långa debatter, vilka en tidning funnit på att kalla »sega som gummi elasticum». Jag vill icke ge ett lillfinger åt de strävanden, som här framkommit, och jag måste säga, att man, när man hör de olika talarna yttra sig i denna sak, icke kan undgå att finna vissa anti- eller sympatier framskymta. Det har yttrats i en tidning, att det var så obehagligt när debatten fördes på den yttersta vänsterkanten, när kommunister, socialister och socialdemokrater förde långa debatter om saker och ting, som icke intresserade de övriga kammarledamöterna. Jag har icke anledning att ta representanterna för de socialistiska eller kommunistiska partierna i försvar. Herr Molander har ju redan vidrört den punkten. För min del måste jag säga, att vi nog få finna oss uti, att även talesmän för misshagliga riktningar ta till orda i kammaren, när nu dessa riktningar överhuvud taget fått in representanter i den svenska riksdagen. Det är långt ifrån något nöje alla gånger att ta upp strid med en

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

meningsriktning, för vilken de demagogiska motiven ofta spela större roll än de rent sakliga, men detta måste tyvärr göras, och riksdagsarbetet är väl icke uteslutande ett nöje, utan det är väl också ett arbete.

Här har i detta sammanhang utav herr Lindman nämnts ett ord. Han talade om obstruktion. Frågan om obstruktion sysselsatte verkligen utskottet en lång stund under debatten om denna sak. Jag tillät mig därvid säga, vilket jag tycker kan vara tillåtet att säga även här, att det är omöjligt att med föreskrifter av formell art förhindra obstruktion. Därest en meningsriktning finner sig böra föra obstruktionspolitik, tyder detta väl ofta därpå, att något är sjukt inom den institution, där något sådant förekommit, och det har hänt, att obstruktionen räddat demokratien, när den varit hårt trängd. En demokrati som är sund behöver inga skrankor. Är den däremot osund, hjälper det icke med skrankor. Den allra sämsta vägen skulle vara om man försökte få partierna att rationalisera debatterna eller med andra ord, att partierna skulle skicka fram sina paradtalare, som skulle tala för allmänheten eller rättare sagt för pressen, ty allmänheten får ju icke reda på mycket av vad som händer och sker annat än genom pressen. Det tycks nu som om pressen i detta fall och av skäl, som jag icke vill ge mig in på, söker driva upp en opinion och giva stöd åt den framställning, som här är framförd. Jag tror, att pressen gör bäst uti att försöka informera allmänheten om vad som säges och att icke se till sin egen bekvämlighet.

Trots, herr talman, att jag anser, att konstitutionsutskottets utlåtande går ett steg för långt i eftergift, ber jag att få yrka bifall till detsamma sådant det nu föreligger.

I detta anförande instämde herrar *Törnkvist* i Karlskrona och *Magnusson* i Kalmar, fru *Nordgren* samt herrar *Erlander*, *Osberg*, *Hansson* i Trollhättan, *Olsson* i Mellerud, *Hansson* i Rubbestad, *Norling*, *Anderson* i Råstock, *Gustavson* i Västerås, *Olsson* i Mora, *Ericsson* i Sörsjön, *Englund*, *Loven* och *Svensson* i Landskrona.

Herr Carlström: Herr talman! Om jag hade den ringaste tro på, att en utredning i denna sak skulle leda till något resultat, skulle jag icke ha något emot att instämma med reservanterna. Men vi ha ju en tämligen lång erfarenhet av hur det går, när vi sätta till utredningar, som syfta till att riksdagen skall reformera sig själv. Vi ha ju flera exempel på, hur dåligt det gått hittills i det avseendet, och jag tror, att det skulle gå lika dåligt i detta fall, om man nu skulle ställa till med en utredning.

Jag skall gärna erkänna att man, då man hör vissa debatter här i riksdagen, därvid man inom de olika partierna försöker komma åt varandra utan att egentligen röra vid själva sakfrågan, blir ganska uttråkad. Men då har man ju den möjligheten, som jag tycker skulle kunna organiseras bättre inom de olika partierna, nämligen att man går ut ur kammaren, något som jag tror i det långa loppet kunde verka en smula svalkande på vederbörande talareshust att fortsätta.

Det var emellertid närmast herr Lindsdags framhållande av, att den allmänna opinionen och särskilt pressen fastslagit, att det är alldeles uppåt väggarna med det myckna talandet här i riksdagen, som föranledde mig begära ordet. Denna anmärkning kan ju vara nog så sann, men jag tror likväl, att om man skulle ställa till med den folkomröstning, som den ärade motionären här var inne på, densamma icke skulle gå i den riktning, som motionären tycktes förutsätta. Jag har för min del aldrig kunnat förmärka, att någon riksdagsman fått stanna hemma därför att han varit en flitig talare. Tvärtom

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
hör man ofta ute i bygderna, då man träffar folk och resonerar om riksdagsarbetet, att den och den hörs aldrig i riksdagen, så vad har han där att göra? Detta är också ett utslag av den allmänna opinionen, som man inte utan vidare får förbigå. Varje år utges ju i tidningarna en redogörelse över riksdagens »flitigaste talare», en förteckning som jag förmodar folk studerar och bedömer vederbörandes duglighet efter.

Men vidare: skall man kunna lyckas genomföra bestämmelser i den riktning motionären här föreslagit? Herr Lindskog tyckte icke det var synd om talmännen, men själv måste jag säga, att en befogenhet av den art som här är föreslagen, skulle vara den svåraste en talman överhuvud taget skulle kunna få sig anförtrodd. Vi behöva bara tänka på den fråga, som herr Hallén var inne på, eller frågan om Hornborgasjön. Herr Hallén tyckte, att debatten i den frågan var alldeles onödig. Ja, det kan ju så förefalla den, som icke känner till dessa människors lidanden, som drabbades av det företaget, men själva ansågo de måhända denna debatt viktigare än de debatter, som herr Hallén från sina utgångspunkter anser viktiga. Motionären sade vidare, att det varit ifrågasatt att ingen talare skulle få hålla mer än två anföranden. Jag vet nu inte, om han därmed avsåg två anföranden under varje riksdagsmans livstid, två anföranden under varje riksdag eller två anföranden i varje fråga. Det är emellertid klart, att om varje riksdagsman icke skulle få hålla mer än två anföranden, så skulle detta leda till mycket tråkiga konsekvenser. Jag är för min del överens med dem, som anse, att här behövs självrensningen, och liksom herr Lindskog, fastän jag icke talar så mycket som han, anser jag, att man bör känna en viss bävan för att ta till orda. Har man emellertid behov av att säga något, bör man göra det, ty det *kan* betyda en förlust, att man icke säger sin mening.

Jag vill med det sagda ha framhållit, att jag gärna ser, att vi inskränka på talandet och motionerandet också för resten, ty det är de många motionerna, som ge mången av oss anledning att stiga upp och tala här, även om det bara är fråga om ett »begravningstal». Men det kan ju också hända, att man väcker en motion just för att få tala över densamma. Kunna vi emellertid icke själva iakttaga en viss måttfullhet, tror jag icke, att man genom en utredning skall kunna vinna det syfte, som man härvidlag vill nå.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Flyg: Herr talman! Det som gav mig anledning begära ordet i denna debatt var egentligen herr Lindskogs yttrande. Han underströk, att vad vi måste göra det är att slå vakt om demokratien och parlamentarismen. Motionären, som här i talarstolen öppnade debatten, säger för sin del, att han tillhör dem, som hoppas på, att vi skola få behålla ett parlamentariskt styrelsesätt. Vi kunna sålunda säga, att bägge dessa talare vittnat om, att motivet till deras inställning till den fråga, som här behandlats, är oron för att demokratien eller parlamentarismen skall förintas och viljan att värna och skydda densamma.

Vilken är den slutsats som vi, herr talman, kunna dra av detta resonemang? Jo, den att vad vi här hålla på att tala om, nämligen herr De Geers motion, är ett utslag av den tidens sjukdom, som man mycket diskuterar just nu, och som heter demokratiens kris. Herr Lindskog hävdar nu, att denna kris skall man kunna undkomma genom att vidtaga vissa restriktiva åtgärder enligt hans recept. Herr De Geer å sin sida förmenar, att om man blott genomför en begränsning i tiden för anförandena, skall demokratien kunna räddas. Jag måste för min del säga, att jag anser båda dessa vägar, båda dessa recept i sig ingenting annat innebära än ett försök att avhjälpa ett ont genom att av-

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

skaffa det som drabbats av samma onda. Detta i sin tur står i full överensstämmelse med många andra åtgärder, som jag nu inte skall gå in på, men som vidtagits under de senaste åren, åtgärder, vilka avse att beskära den demokratiska ordningen i det ögonblick den så att säga börjar komma fram till sin blomning, då den verkligen börjar bli bred och folklig.

Jag är fullt medveten om existensen av det intresse, som finnes inom det parti herr Lindskog representerar och som går ut på att vilja vidtaga sådana åtgärder, som han antydde, och jag konstaterar, att i den mån herr De Geer representerar bondeförbundet — som väl är det ena regeringspartiet — detta parti står sida vid sida med högern — låt vara något olika inriktat i fråga om de metoder, som man menar sig böra använda, men som dock gå ut på åtgärder, som i realiteten äro riktade mot demokratien och icke emot det onda, som drabbat den demokratiska ordningen. Herr Lindskog säger sig förmena, att det ibland är vår ofrånkomliga plikt att icke höra på debatterna, och representanten för folkpartiet, herr Carlström, förklarar, att han anser, att man ibland bör gå ut, när någon viss talare uppträder här. Ja, är det icke ett underbart recept till stärkandet av demokratiens anseende, att när en talare här har en avvikande mening, när han hävdar en oppositionell inställning och gör detta från sin utgångspunkt av hela sin övertygelse, då skola folkpartiets och högerns representanter gå ut ur kammaren? Ja, i regel bruka ju även representanterna för övriga partier så handla och så göra. Jag kan nu för min del säga, att denna underbara metod också skulle kunna tillämpas från de oppositionella partiernas sida, nämligen att man för att bättre kunna förstå varandra icke skall lyssna till varandra. Om jag nu tänker på herr Carlström, vore denna metod icke någon större olycka, ty jag måste säga, att hellre talar jag till herr Carlströms tomma stol, än jag talar till herr Carlström själv.

Sedan skulle jag vilja fästa uppmärksamheten vid, att den ene talesmannen för det socialdemokratiska partiet — jag vet nu icke, om han talade mest på utskottets vägnar eller huvudsakligast på den socialdemokratiska gruppens vägnar — nämligen herr Hallén, fann motionärens motiv värda all aktning. Med detta uttalande kunna vi säga, att buketten är färdigknuten. Samtliga dessa talare äro således vänner av restriktiva åtgärder. Jag å min sida, herr talman, hävdar, att problemet ligger till på detta sätt: antingen en parlamentarisk demokratisk ordning men i hela den utsträckning, som detta begrepp förutsätter, eller också motsatsen. Endast dessa två alternativ finnas. Med dessa tvenne spörsmål brottas vår tid, och mellan dessa tvenne alternativ ha vi att välja. Jag för min del säger — även om man tvivlar på, att jag i detta fall talar ärligt — att vi för vår del hävda, att det i dag gäller att till varje pris värna om de demokratiska rättigheterna så väl inom riksdagens kamrar som utanför desamma, rättigheter, vilka man nu vill beskära. Detta är något, som man kunnat lära av utvecklingen under den gångna tiden.

Sedan, herr talman, ett ord till herr Lindman. Han talade om obstruktion, en sak som sedan berörts av en annan talare. Jag vill rekommendera herr Lindman att studera ett land på andra sidan Bottenhavet, ett land med vilket han har intimare förbindelser än jag. Vilka voro de som där nyligen kämpade för demokrati och parlamentarism med obstruktionens vapen? Jo, det var herr Lindmans meningsfränder. I det landet har demokratien utvecklats sig därhän, att någon opposition överhuvud taget icke får existera inom den lagstiftande församlingen.

Till sist, herr talman, ett ord till herr Lindskog. Herr Lindskog talade mycket hänfullt om en representant i första kammaren. Jag förmodar, att vi alla äro medvetna därom, att han med sina ord åsyftade gamle borgmästare

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

Lindhagen. Det är icke min sak, herr talman, att här föra någon som helst talan för herr Lindhagen. Jag har icke gjort det tidigare, och det är andras sak mer än min att göra det i denna kammare. Jag vill emellertid bara säga, att han är en i Sveriges parlament, som sagt fler sannningar i sina anföranden och som mer varit i kontakt med stämningar och strömningar bland folkets djupa lager än någonsin herr Lindskog under hela sin parlamentariska verksamhet.

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Liksom herr Vougts anser jag, att en inom partierna åstadkommen rationalisering av talartiden i debatterna skulle vara synnerligen olämplig. Men jag kan å andra sidan icke instämma med honom däri, att jag icke ens vill räkna ett lillfinger åt de tendenser, som det här är fråga om.

Jag gillar icke detaljerna i det förslag som framställts av motionären, men jag kan inte komma ifrån, att läget, sådant som det är, icke är tillfredsställande. Jag behöver ju endast erinra om, att en timmes fåfängt tal i denna kammare kan betyda ett bortslösande av 230 timmars mer eller mindre kompetent arbetskraft inom skilda yrken. Om överhuvud taget någonting i frågan kan åstadkommas finner jag vara synnerligen tveksamt. Men om det icke a priori är otänkbart, att något, som kommer att accepteras av majoriteten i kammaren, kan åstadkommas, vet jag inte, varför man skulle motsätta sig en utredning.

Herr talman! Jag vill demonstrera min ståndpunkt genom att endast helt kort säga tre ord: bifall till reservationen!

Herr **Hallén**: Herr talman! Herr Carlström yttrade något om Hornborgasjön. Ja, det var jag som först tillät mig anförda denna fråga såsom exempel på hur man med en oproportionell uttänjning av en debatt kan inverka hindersamt på behandlingen av de följande ärendena. Herr Carlström förklarade emellertid, att även om jag icke ansåg den ifrågavarande debatten nödvändig, så kanske de som fått lida av alla de långvariga stridigheterna kring den sjöns stränder hade intresse av debatten. Jag vill därför påpeka, att inga västgötar voro uppe i den diskussionen i fjol utan endast representanter från Göteborg, som väl hade andra intressen i frågan.

Jag begärde närmast ordet med anledning av min ärade vän herr Vougts anförande. Jag vill gärna understryka en huvudtanke som han där ville betona, nämligen att man inte skall försöka spela ut den här frågan i partipolitiskt syfte och mena, att det är någon viss politisk riktning, som utav ena eller andra skälet genom sin mångordighet förrycker det parlamentariska arbetet i kamrarna. På den punkten ger jag herr Vougts alldeles rätt, då han inlägger en gensaga mot ett sådant påstående. Det ansvar, som därvidlag påvilar oss, få vi nog bära tämligen jämnt fördelat mellan riksdagens olika partier.

Jag vill emellertid inlägga en liten gensaga mot två synpunkter, som herr Vougts framförde. Den ena gäller tanken på obstruktion, som han vidrörde, varvid han gjorde gällande, att det kunde tänkas förhållanden, varunder inte minst en för sitt liv kämpande demokrati kunde behöva begagna sig av obstruktionens vapen. Jag tillåter mig ha en helt annan uppfattning. Den dag det gått så långt, att en demokrati så att säga med konstlade medel måste försöka avvärja någonting och tillgriper obstruktionen, då är steget inte långt till att de parlamentariska arbetsformerna hålla på att komma ur kraft.

Den andra synpunkten herr Vougts framhöll var att det är ganska riskabelt att rekommendera en »rationalisering» av debatterna, då partiledningarna

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Förts.)

släppa fram sina s. k. paradhästar för att avlägga något slags vältalighetsprov inför kammaren och allmänheten. Ja, det är mycket riktigt, men man kan ju tänka sig en rationalisering av debatterna på annat sätt, nämligen så, att man från den ansvariga politiska ledningen inom varje läger försöker se till att överläggningarna i kamrarna präglas av större koncentration och saklighet. Den sortens rationalisering förmodar jag att vi alla inom samtliga partier skulle hälsa med synnerlig tillfredsställelse.

Jag vill sluta, herr talman, med att nämna — det är nog ingen indiskretion — att den förstärkta talmanskonferensen i dag behandlat denna fråga. Om man frånsér herr Lindman, fingo vi det intrycket, att hela denna ganska stora konferens vänder sig emot tanken på att här vidtaga några lagändringar. Kammaren skall besinna, att detta förslag avser en ändring av grundlagen. Det är inga småsaker såsom att bara företa någon ändring i de parlamentariska föreskrifterna. Vi måste faktiskt skrida till en ändring av gällande grundlag. Och därför menade konferensen — som jag tycker med allt fog — att i så fall måste läget först ha blivit betydligt allvarligare än nu är fallet, för att man skulle kunna begära ens en utredning, då det här är fråga om ett så allvarligt steg. Jag kan också nämna, att man inom denna förstärkta talmanskonferens övervägde möjligheten av att vid en fortsatt debatt, då man skulle ta upp denna fråga, möjligen kunna enas om att till kammaren och dess olika ledamöter överlämna någon promemoria, som lämnade bättre anvisningar om huru man genom inbördes bättre disciplin och rationalisering av våra anföranden skulle kunna nå ett bättre resultat.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Flera av de talare som här uppträtt emot motionen och kritiserat den ha, såvitt jag kunnat finna, lagt in i den ett innehåll, som icke finnes där.

De ha sålunda antytt, att det här skulle vara meningen att redan från början inskränka debatterna och förkorta talartiden. Något sådant är alls icke ifrågasatt. Det är att rita hin på väggen för att piska honom, när man ger ett sådant innehåll åt motionen eller reservationen. Det är icke tal om att förkorta annat än de långt uttänjda debatterna — vi ha ju alla varit med om debatter, som varit uttänjda ända till olidlighet. Vid dessa tillfällen hade det ur alla synpunkter varit önskvärt, att talmannen haft den befogenhet, som motionären vill att han skulle ha, nämligen att kunna inskränka dylika uttänjda debatter. Jag betonar än en gång: det är inte fråga om annat än att åstadkomma en inskränkning av dessa långa debatter. Jag tror, att talmannen mycket sällan skulle behöva tillgripa detta enligt min mening mycket nödvändiga korrektiv. Man finner i utskottsmajoritetens motivering, att talmannen redan nu kan vädja till kammaren och talarna, men vi veta mycket väl, vilken effekt denna vädjan har; den har ingen effekt alls. Men om talmannen kan säga, att om ni inte begränsa edra anföranden, tillgriper jag den makt jag enligt grundlagen har att begränsa talartiden, tror jag, att blotta hotet härom skulle vara tillräckligt för att debatten skulle kunna hållas inom begränsad tid. Detta är allt vad det här gäller. Det är inte fråga om den stora sak, som så många talare här velat göra den till, då man till och med gått så långt, att man påstått, att vi velat inskränka yttrandefriheten. Någon sådan tanke kan jag icke finna i motionen, och så vitt jag vet finns den inte heller hos reservanterna. Det är alldeles oriktigt att lägga en sådan innebörd i vad motionären eller reservanterna åsyfta.

Herr Carlström yttrade, att han tyckte det skulle vara synd om talmannen, om han finge denna befogenhet. Jag undrar om herr Carlström efter ett studium av förhållandena i de länders parlament, där talmannen redan har sådan

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
befogenhet, skulle kunna anse, att det finns någon anledning att beklaga honom. Jag tror inte det. Där går det ganska lätt och bra, och denna anordning är för vederbörande en så naturlig sak, att jag inte tror det finns någon som helst tanke på att avskaffa densamma. Jag måste snarare säga, att det är mera synd om en talman som inte har makt än om en som har makt att leda debatterna så, att de inte flyta ut över alla bräddar.

Herr Molander hade ett anförande här, som efter min mening var av den innebörd och beskaffenhet, att han med detsamma gav synnerligen starka skäl för motionen. Han vände sig emot motionären och sade, att han redan under sin första riksdag hållit alldeles för många och långa tal. När vi debatterade denna sak i utskottet, var det en av utskottets ledamöter, en mycket god vän, som jag sätter mycket stort värde på, som riktade alldeles samma beskyllning mot mig. Jag svarade då: Ja, det är ju bara ytterligare ett skäl för motionen! Av vad herr Molander sagt framgår icke, att motionären förebragt någonting, som skulle motsäga motionen. Tvärtom borde herr Molanders yttrande vara ett stöd för motionen. Jag tycker vidare, att herr Molander är en smula inkonsekvent. Då han talade om kommunisterna sade han: Visst skola de ha sin yttranderätt. Men skulle då icke motionären också kunna ha yttranderätt även vid sin första riksdag? Jag tycker det skulle vara lämpligt att behandla alla lika.

Herr Vougt förklarade, att en sund demokrati icke behöver några skrankor — så tror jag orden föllo — och är den osund, hjälper ingenting. Jag har mycket stor respekt för herr Vougt's auktoritet, och när jag nu bemöter honom, hänvisar jag till en auktoritet, som kanske skulle kunna sägas vara jämbördig, nämligen den engelske utrikesministern sir John Simon, som för ett par dagar sedan höll ett mycket uppmärksammat tal i Paris, på anhållan av och anordnat av tidningen »Le Temps», som jag vet att herr Vougt läser med lika stort intresse som jag brukar göra. Den engelske utrikesministern sysselsatte sig i detta tal med den engelska parlamentarismen. Vi veta ju att England är parlamentarismens moderland, det land som varit exemplet i detta avseende och som man i alla länder, där man har parlamentariskt styrelsesätt, försöker efterlikna så gott man kan. Simon yttrade många intressanta saker i detta sitt föredrag, som är mycket läsvärt, men jag skall här huvudsakligen hålla mig till vad han säger om talmannen.

Han framhåller som något väsentligt i hela det engelska parlamentariska systemet, något som i varje fall här är av allra största vikt, nämligen just talmannens, »speakers», ställning. Denne har utomordentligt stor auktoritet och makt att leda debatterna i kammaren. Simon säger, att han varit med trettio år och icke kan erinra sig att speakern mer än en enda gång varit nödsakad avbryta sammanträdet. Detta säges inför fransk publik, som är van vid att talmannen gång på gång måste avbryta sammanträdena. Föredragshållaren tillägger, att talmannen inte ens äger en ringklocka. Det har ju inte vår talman heller, men en president i franska deputeradekammaren, som inte har en klocka, är en vapenlös man; han måste mycket ofta ringa i klockan. Sir John Simon säger i fortsättningen, att den omständigheten att parlamentarismen fungerar så bra i England kanhända beror på flegman och kallsinnet hos engelsmännen. Emellertid finns även en annan anledning, och det är den, att talmannen är i så hög grad respekterad. Som exempel härpå omtalar han, att så fort talmannen reser sig, sätter sig hela huset. Och han tillägger: »Att huset sätter sig är en början till vishet.» Den här lilla lustigheten är avsedd för en fransk publik, ty i franska parlamentet inverkar det inte det minsta vid upprörda tillfällen, om talmannen reser sig upp och viftar med sin käpp aldrig så mycket, kammaren är lika upprörd ändå.

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

Till sist gör sir John Simon en sammanfattning av vad han velat säga och betonar, att det väsentliga i det parlamentariska livet är traditionen. Det är den som byggt upp parlamentarismen i England, och den är icke någonting, som man utan vidare kan exportera till andra länder. För att förtydliga detta förhållande berättar han en liten anekdot. Det kom en amerikan till Oxford, sade han, som där fick se en utomordentligt välvårdad gräsmatta. Han blev mycket intresserad av denna gräsmatta och bad att få tala med trädgårdsmästaren. Amerikanen ville ha reda på hur denne bar sig åt med gräsmattan. Trädgårdsmästaren sade då: Det är en ganska enkel sak. Jag skaffar goda frön, dem sår jag, och så växer gräset. Sedan använder jag välsen och gräsklippningsmaskinen med vissa mellanrum — så där en 200 å 300 år. Det är alltihop.

Vad ville nu Simon säga med detta? Jo, han ville säga, att friheten också behöver sin tukt och ans. Det är på det sättet med den mänskliga naturen, det kan inte hjälpas. Vad man nu här begär är ingenting annat än att denna tukt och ans skall tillgripas, när debatterna bli olidligt långa. Det är allt vad man begärt, och ett dylikt system förekommer i andra länder, exempelvis i vårt grannland Norge och fungerar där, så vitt man kan se, på ett synnerligen tillfredsställande sätt. Jag anser att de erfarenheter vi ha i kammaren visa, att en sådan reform är behövlig, och jag har all anledning befara, att erfarenheterna framdeles ännu mera komma att understryka detta behov.

Herr talman! Jag har biträtt reservationen, och därför ber jag nu att få instämma i herr Lindskogs yrkande, som innebär förslag om att kammaren skulle avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i motionens syfte.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Det är med icke ringa intresse jag åhört denna debatt om debatter, och jag undrar, hur det skulle ha gått, om vad man nu föreslagit här hade tillämpats i fråga om alla upprepningar. Vid vilken tidpunkt under denna debatt skulle i själva verket herr talmannen ha nödgats ingripa? Ty det har inte på en rätt lång stund sagts något egentligt nytt. Jag är således själv ett synnerligen talande exempel, då jag nu ber att få säga några ord. Jag skulle helt säkert ha förvägrats detta, om den avsedda anordningen nu vore i kraft, då jag knappast har något nytt att tillägga utöver vad som redan sagts. Likväl har jag en känsla utav att jag inte vill bli berövad den yttranderätt, som enligt 52 § regeringsformen dock tillkommer en svensk riksdagsman. Att det blir en upprepning av vad som tidigare yttrats är sålunda antagligt, ty jag tror att ämnet är utdebatterat. Men varför skulle denna fria yttranderätt vara förmenad en ledamot, som vill lägga fram en synpunkt i detta fall, där han intar en ståndpunkt, som är motsatt hans meningsfränders som redan yttrat sig i ärendet?

Jag har inom utskottet gått med på det förslag som nu framlägges.

Jag skall endast uttala min förvåning över att det med sådan bestämdhet sagts, att det här inte är fråga om att begränsa yttrandefriheten. I sådant fall skulle vi inte vilja vara med om saken, säger man. Hur kan det vara möjligt att se denna sak så? Det bleve ju dock i verkligheten ett begränsande av yttrandefriheten.

Den föreslagna anordningen är visserligen avsedd att tillgripas emot demagogiska anföranden och emot onödiga upprepningar, men den kunde också komma till användning emot mycket behövliga och i sak goda inlägg. Ty här är icke fråga om en uppvisning i retorik. Här finnas många, icke minst nykomna, som ännu icke lärt sig den koncentrationens konst, som vi allesamman ha så svårt att lära oss, och som kanske ha sitt särskilda bygdeintresse att kämpa

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

för, vilket väl kan motivera upprepningen. Därför är det icke nyttigt att begränsa yttrandefriheten. Detta gäller icke ett parti eller en åskådning utan alla. Jag vill inte vara med om att begränsa yttrandefriheten. Under 500 år ha vi haft yttrandefrihet i detta land, befäst i riksdagen, liksom fordom på tinget, och jag vill inte vara med om att fira minnet genom att begränsa den.

En annan synpunkt, som för mig är mycket betydande, är den, att jag inte tror på effektiviteten av det förslag som här är framställt. Jag har den bestämda meningen att det här liksom överallt annorstädes ute i livet icke är fråga om formerna i första hand utan att det är fråga om människorna. Jag är viss om att den maning vi nu ha fått — jag tar den till mig för självrannsakan — till självtukt, till behärskning och till noggrann förberedelse har varit till nytta, icke minst som en påminnelse om att man inte skall stiga upp och prata, då man ingenting har att säga, och då orsaken blott är den, att man vill, att det skall synas hemma att man har talat. Vi behöva nog självrannsakan — jag upprepar det — och jag hoppas att denna debatt såväl som motionen skall ha fått ge ett bidrag till denna självrannsakan.

Jag vill inte heller vara med om — och därvid kommer jag tillbaka till vad som tidigare yttrats från ett par håll — att sätta kammarens talman i en sådan situation, som eventuellt här skulle komma i fråga. Med alla hänsyn till de olika partierna och till de ledande inom partierna kan den situationen bli besvärlig nog. Det finns ingen möjlighet för mig att få ett svar från vår talman i detta fall, men jag tror, att talmannen skulle betacka sig för detta, ty i verkligheten bleve talmannen strykpojken för allt, som man inte tyckte om i kammaren och i dess förhandlingar. Arrangemanget i fråga skulle icke heller föra med sig något förstärkande av talmannens ställning eller öka hans anseende utan snarare tvärtom. Så bleve det enligt min mening i praktiken, och något sådant vill jag inte biträda.

Och allra sist, herr talman: om arrangemanget också lyckades, tror någon av herrarna, att man skulle ge riksdagen ett större anseende därigenom, riksdagen som — såsom en ärad talare här sade — skulle vara »ett bålverk» mot det som är nedbrytande i tiden? Jag tror det inte. Ty det är andra faktorer, som bidragit till att riksdagen kanske i viss mån icke har det anseende som den, framför allt på grund av dess arbetsamhet, förtjänade. Man har ju från olika håll ute i landet gjort allt för att riva ned aktningen för riksdagsmännen och deras arbete; jag hänvisar till pressen i de olika fraktionerna. Riksdagens anseende hänger icke på om talmannen får utvidgad rätt att taga ordet ifrån någon talare och begränsa debatten, det hänger på värdet av det arbete, som här utföres i uppriktighet och ärlighet till fosterlandets gagn. Därpå beror det ytterst och icke på några formella bestämmelser och deras tillämpning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson: Jag är egentligen förekommen av herr Pehrsson i Göteborg, men, herr talman, när vi en gång behandlade utrikesstaten här i riksdagen, var det en representant som sade: »Herr talman, jag ser en valman på läktaren, så jag skall be att få säga några ord.» Jag säger ungefär detsamma. Jag har här gjort några anteckningar och ber nu om ursäkt för att jag tar till orda, ehuru jag är förekommen av herr Pehrsson.

Skall man draga fram mycket gamla synder, så är ingen större syndare i kammaren än jag, det är ju allmänt bekant. När jag var nykommen här i riksdagen, uppfattade jag denna kammare som nationens krater, varur allt missnöje skulle välla fram. De som voro med då, det var så tidigt som 1912,

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

1913 o. s. v., minnas nog hur långa debatterna voro den tiden. Vi brukade ibland dra ifrån draperierna i plenisalen och öppna dörrarna, och då sken den uppgående solen in på talmannen. Det var ett omtyckt nöje på den tiden. Då var det aldrig så mycket skrik om att debatterna voro långa fastän de slutade vid 4—5-tiden på söndagsmorgnarna. Det var den gången då vi debatterade tullar och vissa skatter och då vi stredo om pansarbåtar och undervattensbåtar och mångahanda andra ting, som de nog minnas, som voro med på den tiden. Men det egendomliga med debatterna var, att det fanns inga underfundigheter i dem. Vi gingo löst på varandra med all kraft och den, som satt på läktaren, skulle kunnat tro, att vi där nere i kammaren voro personliga dödsfiender. Men just vi, som slogos allra värst med varandra, voro de bästa vänner. Den ena gruppen höll fast vid sina gamla privilegier. Man ville ha sina tullar, sina indirekta skatter och sitt militärsystem. Men det var av gammal vana och förestavat av en viss idealism. Vi, som voro nykomna och trodde att riksdagen var en vulkan, som skulle lätta trycket i landet, voro också besjälade av idealism, som förde fram oss. Detta gjorde, att man den tiden icke hörde så mycket talas om parlamentsleda.

Sedan kom det ju andra män och andra tider. Vi besvärades alltför mycket en tid av att de gamla männen förföllo och att nya, redan förfallna, kommo in. Debattinläggen blevo krokbensrörelser. Man kunde timme efter timme, ja, halva natten, när det var stora debatter, höra dessa underfundigheter. Ja, herr Karlsson säger så och herr Jönsson säger så, men i verkligheten mena de så och så, och därunder mena de egentligen ännu något annat. — Om det under sådana debatter skulle utbryta parlamentsleda så skulle det vara på kammarens bänkar. — Något i den vägen var nu en gång debattekniken under rätt långa tider.

Här har man talat om *folkets* mening. Jag hör kanske icke till dem, som rest mest omkring bland de djupa leden i landet, men jag har dock somliga år hållit upp till bortåt 240 föredrag per år, så nog känner jag folket en smula. Jag kan icke erinra mig att jag bland bönder och arbetare mött någon som helst parlamentsleda. — Däremot har jag under de sista, jag kan säga, femton åren ibland vissa tjänstemannagrupper och även ibland andra mellangrupper mött en och annan, som fällt något yttrande därom. Men de människor, som fört detta på tal, ha i övervägande antalet fall hört till kafépubliken, som tagit intryck av vissa tidningars agitation. Det kan icke hjälpas att de mera löst ställda elementen i landet i sådana kristider, som vi nu genomleva — och de äro fullt jämförliga med kristiderna på 300-talet och 1500-talets mitt — tap-
pa fotfästet både materiellt och andligt. Det uppkommer vad man kan kalla en andlig undre värld. Det är denna andliga undre världs atmosfär, som vi ha att göra med i den kristid, som vi nu genomleva och som icke är så värst olika kristiderna under nyssnämnda sekel. Om vi här i landet, som det sagts, skulle vilja föranstalta om en folkomröstning rörande debatternas längd i riksdagen, skulle det nog bli svårt att driva upp mer än 7 å 8 % röstande för en opposition mot riksdagsdebatternas längd, och den oppositionen skulle nog endast komma från den andliga undre världen och från en liten krogpublik. Det kan för övrigt icke undgås, att det vid ett stort politiskt genombrott kommer fram nya personer, som, liksom vi gjorde, när vi voro unga, tro att riksdagen är nationens krater, ur vilken allt missnöje skall välla fram.

De, som känna de människor, som mest berörts av det politiska genombrottet, ha ett annat vittnesbörd om utvecklingen än det som här avgivits. Utvecklingen har icke gått till det sämre utan till det bättre. Tänk på fackföreningarna sådana de voro för 30 år sedan och deras dåvarande dagordningssystem. På den tiden kunde man skjuta in alla möjliga småfrågor på

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

sammanträdena och debattera till långt in på nätterna. Men så småningom lärde man sig, att man måste gå hem och lägga sig i tid på kvällarna för att kunna stiga upp på morgonen och gå till sitt arbete. Man måste följa en skarpt skuren dagordning. Kom i dag in på en fackförening och försök skjuta in något litet, vad som helst. Det vore som att tala till stenmuren. Den nya dagordningen följes obönhörligt. Nu är det icke de, som äro roade av prat, som där angiva tonen. De, som skola avgöra ärenden, vilja gå hem och lägga sig i tid för att kunna komma upp på morgonen och gå till sitt arbete. Om det i fackföreningarna, i arbetarkommunerna eller i andra politiska församlingar föreligger någon fara, är det denna genom hela historien evigt återkommande fara: »låt oss slippa, de bästa männen skola göra det». Det är denna fara, som sticker fram här i talet om referenter. Det talas om att partierna skola föra fram sina referenter på samma sätt, som man t. ex. gör på de stora internationella socialistiska kongresserna och även på andra kongresser. Det är *de bästa männen*, som skola göra det, och deras gärning är känd i Norden och i hela världshistorien. De »bästa männen» köra alltid nationerna till avgrunden. På intet ting och i ingen församling har det varit friare talan, mig veterligt, än på de gamla nordiska tingen.

Här har man talat om den makt, som det engelska parlamentet besitter. Men ur vilken källa har det engelska underhuset druckit? Jo, ur de gamla danska och engelska tingen och ur de gamla nordiska lagarna och traditionerna. Det är därifrån, som det engelska underhusets blandning av frihet, absolut disciplin och makt kommit. Se på det gamla tinget förr i världen. Där skulle varje man vara närvarande, då solen gick upp och eden skulle gås. Voro de icke närvarande, då fingo de böta tre marker silver, vilket utgjorde i värde nio och en halv ko på 940-talet. Där hade var man rätt att yttra sig, om ock i bundna former. Alla ärenden bereddes liksom i dag i utskott, och först därefter kunde viktiga ärenden föreläggas församlingen. Där höll lagmannen sina föreläsningar, dessa föreläsningar som så småningom utvecklade sig till vad vi i våra dagar kalla för landskapslagarna. När föreläsningen var slut, avgjordes de förut beredda ärendena, och ni kunna vara säkra på att det då icke tolererades några onödiga debatter. Först sedermera, när man i Norge och sedan även i Sverige införde riksdagssystem — Norge var den första makt i världen, som hade riksdagssystem — och man började välja avlönade representanter till riksdagen, då, det märker man tydligt, flyttades tiden för sammanträdena från soluppgången till fram på förmiddagarna o. s. v. — Detta är sagt i förbigående. — Ni behöva icke vara rädda för upplösning och destruktion, ty där demokratien härskar, där kommer det så småningom att växa fram disciplin, ordning och självtukt. Den stora faran, som lurar, är icke upplösning och destruktion ty med sådant får man alltid bukt. Nej, den största faran kommer från »de bästa männen». Akta er för dem, de äro kända.

Ja, herr talman, jag har endast velat säga dessa ord. Så länge det är idealism, fosterlandskärlek och verkligt intresse — icke egna intressen utan folkets intressen — rättfärdighetens intresse, Guds intressen, som företrädas, så länge behöva vi icke befara att angreppen ifrån det håll, jag har nämnt, komma att ha stor verkan. Vi behöva icke befara någon upplösning, den kommer, som historien lär, när de privata intressena träda i förgrunden.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Brädefors: Det torde icke vara något tvivel om att den åtgärd, som föreslagits i den föreliggande motionen, först och främst riktar sig mot det parti, som jag representerar, nämligen det kommunistiska partiet, och sär-

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)

skilt mot dess representanter i riksdagen. Motionären själv har i sitt anförande yttrat att riksdagen skall vara ett bålverk mot ytterlighetspartierna. Reservanterna säga även att den omständigheten att vi nu måste räkna med partier, som ha klart antiparlamentariska program, ger anledning till farhågor. Härigenom angiver man också vad man egentligen haft för mening med denna motion.

När man nu här från olika håll talar om det berättigade i den i motionen föreslagna åtgärden — icke blott samtliga borgerliga partiets talesmän utan även de socialdemokratiska talesmännen ha erkänt det berättigade i motionen, en av dem har t. o. m. yrkat bifall till reservationen — motiverar man detta — det är det märkvärdiga — med en hänvisning till demokratiens krav. Man vill försvara demokratin. Med vilka medel? Jo, genom att söka begränsa yttrandefriheten i denna riksförsamling för vissa partiets talesmän. Kan det kallas för demokrati att genom diktatoriska åtgärder införa undantagsbestämmelser för vissa partiets representanter i denna kammare? Man har visserligen talat om att det icke är fråga därom utan om en allmän rationalisering av riksdagens arbete. Herrarna ha emellertid icke talat om på vilket sätt man i så fall skulle gå till väga för att bringa dessa viktiga ytterlighetsriktningar i riksdagen i en särställning. Det är ju dit man ville komma ty såväl motionärerna som även reservanterna anförda detta som ett huvudskäl för en ändring av dessa rättigheter.

Socialdemokraterna, åtminstone en del av dem, ha talat om att de i motionen föreslagna bestämmelserna äro obehövliga, medan andra åter talat om att dylika bestämmelser äro berättigade — ja, herr Lundstedt yrkade t. o. m. bifall till reservationen, som ju i verkligheten icke är annat än ett led i de strävanden, som kommer fram i andra avseenden. Såsom representant för det parti, som torde vara i skottgluggen i denna fråga, tycker jag emellertid, att det är litet egendomligt, om socialdemokraterna vilja vara med om att binda den radikala, den oppositionella riktningen inom arbetarklassen såväl innanför som utanför riksdagen på detta sätt, med andra ord, med demokratiska medel förbereda ett successivt införande av den fascistiska diktaturen här i landet.

Herr Fast: Herr talman! Man har givit denna motion alldeles för stora proportioner, och debatten i frågan har också pågått alltför länge.

Man har gjort gällande att de åtgärder, som här äro föreslagna, avse att bota demokratiens kris. Jag måste säga att demokratiens sjukdom måste vara av lindrig beskaffenhet, om man inbillar sig att vad som här föreslås på något sätt skall vara ett botemedel. Jag tillhör dem, som i allt väsentligt, kanske med undantag av en enda punkt, skulle kunna instämma med vad herr Vougt här har anfört, och det gör jag även då han önskat ett mera kategoriskt avslag å föreliggande motion. De åtgärder, som i motionen föreslås, äro helt enkelt icke, om man ser till läget av i dag, av behovet påkallade. Jag tror, att det svenska parlamentet kan tåla en jämförelse även med det av herr Björck nyss prisade parlamentet i parlamentarismens hemland, i vilket parlament en mönstergill ordning råder och där debatterna äro mycket livfulla men även mycket begränsade. Jag tror också att vi ha en tillgång i den goda tonen, i den kamrattlighet och i det otvungna umgänge, som existerar mellan ledamöterna, oavsett partiriktningar. Jag menar därför, att vi icke skola se allting sämre än det är, utan att vi skola se det, som det är i verkligheten. För egen del tror jag, att det är bättre att oppositionens representanter få tala fritt i riksdagen, även om det skulle bli en smula långgrandigt. Man behöver ju ej nödvändigt höra på det man icke vill höra. Det står ju var och en fritt att avstå från åhörandet. Men här har man ju ej att göra med fullt samma ovederhäftighet

Ang. begränsning av yttranderätten i riksdagens kamrar. (Forts.)
från partierna på både höger- och vänsterhåll, som förefinnes på dessa partiernas folkmöten. Där har man ej den ringaste kontroll på vad som säges, och ingen möjlighet att bemöta vad som sägs. Även om det på den kanten verkligen behöves en smula uppfostran tror jag aldrig att vad man här påtalar kommer att leda till någon verklig kris i vårt demokratiska liv. Skulle det vara så att utvecklingen visar att åtgärder äro erforderliga — så är i varje fall icke läget av i dag — skola vi ej av klemighet eller feghet uraktlåta att vidtaga lämpliga åtgärder. I så fall blir det nog åtgärder av annan beskaffenhet, än som föreslås i motionen, ty dessa kunna i verkligheten ej leda till något resultat. Det problem, som vi nu behandla, är frågan om uppfostran för litet var till självtukt. Det är icke bara fråga om debatterna, och jag kan instämma med min kamrat, herr Carlström, då han sade, att det gäller att komma fram till en sådan självtukt även ifråga om väckandet av motioner, så att man icke väcker motioner, som man vet sakna varje förutsättning att kunna vinna riksdagens bifall och som endast åsyfta att väcka intresse för motionären själv. Jag anser således att läget av i dag ej motiverar vidtagandet av åtgärder av det slag, som föreslås i motionen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag, som främst tar sikte på avslag å motionen, även om man ej är fullt överens om utskottets motivering.

Herr Lundstedt: Herr talman! Av rent förbiseende kom jag att öreserverat yrka bifall till reservationen. Jag instämmer icke i reservationens motivering. Det var icke och det är alltså icke min mening att rikta någon udd åt något håll. Jag ber därför, herr talman, att få omformulera mitt yrkande därhän, att jag anhåller, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning i motionens syfte. Att anse den ståndpunkt jag sålunda intager såsom på något sätt odemokratisk finner jag vara fullkomligt orimligt, icke värt att spilla ord på.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen och 3:o) bifall till det av herr Lundstedt under överläggningen senast gjorda yrkandet; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr De Geer, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av oppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 145, angående ökade lokaler för länsstyrelsen i Hallands län;

nr 146, angående rätt för adjunkten vid navigationsskolan i Göteborg A. Skoglund att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 143, med förslag till förordning angående skatt å vissa för drivande av automobil använda brännoljor;

nr 147, med förslag till förordning om utsträckt tillämpning av de i kungörelsen den 3 februari 1888 (nr 1 sid. 3) samt 4 § lagen den 2 december 1892 (nr 106) meddelade bestämmelser angående ersättning av statsmedel för gulden frälseränta;

nr 151, med förslag till förordning angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar; och

nr 152, angående kronojägaren J. P. Turtolas befriande från viss ersättningsskyldighet till domänverket.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst; samt

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträden åt ärkebiskopen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Vidare förekom till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående inrättande av statslotteri.

Ang. inrättande av statslotteri.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 393, hade herr *Wallén m. fl.* anhållit, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om slutförande av den år 1920 begärda utredningen om statslotteri samt om framläggande av det förslag till dylikt lotteri, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om slutförande av den år 1920 begärda utredningen om statslotteri samt om framläggande av det förslag till dylikt lotteri, vartill utredningen kunde giva anledning.

Häremot hade av herr *Nilsson* i Steneberg avgivits reservation utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Nilsson* i Steneberg: Herr talman! Det förefaller mig, som om femte tillfälliga utskottet hade misstolkat riksdagens skrivelse 1920. Utskottet hemställer nämligen, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om slutförande av den år 1920 begärda utredningen om statslotteri samt om framläggande av det förslag till dylikt lot-

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

teri, vartill utredningen kan giva anledning. Den nyssnämnda riksdagsskri-velsen innehöll emellertid en begäran, att Kungl. Maj:t täcktes skyndsamt låta verkställa utredning rörande inrättandet av ett stats obligationslotteri eller någon annan form av ett under svenska stats kontroll ställt penning-lotteri samt för riksdagen framlägga förslag o. s. v.

Nu förhåller det sig ju på det sättet, att vi redan ha ett statsobligations-lotteri. Alltså behöver man inte utreda den saken. Vi ha också ett under stats kontroll ställt penninglotteri. Jag kan därför inte riktigt förstå, att man vill ha fortsättning på denna utredning, då vi redan ha fullföljt den tankegång, som riksdagen hade 1920. Utskottet går emellertid i sin motive-ring längre än riksdagen ville gå den gången. Man talar om, att man vill ha en enhetlig budgetberedning, och därmed menar man väl, såvitt jag kan förstå, att de medel, som ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, skola ingå i den allmänna budgeten. Detta innebär ju nära nog en misstro mot den nu sittande regeringen. Jag hoppas emellertid, att man inte menar så. För min del anser jag det lämpligt och kanske rent av nödvändigt, att regeringen har möjlighet att ge medel till vissa kulturella ändamål, som eljest inte skulle kunna tillgodoses så lätt. För min del har jag såsom styrelseledamot i en folkhögskoleförening varit med om att begära anslag för ett visst ändamål men icke fått mer än $\frac{2}{5}$ av vad vi begärde, men jag förstår mycket väl svårigheterna för regeringen att bevilja så mycket som man begär. Jag kan inte finna annat än att den möjlighet att bevilja dylika anslag, som regeringen har, icke bör frångas den eller ytterligare beskäras.

Vidare säger utskottet, att ett statligt lotteri bör givas stor smidighet och konkurrenskraft, så att folk slipper spela på utländska lotterier. Man menar förmodligen, att vi borde ha ett klasslotteri såsom i Danmark. Men det är väl ingen svårighet att få ett sådant. Det kan man väl få utan denna utredning, förmodar jag.

Man talar vidare om att man vill hindra kapitalflykten ur landet. Men hur skall detta kunna hindras, om folk vill spela på det danska klasslotteriet och skicka bud med personer, som resa till Danmark? Det är väl en omöjlighet. Jag kan inte tänka mig, att man vill ingå på brevhemligheten eller dylikt. Detta är väl för övrigt en sak, som jämnar ut sig, ty vi sälja väl inte så få lotter till andra länder. Jag tror inte man för den skull behöver sätta i gång med denna utredningsapparat. Jag tror, att det under stats kontroll ställda penninglotteri, som vi ha, arbetar smidigt.

Jag kan förstå, att utskottsmajoriteten är rädd för att gå in på kostnads-frågan. Utskottet har icke nämnt något om administrationskostnaderna. Nu förhåller det sig på det sättet, att administrationskostnaderna för vårt penninglotteri inte äro mer än 1.5 procent av hela omslutningen, under det att motsvarande siffror äro, för det danska lotteriet 7.82 och för det norska 5.5. Det är alltså mer än fem gånger så stora driftskostnader för det danska klass-lotteriet som för det svenska penninglotteriet.

Jag vill vidare erinra om, att när för några år sedan Norge och Finland ordnade sina lotterier, gjorde de det inte efter mönster av det danska klass-lotteriet utan efter det svenska penninglotteriet.

Jag tror, att den utredning, som andra kammarens femte tillfälliga utskott vill att vi skola få, är en utredning huvudsakligen för utredningens egen skull. Jag kan inte heller för min del finna, att det är så särskilt sympatiskt att sträva efter att med statsmedel ytterligare uppamma spel- och lotteriintresset. Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och därmed även på motionen.

Herr *Carleson* instämde häruti.

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

Herr Wallén: Herr talman! Med hänvisning till de uttalanden, som gjordes här i kammaren under föregående debatt, skall jag fatta mig mycket kort. Jag tror jag kan så mycket mera göra det som kammaren gång på gång bifallit utredningskravet om ett statslotteri.

Till min vän herr Nilsson i Steneberg skall jag endast säga, att om han såsom medlem av femte tillfälliga utskottet där velat få reda på de olika sakerna han frågat efter, hade det gått lättare än genom att här upptaga kammarens tid. Jag skall därför inte närmare gå in på utan endast snudda vid dem.

Herr Nilsson i Steneberg frågade, vad man menade med ett smidigare och konkurrenskraftigare lotteri. Om herr Nilsson i Steneberg vore exempelvis trädgårdsodlare i Stockholmstrakten och höll ett stånd i en av Stockholms stads hallar och där nästan varje vecka bleve angripen av norska agenter för norska statslotteriet, kanske det skulle vara lättare för herr Nilsson i Steneberg att förstå, att det behövs ett statslotteri i Sverige och att detta behöver vara litet smidigare än våra nuvarande lotterier. Om vidare herr Nilsson i Steneberg exempelvis skulle vilja be mig om en adress, skulle jag skicka honom till en medborgare här i Stockholm, en gammal man, som lämnat följande upplysningar. Han har spelat från 1903 till 1935 på danska klasslotteriet. Han är ju skåning förstås — det kanske jag skall tillägga. Under denna tid har han givit ut medel till Danmark, sammanräknade nota för nota, till ett belopp av i runt tal 36,000 kronor. Han har spelat med tio kvarts- och tolv halvlotter. Han har under samma tid fått tillbaka i vinst 7,500 kronor. Han har alltså en ren kapitalförlust på 29,500 kronor, vilket med tillagd ränta utgör något över 50,000 kronor, som från denne gamle man gått till vårt broderland Danmark. Jag nämner detta endast såsom ett exempel. Jag kan hänvisa till en massa personer som göra på samma sätt. Jag tror därför vi kunna vara överens om, att det pågår en ganska stor kapitalflykt från vårt land, vilken, om jag inte minns fel, för de södra delarna av vårt land beräknas till ungefär 8 miljoner kronor årligen. Vi komma då till frågan: skulle ett svenskt statslotteri kunna bidra till att förhindra detta? Härpå tror jag man obetingat kan svara ja.

Gå vi till den moraliska sidan av saken, som herr Nilsson i Steneberg också berörde, så skulle jag kunna vara med på samma sida som han, om därigenom lotterispelet upphörde. Men som det nu är, herr talman, måste jag säga mig, att hellre än jag ger ut till danskar, norrmän och finnar miljoner kronor årligen av lotterimedel, hellre är jag med om att ge dessa pengar till sociala ändamål, exempelvis folkpensioneringens förbättrande i Sverige. Jag tror det är bättre och nyttigare att ge dem till *gamla åldringar på vår landsbygd än kasta dem till utlandet*. Den moraliska sidan av saken, herr Nilsson i Steneberg, tror jag är väl sent att tänka på nu när vi fått både tippning och totalisatorspel.

Beträffande kostnadsfrågan vill jag medgiva, att herr Nilssons i Steneberg siffror äro riktiga. Men han glömde en sak, nämligen att det danska lotteriet är ett klasslotteri med en massa kollektörer, som härigenom finna sin bärgning, under det att vi i Sverige inte ha tillräcklig tillgång på lottsedlar och därför endast i ringa utsträckning behöva använda kollektörer. Herr Nilsson i Steneberg glömde också att tala om att den stora försäljningen av dragningslistor icke redovisas. Den gav ju i början, då det endast var några få dragningar om året, inte så stora belopp, men nu uppgår denna försäljning dock till inemot $\frac{1}{4}$ miljon årligen.

Det kan räcka med dessa erinringar, och jag skall till slut endast bemöta vad herr Nilsson i Steneberg i slutet av sitt anförande yttrade om misstroende mot regeringen. För min del hyser jag den allra största aktning för regeringen

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

och skall vara den siste här i kammaren, som, med den ställning den intager till folkförsörjningsproblemet, vill visa den något misstroende, men jag tror heller inte att den såsom ett sådant uppfattar mitt ställningstagande i denna fråga. Den nuvarande regeringen liksom blivande hoppas jag har möjlighet att få igenom välmotiverade anslag i riksdagen, även om lotterimedlen skola ingå i den ordinarie budgeten.

Det finns, herr talman, enligt mitt sätt att se, icke något skäl för kammaren att i år intaga en annan ställning än i fjol och ett par gånger tidigare, och jag tror att kammarens ledamöter äro mig mycket tacksamma, då jag nu slutar och endast ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ossbahr: Herr talman! Det var med en viss förväntan jag emotsåg utskottsordförandens yttrande här i kammaren. Utskottets utlåtande innehåller nämligen mycket litet till stöd för utskottets ståndpunktstagande. Jag hade därför tänkt mig, att utskottets ordförande, då han uppträder å utskottets vägnar, skulle kunna framlägga all den bevisning, som skulle vara erforderlig till stöd för ståndpunktstagandet i denna sak. Detta synes mig ha varit så mycket mera påkallat som trenne av utskottets ledamöter i år intaga en annan hållning till denna fråga än de gjorde föregående år.

Då utskottets handlingar icke innehålla några nya synpunkter, måste man naturligtvis fråga sig, vad som egentligen förekommit i utskottet och vad som föranlett dessa tre utskottsledamöter att nu i år intaga en diametralt motsatt ställning till denna fråga mot vad de gjorde föregående år. Jag skulle därför sätta mycket stort värde på, om dessa trenne ledamöter, herrar Johansson i Djursnäs, Englund och Gustafson i Dädesjö, skulle kunna här redogöra för de motiv, som föranlett denna deras förändrade inställning.

Om jag förstod utskottets ordförande rätt förmenade han, att skälet för förstatligande av lotteriet skulle vara den större konkurrenskraft gentemot de utländska lotterierna, främst de danska och norska, som därmed skulle vinnas. Jag har för min del mycket svårt att förstå, att den omständigheten att ett lotteri är lagt i statens regi eller i någon annan regi på något sätt skall kunna utgöra en förstärkning eller en försvagning av lotteriets konkurrenskraft. Då personer köpa lotter i ett visst lotteri, är detta helt säkert icke beroende på, att detta lotteri drives i den ena eller andra regimen, utan inköp av lottsedlar torde bero på helt andra omständigheter, omständigheter av psykologisk natur och många andra sådana skäl. Den omständigheten allena, att man har ett statslotteri, torde icke på något sätt kunna öka konkurrenskraften gentemot de utländska lotterierna. Det är ett mycket beklagligt faktum, som utskottsordföranden framhöll, att svenskarna i stor utsträckning spela på både danska och norska lotterier, men det finns ingenting som anger, att denna kapitalflykt skulle minskas, därest vi införde ett statslotteri, d. v. s. ett lotteri i statens egen regi. Såsom herr Nilsson i Steneberg redan framhållit, ha vi ett under statens kontroll ställt penninglotteri och tvenne premieobligationslotterier, varigenom riksdagens år 1920 uttalade önskan blivit uppfylld.

Utskottets ordförande menade, att det nuvarande systemet dock skulle vidlås av vissa brister, bland annat, om jag förstod honom rätt, därför att en viss inkomst i samband med lotteriverksamheten icke redovisas, nämligen den inkomst som inflyter genom försäljning av dragningslistor. Som utskottets ordförande torde finna av den utredning, som visserligen icke i år men dock föregående år förebragts utskottet, ha administrationskostnaderna blivit oerhört låga inom det svenska lotteriet, vilket också herr Nilsson i Steneberg framhållit. Som ersättning för anordnande av lotteri äger föreståndaren uppbära i ett för allt 45,000 kronor mot skyldighet att bestrida samtliga för lotteriet

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

uppkommande kostnader. Då varje lotteri är fullt självständigt, utgår detta belopp nu för varje månad. Omkostnaderna äro emellertid större än 45,000 kronor. De uppgå i allmänhet till omkring 52,000 kronor i månaden. Den överskjutande delen av omkostnaderna kan endast täckas genom försäljningen av dragningslistor, genom vilken försäljning han jämväl erhåller sitt arvode för befattningen såsom föreståndare. När man beaktar denna omständighet, vilken torde förtjäna omnämnas och särskilt påpekas, måste man säga sig, att administrationskostnaderna äro synnerligen låga och att lotteriet eller rättare sagt den serie av penninglotterier, som vi ha, måste karakteriseras såsom synnerligen väl skött och väl administrerat.

Jag känner mig för min del alldeles övertygad därom, att om vi skulle införa ett lotteri i statens egen regi, ett statslotteri i egentlig mening, så skulle administrationskostnaderna komma att uppgå till helt andra belopp än vad som nu är fallet. Detta framgår av de jämförelser som här redan gjorts med administrationskostnaderna i Danmark och Norge. Vi skulle få en utökad tjänstemannakår — och det förmodar jag inte varit den verkliga avsikten, åtminstone inte från herr Walléns sida. Vi kanske rent av skulle kunna få ett nytt ämbetsverk, och detta ämbetsverk skulle alltid kunna tjäna det syftet att utgöra lämpligt objekt för vissa politiska partibelöningar, det vill jag medge, men jag tror icke heller detta varit avsikten från motionärernas sida. Vi skulle helt säkert komma att öka administrationskostnaderna i hög grad utan att staten skulle erhålla en i någon mån ökad inkomst. Staten erhåller nu för egen del och för kulturella ändamål omkring 35 procent av de inflytande beloppen, vilket är högre än vad motsvarande siffror uppgå till i Danmark och Norge. Staten har icke heller någon som helst risk, ity att såväl statens inkomster som vinsterna äro garanterade för varje lotteri. Staten får nu en avsevärd inkomst, uppgående till jag vill minnas 15 miljoner kronor per år, utan att, som sagt, behöva löpa några som helst risker. Under sådana omständigheter måste man fråga sig, vilken fördel inrättandet av ett statslotteri skulle kunna medföra ur statens synpunkt.

Herr Wallén tycktes vilja motivera sitt krav på ett statslotteri bl. a. med den omständigheten, att vi därigenom skulle få ett klasslotteri i stil med det danska lotterisystemet. Det finns emellertid icke något som helst hinder för att med det nuvarande systemet i vårt land upprätta ett dylikt klasslotteri, om detta verkligen vore förmånligt. Jag betvivlar emellertid, att det skulle kunna anses innebära någon förmån ur lottköparnas synpunkt. Detta framgår ju redan av den omständigheten, att Norge och Finland, som infört sina lotterisystem senare än Sverige, tillämpat vår princip om enhetslotterier i stället för det danska klasslotterisystemet. Jag tror icke heller, att man kan säga, att klasslotterisystemet är ett demokratiskt system, då vinsterna praktiskt taget endast förekomma i den högsta klassen, nämligen sjätte klassen, vilket gör, att en person, som vill ha utsikt att få en verklig vinst, måste köpa en hel serie av lotter, m. a. o. måste inköpa minst sex lotter till ett sammanlagt belopp av 92 kronor. Att dylikt skulle vara någon särskilt stor förmån tillåter jag mig för min del betvivla.

Jag kan sålunda, herr talman, icke finna att några av de skäl, som här äro framförda och som tidigare i debatterna i ämnet framförts, tala till stöd för den ståndpunkt, vartill utskottet kommit. Jag vill understryka, att utskottet icke bara hemställer om en förutsättningslös utredning. Utskottets hemställan innebär ett bestämt och positivt ståndpunktstagande till förmån för ett statslotteri, ett lotteri sålunda i statens egen regi. Några sakskaäl till stöd för denna ståndpunkt — och framför allt för förändringen i utskottets ståndpunkt — kan jag icke finna. Om utskottets hållning utgör en gärd av aktning för dess ord-

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)
förande och för motionärerna, kan jag förstå utskottet, men till stöd för sin uppfattning har utskottet i varje fall icke åberopat några sakskäl.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i det avslagsyrkande, som tidigare framställt av herr Nilsson i Steneberg.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Carlström: Herr andre vice talman! Jag föreställer mig, att om vi hade haft de bestämmelser, som vi resonerade om alldeles nyss i ett annat ärende — ärendet angående begränsning av yttranderätten i kamrarna — skulle man väl knappast ha fått yttra sig i en sak, som ligger till på detta sätt. Man skulle nämligen ha sagt, att det varit alldeles fåfängt att här komma med några andra yrkanden än motionärernas och utskottets, och att det därför varit lika gott att alldeles låta bli att tala om saken. Men här, menar jag, ha vi just ett exempel på att det är bra att få tala om saker och ting, som man anser oriktiga och som man vill motarbeta, även om detta kan vara lönlöst. Det kan alltid ha någon betydelse ändå.

Herr Wallén nämnde, att det icke var anledning att fästa sig vid de moraliska synpunkterna i detta fall. Dem kunde man gå förbi helt och hållet. Det spelades ändå så mycket här i landet — vi kunde bara se på hur tippningshistorierna utvecklats sig o. s. v. Ja, det är tyvärr sant, att det spelas ganska mycket. Spellustan har antagit former, som äro rent oroväckande. Och jag märker, att man t. o. m. börjat utnyttja spellustan eller tippningsförfarandet i den politiska kampanjen, ty här i Stockholm har det från ett visst parti utdelats en liten broschyr, i vilken allmänheten uppmanas att tippa om hur valet i Stockholm kommer att utfalla. Man kan alltså finna utlopp för spellustan på alla möjliga sätt — även politiskt — och jag förmodar, att herr Wallén också så småningom kommer in på den vägen, att han till nästa val tippa om hur många röster bondeförbundet får i riksdagen.

Herr Wallén kom med ett exempel, som han tyckte var dråpligt, för att bevisa fördelarna med ett statslotteri. Han talade om en liten specerihandlare här i staden, som spelat bort 50,000 kronor. Ja, det är ett bra exempel på hur det är med lotterispelet. Jag skall emellertid inte uppehålla mig mycket vid specerihandlaren — han måste väl ha haft möjlighet att tjäna och förlora pengar på ett lättare sätt än kanske folk i allmänhet. Men här talar man om att man skall stödja t. ex. folkpensioneringen genom att inrätta ett statslotteri. Jag pekade på en sak vid debatten i denna fråga i fjol: vilka personer i landet är det som spela mest, och vilka intressera sig för tippningshistorierna? Är det folk, som har råd att förlora pengar? Nej, sådana saker äro till för att plundra ut småfolket — det är hela sanningen. Ty det går nog i regel för dem som för specerihandlaren: de förlora det mesta. Men då menar herr Wallén, att statens välsignande hand skall sträckas ut för att göra gott på annat sätt. Det är tydligen metoden.

Jag för min del måste reagera mot detta att vi bara skola drivas med, därför att en folkmening går i en viss riktning. För all del, vi måste vara med och fortsätta på den vägen! Inte är det lönt att hålla igen! Nej, jag förstår, att det icke är lönt, men jag måste protestera mot metoderna. De äro icke demokratiska. Min uppfattning kanske kan sägas vara konservativ, det är möjligt. Men det är icke att stödja de små och söka hjälpa människor att få bättre förhållanden, när man lockar dem förstöra sina inkomster genom att spela på lotteri.

De pengar man får in på detta sätt kunna för all del jämföras med rus-

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

drycksmedel och sådant, som jag tror vi inte heller ha stor glädje av att häva in till statskassan. Jag tror för resten också, att om vi finge ett statslotteri, komme det snart att gå så som herr Nilsson i Steneberg förutsade. Första tiden sökte man nog hålla inkomsterna i en särskild budget, eftersom de skulle användas till vissa ändamål. Så hette det också, när man gick med på hästlotterierna här i landet; pengarna skulle avsättas för goda ändamål och icke få röras. Men hur det är, har man inte sökt lotsa in även en del av dessa i den allmänna budgeten? Det skulle icke dröja länge, förrän man gjorde på samma sätt med de medel man finge genom ett statslotteri. Det bleve helt enkelt en av de ordinarie, indirekta beskattningsmetoderna.

Jag skall icke gå in på frågan, om vi spela lika bra med de lotterier vi ha, eller på spörsmålet om den förtjänst eller den förlust det skulle bli för staten, om det inrättades ett statens penninglotteri. Jag måste reagera mot hela systemet och mot uppfattningen, att bara därför att en viss folkmening gör sig gällande, även om den går i galen riktning, riksdagen skall följa med och säga, att ingenting är att göra åt den saken. Jag tror, att det inte är bra att handla på detta sätt. Därför ber jag, herr andre vice talman, att få yrka bifall till det avslagsyrkande, som här gjorts av herr Nilsson i Steneberg.

Med herr Carlström förenade sig herr *Björling*.

Herr **Lovén**: Herr talman! Då utskottets ärade ordförande talade om mannen i Stockholm, som spelat bort så mycket pengar, gjorde han en parentes och sade, att mannen var skåning, fastän han bodde i Stockholm. Det ligger någonting i detta. Den som känner till förhållandena t. ex. nere i min hemtrakt vet, att dessa lottsedlar — särskilt från det danska klasslotteriet — äro så spridda över södra Sverige, att det ofta händer, att personer som kanske icke ens äro med i sjukkassor, dock ha ett större eller mindre antal lotter i det danska klasslotteriet. Men ingen skall försöka göra troligt, att spellusten när det gäller utländska eller inhemska lotterier florerar bara i de södra delarna av Sverige, speciellt i Skåne. Om herrarna kunde undersöka de rekommenderade brev, som varje månad gå med postkupéerna till Köpenhamn och Oslo, skulle herrarna finna att en oändlig mängd av dem som komma från mellersta och norra Sverige innehålla omsättning av lottsedlar. Det hela går bara icke så öppet till som därnere. Man har inga ombud eller kollektörer att gå till, som resa med stora packar av lottsedlar, men spellusten är minst lika utbredd i mellersta och norra Sverige som i Skåne. Vad som däremot icke är så utbrett i södra delarna av landet är hyckleriet att man icke spelar på lotteri. Det är nog så som Fabian Månsson sade en gång, när vi debatterade denna sak: om herrarna öppnade plånböckerna hos en hel del av dem som hyckla motstånd mot stats- och klasslotterierna, skulle ni säkert finna lottsedlar där.

Nu säger herr Nilsson i Steneberg, att vi redan ha ett lotteri, där vi kunna spela. Men det är skillnad på lotteri och lotteri. I det nuvarande penninglotteriet är det 12-kronorslotter, och premieobligationerna äro på betydligt högre belopp — de äro ju egentligen värdepapper. Småfolket, som vill spela, måste dela upp 12-kronorslotterna och bilda något slags bolag, ty de kunna icke komma ut med 12 kronor på en gång. Det danska klasslotteriet är baserat på åttondels lotter och kvartslotter, och människor ruinera sig icke på att köpa sådana. Om ett par grannar eller arbetskamrater tillsammans köpa en lottsedel, få de i alla fall litet del i vad man har kallat »de fattigas poesi». Men det är icke ruinerande för dem. Det är naturligtvis så, att ett statslotteri,

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

ordnat efter det danska klasslotteriets mönster, skulle på ett annat sätt hejda den penningflod, som flyter ut över landets gränser.

Herr Nilsson i Steneberg talade om att omkostnaderna vore så höga i Danmark och Norge jämfört med kostnaderna här i landet. Men därvidlag är det så, som utskottets ordförande nämnde, att en mängd kollektörer i Danmark och Norge ha sin försörjning på detta. Det är uttjänta statstjänare och änkor efter statstjänstemän som äro kollektörer, och dem slipper ju staten betala dryga pensioner på det sättet. Om herr Nilsson vill jämföra de belopp, som skulle utgå i pensioner, med vad dessa personer få från statslotterierna, kommer han att förstå, att omkostnaderna för staten icke äro så höga som man vill göra gällande.

Herr Ossbahr sade, att lotterivännerna kanske rent av skulle vilja vara med om att skapa ett nytt ämbetsverk. Han var inne med den gamla käpphåsten, som man har tumlat så mycket med: att det skulle bli partipolitiska belöningar o. s. v. Jag vet icke, hur man skulle kunna få fatt i ämbets- och tjänstemän, som icke ha någon åsikt alls. En person måtte väl få ha åsikter, även om han får en tjänst eller ett uppdrag. Skulle man i statens tjänst bara ha sådana, som icke ha någon mening alls, finge man nöja sig med den sortens människor som jag icke vill beteckna med det namn de gå under därnere hos oss. Det bleve folk, som varken Gud eller hin onde vill ha. Så fort vederbörande har en utpräglad mening i det ena eller det andra fallet, heter det, att det är partipolitisk belöning, om han får något uppdrag för statens räkning. Om vi nu finge ett statslotteri och kollektörer tillsattes, som råkade vara socialdemokrater eller kommunister, skulle man genast säga: se där ha vi partipolitiska belöningar igen! Sådant tycker jag, att vi borde kunna komma ifrån, åtminstone när det gäller en fråga som denna. Dessa partipolitiska belöningar äro icke så utbredda, som man söker göra gällande på vissa håll i tidningspressen.

Herr Carlström yttrade, att införandet av ett svenskt statslotteri skulle vara ett sätt att ytterligare plundra ut småfolket. Men herr Carlström kan ju icke göra något för att småfolket icke blir utplundrat genom lotterierna i Danmark och Norge. Är det bättre, att en främmande makt plundrar ut våra svenska medborgare än att staten bevarar pengarna inom landet? Jag förstår icke, att det skulle vara något så rysansvärt, om folk finge spela med en åttondels eller en fjärdedels svensk lottsedel i stället för med en dansk eller norsk lottsedel. Spellusten finns och är vida utbredd i hela landet — herr Carlström talade ju här om tippningen och Solvallatävlingarna och dylikt — och då är det icke skäl i att spela hycklare och säga, att det icke går an med ett statslotteri. Man får ju spela så mycket man vill, när det gäller fotbollstippning och tävlingarna för den ädla hästaveln, som det varit tal om så mycket. Då går det bra att få spela.

Jag vet icke för vilken gång i ordningen under min riksdagstid vi nu debattera denna fråga. Och jämt och ständigt komma motståndarna med samma sak. Mest vill man anlägga moraliska synpunkter på frågan. Några sakliga skäl mot att man skulle i Sverige, på sätt som skett i våra grannländer, inrätta ett statslotteri har man icke lyckats prestera i riksdagen.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hällgren: Herr talman! Det var ett yttrande av herr Ossbahr, som kom mig att begära ordet. Frågan om utredning beträffande ett statslotteri är ju annars så mycket debatterad i denna kammare, att man kunde ha gjort i år liksom i fjol: avlyst all diskussion och endast voterat i saken.

Herr Ossbahr var med i fjol i det utskott, som behandlade spörsmålet. Det

Ang. invrättande av statslotteri. (Forts.)

visade sig då, att kammaren gick med på en utredning, trots att herr Ossbahr och jag och andra försökte avlysa all debatt i kammaren. Nu förvånar herr Ossbahr sig över att ett par medlemmar av utskottet ändrat mening och biträtt utskottsmajoritetens förslag. Herr Ossbahr anser, att inga nya skäl motivera en sådan inställning. Men i utskottsutlåtandet på sidan 2, sista stycket och överst på sidan 3 står motiveringen för andra kammarens beslut i fjol, och jag tycker, att den är så bärande, att den också kan tjäna såsom motive-ring för kammarens beslut i år om utredning av frågan angående ett stats-lotteri och vad därmed sammanhänger. Särskilt de fyra sista raderna synas mig vara motivering nog: »Härvid torde såväl restriktiva åtgärder som även omläggning av nuvarande lotteriverksamhet samt behovet av en bättre anpas-sad lotterilagstiftning böra komma under omprövning, ävensom i vad mån riksdagen borde hava inflytande beträffande lotterimedlens användning.» Det rör sig här om så stora summor, att man icke synes böra beröva riksdagen möj-ligheten att ha någonting att säga till om, när det gäller hur medlen skola för-delas. Det hjälper icke, att man spelar upp de moraliska synpunkterna och för övrigt låter lotteriväsendet utveckla sig självt utan att på något sätt lar-ligen reglera det från riksdagens sida. I fjol hade tippningsväsendet urar-tat dithän, att Kungl. Maj:t fann sig föranlåten att ingripa mot detta tipp-ningsväsende. Vad lotteriväsendet beträffar är det ju mycket utvecklat. Det ger staten stora inkomster, som Kungl. Maj:t fördelar utan riksdagens hö-rande. Allt i lagväg, som ligger till grund för denna lotteriverksamhet, lär vara någon bestämmelse om, att man får anordna lotterier för uppmuntran av svenska konstidkare eller dylikt. Det är sålunda en snäv och antikverad lagstiftning, som ligger till grund för lotteriverksamheten. Och när vi gått in för en utredning, så är det för att få ordning och reda i fråga om allt, vad till lotteriväsendet hör.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskot-tets hemställan.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det är flera år sedan jag deltog i nå- gon lotteridebatt i denna kammare. Jag erinrar mig livligt det animerade sam- tal, som vid det tillfället hölls mellan Gävleborgsbänken och Göteborgsbän- ken, där då satt den nuvarande finansministern. Trots de krafter, som då sattes in däremot från olika håll, uttalade sig vid den tidpunkten andra kam- maren för ett statslotteri. Jag är mycket lyhörd, jag sticker inte ett ögonblick under stol därmed — för de synpunkter, som herr Carlström lagt på frågan. Jag har respekt för alla dem, som från moraliska synpunkter gå emot denna lotterianordning. Jag har inte lika stor respekt för dem, som ha en lott- sedel i plånboken och likväl svinga sig upp i de moraliska höjderna.

Jag kan inte, herr talman, förstå det motstånd, som reses mot en fortsätt- ning av den utredning, varom riksdagen en gång har fattat beslut, ty vi ha ju faktiskt redan ett statslotteri. Vi ha ett statslotteri, fastän riksdagen inte har någon som helst inverkan på detta statslotteri. När jag första gången var med om att diskutera frågan om ett statslotteri här, var det, vill jag minnas, 150,000 lotter. Sedan fingo vi 200,000 lotter. Och när vi hade den debatt, om vilken jag nyss här erinrat, var — det erinrar jag mig livligt — den dåvaran- de handelsministern mycket indignerad över, att vi skulle skriva till Kungl. Maj:t om ett statslotteri. Andra kammaren gjorde det emellertid. Men herr handelsministern fattade veckan därpå ett beslut om ökande av lotternas antal till 250,000. Det kan inte åstadkommas en enda dragning i detta lotteri, utan att Kungl. Maj:t fattar beslut därom. Kungl. Maj:t bestämmer lotternas an- tal, Kungl. Maj:t bestämmer sedan vad pengarna skola användas till o. s. v.

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

Det hela sker alltså under det allmännas kontroll. Det är faktiskt ett statslotteri vi ha i detta land. Men riksdagen har inte något som helst inflytande på, hur detta statslotteri skall se ut och hur det skall drivas eller hur medlen skola användas. Det är detta, herr talman, som gjort, att jag är livlig anhängare av en fortsättning och ett slutförande av denna utredning, varom riksdagen fattat beslut år 1920. Låt oss få papperen på bordet, låt oss få ett slutförande av denna utredning, få klart för oss, om allt är, som det skall vara, om statslotteriet skall drivas i den form det f. n. har eller om utredningen visar, att det finnes andra vägar att gå fram på, när det gäller ordnandet av detta lotterispel. Det förefaller mig, som vore det ett krav, till vilket man från alla sidor här kunde ansluta sig, så att man får saken klarlagd och den frågan bringad ur världen, om det skall vara som det är eller om det finnes andra vägar att ordna saken på. Det är rimligt — jag ber att få stryka under det — att när vi faktiskt ha ett statslotteri, även riksdagen skall få ha en smula inverkan på, hur det skall se ut och under vilka former det skall drivas. Det bör inte ensamt förbehållas handelsministern eller Kungl. Maj:t att avgöra dessa saker.

Jag ber, herr andre vice talman, att med hänvisning till vad jag sålunda yttrat få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlström: Herr talman! Det är ganska märkvärdigt, att om en talar här i kammaren framför en mening, som han har och vill försvara, kommer herr Lovén och talar om »hyckleri» i två särskilda omgångar. Får man inte ha en mening, som inte överensstämmer med herr Lovéns, utan att bli beskylld för detta? Jag vill gärna låta herr Lovén ha sin mening i olika frågor. Han talar ju ganska tappert för dem här i kammaren, men jag vill inte beskylla honom för hyckleri, även om jag tror, att han ibland tar i för mycket i fråga om de saker han går i strid för. Jag ber emellertid att få behålla min mening utan att därför bli beskylld för hyckleri. Jag har här i kammaren konsekvent varit emot hästlotteri och tippning och har inte ändrat mening därutinnan. Men jag får ju säga, att beträffande de herrar, som tidigare haft den uppfattningen, att man inte bör draga upp slussarna för detta, men nu ändrat mening, därför att det är så modernt, kan man kanske i någon mån tala om en smula hyckleri.

Vi ha redan ett statslotteri, säger herr Olsson i Gävle. Men det är Kungl. Maj:t och handelsministern, säger han, som ha hand om detta. Jag trodde dock, att herr Olsson hade stor respekt för Kungl. Maj:t, åtminstone för den nu sittande regeringen, och att han inte tror, att någon galenskap kan komma därifrån. Men nu är det fråga om, att vi här i riksdagen skola förklara för hela riket, att vi vilja ha ett statslotteri. Det får den effekten, att de, som ännu inte kommit in på vanan att spela på lotteri, nu komma att göra det. Det är inte nog med dem, som nu göra det, utan det blir flera, ty då har riksdagen sagt, att det är en institution, som nästan är en välgörenhetsinrättning, och att nu kunna alla få vara med. Det går inte att bara tala om moraliska skäl. Då man inbillar folk att det är affär att ta tio kronor ur ena fickan för att få igen två kronor i den andra är det bara dåligt skämt. Det är inte rätt att uppmuntra folk att söka förtjäna på lotteri.

Jag menar, att man kan få förfäktat en mening, om man är övertygad om dess riktighet, även om det är ont om tiden i kammaren. Jag har aldrig hycklat, då jag inte velat böja mig för andras mening.

Herr Lovén: Herr talman! Jag vill säga, att jag riktade inte denna beskyllning om hyckleri till herr Carlström personligen. Jag nämnde inte hans

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

namn. Mitt yttrande var avsett för alla dem, som — det kan inte hjälpas — herr Carlström har företrätt, vilka varit med och voterat för tippningen och dessa andra saker, men sedan konsekvent motsätta sig varje utredning om ett statslotteri. Då är det ett hyckleri, när man i det andra fallet var med om att lägga hyende under lasten, men nu inte kan vara med om detta statslotteri.

Vidare är det enligt min mening hyckleri, om en person har en lottsedel i plånboken och kommer och frågar en annan om denne får sig tillskickad dragningslistan från danska klasslotteriet, men sedan röstar emot detta statslotteri. Vad skall det annars kallas? Nu är det så, herr Carlström, att om man säger till en person, att han skall få sin skatt höjd med 5 öre per bevillningskrona, blir det gny om höjda skatter. Men köper man en lott för t. ex. 10 kronor, som det ingen eller liten utsikt är att vinna på, men varpå staten förtjänar pengar, så köper man den gladeligen och ser glad ut, om det också inte blir någon vinst. Det är ett sätt att få skatt av folk. Villigt och glatt betala de, men annars blir det jämmer och veklagan. På detta sätt kan man göra det billigare och bättre.

Herr Wallén: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag tycker, att vi kunna gå in för en utredning och bifalla utredningskravet här. Det måste väl alla erkänna, att det inte kan vara obefogat, att 1920 års beslut blir satt i verkställighet.

Men jag vill dock vända mig med ett par ord till herr Carlström. Han uppfordrade mig därtill genom att tala om, att genom en utredning om ett sådant lotteri skulle statens välsignande händer komma över spellusten. Jag nödgas då säga till herr Carlström, att varken herr Carlström eller jag i någon större utsträckning har förmåga att göra människor annorlunda än de äro och inte staten heller. Låt oss se dem som de äro. De vilja spela. Om de spela i *Sverige*, är det bättre än om de spela i utlandet. Ha vi gått med på, att man får spela för att vi skola kunna uppföda hästar, då tycker jag, att vi kunna gå med på, att man får spela för att vi skola kunna ge vissa sociala möjligheter för en del folkgrupper.

Till herr Ossbahr en liten replik. Han talade om, att detta inte var demokrati. Ja, herr Ossbahr, det är inte mera demokrati, om vi spela på danska klasslotteriets sex klasser, än om vi gå med på utredning om ett under statens kontroll stående lotteri. Vidare sade herr Ossbahr, att vinsterna äro garanterade. Det är riktigt, att deras utbetalande är garanterat. Men herr Ossbahr borde ha upplyst om, att för den garantien som är riskfri *betalas det avsevärt till enskilda banker*.

Herr talman! Allt talar för att utredningen slutföres. Jag ber att ännu en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ossbahr: Herr talman! Herr Wallén vädjade så varmt till oss, som i denna sak äro hans motståndare, att åtminstone nu ge vika och förena oss med honom och utskottet i kravet på en utredning i frågan. Om utskottet hemställt om en förutsättningslös undersökning och utredning, skulle måhända även mitt hjärta veknat inför herr Walléns bön. Men så är ingalunda fallet. Utskottet gör ett bestämt och positivt ställningstagande till frågan om statslotteri och fordrar ett förslag om genomförande av ett sådant. När man intar en sådan ställning i denna sak, kan det inte sägas, att utskottet allenast begär en utredning för att man skall få undersökt, om ett statslotteri bör införas eller inte. Det är mot denna — jag är övertygad därom — oavsiktliga förvanskning av förhållandet, som jag måste reagera; det är det som gör, att

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

jag för min del under inga omständigheter kan ansluta mig till utskottets hemställan.

Det har varit ganska intressant att höra på exempelvis herr Wallén och herr Olsson i Gävle. Herr Wallén motiverar utskottets hemställan med, att det är nödvändigt att få ett statslotteri i landet för att konkurrera med utländska lotterier. Herr Olsson i Gävle ansluter sig till samma yrkande, men förklarar, att vi ha redan ett statslotteri, så att den frågan är löst. Därför behöva vi sålunda inte undersöka detta spörsmål, utan det gäller endast att pröva, om statslotteriet skall kunna få i vissa hänseenden andra former än det nu har.

Det finnes ingen, som bestrider, att en viss kapitalflykt sker till Danmark och Norge. Det finnes ingen i kammaren, vilken ståndpunkt han än må intaga till frågan om ett statslotteri, som inte beklagar detta. Men ännu har ingenting påvisats, som kunde utgöra stöd för den uppfattningen, att ett lotteri i statens egen regi skulle på något sätt kunna motverka denna kapitalflykt. Om herrarna kunde lägga fram något sådant, kunde man taga frågan under omprövning. Om herrarna åtminstone kunde kräva en förutsättningslös utredning, skulle måhända samtliga ledamöter i kammaren kunna reflektera på en dylik. Men att kammaren på denna bristande utredning skulle taga ställning till frågan om inrättandet av ett statslotteri eller inte, finner jag orimligt.

Herr Wallén riktade sig mot mig och menade, att jag, då jag talade om statens vinst och om administrationskostnaderna, även borde ha påpekat, att denna garanti, som tillförsäkrar staten vinst och vinnarna sina vinster, dock medför vissa utgifter. Jag kan icke exakt angiva siffran, men jag tror, att beloppet uppgår till något mer än 4,000 kronor i månaden, d. v. s. ett synnerligen obetydligt belopp då det gäller en omslutning på 36 miljoner kronor per år. Att detta skulle vara ett avsevärt tillägg till själva administrationskostnaden, måste jag för min del bestrida. Att denna kostnad är så låg som den är beror på det utomordentliga sätt, på vilket lotteriet skötes och som gör, att bankerna kunna ställa garanti mot sådan obetydlig kostnad. Det är icke något avsevärt belopp, som åtgår till administrationskostnader, utan det är ett minimibelopp. Skulle staten driva lotteriet i egen regi, skulle staten åsamkas utgifter för reklam och annat.

Jag ber att ännu en gång få understryka, att här är det icke fråga om en förutsättningslös utredning utan om ett positivt och definitivt ståndpunkts-tagande till frågan om statslotteri, och därför ber jag, herr talman, att få vidhålla mitt förut framställda yrkande om avslag å utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Steneberg: Herr andre vice talman! Vad som uppkallade mig var talet om hyckleri. Om någon motsätter sig yrkandet om utredning förklaras han vara hycklare, men det kan icke vara riktigt. Jag vill erinra om, att jag i mitt förra anförande framhöll, att jag kan vara med om ett klasslotteri — som i Danmark — eller att införa 24 dragningar i det nuvarande lotteriet i stället för de 12, som nu finnas. Men det kan göras utan utredning. Jag vill också erinra om att Norge och Finland togo icke Danmark som mönster utan Sverige, när de inrättade lotteri. Administrationskostnaderna äro i Danmark fem gånger så höga som här. Vi ha en betydligt lämpligare form av lotteri än man har i Danmark, och det behövs ingen utredning för att konstatera detta.

Jag har icke av herr Wallén fått svar på min fråga, hur han ämnade förhindra, att svenskarna köpa lottsedlar i Danmark. Jag frågar, om det är brevhemligheten man vill åt, eller vad är det? Frågan blir nog obesvarad.

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

Vidare har ingen konstaterat i huru stor utsträckning utlänningar spela på svenska lotterier. Att det rör sig om avsevärda belopp, det är ett faktum. Det tycks ingen vilja röra vid.

Inom den ram vi redan ha kunna många olika önskemål tillgodoses, och mycket få skäl tala för en utredning, om det icke skulle vara att få en utredning för utredningens egen skull. Det har framskymtat i herr Olssons i Gävle anförande, att avsikten skulle vara att få på ett eller annat sätt en riksdagens kontroll. Men vad tjänar det till, då det lotteri vi ha skötes väl och det inte kan påvisas att regeringen har använt medlen på oriktigt sätt. Administrationskostnaderna äro ju också de minsta tänkbara. Då har jag svårt att inse, vad vi skulle ha för nytta av en utredning.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lovén: Jag vill bara svara på frågan, hur man skall komma till rätta med svenskarnas lust att spela på främmande lotterier. Jo, det sker genom att man inrättar ett svenskt statslotteri och ordnar det lika bra som det danska och norska. Man behöver endast göra det en liten gnutta bättre för att det inte vidare skall köpas lotter från utlandet.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Ossbahr jämte flera av kammarens ledamöter begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställning om anslag till studielånefonden jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för löjtnanterna E. V. Ekman och G. O. Friberg samt furiren H. A. Schollin att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i lönehänseende;

Ang. inrättande av statslotteri. (Forts.)

nr 32, i anledning av väckt motion om rätt för fanjunkaren C. J. Lindholm att i lönehänseende tillgodoräkna viss tjänstetid;

nr 33, i anledning av väckt motion angående beredande av fria resor till hemorten för viss vid flottan anställd personal;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Ang. avsättning till en fond av medel, som influtit vid försäljning av sparmärken. Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning till en fond av medel, som influtit vid försäljning av sparmärken.

I en till riksdagen avlåten, den 1 februari 1935 dagtecknad proposition, nr 78, hade Kungl. Maj:t, under återopande av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att de medel, som till postsparbanken influtit för avyttrade och ännu utelöpande sparmärken, finge, räknat från och med den 1 juli 1935, avsättas till en under generalpoststyrelsens förvaltning ställd fond, varav avkastningen skulle enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser användas för att till skolor, varest skolsparrörelse funnes anordnad, lämna bidrag till ändamål, som avsåge lärjungarnas fostran eller utbildning och som icke kunde i annan ordning tillgodoses; med skyldighet dock för generalpoststyrelsen att av fondens medel gottgöra postsparbanken beloppet av de sparmärken, som efter nämnda tidpunkt kunde komma att av postsparbanken inlösas.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Johan Bernhard Johansson, Borell* och *Holmgren*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Holmgren: Herr andre vice talman! Kungl. Maj:t har propulerat riksdagen och statsutskottet har tillstyrkt, att ett belopp av 90,000 kronor, som influtit för avyttrade och ännu utelöpande sparmärken, skulle avsättas till en fond, vars avkastning skulle användas för att till skolor, varest skolsparrörelse finnes anordnad, lämna bidrag till ändamål, som avse lärjungarnas fostran eller utbildning och som icke kunna i annan ordning tillgodoses. Detta ändamål är tvivelsutan beaktansvärt, men jag håller före, att räntorna, d. v. s. avkastningen av detta kapital av vid pass 90,000 kronor, ingalunda kunna räcka till att bestrida de kostnader, som äro förenade med en rörelse av ifrågasatt omfattning. Vi ha sålunda all anledning antaga, att vi ha att emotse ytterligare krav på medel för detta ändamål. Det vill då förefalla mig såsom naturligt och riktigt, att vi, innan vi kasta oss in på detta äventyr, göra klart för oss vad kostnaderna komma att uppgå till när det hela fungerar.

Det förefaller mig vidare icke tilltalande, att postverket, som är ett affärsdrivande verk, skall vid sidan av sin verksamhet såsom sådant behöva syssla med social understödsverksamhet av ifrågasatt art. Här föreligger, kan man

Ang. avsättning till en fond av medel, som influtit vid försäljning av spar-
märken. (Forts.)

säga, en påräknad kapitalvinst för postsparbanken. Det är ett överskott. En annan gång är det klart, att det kan föreligga en brist. Det förefaller mig då som om det kunde vara anledning att ha kvar en reservation i form av opåräknade vinstmedel, varmed man kan täcka de hål, som i framtiden kunna uppstå. På grund av vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr andre vice talman! Så till vida ha reservanternas rätt, att detta icke är någon stor fråga, men vad jag vill trycka på är, att det är i själva verket de små spararnas egna pengar det gäller. Följden av detta konstaterande är, att utskottet icke har ansett sig kunna utan vidare avslå propositionen utan funnit det rättvisare att gå på det förslag, som framlagts om att lämna små bidrag till skolresor och inköpande av radioapparater m. m. De fattiga skolorna ha svårt att åstadkomma sådant. Jag vill säga, att den skräckmålning — som för övrigt icke var så farlig — som vi fått från reservanternas, att man har att vänta ökade anspråk på anslag, kunna vi taga lugnt, ty det har från såväl Kungl. Maj:t som de tillstyrkande myndigheterna framhållits, att det icke bör kunna bli så stora kostnader. Jag vågar vidare säga, att postsparbanken har tack vare sin organisation de bästa möjligheter att ordna detta billigt. Jag skall icke längre uppehålla tiden, utan ber endast att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av väckt motion om reglering av införseln i riket av mindervärdig konst; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 13.

Vid härefter skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckt motion angående skydd för den svenska linodlingen lämnades på begäran ordet till

*Ang. skydd
 för den
 svenska
 linodlingen.*

Herr **Johanson** i Hallagården, som anförde: Herr andre vice talman! Då jag är motionär i ämnet och utskottet icke ens velat tillstyrka en utredning rörande stöd för linodlingen, ber jag att få säga några ord. Odling av lin förekommer nu för tiden endast i mindre skala inom vårt land. Det var under krigsåren och åren närmast därefter som linodling förekom i större omfattning. Då voro ett fyrtiotal linberedningsanstalter, arbetande med svenska maskiner i verksamhet. I Danmark har man börjat intressera sig för saken, i det att man där söker få en stor odling av lin. Där räknar man att få stöd genom importreglering och säkerhet för avsättning. De danska jordbrukarna lära vara mycket intresserade för den frågan. Och i dagarna har man bildat ett bolag med ett stort kapital för att sätta i gång en inhemsk odling. Det skulle ha varit av intresse, om man även i vårt land velat diskutera saken. Om t. ex. spinnerierna kunde tillförsäkra odlarna avsättning för oberett eller berett lin och de förra kunde tillförsäkras avsättning för sina produkter, så

Ang. skydd för den svenska linodlingen. (Forts.)

skulle med all säkerhet vår linodling utvidgas, och det således beredas ökade möjligheter till arbete för svenska armar. Härför fordras emellertid intresse och ingripande från statsmakternas sida. Åtgärder till stöd för andra produktionsgrenar ha vidtagits. Varför skulle då icke linet också få kunna komma i fråga? När det nu finnes så gott om arbetskraft, synes det mig, som om man inte borde underlåta att på alla möjliga områden se till att arbetslösheten minskas och särskilt då på sådana, där samtidigt en nyttig produktion gynnas. När nu emellertid utskottet enhälligt avstyrkt motionen, har ju ett bifallsyrkande till densamma icke någon utsikt att vinna gehör. Jag skall därför icke göra något yrkande.

Häruti instämde herrar *Nyblom* och *Gustafsson* i Lekåsa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölles.

§ 14.

Ang. förhinderande av importen av trävaror. Därefter i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 13, i anledning av väckt motion angående förhinderande av importen av trävaror.

I en inom andra kammaren av herrar *Pettersson* i Rosta och *Werner* i Höjen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 318, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamma åtgärder till förhinderande av importen av trävaror.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet hade av herr *Heiding* fogats reservation mot viss del av motiveringen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Heiding**: Herr talman! Det är beträffande motiveringen till utskottets hemställan, som jag inte kan vara med. Utskottet har med stöd av inhämtade prisuppgifter för virke anført, att de under åren 1933 och 1934 gällande priserna varit för skogsägarna gynnsammare än de under de närmast föregående åren. Vid utskottets betänkande är fogad en tabell, av vilken domänstyrelsens prisuppgifter framgå. Priserna ha ställt sig något högre under de senaste åren, men priserna ligga i alla fall under dem, som gällde de år, som vi räkna såsom mera normala, nämligen 1929 och 1930.

Utskottet säger: »Enligt vad utskottet inhämtat hava de inom handelsdepartementet vidtagna anordningarna för att, med ledning av för varje vecka inhämtade detaljuppgifter, följa förhållandena på förevarande område ägt bestånd till och med utgången av juni 1934, från vilken tidpunkt man övergått till att följa utvecklingen med ledning av månadsstatistiken över handeln med utlandet.» Slutligen säger utskottet emellertid: »I överensstämmelse med den ståndpunkt i frågan, som senast intagits av 1933 års bevillningsutskott och riksdag, får utskottet, som jämväl beaktat att priset å skog på rot att döma av domänstyrelsens prisuppgifter varit för landets skogsägare gynnsammare under åren 1933 och 1934 än under de närmast föregående åren, hemställa» etc. Det är denna sista punkt jag anser borde utgå. Man kan tyda den så, att det är icke behövt att följa prisuppgifterna nu, när priserna börjat stiga, på samma sätt som under de år som gått. Jag är alldeles överens med utskottet om det önskvärda i att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer dessa frå-

Ang. förhinderande av importen av trävaror. (Forts.)

gor, men man får icke göra ett dylikt uttalande, ty det kan tolkas så, att nu är det icke så av behovet påkallat som förut. Vi se för det senaste året 1934, att importen har varit betydligt högre än 1933, och därför kan man ju säga, att det är ingen anledning att man nu skall med mindre vaksamhet följa denna import från utlandet.

Det har, då frågan på grund av motioner förelegat vid de senaste riksdagarna, alltid talats om att det varit handelspolitiska konsekvenser, som gjort, att man icke har kunnat vidtaga några åtgärder för att minska importen. Man skulle i stället söka på upplysningens väg, genom att vidtala importörerna få dem med på att upphöra med den obehövligen importen. Det synes också ha haft åsyftad verkan under 1933, då importen av virke varit den lägsta under de senaste åren. Men då det visat sig, att importen sedan dess verkligen kommit att gå upp, finnes det icke någon anledning att tro på en minskad import av trävaror. Man bör därför icke uttala sig i prisfrågan genom att säga, att priserna varit betydligt gynnsammare för skogsägarna under åren 1933 och 1934. Det är något, som jag för min del icke kan vara med om, ty priserna äro icke tillräckliga utan borde vara högre än vad de för närvarande äro och varit under de båda sista åren.

Jag ber sålunda, herr talman, att på grund av vad jag här har anfört få yrka på att i sista stycket av utskottets motivering orden »som jämväl beaktat att priset å skog på rot att döma av domänstyrelsens prisuppgifter varit för landets skogsägare gynnsammare under åren 1933 och 1934 än under de närmast föregående åren» måtte utgå.

Herr Björklund: Herr talman! Det finns ju icke någon anledning att här taga upp någon större debatt i denna fråga. Jag måste dock erkänna, att jag icke riktigt kunde förstå herr Heidings ståndpunkt. Han konstaterar själv med ledning av de uppgifter, som åtfölja utskottets betänkande, att priserna på virke ha stigit under åren 1933 och 1934, vilket ur både herr Heidings och hela landets synpunkt varit mycket önskvärt. Att man emellertid skulle vara rädd för att detta omtalas i utskottets betänkande kan jag som sagt icke riktigt förstå.

Utskottet omnämner i sitt betänkande endast, hur denna fråga från början har uppkommit, framhåller att handelsdepartementet alltjämt inhämtar uppgifter om den ifrågavarande importen samt slutar med att konstatera, att trävarupriserna befunnit sig i stigande. Jag kan med hänsyn till vad som blivit begärt i motionen icke finna det rimligt, att utskottet därutöver också skulle ha gett sig in på spörsmålet, huruvida nuvarande trävarupriser äro sådana, som de borde vara, eller om de äro för låga. Bevillningsutskottet konstaterar alltså endast, att priserna på svenska trävaror undergått en förbättring och säger sig förutsätta, att Kungl. Maj:t alltjämt skall ägna sin uppmärksamhet åt saken, d. v. s. försöka verka i sådan riktning, att i den mån så är behövt åtgärder vidtagas i prishöjande riktning.

Herr Heiding har säkert lika litet som jag den uppfattningen, att det skulle vara nyttigt ur landets synpunkt att överhuvud taget förbjuda trävaruimporten såsom sådan. För att ge vissa av våra industriella anläggningar möjlighet att utnyttja sin kapacitet, behöver man importera vissa slag av virke. Dessutom förekommer i ganska stor omfattning träimport från Norge, vilken import dock ingår i vad man betecknar med ordet gränshandel i detta ords egentliga bemärkelse. Ingen människa kan ju överhuvud taget ha något emot en sådan import.

Hela herr Heidings argumentering gick enligt mitt förmenande endast ut på att han var missbelåten med att utskottet hade konstaterat det faktum, att

Ang. förhinderande av importen av trävaror. (Forts.)

trävarupriserna ha stigit, och att han därför ville ha bort detta omnämnande ur motiveringen. Jag finner för min del detta vara opåkallat, herr talman, och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan med oförändrad motivering.

Herr Nyblom: Herr talman! Det är nog gott och väl, att man här säger, att man kan nöja sig med att Kungl. Maj:t följer denna sak med all nödig uppmärksamhet, men jag kan icke neka till att den statistik, som föreligger i utskottsutlåtandet, inger vissa betänkligheter. Man finner ju därav, att införseln av trävaror under år 1934 ökats ganska avsevärt jämfört med år 1933. Det tarvas kanske därför, att man icke bara följer saken med uppmärksamhet utan också ingriper. Om man här år efter år söker lugna oss med att regeringen uppmärksamst iakttagit vad som sker på detta handelsområde, så kan detta visserligen lugna oss en eller två gånger, men när importen stiger i rätt oroväckande grad utan att några restriktiva ingripanden, såvitt är oss bekant, ha skett, måste man ju också här lägga till det lilla önskemålet, att man till uppmärksamheten också fogar vissa rent positiva åtgärder. I varje fall skulle det vara rätt intressant att från utskottets sida få ett besked om vid vilken tidpunkt man anser, att Kungl. Maj:t skall ingripa, hur stor importen överhuvud taget skall vara, innan Kungl. Maj:t från utskottets synpunkt anses vara berättigad att ingripa, samt om vilka åtgärder utskottet anser, att Kungl. Maj:t har möjlighet att vidtaga, för den händelse Kungl. Maj:t skulle anse sådana behövliga.

Herr Johansson i Tväråselet instämde häruti.

Herr Werner i Höjen: Herr talman! Det har givetvis icke varit motionärernas mening att man helt skulle förhindra den nödvändiga import av virke, som sker till vårt land. När emellertid min medmotionär och jag väckte denna motion, skedde det, därför att vi hade en känsla utav, att importen av trävaror under år 1934 varit i starkt stigande. Av de siffror, som bifogats utskottets utlåtande, framgår också, att denna import år 1934 slutade på en värdesiffra av över 6 miljoner kronor, vilket innebär en stegring med 2.3 miljoner kronor från år 1933. Det är ju också klart, att en import, som icke direkt grundas på ett framträdande behov, i viss mån måste inskränka möjligheterna att skaffa arbete åt de arbetslösa, vilket ju är så mycket mera beklagligt, som man ju söker efter alla möjligheter att skapa arbetstillfällen. I den summa, som jag förut nämnde, av 6 miljoner kronor, skulle jag också tro döljer sig åtminstone 3 miljoner i arbetslöner. Jag skall givetvis erkänna, att importen av tändsticksvirke och den så att säga naturliga import av virke, som följer flottlederna, kan vara av nödvändigheten påkallad, men jag skall med ett par ord be att få ange vad det är för import, som vi vända oss emot.

I den tablå, som åtföljer utskottets betänkande, finns också för år 1932 upptagen en post virke från Sovjetunionen på 30,000 kubikmeter. Denna post är ju icke stor, men den utgör dock en miljon kubikfot oförädlad pappersvedsvirke. Man skulle ju kunna tro, att denna post stannat i någon av Östersjöns hamnar, men så är icke fallet. Posten i fråga har nämligen importerats av ett värmeländskt trävarubolag och skeppats genom Östersjön, uppför Göta älv och över Vänern samt lossats i en av Väterns norra hamnar. Mitt i hjärtat av Sveriges skogsbygder ha vi alltså fått taga emot ryssvirke, som ingalunda varit behövt för den produktionsapparat, som vi ha inom länet, utan tvärtom importerats uteslutande såsom ett direkt hot mot de nybildade skogsägarföreningarna. Det är att märka att ryssvirket i fråga av bolaget betaltes med ett avsevärt

Ang. förhindrande av importen av trävaror. (Forts.)

högre pris än det bolaget betalade för samma virke i orten. Jag menar, att när man kanske måste vädja till staten om stöd för dessa skogsägarföreningar, skall man icke lämna dessa trävarubolag ett starkt vapen emot varje försök att höja priserna på vårt virke. Det är emot denna import, vilken när som helst kan upprepas, som vi ha velat reagera, och det är just mot en dylik import, vilken jag vill beteckna såsom en okynnesimport, vi velat påkalla Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

Jag skall med dessa ord be att få ansluta mig till herr Heidings yrkande.

Med herr Werner i Höjen förenade sig herr *Gustafsson* i Lekåsa.

Herr **Björklund**: Herr talman! Herr Nyblom frågade, om jag fattade honom rätt, hur långt importen överhuvud taget enligt utskottets uppfattning skulle fortgå, innan Kungl. Maj:t skulle ingripa. Jag vill då säga herr Nyblom, att Kungl. Maj:ts har redan ingripit vid åtskilliga tillfällen. Dessa ingripanden började redan under den förra ministären. Man har gång på gång genom underhandlingar mellan vederbörande importörer och Kungl. Maj:t kommit fram till resultat, som jag för min del tror i rätt kraftig mån ha medverkat till den prishöjning, som inträtt på svenskt virke och svensk skog, givetvis i förening med den stora efterfrågan, som nu råder på skogsalster.

Om man med den föreliggande motionen åsyftar att överhuvud taget förbjuda all import, då tror jag för min del, att man gör Sveriges land och folk en mycket stor otjänst. Även jag förutsätter dock, att onödig import icke bör förekomma. Vi kunna dock icke rätt gärna här i kammaren eller i bevillningsutskottet i varje särskilt fall sitta och pröva vad som är nödigt och nyttigt, utan vi måste överlåta den saken till Kungl. Maj:t. När Kungl. Maj:t redan har en fullmakt att ingripa, är det väl onödigt att ge Kungl. Maj:t ytterligare en sådan fullmakt. Jag har i varje fall det förtroendet till den nuvarande Kungl. Maj:t, och jag utsträcker detta förtroende även till en eventuellt kommande Kungl. Maj:t, att den i denna sak skall göra det bästa möjliga, och jag kan icke för min del anse, att riksdagen har någon speciell anledning att utöver vad som redan beslutats befatta sig med hithörande ärende.

Jag ber fortfarande, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring i motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Heiding; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 15.

Härpå upptogs till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 14, i anledning av väckt motion om förbud mot import av hummer under viss tid av året.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 390, hade herr *Osberg* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att under den tid, då hummerfiske vore förbjudet inom vårt land, även import av hummer skulle vara förbjuden.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. importförbud å hummer under viss tid av året.

Ang. importförbud å hummer under viss tid av året. (Forts.)

Efter föredragning av berörda hemställen yttrade:

Herr Osberg: Herr talman! Den fråga, det här gäller, har varit föremål för riksdagens behandling flera gånger förut. Den är således icke ny. Jag fann det emellertid vara lämpligt att även vid denna riksdag framställa krav på att under den tid, då hummerfisket är förbjudet, import av hummer också skall vara förbjuden.

För närvarande råder importförbud fram till den 15 september, vid vilken tidpunkt också förbudet mot hummerfiske på vissa trakter upphör. Fiskarna i Norrvikens fögderi ha emellertid funnit det lämpligt och med sin fördel förenligt att få fredningstiden framflyttad till den 1 oktober — de ansågo en sådan framflyttning alldeles behöfelig för att icke hummerbeståndet skulle försvinna — och detta deras önskemål har också beaktats av myndigheterna, som för detta fögderi utsträckt förbudet mot hummerfiske till angivna datum. Det förefaller mig emellertid mycket egendomligt, att man icke velat vara med om att utsträcka importförbudet att också gälla till den 1 oktober. Det förefaller mig också litet egendomligt, att norrmännen verkligen kunna ha något emot detta. Om förhållandena varit ombytta, så att norrmännen befunnit sig i den ställning, där vi nu äro, skulle de naturligtvis ha fört fram samma krav, och jag är också säker på att de skulle ha lyckats driva det igenom.

Nu kan jag ju förstå av vad utskottet här har anfört, att det måste vara hänsyn till handelsavtalet med Norge, som gör, att utskottet icke velat gå med på yrkandet i motionen. Utskottet säger nämligen: »Såsom framgår av de ovan lämnade uppgifterna gäller redan nu importförbud å hummer under den tid, då allt hummerfiske är förbjudet i vårt land. Att utsträcka detta importförbud att gälla under den längre fredningstid för hummer, som stadgats för Norrvikens fögderi av Göteborgs och Bohus län, finner utskottet under förhandenvarande förhållanden icke lämpligt.»

Med »under förhandenvarande förhållanden» menas antagligen, att det ingår i vårt handelsavtal med Norge, att importförbudet skall upphöra den 15 september. Det finns naturligtvis ingen utsikt att få motionen bifallen gentemot ett enhälligt utskott, men det torde icke varit oformellt, om utskottet hade sagt, att de och de orsakerna legat till grund för att man nödgats avstyra motionen.

Nu är det väl så, herr talman, att vårt handelsavtal med Norge gäller icke för evinnerliga tider utan endast för viss tid framåt, och jag hoppas verkligen, att när avtalet upphör, de, som skola taga hand om uppgörandet av ett nytt avtal, verkligen beakta detta spörsmål och gå in för att importförbudet skall sammanfalla å tiden med förbudet mot hummerfiske i vårt land. Det är ju dock orimligt att tänka sig, att det skall få vara som det nu är. Den del av vårt land, där man icke får börja fiska hummer förrän den 1 oktober, är ju just den del, som ligger närmast Norge. Om det nu vore så, att det icke skedde en våldsam import från Norge under senare delen av september, tror jag icke, att våra fiskare där uppe skulle vända sig så mycket emot detta, men under dessa 14 dagar importeras det hummer från Norge i mycket forcerat tempo och importörerna fylla sina sumpar i till Norge angränsande fjordar. Det är ju sedan helt naturligt, att när de fått lägga ut kapital för denna importerade hummer och ha fått sina förråd fyllda, så skola de sedan i första hand tänka på att få tillbaka de pengar, som de betalt för den norska hummern, och de vilja därför sälja denna, innan de köpa svensk hummer.

Som jag sagt förr, kan man icke frigöra sig från den uppfattningen, att detta förhållande är analogt med det förhållande, som rådde, innan vi fingo

Ang. importförbud å hummer under viss tid av året. (Forts.)
spannmålsregleringen här i landet. Kvarntrusten importerade då under sommarmånaderna överhuvud taget så mycket spannmål, som den kunde förvara i sina lagerhus, och när de svenska lantmännen efter tröskningen kommo med sin säd, beskärmade sig kvarntrusten och kunde icke taga emot den, därför att »prisläget icke var stabiliserat» o. s. v. Det gäller precis detsamma om den hummerimport, som får försiggå under fredningstiden i norra Bohuslän.

Denna fråga är av stor vikt för den del av befolkningen, som det här gäller, nämligen de äldre fiskare, som i huvudsak ha detta hummerfiske såsom sin väsentliga inkomstkälla, och jag kan försäkra herrarna, att frågan kommer icke att skrinläggas, förrän man fått rättelse på denna punkt. Är det nu så, att myndigheterna icke finna lämpligt att ha en annan fredningstid för hummern uppe i Norrviken, får man naturligtvis böja sig för detta, men så länge man anser lämpligt att freda hummerbeståndet genom förlängd fredningstid, måste man också låta tiden för importförbudet sammanfalla med denna längre fredningstid. Det är ett så rimligt krav, att det icke kan uppges, förrän man vunnit rättelse på den punkten.

Det är som sagt inga stora möjligheter att nu få frågan löst, men jag skall i alla fall tillåta mig att yrka bifall till motionen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Lövgren: Herr talman! Såsom herr Osberg själv antydde äro de handelspolitiska förhållandena gentemot Norge en smula ömtåliga. Det förefaller mig litet märkligt, att icke herr Osberg själv inser, att det kan vara klok politik att icke alla gånger skriva ut allt, som man eventuellt kan skriva i en motivering. I detta fall ligger det ju så till, att det är svenska och norska intressen, som gång på gång kollidera med varandra. Våra underhandlare försöka ju efter måttet av sin förmåga att tillvarataga de svenska intressena. Med hänsyn härtill tror jag också det är klokt, att vi icke från vår sida försöka kommendera eller vidtaga några ingripanden, som förrycka den situation, som nu råder.

Jag ber att få hemställa om bifall till utskottets yrkande på denna punkt. Jag tror, att det även ur det bohuslänska fiskets synpunkt är klokt att nu gå på ett bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! När herr Lövgren säger, att det var en lämplighetsåtgärd att icke nämna något om orsakerna, får jag säga, att det väl icke behöver vara något hemlighetsmakeri. Man får ju taga del av ett avtal med vilket land som helst, och så pass kallt stål torde väl norrmännen tåla, att man kan säga, huru det ligger till, och åtminstone få reda på huru länge detta handelsavtal gäller. Det är väl icke meningen, såsom jag sade först, att man skall hålla på med detta hur länge som helst. Så förständig som herr Lövgren är vet jag, att han åtminstone kan ge mig rätt i detta att fredningstiden och den tid, då en import icke är tillåten, bör sammanfalla i vad gäller de närmaste trakterna till Norge. Jag säger ännu en gång, herr talman, att om det blir fråga om nya förhandlingar, såsom ett oeftergivligt villkor bör sättas, att det blir samma tid. Det måste väl ändå finnas en gräns för åtgärderna, även när det gäller förhållandena till ett grannland.

Herr Lövgren: Herr talman! Vi skola icke ställa några oeftergivliga villkor på denna fråga utan låta våra underhandlare sköta denna sak utan några diktat från riksdagens sida. Det tror jag vara den klokaste politiken.

Ang. importförbud å hummer under viss tid av året. (Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Föredrogs vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillfällig ökning av justitierådens antal;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 28 § giftermålsbalken;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 22 februari 1924 (nr 23) angående domstols behörighet i fråga om upptagande av vissa brottmål; och

nr 20, i anledning av väckt motion om ändring eller förklaring av lagen angående vad till fast egendom är att hänföra.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

*Ang. skydd
för mark-
ägares rätt
till bärplock-
ning.*

Till avgörande förelåg nu första lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckta motioner om lagstiftning till skydd för markägares rätt till bärplockning å skogs- och hagmark m. m.

Första lagutskottet hade till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 100 av herr *Holstenson m. fl.* samt motionerna i andra kammaren nr 136 av herr *Hansson* i Vännäsby och nr 234 av herr *Mattsson m. fl.*

I de likalydande motionerna I:100 och II:234 hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om lagbestämmelser till skydd för rätt till bärplockning å skogs- och hagmark i huvudsak efter vissa, i motionerna angivna riktlinjer.

I motionen II:136 hade yrkats, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om återupptagande av tidigare igångsatt men år 1922 nedlagd utredning angående rätten att tillvarataga skogsbär, samt om vidtagande av åtgärder i samma syfte som avsågs med »1930 års proposition till riksdagen angående bestämmelser om förbud för plockning av omogna skogsbär», allt i ändamål att åt den jordägande lantbefolkningen i högre grad än nu vore fallet säkerställa avkastningen av skogsbär å dess marker.

Utskottet hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt verkställa utredning av frågan i vissa, av utskottet i utlåtandet angivna hänseenden, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Akerman, Klefbeck, Branting, Lindqvist* och *Sjögren*, fru *Östlund* samt herr *Olsson* i Mellerud, vilka hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Lindqvist*: Herr talman! Jag begärde ordet för att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av socialdemokraterna inom första lagutskot-

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

tet. Envar, som tagit del av utlåtandet, har funnit, att den fråga, det nu gäller att behandla, varit före i riksdagen många gånger. Redan år 1899 framförde vissa ledamöter motioner om förbud för bärplockning, och sedan hava med vissa mellanrum motioner varit framförda av ungefär samma innehåll. Att alla dessa motioner, som förelegat, icke lett till något resultat, är säkerligen icke beroende därpå att riksdagen icke velat göra något, utan mera på de stora praktiska svårigheter, som man ställes inför, ifall man vill gå in för ett bärplockningsförbud. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att när vi i dag behandla detta ärende det icke blott är fråga om det vanliga bärplockningsförbudet, om jag så får säga, utan även om förbud att plocka lingon, innan de blivit mogna. Det är nämligen så — jag vet icke vad det kan bero på, möjligen förbiseende — att en av motionärerna tagit upp båda dessa frågor och trots detta fått sin motion remitterad till utskottet. Det gäller sålunda här att taga ställning till båda dessa frågor.

När vi tidigare haft denna bärplockningsfråga före här i riksdagen, har det i allmänhet varit så, att det utskott, som haft att behandla de väckta motionerna, yrkat avslag på desamma. I år har det däremot blivit en majoritet inom utskottet för en skrivelse. Jag är villig att ge mitt erkännande åt den motivering, som utskottsmajoriteten här anfört för sitt tillstyrkande av en skrivelse. När man läser motiveringen, måste man nämligen säga sig, att majoriteten gått fram på ett mycket försiktigt sätt. Att den så gjort, beror väl icke blott på dessa personers kynne och lynne samt sätt att skriva utan fastmera på att även utskottsmajoriteten funnit detta vara ett mycket svårt område att lagstifta på. Den, som läst utskottets motivering, har väl märkt, att även de, som utgöra majoriteten, finna, att det skulle vara fullkomligt oriktigt, ifall vi skulle få en lagstiftning som denna, enligt vilken markägaren skulle förbehållas skogsbären. Utskottet säger t. ex. på ett ställe, »att man ganska allmänt funnit det naturligt, att befolkningen på en ort skulle kunna gemensamt tillgodogöra sig bären å skogsmarken i trakten. Något berättigt missnöje till följd av denna ordning torde icke heller tidigare ha förefunnits.» Men nu har det kommit till något annat — en sak, som för all del icke är ny för i år, utan var före även då frågan förra gången behandlades — och därom säger nu utskottet: »Det har blivit allt vanligare, att folk från samhällena bege sig ut till mer eller mindre avlägsna trakter för att där tillgodogöra sig den bärskörd, som tidigare väsentligen varit förbehållen ortsbefolkningen.» Det är detta nya förhållande, förekomsten av dessa bilkaravaner, som det talas om, från industriorterna, som gjort, att det nu blivit majoritet för en skrivelse. Jag vågar icke med säkerhet säga, i huru stor utsträckning dessa bilkaravaner från större samhällen förekommit, men jag tillåter mig dock tvivla på att de förekommit i den utsträckning, som man från en del håll vill göra gällande. Jag tvivlar på, att det gäller burgna människor från mera tätt bebyggda samhällen, som här ge sig ut på landsbygden för att plocka bären. Skulle det vara så, att det förekommer, att den burgna befolkningen från städer, stations-samhällen, industrisamhällen o. s. v. verkligen uppträda på ett sådant sätt, som man vill göra gällande, skulle jag för min del från denna plats vilja tillropa dem, så långt mina ord kunna höras: Ni skall låta bli att göra dessa resor. Ni skall låta bli att fara så fördärvande fram ute på landsbygden, som man säger, att ni gör. — Det är nämligen klart, att i den mån dessa resor förekomma på ett sådant sätt, som man här från en del håll säger, blir det tråkigheter på landsbygden, tråkigheter som vi litet var böra söka förebygga.

Det är väl känt och erkänt av oss reservanter, att många jordägare mycket väl kunna behöva den inkomst, bärplockningen kan inbringa, men är det icke

Ang. skydd för markägares rätt till bärrplockning. (Forts.)
så, som vi säga i vår reservation, att även om, såsom påståtts, det någon gång inträffat, att välsituerade personer kommit farande långväga ifrån för att plocka bort bären intill småbrukares husknutar, så är det väl ändå i allmänhet endast den fattigare befolkningen, som går i skogarna och plockar bär för att därigenom försöka skaffa sig en inkomst som de kunna behöva lika väl som den, som äger marken.

Utskottet har funnit det vara ett berättigat önskemål att en jordägare beredes möjlighet att i någon mån förbehålla sig rätten till de bär, som växa på hans mark. Det har sålunda givit sitt erkännande åt den uppfattningen, att icke markägaren ensam skall ha rätt till bären. Vid avvägandet av dessa båda rättsintressen har utskottet av praktiska skäl ansett lämpligt, att jordägaren skall förbehållas rätten till bären å de ägor, som äro belägna närmast hans gård. Utskottet uttalar icke direkt, hur det tänkt sig ordna detta, men det är väl troligt, att det närmast åsyftar ett sådant sätt, som lagberedningen i sitt förslag av år 1909 tänkt sig, nämligen att ett område av 300 meter från tomtgrunden skulle vara fridlyst. Dit skulle ingen obehörig få gå. Den lösning av frågan, som lagberedningen tänkt sig, har vid flera tillfällen varit underställd riksdagen. Riksdagen har emellertid icke velat ansluta sig till densamma. Det torde väl bli så, om man vill gå in för en lagstiftning enligt lagberedningens förslag, att i vissa delar av landet det område av 300 meter från tomtgränsen, som alltså skulle bli fridlyst, befinnes icke vara tillräckligt. Och om det icke vore tillräckligt i andra trakter, beroende på huru tomtmarken ligger i förhållande till skogsmarken, skulle detta heller icke vara tillfredsställande. Vi ha vid tidigare tillfällen när man fört fram tanken på att ordna saken genom fridlysning av visst område sagt, att, om området skulle vara fridlyst, man också måste tänka sig, att det skulle vara inhägnat. I och med att man utfärdat ett förbud, måste det väl vara ett vite för dem som överträda förbudet. Då måste också folk ha rätt att få veta, vilka delar av marken man får beträda och plocka bär på, och på vilka marker man icke får göra det. Jordägaren skulle bli skyldig att genom stängsel och gärdesgårdar avskilja området. Detta skulle kanske kosta honom mer än vad bären kunde vara värda. Därigenom skulle man således icke gagna vad man ville gagna.

Vi reserverar ha icke, när det gäller att ordna saken på sätt lagberedningen tänkt sig, velat taga någon bestämd ställning till frågan. Vi ha ansett, att det skulle vara riktigast att vänta med vårt ställningstagande i denna fråga, till dess vi få revisionen av jordabalken i sin helhet klar, och att det icke finns tillräckliga skäl för att nu gå in för en utbrytning blott av detta ärende. Utskottet säger emellertid, att det kan icke finna, att det är nödvändigt att vänta, tills denna revision blir klar, utan anser, att man även dessförinnan kan avgöra spörsmålet. Jag medger villigt, att man icke är tvungen att vänta så länge, men ha vi nu väntat i snart femtio år, sedan den första motionen kom fram om förbud för bärrplockning, kan man väl vänta ännu några år, tills den saken blir ordnad. Även på andra områden har man ju tidigare arbetat för förbud och tänkt, att man därmed skulle kunna lyckliggöra land och folk. Man har dock där måst ändra uppfattning, och man tror numera icke på förbudets lyckliggörande förmåga på samma sätt som tidigare. Varför skulle vi icke kunna omsätta detta även på detta område och börja inse, att ett förbud för bärrplockning icke ger så mycket, som man kanske i början trodde, att det skulle ge?

Jag skall nöja mig med denna motivering för ett avslag ifråga om den ena delen av förslaget och säga några ord även om den andra delen, där det gäller lagstiftning med förbud att plocka lingon, innan de blivit mogna. Jag vill då påminna om, att jag för min personliga del vid tidigare tillfällen här i riks-

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

dagen sökt medverka till åstadkommande av en dylik lagstiftning. Även jag tycker, att det är oriktigt, att lingen skola få plockas vita eller halvroda; man har mera nytta av dem, ifall man väntar till dess de blivit mogna. Men vid de tillfällen, då jag sökt medverka till en sådan lagstiftning, har man alltid sagt mig, att det är rent praktiskt omöjligt att ordna detta. Man har anfört skäl av olika slag för denna sin mening. Jag har väl insett, att det varit svårigheter, men svårigheter äro ju här, har jag tänkt, som annorstädes till för att övervinnas. Ju mera man trängt in i frågan, desto mera har ens uppfattning kommit att sammanfalla med deras, som motsätta sig en lagstiftning av ifrågavarande slag.

Nu har utskottsmajoriteten, när den haft att taga ställning till denna fråga, icke vågat säga något bestämt om hur saken skall ordnas. Från utskottets sida har man pekat på tidigare försök till lagstiftning. Man har talat om att dessa blivit avvisade av riksdagen, men utskottet har icke tagit avstånd från tanken på att en lagstiftning, liknande den som tidigare varit på förslag, skulle på nytt framläggas, samt slutligen sagt, att även andra vägar skulle vara möjliga att undersöka. Vi veta, att när denna fråga senast var före här i riksdagen och föll, detta var beroende därpå, att de jordbrukare, som sutto i utskottet, för sin del ansågo, att det var alldeles orimligt med en sådan lagstiftning som förbjöd jordägaren själv, hans hustru och hans husfolk att plocka lingen innan den dag kom, då de voro mogna. Så länge ett förbud funnes skulle förbudet gälla även jordägaren och hans husfolk. Jordägarna ville icke vara med därom. Detta torde väl vara det huvudsakliga skälet till att lagförslaget vid det tillfället föll. Jag tror, att utskottsmajoriteten har fullkomligt rätt när den säger: »Då avsikten med en bestämmelse av nu berört innehåll icke är att bereda jordägaren en förmån framför andra, synes det vara konsekvent att föreskriva att, där jordägaren beträffande viss mark utverkat ett sådant förbud som förut nämnts, icke heller han själv eller hans folk må där skörda lingen i omoget tillstånd.» Så tillägges det: »Vissa invändningar, som förut anförts mot ett sådant förbud jämväl för jordägaren och hans folk, torde icke äga berättigande, därest bestämmelsen i övrigt utformas på det sätt utskottet ifrågasatt.» Jag tror, att det är riktigt, som här sagts, att vill man verkligen ha en lagstiftning, som förhindrar bärplockning före viss tid, då får även jordägaren finna sig däri. När nu riksdagen skall taga ställning till bärplockningen, då gäller det icke bara att taga ställning till den enkla frågan, om bären skola förbehållas markägaren helt eller delvis, utan också till frågan om förbud mot att plocka lingen före viss tid. Jag skall peka på några av de skäl, som tidigare varit framförda mot en sådan lagstiftning som den här sist nämnda.

År 1918 förklarade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, att han icke kunde ansluta sig till ett dylikt förslag och anförde till stöd för sin mening följande: »Den lämpliga mognadsgraden lärer ställa sig ganska olika i de olika fallen. Sålunda torde lingen, avsedda att exporteras, helst böra plockas något innan de uppnått full mognad, medan lingen för inhemsk förbrukning anses kunna lämnas att kvarsitta något längre. Härjämte komme stora vanskligheter att yppa sig i fråga om kontrollen å efterlevnaden av ett sådant förbud, särskilt om lingen plockades för försändning till annan ort, i vilket fall de bruka förpackas, så fort de plockats.» I 1930 års proposition till riksdagen i ämnet förklarade vederbörande departementschef, att han av samma skäl icke funne ett dylikt förslag lämpligt. För egen del vill jag utöver vad jag citerat tillägga, att den lämpliga mognadsgraden torde ställa sig olika även i fråga om den inhemska förbrukningen. Det har sagts mig, att man med hänsyn till den tillämnade olika beredningen av bären måste ha bär av olika

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)
mognadsgrad. Det har sagts, att de bär, som skola användas t. ex. för beredning av gelé, icke böra vara fullt mogna.

Olämpligheten av ett förbud av ifrågasatt art framträder enligt mitt förmenande särskilt i fråga om svårigheterna att kontrollera dess efterlevnad, och det pekade också departementschefen på, såsom jag förut framhållit. Man torde väl kunna säga, att svårigheterna här bliva mycket stora. När t. ex. bärplockarna komma fram till bebyggda platser efter att ha varit ute i skogen, är det klart, att de här kunna vänta att möta landsfiskalen eller någon annan. Då kan man väl tänka sig, att de låta de bär, som äro mogna och röda, ligga överst i korgen. Skall då landsfiskalen se, om de verkligen plockat omogna bär, får han lov att gräva i korgarna och se efter, hurudana bären äro. Vidare blir det, såvitt jag förstår, mycket svårt att kontrollera, om bären plockats på ett förbjudet ställe eller på ett icke förbjudet ställe. Enligt utskottets förslag skulle ju markägaren kunna få ett visst område fridlyst. Det skulle vara landsfiskalen eller någon annan, som skulle ge honom denna rätt. Alldeles intill det fridlysta området kunde finnas ett icke fridlyst, på vilket det också var gott om bär. Det bleve sannerligen icke lätt att då kontrollera, i vilken del av skogen dessa bär plockats.

Här skulle kunna anföras en hel del praktiska svårigheter, som man kommer inför, svårigheter av den art, att jag tror, att tillståndet där ute på landsbygden genom det ifrågasatta förbudet icke skulle bli bättre, än det för närvarande är, utan snarare tvärtom.

Nu kommer man väl att säga i dagens debatt, skulle jag tro, att vi inom första lagutskottet, som icke velat vara med om denna lagstiftning, icke känna till förhållandena där ute på landsbygden, enär vi äro bosatta i städer. Vi, som nu för tillfället bo i städer, äro väl dock icke fullt främmande för förhållandena ute på landsbygden. Även om vi icke ha fullständig kännedom om landsbygdens alla förhållanden, kunna vi mycket väl förstå, vilka ofantliga svårigheter man kommer inför, ifall man går in för ett förbud att plocka lingon under viss tid.

Jag skall icke i avseende å den andra frågan säga någonting annat än att jag mycket väl vet, att det där ute på landsbygden är många jordbrukare, många småbrukare, som mycket väl behövde de pengar, som bären kunde inbringa. Men om det blir ett förbud, skola dessa småbrukare förhindras att gå och plocka bär på annan mark än den, de själva äga. Det är heller icke blott dessa jordägare, som behöva plocka bär, utan många andra, som tidigare gjort det och för vilka det varit till stor nytta.

Det är emellertid icke dessa synpunkter, jag närmast vill trycka på, utan de praktiska svårigheter, som förefinnas såväl när det gäller den första delen av detta ärende som den andra delen.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Mattsson: Herr talman! Såsom motionär i denna fråga ber jag att få säga några ord.

Om man tar del av de debatter, som ägt rum de många gånger, då denna fråga varit uppe i riksdagen, och de olika skäl, som gång efter gång anförts, så synes det mig, att det icke skulle tarvas någon längre utläggning och motivering för att vi nu äntligen skulle komma dithän, att riksdagen begärde en utredning.

Den föregående talaren, som är reservant i utskottet, höll före, att när man såg, vilka reservanterna äro, man skulle kunna säga, att de icke vidare känna till förhållandena på landsbygden. Jag får verkligen säga, herr talman, att

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

när jag läste reservationen och såg, vilka herrar som stodo för densamma, gjorde jag mig verkligen den frågan, om de verkligen kände till dessa förhållanden. Herr Lindqvist sade själv i sitt anförande, att han icke följt med den senaste utvecklingen på detta område. För oss, som verkligen känna till denna utveckling, står det klart, att det är oeffterrättliga förhållanden, som nu inträtt, och att dessa äro till stor skada för särskilt lingonens rationella tillgodogörande. Om man tänker på äganderättsfrågan, så ligger det nära till hands att draga upp en jämförelse med jordägarens jakträtt. Där har jordägaren icke blott rätt till det vilda, som finnes på hans område, utan även rätt till de fåglar, som flyga över hans mark. Nog kunde man väl draga upp paralleller på detta område och säga, att det även mött stora praktiska svårigheter, sådana som herr Lindqvist talade om, att få frågan om jakträtten ordnad. Man frågar sig, vilka stora intressen det varit, som medverkat till att föra fram denna fråga.

Reservanterna säga i sin reservation: »Den motionär, som nu ånyo fört fram spørsmålet, har icke lämnat något som helst nytt uppslag för frågans lösning.» Jag vill härtill svara, att det nu endast gäller en utredning och att det således endast är om denna som riksdagen skall besluta. Det förefaller mig, som om det redan framkommit så många synpunkter under den långvariga behandling, för vilken denna fråga varit föremål här i riksdagen, att säkerligen utredningskommittén ingalunda kommer att sakna skäl och uppslag, när den skall framlägga sina förslag.

Det är ingalunda min uppfattning, herr talman, att icke småfolket i skogsområdet, såsom också säges i motionen, bör beredas tillfälle att få plocka bär. Jag skall icke här draga upp så många exempel på, hur det nu verkligen kan gå till ute i många lingonbackar. Jag ber emellertid att få nämna, att hemma i min trakt kan det mycket väl inträffa och har inträffat, att när en fattig jordägare, vars jordinnehav ingalunda kommer upp till de 60 tunnland, man här talat om, med sina barn kommer ut och skall tillgodogöra sig lingonen, han då i lingonbacken träffar på 12—14 stycken från samhället. Nog kan man väl genom den utredning, som här är ifrågasatt, komma fram till något förslag att bereda möjlighet till lingonplockning för icke jordägare på de större skogsmarkerna, på de stora bolagens skogsmarker, så att man icke behöver hänga upp sig på den saken och låta den vara till hinders för att man här skipar rättvisa. Jag tror, att den ifrågasatta utredningen skall tillfredsställande beakta dessa synpunkter.

Jag får, herr talman, säga, att jag för min del icke är fullt tillfredsställd med utskottets motivering, men då jag hoppas, att utredningen likväl kommer att omfatta hela detta spørsmål, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson: Herr talman! Med den kännedom som jag har från viss del av landet om de förhållanden, som äro rådande vid bärplockningen och särskilt vid lingonplockningen, har jag icke kunnat annat än ansluta mig till utskottsmajoritetens förslag.

Denna fråga om bärplockningen och särskilt lingonplockningen har så länge och så många gånger varit föremål för riksdagens behandling, att jag tycker det verkligen är på tiden att riksdagen nu fattar ett beslut, som ger en mera positiv lösning av denna fråga. Det förhållande, som nu råder på de, kan jag säga, flesta håll inom landet, när det gäller lingonplockning, är i längden ohållbart. Man bör väl ändå icke underskatta de känslor, som kunna besjäla den mindre jordbrukaren, när han blir nödsakad att åse, hur ett sällskap, kanske långväga och kom-

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

mande från helt andra trakter, slår sig ned just på den plats, där han tänkt sig att få en skörd för sitt hushåll och möjligen också för avsalu. Det kanske därjämte är så, att denna lilla jordägare har bra mycket större behov av att få tillgodogöra sig dessa bär, som vuxit på hans mark, än de som komma och roffa till sig dem. Det kan väl icke heller vara i överensstämmelse med rättsmedvetandet, att en jordägare tvingas åse, att vid en sådan invasion på hans mark andra roffa åt sig en bärskörd, som han själv tänkt tillgodogöra sig och som kanske kunnat giva honom ett litet tillskott till hans inkomster.

Jag är villig medgiva, att det är till stor del på grund av de lättare kommunikationerna, som nu starkare krav ställas på en lagstiftning i denna fråga, än som tidigare varit fallet. Förr i tiden var det icke så lätt att taga sig ut långa vägar, som det nu är, då det kan ske med bilar och bussar. Men vad jag tror förr också gjorde en sådan lagstiftning, som nu är tilltänkt, mindre nödvändig, var det förhållandet, att folk då tog mera hänsyn till jordägarens önskemål, när han förbjöd bärplockning på någon viss, kanske liten del av sin mark. Numera är det icke sällan fallet, att folk från främmande orter kommer och slår sig ned, som nyss nämndes, på hans mark och oaktat att han strängt säger till dem, att just detta område har han tänkt få skyddat för egen del, icke tager den minsta hänsyn till dessa hans önskemål utan helt enkelt säger till honom: vi plocka, när vi vilja och var vi vilja.

Jag får även lov att säga, att det är väl ändå ett besynnerligt rättstillstånd när lagen förbjuder att taga väg över en annans tomt, åker, äng, plantering eller andra ägor, vilka därav kunna skadas, men däremot tillåter, att den bärskörd, som växer på hans mark, får tagas av vem som bäst gitter. Jag tror också, att det är detta rättslösa tillstånd, som gör, att bären ofta avplockas, innan de hunnit mogna, och kanske också plockas på ett sådant sätt, att det skadar nästa års skörd. Om en lagstiftning kommer till stånd, som ger markägaren rätt att skydda någon viss, kanske mindre del av sin bärmark, så tror jag också, att den allmänt beklagade oseden att plocka bären, innan de blivit mogna, till stor del kommer att försvinna.

Efter vad jag hörde herr Lindqvist säga, förefaller det mig, att han har en viss känsla av att det kunde behövas en lagstiftning och att det icke vore omotiverat, att en markägare finge skydda någon viss mindre del av sitt område. Men han gjorde gällande, att svårigheterna att få en lämplig lagstiftning voro synnerligen stora. Jag fick den uppfattningen, att han ansåg, att det var nästan omöjligt. Jag får säga, att jag tycker icke, att det är så omöjligt att få en lagstiftning i denna, om jag så får säga, lilla fråga utan att den skulle kunna regleras.

Jag kan, som sagt, herr talman, icke finna annat än att det är ett ofrånkomligt behov att något åtgöres i denna fråga och att vi snarast måtte komma fram till en lagstiftning, som ger skydd åt någon viss mindre del av jordägarens mark, som han alltså får ha för sin egen del.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Rimforsa: Herr talman! Det är så mycket sagt i denna fråga, att jag på förhand skall lova att icke taga många minuter i anspråk.

När jag satt och lyssnade på den förste ärade talaren i denna fråga, så föll mig i minnet den dag för 22 år sedan, då jag första gången var inne i denna kammare som åhörare på läktaren. Det var just frågan om lingonen, som då var föremål för kammarens överläggning, och den som stod på denna plats och talade, som jag särskilt fäste mig vid — det var flera naturligtvis — det var just herr Lindqvist. Det visar ju, att frågan är gammal, och den är äldre än så. Det var nämligen icke första gången, den då behandlades, utan redan det

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

sista året på förra århundradet, vill jag minnas, var denna fråga uppe i riksdagen. Att den gång på gång med vissa längre eller kortare intervaller kommit igen, torde också bevisa, att det är ett ganska allvarligt och betydande irriteringsmoment, denna fråga om bären, om rätten till dem och skördandet av dem utgör. Jag är också medveten om och villig att erkänna, att fastän detta icke kan betecknas som en stor fråga, det icke är lätt att finna lämpliga vägar, på vilka man kan lösa densamma. Men jag anser, att ännu mera allvarliga försök i denna riktning borde göras, än vad som gjorts.

Jag skall icke gå igenom hela den långa rad av allt vad som förevarit i denna fråga. Många av oss ha varit med vid flera tillfällen, då den behandlats och olika förslag kommit fram. Utskottet har nu icke gått in för att principiellt förorda någon viss form för dess lösning utan överlätit den saken åt den utredning, som man begär. Jag skall därför icke, som herr Lindqvist gjorde, gå in på skärskådande av de olika förslag, som varit uppe under tidernas längd. Jag anser, att den saken blir det kanske tillfälle att närmare behandla, om denna utredning skulle komma till stånd och vi senare åter finge behandla frågan. Vad man framför allt och i första hand bör söka klarlägga, är själva äganderätten till bären. Därvidlag är det ganska olika uppfattningar, som göra sig gällande. Man talar om, att man har rätt att plocka lingon på annans mark på grund av gammal hävd, och man använder också ibland uttrycket »urgammal hävd». Jag har dock levat tillräckligt länge — liksom flera i denna kammare — för att minnas, hur det var för, låt mig säga, 50—60 år sedan i min ungdom hemma i min hembygd. Jag kan icke säga, hur det var på andra håll i landet. Men det var icke alldeles den allmänna uppfattningen, att bären på marken tillhörde dem, som ville taga dem, utan där låg nog den uppfattningen grundad innerst inne, att jordägaren hade åtminstone viss rätt till bären. Jag minnes mycket väl, hur det gick till, då bären började mogna och jordägare, som hade större arealer och mera bär än de själva behövde, helt enkelt överlät rätten att plocka bär till andra mot viss ersättning. Jag har själv t. ex. i min ungdom varit med om att plocka hallon på häradsallmänningar, där vi fingo skaffa oss rätten genom uppgörelse med dem, som ägde marken. Det kanske icke är så alldeles säkert, att den där rätten, som vi tala om, är så urgammal eller djupt inrotad.

Men jag skall icke inlåta mig på det. Jag erkänner, att det kanske är lämpligast, att det på detta område får fortgå som hittills, blott det kan ordnas på ett rimligt sätt, då det gäller själva tillgodogörandet av bären. Jag hörde nyss ett uppslag i första kammaren, som var ganska originellt, på tal om denna rätt till bär. En ärad talare där inne, en mycket lärd jurist uttalade, att det fanns möjlighet att lösa frågan om rätt till bären på så sätt, att jordägaren finge tillösa sig denna rätt mot en viss ersättning till det allmänna. Nog finnas här fantasi och uppslag, som kunna användas. När man säger, att frågan icke kan lösas, kanske det ändock finnes något ljushuvud, som har möjlighet att komma med ännu något nytt förslag.

Utskottet begär icke, att jordägaren skall få rätt utan vidare att disponera över bären. Så långt vill icke heller jag gå. Jag anser ganska viktigt och nödvändigt, att bärskrörden i sin helhet kommer att skördas och kommer människorna till gagn. Men vad jag icke kan komma ifrån och vad jag menar vore en gärd av rättfärdighet, det är att jordägaren dock hade någon möjlighet och rätt att tillgodogöra sig åtminstone så mycket, som han behöver för sitt eget hushåll.

Jag skall icke tala om allt vad jag vet om, hur det går till i det praktiska livet. Men det är ofta så, att de, som sitta på ett litet stycke jord, där det växer åtskilligt med bär, dock få minst därav. Nu kan man visserligen säga,

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

som reservanternas göra på ett ställe, där det talas om detta: »Man kan fråga sig, om det verkligen är med billigheten överensstämmande att nu förläna jordägaren, som dock sitter på sin gård, en rätt, som han aldrig förut haft.» Nog är det många jordägare, som sitta på en gård om 2—3 tunnland åker och litet bärmärk. De sitta på sin gård. Torparen sitter också på sin gård, om man vill kalla det så. Men när det gäller att skörda vad han behöver, får han se sig om.

Vi hava, som jag sade nyss, icke i utskottsutlåtandet dragit upp några bestämda linjer eller tänkt oss kunna föreslå, att på det eller det sättet skall frågan lösas. Vi hava pekat på de olika förslag, som varit framme de många gånger, som frågan debatterats, och tänkt oss möjligheten att slutligen komma fram genom den utredning, som vi anse nödvändig, till något förslag, som ur olika synpunkter kunde accepteras. Nu är det visserligen sant, att den utredning, som en gång — låt oss säga för ungefär tio år sedan — avbröts, nämligen utredningen rörande en förändring av jordabalken, återupptagits nu igen. Men det har enligt mitt förmenande mycket riktigt anmärkts i utskottsutlåtandet, att den omständigheten, att denna utredning återupptagits, icke torde behöva vara hinder för att denna speciella fråga behandlas utan samband med denna utredning.

Jag slutar med att säga, att vad vi inom utskottet vilja, det är att i någon mån de missförhållanden rättas till, som föreligga, då det gäller jordägarens rätt att få del av bären, men icke ett absolut förbud mot bärplockning på annans mark. Vidare vill jag säga, att en fråga, som enligt mitt förmenande har en mycket stor betydelse, är just frågan om tiden för bärskörden.

Jag skall icke mycket uttala mig därom. Jag hörde samme ärade talare i första kammaren, som jag nyss citerade, gå in på det kapitlet. Han påpekade på tal om att bären skördas omogna, att det gäller endast bär, som gå till export. Andra bär skulle icke skördas för tidigt. Jag har en annan uppfattning. Jag känner från min hembygd, hur det går till. Det är ofta så, att människorna giva sig i väg till bärmärkerna för att få något med, medan det finns bär kvar, oavsett huru mogna de äro. Sedan breder man ut dessa bär och låter dem ligga 14 dagar eller så, varefter de utbjudas i allmänna marknaden såsom mogna lingon.

Jag skall icke säga mera, herr talman, utan skall sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Gardell* i Stenstu.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Det var herr Lindqvists, den förste talarens anförande, som föranledde mig att begära ordet för att få säga något i denna fråga. Herr Lindqvist erkände utskottsmajoritetens motivering nästan helt och hållet, kan man väl säga, och han erkände också, att jordägaren bör få hava någon viss rätt åtminstone till någon del av sina marker att få hava skogsbären i fred och plocka dem själv. Men han säger, att det är så svårt att lagstifta på detta område, att man kommer ingen väg. Utskottet har varit inne på detta så många gånger, och det har alltid strandat på vissa svårigheter.

Nu föreslår utskottet en utredning. Vore det ändå icke skäl, när det är så svårt, herr Lindqvist, att vi finge en utredning på detta område? Ty det är just när det är svårt och kinkigt, som man brukar begära utredning. Jag tycker verkligen, att det är svepskäl detta. Nog borde väl ändå jordägaren kunna få hava någon del av sitt område fredat för andra och själv få njuta de frukter, som växa på hans egen mark. Det får han faktiskt icke nu.

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

Herr Lindqvist säger, att det är så svårt att uppdraga några gränser. Om man skall förbjuda bärplockning på ett område, måste man hava det inhägnat. Jag kan upplysa herr Lindqvist och övriga kammarledamöter, som icke känna till det, att det finnes mycket gott om sådana inhägnade områden, stora beteshagar, med skogsbackar ini, där det växer frodigt och vilt med bär. De växa bra på sådana områden. Men icke ens dessa inhägnade områden, dessa beteshagar får jordägaren nu hava i fred, utan där plockas det först. Där äro bären stora, vackra, fina och mogna. De plockas av, innan jordägaren hinner göra sig dem till godo. Så är förhållandet.

Vidare undrade herr Lindqvist, om det är så farligt, han trodde icke, att det var så farligt med de där karavanerna, som komma ut från städer och stadsliknande samhällen för att plocka bär. Det är ganska farligt ibland. Man trampar ner gärdesgårdar och gröda och far icke alltid så väl fram. Jag är icke den, som vill förmena andra att göra sig till godo skogsbären. Tvärtom tycker jag alltid, att det är synd, om de skola få stå utan att människorna skola tillgodogöra sig denna ädla frukt. Men på samma gång skulle jag nog tycka, att det vore rättvist, om jordägaren finge disponera åtminstone något av sin mark. Det får han faktiskt icke nu. Han står rättslös.

Frågan har varit uppe mångfaldiga gånger. När den var uppe och behandlades 1927, yttrade första lagutskottets ordförande på tal om detta i första kammaren, att »vi komma icke undan en lagstiftning på detta område»; och, om jag minnes rätt, instämde herr Klefbeck med honom både i utskottet och i kammaren. Vi komma icke undan frågan, sade han.

Nu vill man i alla fall skjuta undan detta ännu mycket längre. Det är orimligt.

Om det är klart, att vi icke komma undan frågan, varför då icke vidtaga åtgärder? Men nu vill man skjuta undan saken, tills revisionen av jordabalken är undanstökad. Det lär icke bliva så hastigt det. Man säger här, att Kungl. Maj:t har bestämt, att lagberedningen från och med den 1 mars 1935 skulle övertaga den pågående utredningen om revision av aktiebolagslagstiftningen, och tillika har det förordnats, att en eller två av lagberedningens ledamöter skulle utföra erforderliga förberedande arbeten för revision av jordabalken, varefter beredningen, sedan revisionen av aktiebolagslagstiftningen blivit slutförd, skulle övergå till att behandla frågan om en reform av jordabalken. Tro icke herrarna och damerna, att vi få vänta 10—20 år, säkerligen 10 år minst, innan detta arbete är verkställt? Under tiden skola vi på blotta svepskäl behöva vänta på att få en sådan här fråga utredd! Är det verkligen riktigt honnett att behandla detta ärende på det sättet? Numera har det ingått i de flestas medvetande och erkännes ju också här i kammaren, att jordägaren bör hava någon företrädesrätt till och bör få skydd för något område. Men säger man, det är svårt att lagstifta, och man kommer ingen väg. Jag säger ännu en gång: Varför icke sätta till en kommitté, som utreder? Det är mindre viktiga saker, som uppdragits till utredning av kommittéer.

Herr talman! Det kan vara nog med dessa påpekanden. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Det kan synas, att den föredragna frågan icke är av så stor betydelse. Å andra sidan måste sägas, att frågan är av synnerligen stor betydelse för landsbygdens befolkning och också i viss mån av stor betydelse för en del av industrisamhällenas befolkning. Jag kan också tillägga, att den säkerligen är av en mycket stor nationalekonomisk betydelse. Vi känna ju till, att när det gäller landets bärskörd, är det av

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)
vikt, att man kan tillvarataga den under det år, som går. Det, som icke blir plockat på hösten, ruttnar ner och blir till ingen som helst nytta för markägaren. Vad man särskilt i motionerna här fäst stort avseende vid och som man tydligen också ansett vara av den betydelse, att det skulle påfordras en lagstiftning på detta område, det är, att man kanske i vissa fall kunnat konstatera att bärställen — om jag får använda det uttrycket — som finnas i närheten av vissa gårdar, där markägarna bo, uppsökts av folk från annat håll och plockats ut. Nu anser man just från dessa utgångspunkter nödvändigt med en lagstiftning på detta område.

Jag skall giva herr Olsson i Rimforsa rätt i, att reservanternas motivering för deras avslagsyrkande på utskottsutlåtandet i den av honom citerade delen icke är riktigt lämplig. Den stöter säkerligen varje jordägare. Men å andra sidan skulle jag vilja använda ett uttryck, som herr Nilsson i Antnäs hade. Han sade, att det är orimligt att säga, att bärplockningen skall vara fri för alla. Det kommer säkerligen för många tiotusentals människor att förefalla fullständigt orimligt och oförsvarligt att införa bärplockningsförbud. Det är icke riktigt säkert, vill jag säga de ärade ledamöterna av kammaren, att det är just de, som ingen jord hava, som här måste lösa till sig rätten till bärplockning, utan i många fall är det också mindre jordägare, som plocka bär på annans mark. Det har skett så under generationer, och det sker alltjämt. Det tåles också i de flesta fall. Man har ingenting egentligen att invända mot det. Alltså kan man med säkerhet utgå från, att den större delen av den jordägarande befolkningen, som ser saken mera i stort, fäster kanske icke så förfärligt stort avseende vid detta bärplockningsförbud.

Motioner i denna sak hava kommit från vissa delar av landet vid de tillfällen då de varit före. Det är möjligt, att det föreligger sådana förhållanden där, att man med vissa skäl kan åberopa, att en lagstiftning borde komma till stånd. Men i andra delar av landet, särskilt de nordligare delarna, kan jag icke finna, att det föreligger verkliga skäl att gå in för en lagstiftning härutinnan.

Jag erinrade om, att frågan har stor nationalekonomisk betydelse. Den har också i viss mån ur folkförsörjningssynpunkt en rätt stor betydelse. De, som känna till förhållandena på landsbygden, särskilt i skogstrakterna, veta mycket väl, att en stor del av den fattiga befolkningen under bärtiden ur skogarna hämtar sin försörjning och till och med också kan få något överskott att hava till hands under den mörka och svåra vintern. Det borde vara statsmakterna angeläget att tillvarataga skogens överflöd på bär. Markägaren har ingen nytta, om bären ruttna ner, men han har mera nytta av att bären tillvaratagas och att de lämna utkomst åt vissa fattiga människor. Blir det en god bärskörd, hjälper det många fattiga familjer under hösten och vintern, särskilt barnrika.

Det har i år väckts motioner om åtgärder för att höja nativiteten. I regel äro de, som plocka bär, kvinnor och barn, och de draga till familjerna extra inkomster på grund av sin bärplockning.

Jag skulle också vilja säga en annan sak, när man är inne på detta område. När det gäller bärplockningen, få vi icke glömma en viktig omständighet. Det är, att om det är en bonde, som har en liten skogslott, går han kanske icke dit och plockar bären utan skickar familjen. Men är det riktigt säkert, att vederbörande veta, att här går gränsen för deras mark? Antag exempelvis, att de komma in på ett bolags mark, som ligger intill. Skulle det bli en lagstiftning på detta område, kunde det även hända, att en medlem av en jordägarande bondefamilj skulle kunna göra sig skyldig till att bryta mot lagens bestämmelser.

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

I detta sammanhang kan jag icke underlåta, herr talman, att erinra om några siffror, som jag förmodar, att motionärerna hava studerat, innan de väckt motioner i detta stycke. Men innan jag erinrar om dessa siffror, ber jag få nämna ett par saker. Det har från bolagstjänstemannahåll sagts mig: varför kan icke riksdagen bifalla de framställningar, som gjorts om bärplockningsförbud? Nu går man här och plockar och skrämmar bort älgarna och skrämmar bort vildnaden och förstör för oss. Blevet det bärplockningsförbud, skulle vi få fred för vildnaden i våra skogar. Jag är övertygad om, herr talman, att därest det skulle bli en utredning i denna fråga, som skulle leda till bärplockningsförbuds införande, komme säkerligen av nyssnämnda anledning många av våra storbolag att utfärda bärplockningsförbud på sina marker. En del av domänverkets jägmästare ansåge kanske, att det borde vara bärplockningsförbud för att skydda vildnaden under den lovliga tiden etc. Man skulle plocka fram alla möjliga skäl för att få nämnda förbud.

Nu ställer jag den frågan: huru mycket skogsmark är det egentligen, där vi ha vilda bär? Huru mycket skogsmark är det, som den mindre bondebefolkningen i landet har? Det är enkelt att säga, titta i statistiken! Om vi skulle gå till sådana jordägare, som det här talades så vackert om, exempelvis den lilla gumman med den lilla täppan och det lilla lingsstället, så blir det icke så stora arealer. Men om man skall tala om förhållandena hos medelstora bönder — efter ungefär mina egna förhållanden — som ha husbehovs- och stödskog etc., få vi icke heller så förfärligt stor areal. Av landets ungefär 22 miljoner hektar skogsmark hava dessa småbönder ungefär 3 miljoner hektar skogsmark. Men gå vi exempelvis till staten, de ecklesiastika boställena och övriga allmänna inrättningar, så innehava dessa över 5 miljoner hektar skogsmark. Titta vi på bolagens innehav av skogsmark, så hava vi 1,292 bolag här i landet, vilka inneha icke mindre än 5,668,000 hektar skogsmark. Sedan hava storgårds- och fideikommissinnehavare 734,000 hektar och en del större jordbrukare och dylika några miljoner hektar. Men dessa småbrukare och småbönder, som man har så ömt hjärta för, inneha, som sagt, i runt tal 3 miljoner hektar av landets 22 miljoner hektar.

Huru är det, mina herrar, när vi här gå in för denna sak? Tror någon egentligen, att man tjänar bondebefolkningen så mycket med detta, eller att man därmed verkligen gör någon tjänst för den eller befolkningen i övrigt? Jag kan icke finna det. Jag är själv jordbrukare och har litet skog, men jag kan icke begripa den mentalitet, som här vid upprepade tillfällen tar sig uttryck i att förbjuda fattiga människor att försöka få med av skogarnas överskott av bär. Nu kan man visserligen säga, att här kommer folk på lastbilar och roffar åt sig bären. Ja, det är i vissa fall riktigt. Men man får icke stirra sig blind på detta och säga, att därför att sådant förekommer, skola vi ha bärplockningsförbud. I regel är det kanske så, att de människor, som ge sig ut på lastbilar om söndagarna eller lördagseftermiddagarna, också väl behöva de bär, som de kunna plocka ihop för sina familjer. I regel plocka de icke för försäljning, till export och dylikt, utan de plocka för eget behov.

Efter vad jag känner till i denna sak, herr talman, kan jag icke finna, att det finns så bärande skäl för en utredning angående lagstiftning på detta område, som utskottet här föreslagit. Jag tror, att svårigheterna för en sådan lagstiftning skulle bliva rent av oöverkomliga i vissa stycken, då det gällde att praktiskt tillämpa den. Vi hava haft dessa frågor före så många år, att jag försökt sätta mig in i, huru det skulle komma att verka, därest riksdagen skulle fatta ett dylikt beslut. Och jag har mycket svårt att finna annat, än att man skulle få en del gamla gummor, som tagit bär, inför domarskranket

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)
för att de gjort sig skyldiga till att plocka någon liter lingon att ha under den övriga delen av året.

Sådant vill jag icke, herr talman, vara med om. Jag tror, det är klokt att icke gå in för en brådstörtad lagstiftning på detta område, varför jag för min del ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Mattssons anförande, ty det är så, att icke bara herr Mattsson är från det stora skogslandet Småland, utan även jag har mesta tiden av mitt liv vistats där nere. Då jag redan på förhand i dag fått kunskap om att herr Mattsson skulle som en stark motivering för utskottsbetänkandet emot reservanternas framföra, att de som stodo som reservanter voro från städerna och icke förstodo förhållandena ute på landsbygden, var det för att underlätta för herr Mattsson att icke behöva säga så mycket om den saken, som jag tillät mig att erinra om detta. Jag vill säga, att jag gratulerar såväl herr Mattsson som andra talare här i dag, som verkligen vilja hos Kungl. Maj:t begära en lagstiftning, som förbjuder markägaren att vid vilken tid som helst på året få gå ut och plocka en liter lingon på sin egen mark. Det vill jag säga, att nog skulle det bli trevligt icke bara för herrarna utan för flera, när den lagstiftningen blir genomförd. Men det vill förefalla, som om ni icke vilja resonera om den saken, utan bara om en del mera enkla saker, om äganderätten och hur långt man här kan gå. Varför tala ni icke om förbudet att plocka lingon, innan de äro mogna? Är det därför att det är en mera komplicerad sak och att kanske vanskligheten blir ännu större, om man går in för det?

Nu kommer jag i fortsättningen att göra något, som jag vet mer än en av kammarens ledamöter kommer att tycka man icke skall förlänga debatten med. Jag kommer nämligen att läsa upp ett brev, som jag gärna vill hava till protokollet. Därför att när smålänningarna nere i Kronobergs län läsa herr Mattssons anförande och om vilka krafter, som varit igångsatta för att genomföra detta förbud åt jordägarna, så vill jag som motvikt mot detta hava in något i protokollet. Vi hava en tidning där nere, som både herr Mattsson och jag läsa. Det är herr Mattssons liv- och husorgan, och jag har under längre tid än den tidrymd, som herr Olsson i Rimfors härad talade om, också varit prenumerant och läsare av denna, nämligen Nya Växiöbladet. Det är, såvitt jag förstår, en av bondeförbundets mera respektabla tidningar. I denna tidning har det pågått en lång debatt om bärplockningsförbudet. Jag har icke läst det hela, men jag fick mig tillsänt under gårdagen en del insändare, och bland dessa fanns det ett brev, som jag ville hava in i dagens protokoll. Och herr Mattsson kan om denne, som skrivit brevet, icke säga, att han icke känner förhållandena där nere, ty han bor på landet och kallar sig för lantbrukarson, och därför bör han känna till det. Han skriver med anledning av herr Mattssons motion på följande sätt:

»När jag för en tid sedan i denna tidnings spalter läste att en riksdagsman från våra bygder» — det var sålunda herr Mattsson — »motionerat om lagstiftning om äganderätten till 'våra' skogsbär, blev jag inte alls förvånad. Ty det finns ingenting som ligger så mycket för människans intresse som att skydda och värna det hon äger. Och att bonden är den som äger bären på sin egen gård är naturligtvis odisputabelt. Men ändå blev jag så besynnerligt beklämd, när jag läste om den där motionen i fråga. Det stormade en här av minnen över mig, minnen från mina egna fattiga barndomsår, då jag sprang

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

omkring bland tuvarna i skogen och plockade de röda lingonbären. Och jag mindes glädjen i min mors ansikte, när hon av uppköparen mottog lönen för arbetet där ute i skog och mark. Det blev till det nödvändigaste och skingrade för stunden det värsta bekymret för brödet.»

»Ännu i den dag som i dag är finnes det tusen och åter tusen sådana hem, som mitt var. En del av dem ligga kanske vid vägen, andra återigen långt ute i markerna. Det är de små stugornas folk som lever här, folket som ännu liksom förr har de värsta ekonomiska svårigheterna att slåss med. Ibland detta folk finner man säkerligen dem som hittills varit mest beroende av bärplockningen och skördat den största välsignelsen därutav. I det yttersta av dessa dagar gå många och undra hur det skall gå med lagförslaget. Och de flesta vet att om det går igenom kan omöjliga bärplockningen bli till samma välsignelse för den fattige skogsbon som den tillförne varit.»

»Vad jag» — säger han — »med ovanstående vill hava sagt är: Bör man verkligen utestänga dessa fattiga människor från den lilla förtjänst bärplockningen skänker bara för att, som man motiverar det, hindra rikt folk från samhällena att skörda av skogens röda guld? Och bör man inte göra en undersökning om huruvida bären räcka till för alla och om det verkligen finns markägare som inte fått så många bär som de behövt? Småland är skogigt och rikt på blåbärsväxt och lingontuvar och de goda frukterna räcka säkerligen till för oss alla, bara vi kunna lära oss att dela med oss till våra medmänniskor. Må vi hellre söka lära oss denna svåra konst än att stifta lagar, lagar som endast skapa lagöverträdelser och förtä en del människor en del av deras inkomst och frihet. Och må vi lära oss att betänka, att jorden har blivit skapad för oss alla och att vi alla ha samma rättighet att bygga och bo på densamma och njuta av de frukter naturen frambringar.»

»För oss smålänningar» — slutar han — »har ju alltid Småland varit som en enda stor lingonhage, där var och en haft rättighet att gå ut och skörda. Så har det varit sedan urminnes tider och jag hoppas att det blir så även i framtiden.»

»Och må vi till hösten, om det blir ett gott lingonår, så många som hinna gå ut i skogen och plocka av de mångomtvistade bären. Låtom oss då inte sörja över att det blir en hel del över till kung Bore. Lantbrukarson.»

Ja, som synes, äro icke alla av samma uppfattning som herr Mattsson i Eneryda m. fl.; och när nu detta kommer till protokollet, hoppas jag herr Mattsson kommer att läsa och begrunda det, och jag vill säga: väl bekomme.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 18.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 144, angående befrielse för Vaxholms kustartilleriregementes manskapskassa från betalningsskyldighet för vissa skulder m. m.; samt

nr 150, angående ändrad löneklassplacering för vissa beställningshavare vid artilleriets fabriker och tyganstalter.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 19.

Fröken *Wellin* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 108, angående reglering av arbetstiden för viss statsanställd personal.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 509, bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 6 mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

*Ang. skydd
för mark-
ägares rätt
till bärplock-
ning.
(Forts.)*

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning första lagutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckta motioner om lagstiftning till skydd för markägares rätt till bärplockning å skogs- och hagmark m. m.; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Andersson** i Tungalsta, som anförde: Herr talman! Då man såväl från motionärernas som utskottsmajoritetens sida syftat till att begränsa rätten till fri bärplockning, har man framförallt motiverat detta med att denna fråga nu skulle ha kommit i ett alldeles nytt läge. Man har sagt, att det finns så mycket människor ifrån städer och andra samhällen, som resa ut och skövla bärmarkerna ute i bygderna. Jag känner ganska väl till, hur det förhåller sig med denna sak i trakten kring Stockholm. Jag vet mycket väl, att stockholmarna i stor utsträckning resa ut i bil och buss till skogarna och plocka bär, men denna »skövling» av bärmarkerna från stadsinnebyggarnas sida har icke i något fall, som jag känner till, varit av sådan beskaffenhet, att jordbrukarna berövats möjligheten att skaffa sig sitt husbehov av lingon. Det har åtminstone icke varit fallet i de trakter, där jag hör hemma. Jag vet ju, att det någon gång förekommit, att man vid dessa färder farit fram ute i markerna på ett sätt, som man måste reagera emot.

Det är ju en mycket ringa del av dessa bär, som tillvaratagas utav industri-samhällenas och städernas invånare. Det är alltjämt så, att det är de fattigaste ute på landsbygden, som genom bärplockning skaffa sig ett litet tillskott till sin försörjning. Att hindra människor från städer och andra samhällen från att resa till skogarna och plocka bär utan att på samma gång beröva landsbygdens folk den fria bärplockningsrätten torde vara praktiskt taget omöjligt.

Under debatten här på förmiddagen har det från flera talares sida starkt poängterats, att vad man här framförallt åsyftar det är att möjliggöra för de mindre jordbrukarna att få behålla sina skogsbär. Det skall förhindras att de berövas dem av inbyggare i städer och andra samhällen. I verkligheten är det väl så, att det är de mindre jordbrukarna och med dem jämställda ute i

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

bygderna, som tillvarataga lejonparten av skogsbären här i landet. Det är de mindre jorbrukarna och deras barn, det är torpare, arrendatorer o. s. v. De kunna göra detta tack vare den fria rätten att plocka bär. Tager man bort denna rätt, berövar man dessa människor i stor utsträckning den fördel, de haft av bärplockningen. Alla äro ju ense därom, att skogsbären böra tillvaratagas i så stor utsträckning som möjligt. Jag tror heller icke, att det är någon, som på allvar vill göra gällande, att det icke är riktigt, att man i möjligaste mån försöker bibehålla den fattiga befolkningen på landsbygden vid denna rätt.

Om man är ense om detta, tror jag det är lyckligast, att man icke nu skrider till lagstiftning på detta område, utan låter den gamla rätten att fritt tillgodogöra sig skogsbär, som den svenska befolkningen åtnjutit sedan urminnes tider, alltjämt vara kvar.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Härpå yttrade:

Herr Hällgren: Herr talman! Det är en särskild anledning att jag begärt ordet i den här frågan. Jag har nämligen tillsammans med bondeförbunden konsul Wallén väckt en motion, som syftar till en utredning angående ett rationellt utnyttjande av svenska frukter och bär. Den motionen har vunnit anslutning av ett enhälligt utskott och en enhällig andra kammare. Frågan var också före vid fjolårets riksdag, och då sade vederbörande tillfälliga utskott, att de särskilt i Norrland vissa år ytterst rikligt förekommande skogsbären borde, såvitt möjligt, tillgodogöras. Då de befolkningslager, som draga huvudsakliga nyttan av fruktodlingen eller bärplockningen, ofta tillhöra de mindre bemedlade, såg utskottet här ett ytterligare stöd för sin mening. Detta utskottets utlåtande från i fjol är undertecknat av herr Hansson i Vännäsby, en, om jag icke ser fel, av motionärerna i denna fråga vid innevarande års riksdag. Den motion, som jag här nämnt, har i år behandlats i ett utskottsutlåtande, däri det heter: »Vad utskottet här ovan anfört beträffande produkter av frukt gäller naturligtvis i tillämpliga delar jämväl svenska bär. Tidigare hava stora mängder därav utförts, i synnerhet till Tyskland, och därigenom hava många, oftast barnrika, familjer i små ekonomiska villkor beretts en ej föraktlig ökning av inkomsten. Kunde åtminstone en del av den uteblivna inkomsten återvinnas åt befolkningen i de bärrika trakterna, skulle detta säkerligen där hälsas med tacksamhet. Lingon och blåbär lämpa sig väl för förädling (råsaft o. s. v.).» Detta utskottsutlåtande har denna kammare gjort till sitt, och första kammaren kommer antagligen rätt snart att på förslag av sitt tillfälliga utskott göra ett liknande uttalande.

Ett sådant beslut, som första lagutskottet här föreslår, är ju icke alls i överensstämmelse med vad riksdagen uttalat för cirka 14 dagar sedan. Utskottet vill ha till stånd en utredning. Utskottet ifrågasätter, att man genom landsfiskalen i orten skulle kunna utverka förbud mot plockning av lingon å viss mark. Jordägarens initiativ skulle tas i anspråk. Jordägaren skulle hjälpa till att se efter, att förbudet efterlevdes. När lingonen bleve mogna, skulle det vara tillåtet att plocka dem. Är det meningen, att man skulle annonsera i tidningarna, att nu äro lingonen mogna, och nu får allmänheten börja plocka? Jag kan icke tänka mig annat än att resultatet av den anordning, första lagutskottet här ifrågasätter, skulle bliva, att jordägare skulle kunna anordna klappjakt på de fattiga, barnrika familjer, som sökte sin utkomst genom att plocka vilda bär. Jag kan icke finna det vara annat än inkonsekvent att begära, att riksdagen skall göra ett sådant uttalande. Det passar

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

icke, när man först beslutat att ifrågasätta att med allmänna medel sätta igång en försöksverksamhet för att bereda allmänheten inkomst genom tillvaratagandet av skogsbär. Ett par veckor efteråt skulle man begära en lagstiftning, som beröfvade allmänheten den rätt, som den haft sedan urminnes tider, att för sin försörjning tillvarataga skogsbären! Jag kan icke tänka mig, att den väg, som föreslås här, är framkomlig, och jag ber därför att få yrka avslag på första lagutskottets utlåtande och bifall till reservationen, d. v. s. rent bord med frågan, tills man får fram en motivering, som kan vara bärande för ett riksdagsbeslut.

Herr Fält: Herr talman! Jag hade knappt haft anledning blanda mig i denna debatt, som dragit ut på tiden, så att lingonen icke bara blivit mogna utan — kan nästan säga — blivit mos. Ett par argument ha framkommit i denna debatt, som framfördes även föregående år. Jämt och ständigt skjutas småbrukarna i förgrunden, när det gäller rätten att plocka lingon. Det är därvid ett par synpunkter, som icke förut nämnts i denna kammare, som jag vill framhålla. Man tycks bortse från det faktum, att det finns en avsevärd mängd av småbrukare och mindre jordägare, som äro i total avsaknad av skog och lingonmark, för att icke tala om alla dessa icke besuttna, torpare, arrendatorer, lantarbetare o. d. Det säges visserligen i utskottets motivering, att man vill ha fram ett förbud mot att plocka lingon, som icke äro mogna, men det skjutes ju mer och mer i förgrunden, att syftet med dessa motioner är att få fram ett förbud. Jag erinrar mig från den tid jag bodde här i staden under de svåra åren under kriget, hur massor av arbetare, som då voro lediga — hela familjer — reste ut till skogarna. Skogsområdena ägdes icke av mindre jordbrukare utan av tomtjobbarbolag, som icke togo till vara lingonen. Jag tycker det är litet grand småaktigt eller missunnsamt, som det heter på västgötska, att förmena en hel del icke-skogsägare att förse sig med litet tillskott till sina skafferier. Som herr Hällgren nyss erinrade om, ha vi haft en motion, däri det var fråga om att i största möjliga utsträckning tillvarataga mindervärdig frukt och framförallt skogsbär. Det var en motion ifrån bondeförbundshåll. I vår motivering skrevo vi, att det gällde ju icke minst alla dessa skogens röda bär. När vi verkligen vilja bjuda till att taga till vara detta röda guld, så tycker jag, att man inte — bara därför att det på vissa platser exempelvis nere i Småland inträffat, att folk från industrisamhällen rest ut för att skaffa sig litet grand lingon — skall stifta lagar med förbud mot lingonplockning över hela landet. Nu är det ju så, att dessa mindre skogsägare finnas i mellersta Sverige, framförallt i Småland, men jag vill erinra om, att i min hemtrakt, i Västergötland, och större delen av Skåne äro de flesta småbrukare helt i avsaknad av skog och lingonmark. De äro tvungna att ge sig ut till de stora skogarna. Ha icke motionärerna tänkt på, huru detta kommer att verka exempelvis uppe i Dalarna och Norrland, där bolagen och andra stora skogsägare av ren småkitslighet kunna förbjuda folk att plocka lingon på deras marker?

Det har talats om, att detta förbud skulle vara begränsat till en viss rayon av den gårdarna närmast liggande skogen. Den som har någon hum om hur det är skiftat i detta land, vet ju också, att en hel del jordägare ha sina skogsskiften långt borta. Det är mycket svårt, att, i avsaknad av stängsel, veta var 60-meters, 300-meters- eller kilometersgränsen går. Jag vill icke på något sätt gå in på den rättsliga frågan, men jag har icke kunnat underlåta att påpeka just detta, att det är många mindre jordbrukare, som äro i total avsaknad av skog. Det argumentet, att det är de mindre jordbrukarna,

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

man vill skydda, håller absolut inte streck. Detta, herr talman, har jag velat påpeka.

Med dessa ord ber jag få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Fru Östlund: Herr talman! Jag föranleddes begära ordet av att en talare i början av debatten förmodade, att reservanterna i första lagutskottet icke kände till denna fråga och de förhållanden, som föranlett de motioner, varigenom man velat åvägbringa rättelse. Det var väl med hänsyn till att vi voro stadsbor, som vi icke skulle kunna känna till landsbygdens förhållande, men det är väl ändå så, herr Mattsson, att, om människor bedöma en fråga från olika utgångspunkter, man givetvis lätt kan komma till olika slutledningar.

De obesuttnas representanter i lagutskottet kunde måhända av ganska naturliga skäl vara tveksamma att gå med på att avhända folket i vårt land en rätt, som, säga vad man vill, i långa tider tillkommit alla. Förr var det visst icke så stor efterfrågan på lingon, att lingonplockningen spelade samma roll i ekonomiskt avseende, som den nu anses göra. Så småningom började en intensiv agitation för tillvaratagande av skogsbären, skogens röda guld, som det hette, och denna agitation utfördes både ur hälso- och hushållningssynpunkt. För den fattiga befolkningen i hela vårt land ha nog lingonen i oändliga tider många gånger varit det enda sovet till potatisen. Så nog ha de varit utnyttjade och värdefulla men icke på samma sätt som jag tror, att motionärerna nu avse. Efter det att man kommit till insikt om, hur ytterligt värdefulla lingonen äro, dröjde det heller icke så länge, förrän det inleddes en mycket stor export av lingon, och jag vågar påstå, att det var just i och för export av lingon, som man började plocka lingonen omogna. Det var kanske nödvändigt av det skälet, att det gällde att plocka så mycket som möjligt på kortaste tid. Dessa bär skola skickas långa vägar och lagras kanske i veckotal. Skulle vi än en gång komma i tillfälle exportera bär, skulle kanske de, som nu yrka på lagstiftning, vara de första att begära, att lagen skulle suspenderas. Om bären skola exporteras, finns det ingen möjlighet att plocka dem, sedan eventuellt en länsstyrelse förklarat, att de äro mogna.

Jag har fäst mig vid, att det icke sparats på starka ord i motionerna, när det gällt den bärplockande allmänheten. Här säger en motionär, att bärplockarna komma från städer o. s. v. ut till skogarna i avsikt »att rafsa åt sig allt vad som lättast kan åtkommas etc». Det talas om den »planlösa plundringen». En av motionärerna säger, att för en ringa penning kunna de »flitiga skövlarna, försedda med korgar och medhjälpare, resa ut på morgonen och avverka stora skogsområden». Man spar således icke på överdrifter. Arbetet under dagen har mera varit »en angenäm rekreation och en omväxling i det vardagliga arbetet». Så poetiskt kanske icke de flesta människor se på bärplockningen. Det är nog inte precis någon rekreation eller något sommarnöjesarbete för de flesta.

Jag tror, att denna fråga mår bättre av att man håller sig så nära till sanningen som möjligt än om man gör sig skyldig till sådana här överdrifter, som icke bevisa någonting.

Här har i dag talats om förbud mot lingonplockning. Men motionärerna ha som exempel nämnt *vilda bär* och till och med svamp: snart sagt allt som växer vilt. Utskottsmajoriteten förklarade visserligen, att frågan naturligtvis gällde lingonen. Jag är icke säker på detta ämne, ty motionen ger ganska stor marginal. Jag kan inte underlåta att framställa den frågan: Är det verkligen tänkbart att förbjuda särskilt lingonplockningen, när varje människa vet, att de vilda bären mogna slag i slag? Man kan inte vara alldeles säker

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

på, att den ena bärsorten är slut den dag, som den andra bärsorten börjar. Det händer till och med under vissa somrar, att olika slags bär mogna nästan samtidigt.

Jag är den första att beklaga, att en del bärplockare tyckas ha gjort sig skyldiga till ovarsam framfart. Det får väl i så fall betecknas som oförstånd i tjänsten. Jag säger bestämt ifrån, att med mitt inlägg här och mitt ställningstagande till motionen i utskottet försvarar jag icke dem, som göra sig skyldiga till skadegörelse, men det är så ovant för stadsbefolkning och fabriks-samhällenas befolkning att komma ut och känna sig fria, så att livsglädjen kan ibland taga sig överraskande och till och med olämpliga uttryck och uttryck av förbittring också — till och med bland de allra fredligaste människor. I Stockholmstrakten t. ex. möts man mycket ofta och i synnerhet vid stränderna av stora skyltar: »Enskilt område», »landstigning förbjuden» o. s. v. i oändlighet. Det må vara ägarnas rätt detta, men kvar står, att den fattiga, egen-domslösa känner sig utestängd.

Det är med kännedom om, hur olika lant- och stadsbefolkningen måste se på den föreslagna lagstiftningen, som jag för min del icke kunnat annat än reservera mig emot utskottets utlåtande. Det finns för närvarande, såsom en talare nyss nämnde, så oändligt många människor utom småbrukarna, som man velat ta hänsyn till och som ha mycket knappt om slantarna och maten, så att det för dem kan vara ett utomordentligt gott tillskott att plocka dessa bär. Här ha under de år denna fråga varit föremål för behandling såväl i första lagutskottet, där jag flera gånger förut varit i tillfälle att följa diskussionen, som även inom riksdagen olika förslag framkommit. Så har bl. a. föreslagits, att man skulle lagstifta för viss tid, och herr Olsson i Rimforsa yttrade ju i sitt anförande, att han icke önskade helt förbud. Man har också talat om, att en areal inom vissa hundratal meter från ägarens bostad skulle avlysas. Men det låter sig ju icke med säkerhet bestämmas var lingonen växa, det kan ju ofta nog vara mer än både 300 och 600 meter från bostaden. Detta kan man väl lika litet lagstifta om som om mognadstiden. Men när man nu kommer med alla möjliga tänkbara förslag från de lagstiftningstroendes håll, tyder jag detta så, att man med en eventuell lagstiftning vill gå så varsamt fram som möjligt, vilket vi naturligtvis få hålla motionärerna räkning för. Men detta visar också, hur oändligt svårt det är att komma till något bestämt resultat. Man säger nu, att detta får utredningen söka räkna ut. Men om nu vi, representanter från stad och landsbygd, som här diskuterat denna fråga så många gånger och som både plockat bär och kanske också försökt sälja dem, veta, hur oändligt mycket bär som förfares och i alla tider har fått förfaras i skogarna, icke kunna finna att en lagstiftning på detta område är önskvärd, ja, då förefaller det mig mycket vanskligt att gå in för en utredning.

Jag tillåter mig slutligen undra, om verkligen den ekonomiska betydelsen av en ifrågasatt lagstiftning härvidlag kan vara av större betydelse än den rent psykologiska verkan, som ett förbud i äskad riktning, och som utskottet tillstyrkt, skulle bli riksdagens beslut. Jag tror tvärtom, att om man väger dessa båda faktorer emot varandra reservanternas förslag skall väga tyngre. Jag ber därför att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Södergård: Herr talman! Medan jag lyssnat till denna debatt om lingonen har jag icke kunnat undgå att lägga märke till, att på det håll, där man försvarar den fria rätten att plocka lingon var som helst, gör man sig skyldig till en vantolkning av såväl motionernas innehåll som också av motionärernas syfte. Man säger sålunda om och om igen, att vi

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

vilja ha förbud mot att plocka lingon, att vi vilja förhindra tillvaratagandet av lingonen. Detta är icke alls motionärernas mening, utan denna går endast därpå ut, att vi vilja försöka reglera förhållandena i någon mån, så att det blir fastslaget, vem som skall ha förmånsrätten till lingonen, detta särskilt med tanke på de mindre jordbrukarna. Man ställer nu upp här — flera talare ha gjort detta — å ena sidan de stora bolagsskogarna och godsägarnas stora skogsmarker och å andra sidan de egendomslösa, vilka skulle förbjudas att plocka lingon, varigenom lingonen icke skulle bli tillvaratagna. Det är icke på detta sätt motionärerna se på denna fråga, utan de se på densamma just från de mindre jordägarnas synpunkt. Dessa lantbrukare, som köpt sina gårdar, betalt skatt för dem — skatter som mången gång icke alls motsvaras av en verklig inkomst från jordbruket i fråga utan mången gång är en skatt på en inkomst, vilken man icke haft — tycka, att det är egendomligt, att, när det växer lingon på deras mark, de icke ens skola ha förmånsrätten till dessa bär utan att andra skola kunna komma och ta dem, när de själva ha det som allra mest bråttom med skördearbetet. Ty så går det till i mycket stor utsträckning åtminstone i södra Sverige; det är icke alls ovanligt utan tvärtom mycket ofta förekommande, när de mindre jordbrukarna äro sysselsatta med skördearbetet och icke vilja plocka de kanske icke mer än halvmogna bären, ty vi anse det icke riktigt att plocka dem omogna eller halvmogna. Men när man så efter någon vecka tror, att nu kunna lingonen vara mogna och så beger sig ut att plocka dem, finns det inga lingon kvar. I mycket stor utsträckning utgöras dessa bärplockare av städernas och industrisamhällenas invånare. Jag vet till exempel från min egen hemtrakt, hursom i mycket stor utsträckning stora sällskap komma från Oskarström och Halmstad, och jag kan försäkra, att deras klädsel och vad de ha med sig i sina matkorgar icke vittnar om, att de äro fattiga proletärer, utan att de tillhöra helt andra folkgrupper, för vilka det bara är en nöjesresa att komma ut och plocka dessa lingon, så att den fattige småbrukaren icke skall kunna få ens till husbehov. Det är ur denna synpunkt vi sett på denna fråga och ställt frågan under diskussion angående vem som kan ha större rätt till dessa bär, denne småbrukare, som mycket väl behöver detta tillskott både till sin dagliga föda eller de pengar han kan få in genom att sälja dessa bär, eller dessa andra, som nu komma och taga dem. Det är icke alls säkert, att det förhåller sig så, som man här säger, nämligen att dessa bärplockare tillhöra de egendomslösa, ty i realiteten äro dessa bär lika nödvändiga för småbrukaren. Vi ha icke alls menat, att det skall stiftas några lagar för att förhindra tillvaratagandet på de stora skogsmarkerna, till exempel bolagsskogarna. Åtminstone vill jag ha sagt, att det icke borde vara omöjligt för statsmakterna att genom en utredning, som vi här ifrågasätta, av sakkunnigt folk kunna få fram en lagstiftning, som möjliggör, att de mindre jordbrukarna i allmänhet finge en förmånsrätt till så mycket av lingonen på sina marker, att de åtminstone hade sitt eget husbehov därav säkrat. Däremot vilja vi icke på något sätt förhindra, att bären tillvaratagas på de stora skogsmarkerna. Jag för min del ser saken så, att det icke borde vara allt för svårt att i detta fall ge anvisning i den riktningen, att när det gäller bolagsskogarna alla som äro sysselsatta vid ett bolag, till exempel arbetare i bolagets industri, torpare eller arrendatorer på bolagets mark, i första hand skola ha förmånsrätt till lingonplockningen på bolagets mark. Detta vore lika naturligt som att på de stora jordbruken torparna och arrendatorerna liksom för övrigt alla de, vilka ha sin sysselsättning på samma jordbruk, i någon mån hade en liten förmånsrätt till lingonplockningen på ifrågavarande mark. Jag kan icke inse, att det kan vara så absolut rätt och riktigt som man här vill göra gällande, nämligen att till exempel industrisamhällenas invånare skola

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)
 ha rätt att ge sig ut på landsbygden och plocka och riva bort alla lingonen, så att vederbörande jordägare icke skall kunna plocka dem själv. Jag har hört, att någon av talarna här stötte sig på motionernas innehåll, där det står talat om dessa bärplockare, som riva till sig bären omogna, så att skada uppstår på lingonriset ävensom å hägnader, skogsplanteringar o. dyl. Ja, det är ett faktum, att så sker, ty dessa stadsbor ha icke lärt sig att fullt respektera bönderna och deras äganderätt. Att de icke äro så värst nogräknade vet jag av egen erfarenhet från min egen hemtrakt. Där dessa lingonplockare gått fram över markerna, markeras deras väg av nerrivna gärdesgårdar, så att kreaturen släppas ut från de betesmarker, där de haft att hålla sig.

Jag medger gärna, att det kan vara en viss svårighet att lagstifta på detta område, men jag säger ännu en gång, att det icke bör vara omöjligt. Jag kan icke komma ifrån att se på denna fråga just från den synpunkten, att dessa jordbrukare, som köpt sina gårdar, ha lagfart på desamma och betalt skatt för dem, böra stå något litet framför andra, då det gäller rätten att tillvarataga det som växer på deras mark i en utsträckning åtminstone, som gör det möjligt för dem att kunna täcka sitt eget husbehov av ifrågavarande produkter. När denna fråga en gång tidigare diskuterades här i riksdagen var det någon som drog upp en parallell, vilken jag tycker var mycket underlig, mellan å ena sidan jakträtten och å andra sidan rätten till skogsbären. Det har sagts något om den saken även i dag, och jag tycker, att det är egendomligt, att en jordbrukare har jakträtt, att han har rätt till ett villebråd, som springer över hans marker, då det ju icke är så säkert, att detta villebråd funnit sin näring på hans mark, men att han icke skall ha äganderätten till dessa bär, som växa på hans mark. Det villebråd, som springer över hans marker, har han rätt att fridlysa och rätt att skjuta. Detta är så rätt och naturligt. Denna rätt vill jag för min del visst icke förneka jordägaren, men jag tycker, att det vore bra mycket naturligare, att han hade samma rätt till det som växer på hans mark, åtminstone i den utsträckning att han vore tillförsäkrad vad han behöver för sin familj.

Jag vill för min del bestämt bestrida, att det kan vara rätt och riktigt att framställa denna fråga så, att här å ena sidan stå de förmögnas intressen av att slå vakt om något som de knappast äga rätt till, och å andra sidan de egendomslösa, som skulle behöva dessa bär för att kunna existera. Jag säger ännu en gång, att det finns mången bland de fattiga småbrukarna, som man tagit alla lingonen från, som är minst lika fattig som de, vilka tagit dessa lingon. Man får försöka se denna fråga sådan den i verkligheten är. Vi syfta med vår begäran om utredning i denna fråga icke alls till en lagstiftning, som skulle omöjliggöra tillvaratagandet av lingonen på de stora skogsmarkerna. Vad vi lägga huvudvikten vid är att ett sådant beslut skall kunna fattas, som bereder ett skydd för mindre och medelstora jordbrukare, den stora massan av landets jordbrukare med andra ord, och en lagstiftning, som ger dem möjlighet att plocka åtminstone så mycket lingon, att de kunna täcka sitt behov därav.

Jag skall icke gå in på någon närmare polemik i fråga om vad som här yttrats, men jag kan icke underlåta att till herr Lindqvist i Halmstad säga några ord. Jag vill till honom ställa frågan, om han verkligen tror, att det där brevet, som var litet känslomättat och som han läste med nästan religiöst patos, var skrivet av en bondson, som ännu har full och hel kontakt med bondebefolkningen. Det tror åtminstone icke jag, ty det finns många, som när det passar sig sätta signaturen bondson, men som för längesedan slitit alla trådar, som bundit dem samman med bondebefolkningen. Jag vet icke hur långt till-

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

baka man skall behöva gå för att knyta herr Lindqvist till bondebefolkningen, eller om han vill kännas vid att kallas bondson eller använda den signaturen, men jag vet åtminstone, att han från Småland inflyttat till Halmstad. I den omständigheten kan ligga en förklaring till, att han så bra försvarat de stadsbor, som begivit sig ut på landet för att taga lingonen från fattiga bönder. De fattiga bönderna i min hemtrakt ha sannerligen inga angenäma minnen av Halmstadsborna, när de komma till oss och plocka våra lingon. Man har ingen anledning att på det hållet tala om, att det är de egendomslösa som behöva plocka dessa lingon, ty det har icke visats, att dessa bärplockare tillhöra de egendomslösa folkgrupperna.

Vidare är det alldeles klart, att när det gäller ett rationellt tillvaratagande av lingonen är det i högsta grad förkastligt att plocka dem omogna. Men det är just den allmänna uppfattningen, att man skall komma först och plocka och riva till sig så mycket man kan, antingen de äro mogna eller icke. Det är icke nationalekonomiskt riktigt att göra så. Bonden eller ägaren till marken där bären växa ser på detta mycket sundare. Han vet, att det är nödvändigt att bären få mogna. Men när han gått för att plocka dem, ha de icke funnits kvar. Det bör därför sannerligen göras något för att förhindra detta plockande av omogna lingon. Detta är också ett av motionärernas syften med motionen.

Jag kan icke underlåta att se på denna sak även ur en annan synpunkt, vilken bör vara aktuell just nu, när man gör så mycket för att skapa ökade försörjningsmöjligheter ute på landsbygden, genom tillskapandet av nya småbruk, vilka man ju vill skola ha tillräcklig skogsmark för att i görligaste mån bli bärkraftiga. Jag vet av egen erfarenhet från den tid, då jag som fullständigt medellös jordbrukare började odla upp ett litet småbruk, som hade 1 tunnland i odlad jord, hur innerligen väl det behövs, att man kan disponera över de lingon, som växa på den lilla skogsmark, som hör till ett småbruk. Herrarna — och damerna också förresten — som gå emot detta försök att möjliggöra för dessa fattiga småbrukare att tillvarataga det som finnes på deras marker, då man ännu fråntar dessa småbrukare dispositionsrätten till bären på deras egen mark, bär vilka de behöva lika väl som de, vilka nu ta dem, tycker jag borde förstå, att lagstiftningen icke är tillräcklig och fullständig på detta område. Där ingen lag finnes tycker jag, att det borde vara en riksangelägenhet att se till, att en sådan lagstiftning kommer till stånd, och en lagstiftning, som ger alla dessa småbrukare, som nu måste brottas med oerhörda svårigheter för att kunna klara sig, en liten förmånsrätt till allt som växer på deras små marker.

Jag vet mycket väl, att förhållandena på detta område kunna vara mycket olika i olika trakter av landet. Det är helt naturligt, att en utredning i frågan, som skulle komma till stånd därest andra kammaren går med på vad som här föreslås, skall ta tillbörlig hänsyn till de olikartade förhållandena i vårt avlånga land. Jag tycker, att det vore en väl stor inkompetensförklaring, om riksdagen skulle säga, att detta är ett så svårt område att ge sig in på, att riksdagen icke kan lagstifta på detta område. Jag är säker om, att regering och riksdag tagit itu med lagstiftningsfrågor, som varit betydligt svårare än denna. Finns bara den goda viljan är jag förvissad om, att det skall visa sig möjligt att få till stånd bättre förhållanden på detta område.

Jag vill sluta med att ännu en gång poängtera, att vi icke syfta till att omöjliggöra tillvaratagandet av skogsbären. Vi ha endast velat, att den som äger jorden och i mycket stor utsträckning är beroende av möjligheterna att kunna tillvarataga dess avkastning också bör ha förmånsrätt till denna av-

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)
kastning, åtminstone i den utsträckning att han kan fylla sitt eget husbehov av det som växer på hans mark, vilken han köpt och får erlägga skatt för. Det är inga långt gående krav, om man kräver detta. Vill ni mot detta ställa ett annat krav, som ni anse viktigare, nämligen att de, som icke äga denna mark och icke skatta för den, skola ha fri dispositionsrätt över denna mark, ja, då är detta ett slag i ansiktet på tiotusentals av Sveriges fattiga småbrukare och ägare av mindre och medelstora jordbruk, som för att kunna klara sig så väl behöva tillvarataga alla de möjligheter, som finnas. Jag för min del ansluter mig till deras krav på en viss förmånsrätt framför de övriga. Å andra sidan syftar jag, som sagt, icke alls till att få fram något förbud mot bärplockning på de stora bolagsskogarna eller på därmed jämställda marker, ty där råder ett annat förhållande. Dessa markers ägare kunna ej på något sätt själva tillgodogöra sig bären och äro ej heller i behov av att göra det. Det bör därför icke vara omöjligt att draga upp en gräns i detta avseende mellan såväl dessa olika ekonomiska intressen, som mellan dessa olika storleksgrupper av skogsmarker.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johansson** i Hälleforsnäs: Herr talman! Då jag begärde ordet i denna fråga var det närmast med anledning av att jag känner en viss samhörighet med den befolkning, som i stor utsträckning hämtar en viss utkomst av de bär, som här äro omdebatterade. Jag vet vad dessa bär betyda för den fattiga lantbefolkning, som kallas för lantarbetare.

Om riksdagen skulle besluta om en utredning, som eventuellt nästa år skulle leda till ett lagfästande av de bestämmelser, som här ifrågasättas, skulle det säkerligen komma att visa sig, att den lagen bleve tämligen illusorisk. Jag kan för min del, herr talman, icke vara med om att biträda någonting dylikt. Jag skall villigt erkänna, att det finnes fog för vad motionärerna framhållit. Jag har själv varit vittne till hur befolkningen från industrisamhällen ibland kommit åkande i bilar och satt i gång med bärplockning och huserat bland små täppor, som tillhöra mindre och medelstora jordbrukare, vilka, kan man säga, böra ha moralisk rätt att också skörda vad som finnes å deras marker. Nu har man ju från visst håll sagt, att det egentligen är arbetare, som komma och plocka bären. Det kan man ju alltid säga, men jag tror ej, att det är själva arbetarna, som härvidlag synda mest. Det finnes också andra grupper, som enligt vad herr Andersson i Södergård påpekade syndat lika mycket och som ej befunnit sig i den ställningen att de äro i behov att giva sig ut och plocka bort bären på en liten hagtäppa om 10—15 tunnland, som äges av fattiga småbrukare. Bärplockarna finna ett nöje häri, det måste jag dock livligt understryka. Men de ha i varje fall varken moralisk eller ekonomisk rättighet att gå tillväga på detta sätt. Å andra sidan undrar jag, som jag förut sade, hur man skall gå till väga, när det gäller att söka utforma den lag, som skall utgöra ett skydd på detta område. Jag tror att en lag på detta område skulle bli tämligen illusorisk. Jag undrar fortfarande om icke vi alla och envar, vilket parti, eller vilken meningsriktning vi än tillhöra, skulle kunna taga upp denna fråga till allsidig behandling i våra hemorter, i t. ex. de större eller mindre sammanslutningar, som vi ha. Där skulle vi kanske kunna komma till rätta med svårigheterna på detta område. Om vi hjälptes åt var och en tror jag, att vi skulle härigenom nå bättre resultat än om vi gå in för en utredning, som i sinom tid syftar till en lagstiftning, som säkerligen icke skulle komma att leda till önskat resultat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den föreliggande reservationen.

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Här har hållits många anföranden i vilka man har gjort sig skyldig till stora överdrifter. De, som ej vilja gå med på denna utredning, äro absolut på den sidan som gör gällande att all bärplockning skall vara fri. Men det är väl rakt icke meningen. Åtminstone är det icke min mening. Jag har sagt förut, att jag tycker att det här i första rummet är en ordningsfråga, och det håller jag på. Det råder dålig ordning kan man väl säga, när det kommer långa rader med bilande och cyklande personer till en plats och roffar åt sig de många gånger omogna bär, som där finnas, och vilka jordägarna själva borde få utnyttja i den utsträckning de behöva för sitt hushåll. Längre vill jag dock ej gå. Låt människorna få plocka bär så mycket de vilja, blott det sker med viss ordning. Om man roffar åt sig bär, som växa på marker, som ligga alldeles inpå jordägarens hus eller på inägor, åstadkommer man endast ont blod. Själva saken har i sig själv icke så stort värde. Men folk reagerar mot att man skall kunna gå tillväga på sätt som sker.

Här gör man nu alla möjliga invändningar och säger, att det går icke att lagstifta, det är så besvärligt. Ja, när man icke vill en sak, finner man den alltid besvärlig. Jag kan icke förstå annat, än att man gott skulle kunna t. ex. tillgripa ett fridlysningsförfarande. Man begär t. ex. hos vederbörande att få fridlysa ett litet område av sin skog närmast gården. Denna begäran kan ju sedan provas av antingen kommunalfullmäktige, eller också kan man utse vissa personer, en delegation, som får pröva dessa saker. Är det så att man begär för mycket, ja då får man avslag på sin begäran i så måtto, att man får ett mera begränsat område fridlyst. Har man måttliga anspråk bör vederbörande kunna få fridlysning för den trakt av skogen, som han själv vill disponera för bärplockning till husbehov. Härigenom skulle det bli ordning i det hela. Jag kan icke förstå att ett sådant förfarande skulle vara omöjligt. Nog finnes det möjlighet, om man vill, att reglera dessa förhållanden, så man slipper hålla på med detta gång efter gång.

Det var någon som sade, att det nu visst är fjortonde gången, som vi hålla på med denna fråga i riksdagen. Är det rim och reson att vi skola hålla på att kivas med denna fråga så länge? Om det ej kan bli slut på detta förrän en utredning kommer till stånd tycker jag att reservanterna, bara för att få ett slut, åtminstone tills vidare, på diskussionen i frågan, borde gå med på en utredning. När utredningen kommer, få vi väl rådgöra om vilka vägar vi skola gå. Om utredningen är tillfredsställande eller ej, få vi bedöma, när utredningen är färdig, men låt oss nu få ett slut på detta. Det förefaller åtminstone för folk utanför riksdagen, som om vi kivades i bärplockningsfrågan ideligen. Det är icke trevligt, och det skadar riksdagens anseende att vi inte kunna komma till ett slut på detta.

Jag yrkar bifall till förslaget om utredning i frågan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Den omständigheten att denna fråga ständigt återkommer till riksdagens bedömande är säkerligen ett vittnesbörd så gott som något om att det här råder missförhållanden och svårigheter, som farva sin lösning. Jag tror icke, att jag gör mig skyldig till ett misstag, om jag säger, att denna fråga kommer att åter och åter visa sig på riksdagens bord ända tills att en lösning har kunnat ernås. En talare här i kammaren yttrade nyss, att man skulle göra rent bord med denna fråga till dess man funnit en bärande motivering. Jag fruktar, att vi tyvärr fått in så mycket politik i denna fråga, att det därför torde vara svårt, för att icke säga omöjligt, att få fram en motivering, som man från olika synpunkter vill er-

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)
känna som tillräckligt bärande. Jag skall emellertid söka i någon mån bidraga till denna motivering — om det är mig möjligt, är en annan sak.

Det lider intet tvivel därom, att bärtillgången i våra skogar framskapat ett motsatsförhållande mellan landsbygdens och städernas och industrisamhälle-
lenas befolkning, som ej är lyckligt. Landsbygdens befolkning anser och med viss rätt att dess rättigheter och förmåner äro ganska beklagligt trampade under fötterna. Landsbygdens befolkning, som ofta lever under små förhållanden och har små möjligheter till förtjänster, räknar helt naturligt med att den i någon mån skall ha företrädesrätt att utnyttja den tillgång, som skogsbären erbjuda. Men icke minst det kända förhållandet, att de nutida transportmedlen göra det möjligt för stora skaror att lätt och billigt komma ut i skogen, har förorsakat, att det även till ganska avlägsna bygder kommer folk från industrisamhällen och plockar bort bären. Jag skall emellertid tillsvidare skjuta åt sidan den sidan av saken för att i stället tala om några andra förhållanden, som tidigare ha påpekats och som ha föranlett mig att tidigare motionsledes söka åstadkomma ändrade förhållanden. Jag åsyftar härmed en lösning av frågan, hur man skall kunna skona bären tills den tid kommer, då de äro så mogna att de verkligen äro plockfärdiga, detta för att förhindra att rovdriften, när det gäller bären, åtminstone icke sättes i gång vid en tidpunkt, då bären icke ha hälften av den mognadskvalitet, som de böra ha. De skogsbär, som ha det största ekonomiska värdet, äro utan tvivel lingonen, men det finns intet bär och ingen frukt, som låter sig misshandlas i sådan utsträckning som lingonen, men likväl köper och nödgas ofta allmänheten köpa bären, fast de ha dålig kvalitet. Den som känner till Sveriges bärtillgångar vet, att exempelvis hallon icke låta sig plockas, innan de äro mogna, ty plockar man dem dessförinnan, följer hela fruktbotten med och de bli icke njutbara. Icke heller andra skogsbär, t. ex. blåbär, kan man plocka på något alltför tidigt stadium. Lingonen kunna däremot plockas, innan de äro i moget tillstånd, ty de ha på grund av sin garvsyra den egenskapen, att de icke ruttna ner vid förvaringen utan eftermogna och de få t. o. m. den röda färgen. Kvaliteten blir dock i så fall kanske endast femtio procent av den kvalitet, som de verkligt fullmogna bären besitta. Man får av de omogna bären detta otrevliga vatt-
niga lingonmos, som man så ofta får smaka, och som är en parodi på verkligt gott lingonmos.

Genom den fullständiga frihet, för att icke säga anarki, som råder i bärskogarna, skapas det ett intresse att så fort som möjligt tillgodogöra sig bärtillgången för att ej bli förekommen. Jordägarna måste skynda sig att plocka bären, eljest kommer det folk från annat håll och bortrövar hela bärtillgången. Den som icke äger marken och skall plocka bären måste också skynda sig, ty om så ej sker, hinna andra före. Följden blir, att korgarna fyllas med vita eller halvmogna bär till en kvalitet, som är en bedrövelse för den, som förstär sig på skogsbär och känner till de verkliga förhållandena.

Jag gick, mina herrar, på sin tid in för att försöka åstadkomma en lagstiftning, som gav vederbörande ortsmyndighet en fakultativ rätt att fastställa en viss tid före vilken lingonen ej finge plockas. Jag vet att detta är en svårframkomlig väg, som ej ger en fullgod och riktig lösning av frågan, men det innebure i alla fall ett framsteg mot nuvarande tillstånd, som leder till att bärtillgången förstöres och fördärvas.

Jag skall ej upptaga kammarens tid längre. Vi ha ju debatterat saken tillräckligt mycket. Jag vill emellertid säga, att det här ej är fråga om att ställa småfolk mot storfolk eller att förhindra den fattiga befolkningen att utnyttja denna bärtillgång. Jag kan nämna, att jag har hört många godsägare och representanter för bolagen, som beklagat att de ej ha möjlighet att låta sina

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

arbetare få förmånen av att plocka de bär, som växa på deras marker. Vad man här åsyftar är ej någonting som går emot småfolket, utan det innebär tvärtom tillmötesgående av småfolkets intressen. Jag tror, att man kan giva dem rätt som säga, att de, som komma från samhällena och plocka bären på markerna, ej äro enbart fattiga människor, utan människor vilka många gånger ha en långt bättre ekonomisk ställning än landsbygdsbefolkningen, som ofta ej får någonting med av bärtillgången.

Det är sålunda oriktigt att se denna fråga ur synpunkten av de mindre bemedlade mot de bättre bemedlade, de egendomslösa mot de egendomsbesittande. Så ligger ej frågan till. Kunna vi lösgöra oss från den missuppfattningen, kan det kanske bli möjligt att få fram en saklig debatt i frågan. Då gäller det å andra sidan att se till dels att denna bärtillgång icke förstöres genom en för tidig plockning, dels att den delen av vårt lands befolkning, som i första hand behöver tillgodogöra sig denna tillgång, också får möjlighet därtill. Utgår man från dessa synpunkter, tror jag, att det är möjligt att vinna en lösning, som kan vara tillfredsställande ur alla synpunkter och för alla samhällsklasser. Jag vågar tillägga, att jag också tror, att frågan måste komma tillbaka med förslag till en lösning i en sådan riktning.

Herr *Brännström* i Skellefteå instämde häruti.

Herr *Hansson* i Vännäsby: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, i all synnerhet som utskottets utlåtande till väsentlig del upptagit de synpunkter, som jag och min medmotionär framlagt i denna fråga. En annan motionär har förut här i dag tryckt på de synpunkter, som legat till grund för hans motion om bättre rätt för jordägare att tillvarataga skogsbären på de marker, han själv äger. Jag ämnar därför icke hålla mig till den synpunkten, utan skall i stället beröra några andra synpunkter, som här visserligen tidigare ehuru ej i nämnvärd omfattning berörts.

Vi ha i vår motion tryckt just på dels de olägenheter, som uppkommit genom rovplockning, och dels på anledningen till att sådan rovplockning kan uppstå i så stor omfattning som sker. Att det numera är möjligt att för billig kostnad och i stora sällskap giva sig ut på landsvägarna och ut i markerna i och för bärplockning i större omfattning, beror ju, som bekant, på de förbättrade kommunikationerna. För några år tillbaka var det ej möjligt att komma fram på landet i samma omfattning som nu. Man kan resa ganska långt numera för en billig penning. Man kan gå ut på morgonen och hinna uträtta mycket i detta avseende på dagen och ändå komma tillbaka till sitt hem samma afton, efter att ha samlat stora mängder av dessa bär. Denna omständighet verkar också i den riktningen, att man inte väntar tills bären bli mogna utan ger sig ut och roffar och plockar. Man tar denna skörd för tidigt, man ger sig inte tid att vänta tills den börjar få en mogen färg. Det är just denna stora olägenhet, som jag och min medmotionär tagit sikte på, och vi ha i vår motion understrukt att en reglering av dessa missförhållanden skulle vara ofantligt värdefull, icke bara för jordägarna själva utan för frågan i hela dess vidd, såväl för ägare av jord som för icke jordägare. Med en ändring härutinnan bleve det möjligt att få en mogen och värdefull produkt. Om man kan föra fram frågan i den riktningen, vinner man mycket därpå.

Därmed avse vi icke, att man skulle införa ett absolut förbud för icke jordägare att plocka bär, men man skulle vinna så mycket, att jordägare bleve jämställda med icke jordägare. Nu förhåller det sig så, att jordägaren är i ett sämre läge. Särskilt gäller detta småbrukare, inte minst i våra norrländska bygder, där de med egen arbetskraft utföra det arbete som skall ut-

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

rättas på deras gårdar. Bärplockningen kommer ju i fråga under en årstid, då man i allmänhet har arbete med skörden och den gröda som hör till gården. Då kan man icke ägna tid åt annat utan måste i första hand bärja skörden. Vid den tiden försitter man alltså ofta möjligheterna att tillvarata dessa skogsbär. Då komma i stället stora följen från städer och samhällen och hämta den bärskörd som finns, innan den ännu är mogen. Även härigenom blir således markägaren urständsat att tillgodogöra sig något av vad som i detta avseende finnes på hans område.

Nu ha reservanterna, bland andra herr Lindqvist, energiskt företrätt dessa icke jordägande bärplockare och framhållit att det är omöjligt att åstadkomma någon lösning av frågan. Herr Lindqvist säger, att inga nya direktiv för närvarande föreligga. Motionären har inte pekat på några nya synpunkter av sådan art, att frågan kan vara värd att överlämnas till en utredning. Utskottet har emellertid pekat på en viss ny synpunkt, som inte tidigare förekommit i diskussionen, nämligen att lokal fridlysning skulle kunna åstadkommas och meddelas genom landsfiskalerna.

Om jag för min del skulle tillåta mig att säga något om en synpunkt som nyss underströks här av en föregående talare, skulle jag helst önska att frågans lösning ginge i den riktningen, att man åstadkom en fakultativ lagstiftning. Vi ha goda möjligheter till en lösning av frågan genom våra hushållningssällskap och deras tjänstemän på olika orter. Man kunde till exempel genom dessa angiva den tidpunkt, inom vilken en fridlysning borde vara allmän. Det kunde genom en länskungörelse tillkännagivas inom varje län, när det exempelvis vore tillåtet att pocka lingonen, som äro de värdefullaste av våra skogsbär. Därigenom kunde, som jag förut nämnt, jordägarna åtminstone i detta avseende bli jämställda med icke jordägare.

Herr Pettersson i Hällbacken yttrade tidigare i afton, att detta vore ett intresse speciellt för landets sydligare delar. Jag vill påstå att det är ett intresse inte minst för Norrlands vidkommande. Vi ha även där stadsliknande samhällen, och vi ha städer här och där. Och, som jag förut nämnt, stora följen från dessa områden komma ut till landet och taga helt enkelt för sig vad de komma över. Herr Pettersson åberopade även de oerhörda skogsmarker, som befinna sig i ecklesiastik ägo, i bolagens och i kronans ägo, och framhöll, att det inte fanns någon anledning att ge sig in på en begränsning på detta område, emedan de självvägandes områden vore så ofantligt små och betydelselösa. Häremot vill jag invända att frågan är minst lika betydelsefull för Norrlands del och de trakter jag här avser. Beträffande bolagens och kronans såväl som ecklesiastik mark kan jag aldrig tänka mig att, om en utredning kommer till stånd, denna skulle ge oss ett förslag om förbud för bärplockning på sådana marker.

Det var någon här som framhöll, att det inte stod i god överensstämmelse att å ena sidan vara motionär i fråga om ett bättre tillvaratagande av landets tillgång på frukter och bär och att å andra sidan stå som motionär i den föreliggande frågan. Jag anser för min del, att det står i synnerligen god samklang just därför att det innersta och viktigaste syftet, åtminstone med den motion som jag undertecknat såsom huvudmotionär, är att söka åstadkomma en bättre tingens ordning i så måtto att bären böra få mogna, så att de för alla, som ta reda på dem, kunna bli till verklig nytta. Trots den långa tid som gått, sedan denna fråga först togs upp, har den ännu knappast kommit i något bättre läge. På så sätt ligger den bättre till än under fjolåret, som utskottets flertal nu äntligen synes vilja vara med om den föreslagna utredningen. Frågan har också på senare tid på grund av antydda skäl, främst kommunikationsväsendets utveckling, blivit mer och mer aktuell för varje år.

Ang. skydd för markägares rätt till bärplockning. (Forts.)

Jag tror, som en föregående talare nyss sade, att här blir inte något lugn i fråga om detta spörsmål, förrän vi överlämnat detsamma till utredning. Sedan få vi avvakta dess resultat och se till vad vi då kunna göra i saken. Jag tror också, att vi ha så gott om goda jurister och så mycket sunt och praktiskt förstånd i detta land, att vi ha möjlighet att få fram ett antagbart förslag, som icke tillgodoser jordägarnas intressen i alltför hög grad men som icke heller förhindrar jordägare att ta reda på de skogsbär som växa på hans marker.

Efter som nu utskottsmajoriteten föreslår en utredning, hoppas jag, att kammaren följer utskottet, så att vi komma till ett beslut i denna fråga i enlighet med dess hemställan.

Herr Fält: Herr talman! Blott några ord till förtydligande av mitt förra anförande.

Jag är inte alls motståndare till några åtgärder i avsikt att förhindra skördandet av lingonen innan de äro mogna. Jag är inte motståndare till en lagstiftning som tillgodoser de mindre jordbrukarnas rätt att disponera över bär, som växa på deras inägor, men jag anser att en sådan fråga i praktiken är omöjlig att lösa.

Till herr Andersson i Södergård vill jag säga, att det icke enbart är småbrukare jag i detta fall åsyftar utan alla mindre jordägare, som ej kunna kallas för småbrukare i egentlig bemärkelse, alltså alla backstugusittare och med dem jämställda. Jag är själv uppfödd i ett hem, där vår huvudsakligaste spis vissa tillfällen bestod just av potatis och lingon. Men mina föräldrar voro icke ägare av några lingonmarker, och jag vill inte räcka ett enda litet finger åt en förbudsriktning av här avsedd art.

Herr talman! Det var blott dessa ord jag ville säga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lindqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Mattsson, vadan omröstning medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 73 ja och 90 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 2.

*Ang. viss
ändring i
motorfordons-
förordningen.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i motorfordonsförordningen.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 53 i första kammaren av herr *Löfvander m. fl.* och nr 135 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Steneberg *m. fl.*, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om sådan ändring i motorfordonsförordningen, att för transport av mjölk till mejeri och konsumtionsort samt slaktdjur och slakteriprodukter ej skulle erfordras särskilt tillstånd.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet vad fogad reservation av herrar *K. G. Westman, Bagge, P. Sandström, Knut Petersson, Johanson* i Hallagården, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Sandström* i Sollefteå och *Johanson* i Huskvarna, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta, att riksdagen utan dröjsmål måtte beredas tillfälle att fatta ståndpunkt rörande lagstiftning i det spörsmål, som framförts i ovanberörda motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *Johanson* i Huskvarna: Herr talman! Motionärerna i detta ärende hemställa: »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om sådan ändring i motorfordonsförordningen, att för transport av mjölk till mejeri och konsumtionsort samt slaktdjur och slakteriprodukter ej skall erfordras särskilt tillstånd». Denna fråga har tidigare behandlats i riksdagen. 1933 erinrar andra lagutskottet i sitt utlåtande nr 31 särskilt om de svårigheter som föreligga med nuvarande bestämmelse i detta fall, »att ett antal lantbrukare eller en mejeriförening utbjuder körning av mjölk från olika producenter till mejeriet på ackord, då körning kan erhållas till billigare pris än det, som begäres enligt den taxa, vilken tillämpas av trafikutövare, som innehar tillstånd till linjetrafik å den vägsträcka, där mjölkkörningen skall äga rum».

I år yttrar utskottet, att »det i motionerna berörda spörsmålet är av sådan betydelse, att det enligt utskottets mening förtjänar att tagas under statsmakternas omprövning», men utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till den utredning som pågår rörande ny motorfordonsförordning. Nu har denna utredning framlagt förslag, sedan utskottet behandlat denna fråga, och jag får bekänna, att jag inte riktigt är på det klara med, huruvida denna utredning närmare gått in på detta spörsmål, och om man verkligen mera ingående har omprövat denna fråga. Den saken är jag som sagt inte fullt inne i, men vad jag vet är, att denna fråga är av stor betydelse för många lantbrukare. I vissa fall förekommer ju, att exempelvis mjölk transporteras på bussar och bilar i linjetrafik. I många trakter äro dessa kommunikationsmedel icke alls lämpliga att använda, varför stora svårigheter för lantbrukarna uppstå med den förordning vi nu ha. Frågan är av särskilt stor betydelse, då ju lantbrukarna i allmänhet behöva nedbringa produktionskostnaderna för dessa varor så mycket som möjligt. De priser de erhålla för sina produkter äro nämligen sådana, att de i största utsträckning även behöva nedbringa fraktkostnaderna.

Ang. viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

Emellertid äro nu både reservanterna och majoriteten i sak ense härvidlag. Vad som skiljer oss åt är att vi för vår del vilja erinra Kungl. Maj:t om detta förhållande och vilja säga ifrån, att vi i detta fall vilja ha frihet för lantbrukare att kunna utlämna dessa körningar på entreprenad utan att vara bundna av bestämmelserna i motorfordonsförordningen. Första kammaren, som behandlat detta ärende tidigare i dag, har efter vad jag hört med stor majoritet bifallit reservationen. Jag skulle därför vilja rekommendera andra kammaren att likaledes bifalla reservationen. Därmed ha vi sagt att vi önska denna fråga ordnad för framtiden, så att lantbrukarna erhålla den frihet de behöva i fråga om dessa transporter. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Petersson* i Lerbäcksbyn.

Herr Hage: Herr talman! Jag har knappast hört ett enda ord av vad herr Johanson i Huskvarna sagt, men jag skulle likväl vilja bemöta honom, ty jag vet ungefär vad han yttrat.

Herr Johanson har pekat på det förhållandet — något som också erkännes både av utskottet och av reservanterna —, att det finns vissa bestämmelser i automobilförordningen, som försvåra jordbrukarnas mjölktransporter. Den saken har emellertid observerats av den utredning, som sysslar med dessa spörsmål. Det har sagts, att det inom den allra närmaste tiden kommer att framläggas ett förslag på detta område, och därför har utskottet avstyrkt motionen. Sedan vi avlämnat detta utlåtande, ha vi blivit underrättade om innehållet i det kommittéförslag, som kommer att framläggas, troligen i slutet på denna månad. Enligt vad som alldeles nyss meddelats mig har detta förslag nu framlagts för fyra dagar sedan, men det har inte utkommit i tryck, vilket dock skall ske i slutet av mars månad.

I det sakkunnigeförslag, som föreligger, finnas efter mitt sätt att se fullt tillfredsställande bestämmelser, varigenom just de förhållanden, som påtalats i motionen, redas upp. När man nu har den bestämda uppfattningen och det för övrigt är klarlagt, att denna fråga inom den allra närmaste tiden — synbarligen till nästa riksdag — kommer att föras fram och beaktas, tycker jag det är ganska orimligt och alldeles icke nödvändigt — hur intresserad man än är för denna sak — att nu skriva om den. Utskottsmajoriteten för sin del, det vill säga den ena utskottshalvan, är lika intresserad som reservanterna av att denna angelägenhet blir ordnad. Men vi äro övertygade om, att man lika bra vinner samma syfte, som reservanterna vilja komma till, genom att avvakta framläggandet av ett förslag i denna fråga.

Herr talman! Från denna utgångspunkt skall jag för min del be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn: Herr talman! För att icke i onödan förlänga debatten instämde jag nyss med herr Johanson i Huskvarna, min medreservant i utskottet, och skulle icke ha funnit anledning begära ordet, om icke herr Hage hade åberopat 1932 års trafikutredning och det betänkande, om vars innehåll vi delvis erhållit kännedom.

Nu förhåller det sig emellertid så, att 1932 års trafikutredning icke haft anledning syssla med här ifrågakarande spörsmål i annan mån än när de kommit upp i samband med den stora huvudfråga, som trafikutredningen haft sig anförtrodd, nämligen konkurrensförhållandet mellan de olika trafikmedlen. Det är följaktligen så, att den utredning, som är verkställd, icke är fullständig utan måste kompletteras i de delar, som vi avse. Jag kan ju få tillägga, att en av denna trafikutrednings ledamöter, som tillika är ledamot av första kam-

Ang. viss ändring i motorfordonsförordningen. (Forts.)

maren, i dag i första kammaren röstat för reservationen och efteråt personligen för mig uttalat som sin mycket bestämda mening, att en skrivelse till Kungl. Maj:t i enlighet med reservanternas hemställan är fullt befogad och påkallad.

Jag ber med anförande av detta att få fullfölja det tillstyrkande av reservationen, som jag avsåg genom att instämma med herr Johanson i Huskvarna.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 3.

Vidare föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om ändrad lagstiftning angående rätt att draga vissa ledningar över annans mark; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 4.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

Punkten 15, angående centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet: avlöningar.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 15 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att fastställa viss personalförteckning och godkänna viss avlöningsstat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet samt att till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet: avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 147,600 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:182 av herr *von Stockenström* och II:355 av herr *De Geer m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för avlöningar för icke-ordinarie befattningshavare vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet för budgetåret 1935/1936 anvisa ett med 11,500 kronor förhöjt förslagsanslag för möjliggörandet av ett uppehållande i sin nuvarande omfattning av den genom samarbete mellan hushållningssällskapen och centralanstaltens jordbruksavdelning bedrivna försöksverksamheten, till dess att den utredning rörande försöksverksamheten på bland annat växtodlingens område, som verkställts av särskilt tillkallade utredningsmän, blivit föremål för statsmakternas slutliga prövning.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. (Forts.)

Vid denna punkt hade reservation anmälts av herrar *Sederholm, Gabrielson, von Stockenström, C. Bengtsson, Gustafson* i Kasenberg och *Hagman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till ovanberörda motioner för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet fastställa personalförteckning och godkänna avlöningsstat samt till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet: avlöningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 159,100 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hagman**: Herr talman! Som av Kungl. Maj:ts proposition och utskottets utlåtande framgår, har dels av centralanstaltens styrelse, dels genom särskild motion här i kammaren gjorts framställning om ett något förhöjt anslag till försöksverksamheten på jordbruksområdet.

I motionen fixeras detta ökade anslag till ett belopp av 11,500 kronor. Detta högre anslag skulle användas till avlönande av särskilda extra assistenter under vinterhalvåret för att verkställa uträkning och bearbetning av de lokala försöken, som utföras huvudsakligen genom hushållningssällskapens tjänstemän. Dessa försök beräknas under det kommande året uppgå till ett antal av 3,500 stycken. För att förstå behovet av detta ökade anslag skall jag be att med några ord få vidröra, hur denna verksamhet är organiserad.

Förslag angående planerna för försöken utarbetas av centralanstaltens jordbruksavdelning, och planerna fastställas sedan vid sammanträde i Stockholm någon gång under februari månad med försöksledarna för de olika länen. Försöken utläggas sedan i skilda delar av landet av hushållningssällskapens tjänstemän. När sedan försöken skördats, insändas resultaten till centralanstalten. Där sker bearbetning av varje enskilt försök, och varje jordbrukare, som har haft sådana försök, får sig tillställd redogörelse häröver. På samma gång får han råd, hur han bör gödsla på den jord, där försöket varit utlagd.

Detta samarbete mellan hushållningssällskapen och den centrala försöksanstalten har pågått allt sedan 1907, således i 28 år, och vi kunna säga, att detta samarbete har för den praktiska försöksverksamheten varit av utomordentligt stor betydelse. Beviljas icke de medel, som i motionen begärts, kan detta samarbete icke längre bedrivas utan måste upphöra. Man måste ju säga sig, att då staten anslår medel till anordnande av försök ute i bygderna, det vore synnerligen tråkigt, om inte medel skola kunna beviljas så att försöken kunna uträknas och utlåtande skrivas samt försöksvärdarna härigenom få reda på de resultat, vartill de kommit genom sina försök.

Nu är det så, att denna bearbetning av försöken har från och med 1920 bekostats med medel, som ställts till centralanstaltens förfogande av ett konsortium, benämnt Ager. Dessa medel äro emellertid nu slut, och centralanstalten står, som jag nyss nämnde, inför eventualiteten att avbryta denna verksamhet, om inte den ifrågavarande framställningen beviljas.

Departementschefen åberopar — och däri instämmer utskottet — att Kungl. Maj:t, då Kungl. Maj:t gav anstalten tillstånd att mottaga dessa medel, därvid fäste det villkoret att donationen icke finge medföra ekonomiska förpliktelser för statsverket. Det rörde sig då om ett anslag av 85.000 kr. per år under 5 års tid, och Kungl. Maj:ts avsikt var tydligen att genom fastställande av berörda villkor fritaga staten från ansvaret att i fortsättningen upphålla en med dessa rikliga medel igångsatt verksamhet. Nu rör det sig ju om ett betydligt blygsammare belopp — endast 11,500 kronor — och utskottet säger också i sitt yttrande, att visserligen kan på sätt motionärerna framhållit detta

Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. (Forts.)
villkor icke anses utesluta varje ökning av anslaget till försöksverksamheten, då en sådan ökning kan befinnas vara av förhållandena påkallad.

Den verksamhet, varom här är fråga, har icke påbörjats genom de från »Ager» erhållna medlen. Densamma har pågått, som jag förut nämnde, ända sedan 1907, således i 12, 13 år innan dessa medel ställdes till förfogande. Donationen har däremot möjliggjort en år efter år stigande utveckling av verksamheten. Detta har kunnat ske utan att ytterligare anspråk på medel behövt ställas på staten. Det har varit möjligt att låta varje jordbrukare, som varit intresserad av försök, få sådana utförda, och det har som sagt, icke medfört några ökade kostnader för det allmänna. Förslaget om ett ökat anslag på 11,500 kronor innebär icke krav på någon utvidgning av verksamheten utan endast ett möjliggörande av att hålla verksamheten uppe i nuvarande omfattning.

Jordbruksutskottet åberopar, att det för närvarande pågår en utredning ang. försöksverksamheten på jordbrukets område, och man menar, att det skulle vara olämpligt att nu, innan denna utredning är slutförd, bevilja ökat anslag. Enligt min uppfattning skulle det vara mycket beklagligt, därest icke centralanstalten skulle kunna fullfölja försöksverksamheten såsom hittills intill dess att denna utredning föreligger. Då kanske dispositionerna delvis kunna bli annorlunda.

Jag skall icke längre taga kammarens tid i anspråk utan ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen och vill särskilt understryka, att det skulle vara för försöksverksamheten synnerligen menligt, om det samarbete, som allt sedan 1907 fortgått mellan centralanstalten och hushållningssällskapen, nu skulle nödgas upphöra.

Med herr Hagman förenade sig herr *Gustafson* i Kasenberg.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Det är alldeles riktigt, som den föregående ärade talaren sade, att det är här icke fråga om någon utvidgning av denna verksamhet, som har bedrivits under många år, men verksamheten har bedrivits med medel, som anskaffats på annat sätt än genom anslag från staten.

Det var nämligen så, att en del gödningsämnesfirmor såsom reklam för sina varor överlämnade ett belopp till staten och även utfäste sig att betala vissa kostnader, och när Kungl. Maj:t den 12 november 1919 medgav centralanstalten rätt att emottaga denna gåva, satte Kungl. Maj:t som villkor, att gåvan för framtiden icke finge medföra några utgifter. Nu ha dessa firmor dragit sig tillbaka. De anse väl, att de gjort god reklam. Det inflyter mindre och mindre pengar, fonden är förbrukad, och nu kommer man och kräver, att staten skall biträda vid denna verksamhet, som hittills uppehållits utan att det kostat staten någonting. Men det är en annan sak, som också den föregående ärade talaren berörde och som åtminstone för mig verkat avgörande. Det är ju nämligen så, att riksdagen har begärt en utredning om försöksverksamheten i hela dess vidd. Denna utredning föreligger nu. Det är statens offentliga utredningar 1934, nr 4, som nu är färdig att provas av Kungl. Maj:t. Att just i det ögonblick denna utredning ligger klar utvidga denna verksamhet i den mån som den kräver statsbidrag, har majoriteten av utskottet ansett sig icke böra göra, och därför ha vi stannat på Kungl. Maj:ts linje. Vi ha således intagit samma ståndpunkt som departementschefen, och då nu första kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt, antar jag, att andra kammaren kommer att handla på samma sätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet. (Forts.)

Vidare yttrades ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 16—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39, angående lägre lantbruksundervisning m. m.: understöd åt lantmannaskolor.

Ang. understöd åt lantmannaskolor.

Under punkten 39 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till lägre lantbruksundervisning m. m.: understöd åt lantmannaskolor för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 520,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:267 av herr andre vice talmannen *Nilsson m. fl.* och II:454 av herr *Pehrsson i Bramstorp m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i de bestämmelser, som vore utfärdade för de med statsmedel understödda lantmannaskolorna, att undervisning i skogsskötsel av därtill kompetent lärare måtte kunna upptagas som ett av huvudämnena.

Utskottet hemställde,

- 1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag; samt
- 2) att ovanberörda motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Tjällgren* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottet bort i mom. 2 hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i de bestämmelser, som vore utfärdade för de med statsmedel understödda lantmannaskolorna, att undervisning i skogsskötsel av därtill kompetent lärare måtte kunna upptagas som ett av huvudämnena.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Under denna punkt har jordbruksutskottet redovisat en motion, väckt av herr *Pehrsson i Bramstorp m. fl.*, vari hemställas, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i de bestämmelser, som äro utfärdade för de med statsmedel

Ang. understöd åt lantmannaskolor. (Forts.)

understödda lantmannaskolorna, att undervisning i skogsskötsel av därtill kompetent lärare må kunna upptagas som ett av huvudämnena.

Jag behöver väl i detta fall icke säga, att meningen ingalunda varit den, att undervisningen i skogsskötsel skulle göras till huvudämne i alla lantmannaskolor. Vad motionärerna syftat till är endast att i de trakter av vårt land, där lantmannaskolor äro belägna och där skogshanteringen är av den omfattning, att den spelar en alldeles avgörande roll vid sidan av jordbruket, det skulle vara möjligt att upptaga undervisning i skogsskötsel såsom huvudämne.

Nu har utskottet visserligen ställt sig välvilligt till denna motion så till vida att man har sagt, att det är nödvändigt att det kommer till stånd en ökad skogsundervisning vid lantmannaskolor i sådana trakter, där skogsbruket har särskild betydelse för befolkningen. Detta är för all del mycket vackert sagt, men det är enligt min mening allt för platoniskt för att motionärerna skulle kunna känna sig tillfredsställda.

Saken ligger nämligen till på det sättet, att det finns provinser här i landet, inom vilkas område lantmannaskolor äro belägna, där man faktiskt kan peka på att skogsbruket ekonomiskt sett har 3 à 4 gånger så stor betydelse som jordbruket såsom sådant har. Det är väl inte orimligt, att, såsom motionärerna ha ifrågasatt, det just i sådana skolor skulle möjliggöras att man gav undervisningen i skogsskötsel det rum, som man i motionen har angivit. Här räknar man naturligtvis icke med att det i den undervisningen skall anläggas enbart eller huvudsakligen just skogsvårdande synpunkter, ehuru dessa givetvis måste ha sitt rum, utan man vill först och främst söka se till, att jordbrukarungdomen får tillfälle till undervisning i virkeshantering och allt vad därmed sammanhänger, och varför inte också någon handledning i fråga om virkesaffärer.

Jag kan för min del icke finna annat än att vad motionärerna i detta fall ha hemställt om är synnerligen rimligt och att riksdagen för sin del borde kunna ansluta sig till deras yrkande.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord få yrka bifall till den reservation, som vid ifrågavarande punkt har avgivits av herr Tjällgren och mig.

I detta yttrande instämde herrar *Hilding* och *Werner* i Höjen.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Det är ju klart, att det är av intresse att i lantmannaskolorna meddelas undervisning i skogsvård, och detta torde också i de flesta fall ske, i varje fall finns det möjlighet att göra det utan att man upptager den såsom ett huvudämne, för vilket skall anställas en ordinarie lärare, som naturligtvis måste vara skogsutbildad och följaktligen vara jägmästare eller minst förstmästare.

Nu sade herr Gustafson i Vimmerby, att en dylik undervisning behövs inte i alla län. Nej, visst inte. Men även i ett sådant län som t. ex. Södermanlands län, där skogsarealen är lika stor som den odlade delen, skulle nog framkomma krav på att skogsundervisning skulle tagas upp såsom huvudämne, om man får statsbidrag till en lärare i detta ämne. Utskottet anser, att denna undervisning kan tillgodoses genom de lärare, som man nu har. Vad gäller Södermanlands län, så har skogsvårdsstyrelsen i länet ställt både jägmästare och länsskogvaktare till förfogande, länsskogvaktaren huvudsakligen för att i närliggande skogar, där avverkning pågår, giva en inblick i hur man skall förfara med virket för att kunna taga ut det mesta möjliga. Länsjägmästaren har brukat vara där i fjorton dagar och hålla omkring fjorton föreläsningar i teoretisk skogsutbildning. Nog kan man med nuvarande anordningar tillgo-

Ang. understöd åt lantmannaskolor. (Forts.)

dose denna sak, och finns det behov för ytterligare undervisning i ämnet, finns det skogligt utbildade personer att tillgå utan att anställa jägmästare såsom ordinarie lärare vid skolorna.

Detta har varit orsaken till att utskottet icke kunnat gå med på motionärernas framställning. Jag är övertygad om, att om den utvägen skulle öppnas, att man kunde få statsbidrag för anställande av särskild lärare i ämnet, man nog i de flesta länen, således utom på rena slättbygden, skulle kräva att få en särskild ämneslärare, som skulle vara ordinarie vid skolan. Jag tror, att man, om skolans styrelse har intresse för saken, kan komma långt med det som redan finnes och man kan utbygga det ytterligare. Det föreligger därför enligt min mening icke något behov att gå så långt som vad motionärerna och reservanterna vilja göra. Detta har varit anledningen till att utskottet gått in för avslag på motionen samtidigt som utskottet understrukt nödvändigheten av att man i de trakter, där skogshushållningen är av större betydelse, utnyttjar de möjligheter, som inom den nuvarande ramen stå till buds för att ordna denna fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Strindlund: Herr talman! Det första jag fäste mig vid, då jag fick se detta utlåtande, var det sätt, varpå utskottet på sidan 28 behagat ange motionens syfte. Det heter där, att »motionärerna åsyfta, att undervisning i skogsskötsel skulle upptagas som ett huvudämne vid lantmannaskolorna». Jag ber att få påpeka, att i motionens kläm användes uttrycket »må kunna upptagas som ett huvudämne». Så vitt jag förstår, har man framställt saken som om motionen skulle åsyfta, att därest vissa förutsättningar föreligga, det skulle bli obligatoriskt med denna utvidgade undervisning i skogsskötsel vid lantmannaskolorna och med dennas upptagande som ett huvudämne. I motionen göres emellertid bara en hemställan, att man under vissa förutsättningar *må åga rätt* att vidtaga en dylik anordning.

Jag måste dessutom säga, att då jag märker, hur utskottsmajoriteten här ställer sig till saken och då jag hörde utskottsordförandens anförande och förstod, att han rentav var rädd för en utvidgad undervisning i skogsskötsel, det nära nog känns beklämmande att konstatera, hur litet man observerar de frågor, som kunna vara av verkligt intresse bl. a. för oss norrlänningar. Ty även om utlåtandet är — jag skulle vilja säga icke välvilligt men vänligt formulerat, står dock fast, att man genom att motsätta sig, att denna undervisning får upptagas som ett huvudämne, fortfarande vill betrakta den som en bisak i lantmannaskoleundervisningen.

Jag anser mig ha rätt — och även skyldighet — att ge en liten bild av betydelsen av vårt skogsbruk överhuvud taget för vårt lands vidkommande liksom även av dess rent jordbruksekonomiska betydelse. Jag förmodar, att ingen vill bestrida, att det icke minst är tack vare avkastningen från våra skogar som vi ha det relativa välstånd, som vi kunna konstatera i landet. Jag ber att få erinra om, att bruttoavkastningen av våra skogar av 1931 års skogs-sakkunniga beräknades till icke mindre än 49 miljoner kubikmeter per år, och att nettoavkastningen av gagnvirke för industriell konsumtion uppskattades till i runt tal 24 miljoner kubikmeter. Detta är tal av den storleksordning, att tanken nära nog svindlar inför dem. Jag ber få tillägga, att ungefär hälften av vår skogsareal ligger i bondehänder. Man torde då utan vidare i likhet med en norsk nationalekonom kunna säga, att förvaltningen av vårt lands förnämsta inkomstkälla är till mycket stor del anförtrödd åt våra bönder. Vi kunna väl också ena oss om, förmodar jag, att det beror på hur denna förvaltning utövas, hur flödet från källan kommer att bli. Enbart den omstän-

Ang. understöd åt lantmannaskolor. (Forts.)

digheten tycker jag borde vara tillräcklig för att man skall kunna förstå och finna skäligt, att undervisningen om hur man skall förvalta denna inkomstkälla icke betraktas enbart som ett biämne, då det gäller fackutbildningen för vår jordbrukarungdom.

Jag vill också med några exempel belysa skogsbrukets jordbruksekonomiska betydelse. Jag skall taga ett exempel från mitt eget län. Vi veta, att ungefärligen $\frac{1}{10}$ av vår skogsavkastning kommer från Västernorrlands län. Netto-uttaget av gagnvirke från skogarna i Västernorrlands län kan uppskattas till cirka 2.4 miljoner kubikmeter per år. Jämväl det talet är stort, och jag är icke säker på att vi i allmänhet tänka oss in i dess innebörd. Jag ber därför, herr talman, att få i en populär bild ge en antydan om vad det innebär. Så mycket virke uttages för industriell konsumtion per år, att skulle man stapla upp detsamma i en kast som vore 1 meter hög och 1 meter bred, skulle denna kast gå fyra gånger fram och tillbaka mellan Malmö och Stockholm. För att få fram tal, som vi bönder kanske äro mera vana att räkna med, skall jag räkna om kubikmeterna till kubikfot. Jag kommer då till att ifrån Västernorrlands län taga vi ut mellan 75 och 80 miljoner kubikfot virke per år. Då jag vet, att 42 % av Västernorrlands läns skogsareal ligga i bondehänder, kan jag beräkna, att ifrån bondeskogarna taga vi ut cirka 30 à 32 miljoner kubikfot virke per år. För kuriositetens skull vill jag nämna, att den deklarerade mjölmängd, som saluföres och skattebelägges inom Västerbottens län, enligt Svenska mejeriernas riksförbunds matrikel uppgår till i runt tal 31.7 miljoner kilogram per år. Dessa äro alltså siffror för i ena fallet kilogram mjölk, i andra fallet kubikfot uttaget virke. Vi kunna väl säga, att detta virke per kubikfot räknat brutto är värt minst dubbla priset i förhållande till vad man får för 1 kilogram mjölk. Alltså fastslår jag, att bara från bondeskogarna erhålla Västernorrlands läns jordbrukare minst dubbla inkomsten mot vad de få in på sin ladugårdsskötsel. Beräknar jag vidare, att jämväl den del av skogarna, som äges av staten och bolagen, måste utdrivas och åtminstone halva bruttopriset representerar arbetskostnad, kan jag konstatera, att för länets vidkommande inkomsterna från skogen betyda åtminstone tre gånger så mycket för lantmannabefolkningen, som inkomsterna från ladugårdsskötseln. Jag tycker, att vad jag nu anfört borde vara tillräckligt för att överbevisa majoriteten inom utskottet om att vi icke gärna kunna betrakta skogsundervisningen som en bisak i fackutbildningen för våra jordbrukare.

Se vi på riksskogstaxeringens resultat av inventeringen av skogsbeståndet, finna vi, att tillväxtprocenten i det län, som jag hämtade exemplet ifrån, är jämförelsevis liten. Vad skulle det icke betyda i ökade inkomster från skogsbruket, om man kunde höja tillväxtprocenten aldrig så litet? Och vad skulle detta dessutom icke kunna ha för betydelse ur synpunkten av ökade arbetstillfällen? Jag tror, att man för att åstadkomma något dylikt icke kan gå en bättre väg än att just via undervisningsanstalterna intressera ungdomen för skogsbruket och få de unga att omsätta sin lärdom i praktiken. Det skulle bli bättre resultat på den vägen än genom hur mycket statssubventioner och understöd som helst.

Vad motionen åsyftar är ju icke, att man skulle på något sätt vilja inskränka den undervisning, som genom skogsvårdsstyrelserna för närvarande bedrives. Jag anser för min del, att denna till fullo behövs, men jag vill, att det skall beredas möjligheter att, där man anser det önskligt, komplettera denna undervisning med en utvidgad undervisning i ifrågavarande ämne vid de fasta undervisningsanstalterna. Det var denna sak, som utskottets ärade ordförande tycktes vara mycket rädd för. Jag skulle vilja fråga en gång till: Varför är jordbruksutskottets ordförande egentligen så rädd? Jag kan rakt inte räkna

Ang. understöd åt lantmannaskolor. (Forts.)

ut, att man genom en sådan åtgärd skulle bereda statsverket ett enda öre mer i utgift — icke ens om man ginge så långt, att en av de ordinarie lärarna med agronomutbildning utbyttes mot en ordinarie lärare med forstlig utbildning, t. ex. mot en jägmästare. Icke skulle det behöva kosta statsverket mera? Dock vill jag påpeka, att motionen icke sträckt sig så långt. Den har krävt, att man skulle få möjlighet att bereda en ökad undervisning genom kompetent lärare. Kunna skogsvårdsstyrelserna lämna lärarkrafter i den utsträckning, som kan anses erforderlig med hänsyn till frågans vikt och betydelse, har jag ingenting emot den saken, och jag kan icke heller finna, att motionärerna på något sätt motsatt sig ett sådant förfarande.

Jag vill också erinra om att motionen stöder sig på ett enhälligt sakkunnigutlåtande, ett utlåtande som jämväl den numera avlidne förre socialdemokratiska jordbruksministern Sven Linders anslöt sig till. Kommittén var fullständigt enig i sitt uttalande, vilket intagits i den motion vi nu diskutera. Samtidigt som vi här diskutera denna fråga äro landets skogsmän samlade till sin årliga överläggning i Stockholm för att utbyta erfarenheter och rön. Säkert är också, att nya erfarenheter och nya rön göras på skogsvårdens område för varje år som går. Icke minst tror jag detta är fallet genom den forskningsverksamhet, som bedrivs av våra skogsbolag. Men skola dessa rön och erfarenheter få verklig betydelse, gäller det att även få dem omsatta ute i bonde-skogsbruket. Det säkraste sättet att nå fram till detta är just enligt min mening att gå den väg motionärerna anvisat. Endast på det viset tror jag man kan få upp blicken och väcka intresset för skogsbruket och ge det den plats det bör ha med hänsyn till dess stora betydelse icke bara för den individ, som har en skogsbit under sin förvaltning, utan jämväl för hela nationen såväl i nutiden som i framtiden.

Jag anser frågan vara av så stor nationell betydelse, att jag djärvt hoppas, att kammaren skall förena sig med reservanterna och gå med på det förslag, som är framställt i motionen, och till vilket jag yrkar bifall.

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! Jag uppkallades att begära ordet med anledning av vad herr Strindlund först anförde, då han tycktes vilja göra gällande, att utskottet skulle på något sätt ha förvanskat innebörden av det yrkande, som framställes i motionen. Så är väl ändå icke fallet. På sidan 27 i utlåtandet refereras yrkandet fullständigt, och på sidan 28 framhålles vad som är huvudinnehållet i motionen och meningen med densamma. Jag kan icke finna annat än att utskottet framställt saken riktigt, ty innehållet i motionen och ändamålet med den är ju, att undervisningen i skogshushållning skall bli ett mera omfattande ämne vid lantmannaskolorna och att en fast lärare med särskild kompetens skall anställas för detta ändamål.

Jag är alldeles övertygad om att ingen, som har sin verksamhet uppe i de områden, dit herr Strindlund och jag ha vår verksamhet förlagd, på minsta sätt vill förneka nödvändigheten av en god undervisning även i skogsskölse. I Jämtlands län ha vi det ordnat på det sättet, att vi utökat tiden för undervisningen vid lantmannaskolan utöver den enligt författningen gällande för att få tillfälle att lämna en bättre, allsidigare och mera utvidgad undervisning i skogsvård. Jag tror icke, att det är möjligt att komma fram till ett resultat i detta avseende utan att utöka tiden för undervisningen rätt väsentligt, och detta måste, såsom ordföranden i jordbruksutskottet befarade, leda till ökade utgifter. För min del må jag säga, att jag personligen icke hyser några farhågor för den saken. Det är därvidlag ett så viktigt ändamål, som skall tillgodoses, att även om något ökade utgifter uppstå, vi böra se till, att vi beredas möjligheter att bestrida dem. Om man däremot med den tid, som nu

Ang. understöd åt lantmannaskolor. (Forts.)

står till förfogande, skulle upptaga undervisning i skogsvård i större omfattning, komme detta givetvis — så belastade som lantmannaskolorna äro i fråga om antal ämnen och så hårt som undervisningen måste bedrivas där — att medföra, att den undervisning, som nu har till sin huvudsakliga uppgift att bibringa kunskap om lantbruk och husdjursskötsel, måste minskas. Detta bleve ofrånkomligt, och då undrar jag, om det verkligen vore lämpligt och riktigt att gå in på den vägen, så att vi finge inom dessa skogslän visserligen en förbättrad undervisning i skogshushållning men en försämrad undervisning i jordbruk och husdjursskötsel. Jag är för min del av den uppfattningen, att den undervisning, som nu lämnas i dessa ämnen, är väl behövlig, och att vi därför icke få vidtaga någon åtgärd, som i det avseendet kommer att försämma undervisningen. En god undervisning i skogsvård anser jag vara ett absolut livsvillkor, för att vi skola få till stånd en verkligt rationell skogshushållning. I. n. är det så i lantmannaskolorna, att utom föreståndaren finnes en fast anställd lärare. Föreståndaren har jordbruksläran jämte en del andra ämnen, och den andre fast anställde läraren har husdjursskötseln jämte en del ämnen därtill. Skola vi få fram en vidgad undervisning i fråga om skogshushållning, är det, som jag förut omnämnt, nödvändigt att utöka tiden för undervisningen i lantmannaskolorna. Att på det sättet taga i anspråk en av de två fast anställda lärarna tror jag skulle komma att medföra en försämring av undervisningen i lantmannaskolorna, något som väl inte heller herr Strindlund vill vara med om. Det är ett önskemål, att frågan angående den lägre lantbruksundervisningen tages upp till verklig lösning. Denna motion jämte en del andra på en del olika punkter här i huvudtiteln behandlade ärenden måste enligt min mening ännu mer understryka kravet på, att vi där verkligen få fram en förbättrad undervisning och en ordentlig omläggning av lantbruksundervisningen på olika områden. Sker detta, är jag säker om, att denna viktiga fråga måste komma att vinna en lösning, som kommer att gå i det stora hela fram på samma sätt, som motionärerna här velat göra. Då denna utredning angående den lägre lantbruksundervisningen ligger hos Kungl. Maj:t, har det varit en anledning till att utskottet f. n. inte velat vara med om dessa ändringar utan ansett, att man skulle kunna få dessa ändringar rationellt genomförda på en gång. Det är därför, som jag för min del anslutit mig till utskottets förslag på denna punkt.

Herr Osberg: Herr talman! Sedan herr Hedlund haft ordet, hade jag gärna kunnat avstå från att yttra mig. Men jag vill säga till herr Strindlund, att det ingalunda varit någon avoghet mot den tankegång han framfört om bättre skogsundervisning i Norrland, som gjort sig gällande. Herr Strindlund hade inte behövt draga upp de tablåer, som han anförde, för att visa, vilket värde Norrlands skogar ha för vårt lands hushållning. Det känna vi alla till.

Jag vill särskilt understryka, herr talman, vad herr Hedlund återopat, med tanke på den föreslagna omorganisationen av den lägre lantbruksundervisningen. Kungl. Maj:t har låtit utreda detta spörsmål genom en särskild kommitté av sakkunniga och frågan ligger på Kungl. Maj:ts bord. Det sist församlade mötet med ombud från hushållningssällskapen gjorde också en påstötning för att få fram frågan till en lösning.

Det är vidare ett spörsmål, som herr Hedlund omnämnde, vilket jag vill understryka, nämligen att om herr Strindlund och hans meningsfränder finge sin vilja igenom, skulle det splittra lantbruksundervisningen, så att där varken bleve hackat eller malet. Jag har kännedom om, hur undervisningen bedrives vid en lantmannaskola. Det är inte en fackskola i vanlig mening, utan de pojkar och flickor, som gå där, ha ju även att deltaga i undervisning i allmän-

Ang. understöd åt lantmannaskolor. (Forts.)

bildande ämnen. Skulle man då tänka sig, att skogsundervisningen finge så framskjuten plats som herr Strindlund vill, skulle det förrycka den undervisning, som skolan egentligen är avsedd att bibringa. Om vi nu få denna omorganisation utarbetad och en ny form för lantmannaskolorna, tycker jag, att norrlänningarna skulle gå in för särskilda skogsvårdskurser. Det vore det riktiga, herr Strindlund. Vi ha i Bohuslän så ordnat, att länsjägmästaren har denna undervisning på sin lott. Även länsträdgårdsmästaren medverkar liksom veterinär o. s. v. Men därutöver anser jag, att man i Norrland borde söka få fram en särskild kurs i skogsvård. Men den borde inte ha den längd, som nu vanligen gäller beträffande lantmannaskolorna, nämligen sex månader. Den undervisning, som herr Strindlund talat om, bör ju ändå bli rätt tidsödande, emedan eleverna måste komma ut på fälten och i skogarna för att få materialet demonstrerat för sig. Då förstår man, att det skulle förrycka arbetet vid lantmannaskolorna. Här finnes ingen — det vill jag ännu en gång uttala — som inte uppskattar värdet av de norrländska skogarna och skogarna i hela landet, och som vill tillbakahålla en undervisning, som är så värdefull för landet. Men man måste tänka på att inte förstöra eller försämra den undervisning man har vid våra lantmannaskolor genom att draga in för mycket, så att resultatet inte blir gott i vare sig det ena eller det andra avseendet. Jag kan inte tänka annat än att motionärerna kunna vara belåtna med utskottets utlåtande. Och vi hoppas, att när den nya organisationen kommer, större hänsyn kan tagas till skogsundervisningen. Det ligger ju också i varje orts intresse att se till detta. Jag tror, att ingen motsätter sig en sådan utveckling.

Jag har intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Nyblom: Herr talman! Herr Hedlund i Häste anförde en del synpunkter på denna fråga. Han trodde bl. a., att vissa rätt allvarliga olägenheter skulle inträda för lantmannaskolorna, om man där beredde en likvärdig ställning för jordbruks- och skogsundervisningen. Jag kan emellertid på den punkten lugna herr Hedlund något litet genom att omtala, att vi i vårt län, i Bollnäs lantmannaskola, ha praktisk erfarenhet, hur man kan på ett lämpligt sätt anordna jordbruks- och skogsundervisning jämsides och likvärdigt, utan att därför jordbruksundervisningen behöver lida. Man har, såvitt jag vet, på ett lyckligt sätt kunnat ordna saken även i Kyrkerud i Värmland. Men det har skett tack vare vissa uppoffringar från skogsvårdsstyrelsernas sida i respektive län. Jag tror, att man kan ordna saken enhetligt, åtminstone vid de lantmannaskolor där skogsundervisning är behövlig. Några sådana olägenheter, som herr Hedlund befarar, behöva inte inträffa där.

När jag nu har ordet, vill jag uttala min förvåning över, att man så länge försummat skogsundervisningen i våra lantmannaskolor, speciellt i de skogrika länen, och att man inte från statens sida redan tidigare kraftigt ingripit i denna angelägenhet. När man år 1878 började organisera lantmannaskolorna, beredde man inte någon plats för skogsundervisningen, och det var först senare, inpå 1900-talet, som man kunde räkna med ett större antal timmar för denna undervisning. Men det rörde sig inte om mer än ett 20-tal, vill jag minnas. Det vore på tiden, att skogsundervisningen bereddes likvärdigt rum med jordbruksundervisningen, och att man därmed erkände betydelsen av skogshanteringen för stora delar av vårt land.

Jag skall med dessa ord och i den förhoppningen, att vi nu äntligen skola få ett positivt beslut i denna fråga, som går i rätt riktning, be att få yrka bifall till reservationen.

Ang. understöd åt lantmannaskolor. (Forts.)

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag ber att först få säga några ord i anledning av herr Hedlunds i Häste anförande, när han pekade på, hur man fått en utvidgad skogsundervisning där uppe i Jämtland. Jag vill då fråga: Blir det billigare på det sättet, då man utökar kursen och anställer undervisare vid den ökade kursen? Jag vet, att man kan göra det. Jag vill inte motsätta mig detta och har inte opponerat mig mot att så sker. Men jag menar, att där skogsbruket är av övervägande betydelse, skulle man kunna få lägga in skogsvårdslära som huvudämne, även om man inkräktar i någon mån på det, som eljest räknas som huvudämne, d. v. s. jordbrukslära och husdjurskötsel. Nu nämnde herr Hedlund i Häste om hur denna undervisning är uppdelad mellan föreståndaren och andre läraren. I regel hade föreståndaren att undervisa i jordbrukslära och andre läraren i husdjurslära. Det vet jag. Men vid sidan av dessa ämnen ha vi också, som omnämnts, flera allmänna ämnen. Nu vill väl ändå inte herr Hedlund i Häste påstå, att om man skulle utbyta andre läraren mot en jägmästare och göra en lämplig fördelning av ämnena mellan denne och föreståndaren, den undervisning eleverna finge i de allmänna ämnena skulle bli sämre därför att en jägmästare användes därvid. Jag är ense med herr Hedlund i Häste därom, att om man kan vidga kurserna så, att man utöver den nuvarande undervisningen kan tillgodose en lämpligt avvägd undervisning i skogsvård, är detta enbart fördelaktigt. Men det är att märka, att då skulle en lantmannaskolekurs i skogsbygderna bli betydligt längre och dyrbarare än vad som ansetts behöfligt i rena jordbruksdistrikt.

Jag håller med herr Hedlund i Häste därom, att om man kunde både öka kurserna och garantera, att man till dessa skolor finge hela det antal elever, som kunde mottagas, vore ingenting att säga emot en sådan utökning. Den erfarenhet, som har erhållits inom denna undervisning, har emellertid i allmänhet givit vid handen, att alltför långa kurser tycks den befolkning, åt vilken man vill ge denna undervisning, inte ha råd att övervara. Det är väl därför som dessa s. k. A-skolor inte lyckats i Sverige, emedan de bygga på två kurser och därför inte i praktiken vunnit anslutning. Man bör bereda möjlighet för de skolstyrelser, som så önska, att under nuvarande kurs få inlägga en tillräckligt vidgad skogsundervisning.

Till herr Osberg vill jag även säga några ord. Han sade, att om mitt förslag ginge igenom, skulle det splittra undervisningen i lantmannaskolan, och att det där skulle bli varken hackat eller malet. Jag tycker, att hela hans anförande var varken hackat eller malet, det måste jag säga. Det finns strängt taget ingen strikt regel för hur ordningen skall vara vid våra lantmannaskolor. Vi ha funnit förmånligt för våra svenska förhållanden att ge skolorna största möjliga frihet att inom en viss begränsning inrätta sig efter olika lokala förhållanden. Det är bara i detta fall, som man inte ger dem tillräcklig rörelsefrihet. Jag tror, att just denna frihet att ordna skolan efter de lokala förhållandena varit till lycka för lantmannaundervisningen. Man skulle enbart vinna på, om man kunde sträcka ut friheten litet längre. Herr Osberg ville råda oss norrlänningar att anordna skogsvårdskurser. Ja, herr Osberg, vi ha sådana ordnade genom skogsvårdsstyrelserna, men det är inte tillräckligt. Herr Osberg skulle nog inte vilja rekommendera i trakter, där jordbruket är övervägande, att man skulle nöja sig med kurser i jordbrukskunskap anordnade av hushållningssällskapens tjänstemän t. ex. Det är ungefär samma förhållande, som skulle inträda för oss, om vi skulle följa herr Osbergs anvisning här. Jag tror, att vi norrlänningar begripa den saken bättre.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Ang. understöd åt lantmannaskolor. (Forts.)

Herr Elmroth: Herr talman! Jag borde egentligen inte ha begärt ordet i denna fråga, då jag varken är motionär eller tillhör det utskott, som behandlat den, men mig synes, att de synpunkter, som av reservanterna anförts, ha mycket berättigade skäl för sig. Om jag också inte har erfarenhet på den punkten, så vet jag, att bland en del av vårt lands skogsägare och jordbrukare börjar alltmer den synpunkten taga sig uttryck, att den undervisning, som meddelas i våra lantmannaskolor, skulle må mycket väl av att bli kompletterad med den undervisning i skogsskötsel, varom reservanterna tala. Det är dock så, att vi i stort sett ha kommit rätt långt beträffande den praktiska vinsten av den teoretiska undervisning, som meddelas i våra lantmannaskolor. Men det förhåller sig också så, att ute bland en del människor i vårt land inom hithörande område, som ha att syssla med båda dessa grenar, skogsskötseln och jordbruksnäringen, man med erfarenhet av utvecklingen på området alltmåra bibringats den uppfattningen, att här borde den teoretiska undervisningen för våra jordbrukarsöner kompletteras med undervisning i skogsvård m. m. Jag har inte tillfälle att närmare gå in på spörsmålet och kommer att avstå ifrån att rösta med hänsyn därtill. Men de synpunkter, som reservanterna anfört, synas mig i mycket stor utsträckning hava fog för sig i vårt land, inte bara när det gäller Norrland utan även när det gäller mellersta och södra Sverige.

Herr Lindman: Herr talman! Jag har den största sympati för tanken, att man skall söka förbättra undervisningen i skogsvård vid lantmannaskolorna. Har man ett livligt intresse för hela vårt skogsbruk, vilket jag under mångfaldiga år haft, måste man känna sig övertygad, att det är av behovet påkallat, att sådana personer, som gå igenom lantmannaskolorna och som ofta komma att ägna sig åt skogsbruk i de skogrika bygderna av vårt land, få en förbättrad undervisning.

Den fråga, som vi behandla nu, gäller emellertid bara anslag till lantmannaskolorna, och så vitt jag förstår, har man icke begärt någon ändring i anslaget. Å andra sidan föreligger det i år en ganska vidlyftig motion. Den nu förevarande motionen är en följdmotion till den stora motionen nr 266 i första kammaren, som blivit utremitterad för yttrande. Jag vet, att den är remitterad till skogsvårdsstyrelsernas centralråd, och det synes mig, som om det skulle ha varit av ett visst värde, att man hade före denna diskussion fått höra, vad centralrådet har att säga om denna sak — och för övrigt andra myndigheter också, till vilka motionen kan vara remitterad.

Frågan har upptagits tidigare av 1930 års kommitté för den lägre lantbruksundervisningen, som berört åtskilliga spörsmål, vilka äro angivna ganska utförligt i motionen nr 266 i första kammaren på sidan 8. För min del menar jag, att rätta tidpunkten är inne att debattera frågan, när den motionen kommer upp och yttrandena i anledning av densamma äro tillgängliga. Det kan ju synas, som om jordbruksutskottet hade kunnat låta saken anstå, tills dessa yttranden kommit in, och att man sålunda kunnat få del av desamma. Nu, då saken emellertid egentligen rör anslagsfrågan och då intet yrkande är framställt om ändring av anslaget, blir detta oförändrat.

För min del vill jag framhålla, att jag har sympati för att man gör allt vad göras kan — naturligtvis utan att inskränka så mycket på undervisningen i jordbruk, att det blir till skada för dem som gå igenom lantmannaskolorna — för att få en verkligt kompetent och sakkunnig undervisning i skogsvård och därtill hörande frågor vid dessa skolor. Detta tror jag skulle vara av stort värde. Nu är frågan, hur en sådan undervisning skall anordnas. Det är klart, att de lärare, som äro anställda där, näppeligen torde kunna ombesörja

Ang. understöd åt lantmannaskolor. (Forts.)

undervisningen, utan det får nog bli särskilda lärare för ändamålet. Jag känner väl till de förhållanden herr Nyblom berörde, när han talade om lantmannaskolan i Bollnäs och om hur den är anordnad med tillhjälp av skogsvårdsstyrelsens tjänstemän. Det är möjligt, att skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän — kanske icke alltid länsjägmästarna kunna ha tid, men det finns ju andra tjänstemän i styrelserna — skulle kunna ordna så att det bleve en verkligt god undervisning. Hur denna skulle kunna trängas in i programmet utan att man ökar ut tiden är en fråga, som jag icke skall tillåta mig att nu bedöma. Vi se, att två lantmannaskolor ha utvidgat undervisningen i skogsskötsel, och det kan hända, att så blir fallet även vid andra lantmannaskolor, som ligga i de skogrika trakterna av vårt land.

I kommittébetänkandet talas om att man har 9 verksamma lantmannaskolor, som kunna anses belägna i rena jordbrukstrakter, 19 skolor belägna i blandade jordbruks- och skogstrakter samt 13 belägna i övervägande skogstrakter. »Uppenbart är», säga de sakkunniga, »att skogsundervisningen i åtskilliga av dessa skolor med hänsyn till skogsbrukets betydelse för den befolkning skolorna äro avsedda att tjäna borde tillgodoses på ett helt annat sätt än vad nu är fallet.»

Det är detta jag velat påpeka, när vi debattera frågan redan nu vid behandling av denna följdmotion till den stora motionen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, blev på herr talmannens först därå givna proposition utskottets hemställan i mom. 1 av kammaren bifallen.

Därefter framställde herr talmannen i fråga om mom. 2 propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i berörda moment, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i mom. 2 av den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Osberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller det förslag, som innefattas i mom. 2 av den vid punkten 39 i jordbruksutskottets utlåtande nr 1 fogade reservationen röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda moment.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande moment.

Ang. understöd åt lant-hushållsskolor.

Härefter föredrogs *punkten 40*, angående lägre lantbruksundervisning m. m.: understöd åt lant-hushållsskolor; och yttrade därvid

Herr Lundell: Herr talman! I den förevarande punkten om understöd åt lant-hushållsskolorna föreligga motioner i båda kamrarna, undertecknade av medlemmar av de flesta riksdagspartierna. Syftet med dessa motioner är att få till stånd en mycket blygsam förhöjning av det ifrågavarande anslaget, från 300,000 kronor till 315,600 kronor. Förhöjningen skulle vara avsedd att möj-

Ang. understöd åt lanthushållsskolor. (Forts.)

liggöra, att vid sådana lanthushållsskolor, som ha eget jordbruk och egen ladugård, anställes och avlönas en tredje lärarkraft.

Under ärendets förberedande behandling, d. v. s. innan propositionen framlades, var lantbruksstyrelsen för sin del beredd att gå med på ett anslag, som var ännu högre än det anslag, till vilket man i motionen begränsat sig. Departementschefen har i propositionen erkänt behovet av dessa ytterligare medel, men han säger, att han anser sig av statsfinansiella skäl nödsakad att avstå från att begära ökat anslag. Utskottet har följt departementschefen till alla delar och har icke låtit beveka sig av motionärernas framställning.

Utskottsutlåtandet är ju mycket välvilligt formulerat. Utskottet medger, att »det föreligger otvivelaktigt ett kännbart behov av ökade arbetskrafter», men utskottet har av samma statsfinansiella skäl, som departementschefen ryggat tillbaka för, ansett sig böra avstyrka förhöjt anslag. Man får ju i det läge frågan har känna sig tacksam och nöjd med detta välvilliga uttalande. Det går icke att åstadkomma någon ändring i ett enhälligt utskottsbeslut. Jag skulle här endast vilja framföra ett litet förtydligande av vad utskottet säger.

Det heter i utlåtandet: »Vad först angår motionerna, vilka åsyfta en utökning av arbetskrafterna vid lanthushållsskolorna, föreligger otvivelaktigt ett kännbart behov av ökade arbetskrafter vid flera skolor såväl med som utan jordbruk.» Detta uttalande kanske icke ger en alldeles riktig bild av förhållandena. Behovet har i själva verket varit så starkt, att dessa skolor i de flesta fall känt sig nödsakade att på egen hand anskaffa en tredje lärarkraft och att på olika sätt försöka få ihop medel för avlönning till denne lärare. Då kunde man kanske från riksdagens sida mena, att om vederbörande redan anskaffat lärarkraft på egen hand, har man ingen anledning att vidare sysselsätta sig med saken. Då äro ju förhållandena i huvudsak sådana som motionärerna vilja ha dem. Men följden har blivit, att ekonomin för de lanthushållsskolor, som så förfarit, blivit utsatt för en synnerligen stark påfrestning genom dessa extra utgifter, då man måst avlöna tre lärare med ett anslag avsett endast för två.

Vad sedan angår de statsfinansiella skäl, som såväl departementschefen som utskottet faller tillbaka på vid sitt avstyrkande, kan det vara åtskilligt att säga om den saken. Jag skall emellertid icke här taga upp någon national-ekonomisk diskussion om vad som i själva verket skulle vara fördelaktigast för samhället. Men det är ju för närvarande så, att när det gäller vissa huvudtitlar, är man till ytterlighet sparsam med anslagen, under det att så snart det är fråga om sociala åtgärder anslagen äro skäligen rikliga. Det är icke säkert, att ett sådant förfarande är statsfinansiellt riktigt eller att det är att anse som det bästa förfarandet. Den utsträckning, i vilken personer och familjer i landet förmå förkovra sin ekonomi, kommer ju i hög grad att inverka på det kommande behovet av sociala hjälpåtgärder, och om man vill uppamma eller vidmakthålla människors förmåga att taga vara på sin ekonomi och sina egna möjligheter, bör man enligt min mening uppmuntra den skoltyp det här är fråga om, en skoltyp som är en av de allra bästa man egentligen kan tänka sig. Undervisningen i praktiskt arbete leder fortare till omedelbart ekonomiskt resultat än den enbart bokliga undervisningen. Jag menar alltså, att 15,000 kronor ytterligare för detta ändamål säkerligen skulle kunna inbespara — om icke i år så i alla fall inom en nära framtid — tiodubbla beloppet årligen. Det är alltid bättre att söka förekomma nöd än att bota det nödtillstånd, som råder. Jag har bara velat framhålla detta om de s. k. statsfinansiella skälen.

Som saken ligger till är det ju, som jag nämnde, ingenting att göra åt den i år. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att när frågan nu faller, den

Ang. understöd åt lantushållsskolor. (Forts.)
måtte falla framåt och att ett kommande år de framställda önskemålen så vitt möjligt måtte bli tillgodosedda redan i statsverkspropositionen.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Herr andre vice talmannen, som nu övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, framställde proposition i ämnet; och blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 41 och 42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkten 44.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. träd-
gårdsunder-
visningen.*

Punkten 45, angående trädgårdsundervisningen: understöd åt trädgårdsskolorna i mellersta och norra Sverige.

Kungl. Maj:t hade i punkten 45 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till trädgårdsundervisningen: understöd åt trädgårdsskolorna i mellersta och norra Sverige för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 32,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Sandberg m. fl.* väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 380, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till trädgårdsundervisningen: understöd åt trädgårdsskolorna i mellersta och norra Sverige för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 36,000 kronor, därav till Norrlands trädgårdsskola i Söråker 20,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Efter föredragning av berörda hemställan yttrade:

Herr **Sandberg**: Herr talman! Understödet åt trädgårdsskolorna i mellersta och norra Sverige har under de fyra sista åren utgått med ett belopp för båda skolorna tillsammans av 32,000 kronor, varav lika stort belopp eller 16,000 kronor till vardera skolan. Då vi nu, några motionärer från de norrländska länen, yrkat, att Norrlands trädgårdsskola i Söråker skall komma i åtnjutande av ett med 4,000 kronor förhöjt anslag under fem års tid, ha vi gjort detta därför att denna skola såsom varande nyanlagd har haft och fortfarande har att kämpa med betydande svårigheter i fråga om sina driftkostnader.

Utskottet har dock icke ansett sig kunna tillstyrka vår framställning. Utskottet har likväl uttalat sig mycket välvilligt om själva saken, och jag vill passa på tillfället att med tacksamhet notera, att utskottet framhåller, att skolan i Söråker har en viktig uppgift att fylla för trädgårdsodlingen i Norrland och därför bör erhålla nödigt stöd från statens sida. Jag tror mig också veta, att det funnits sympatier inom utskottet för att nu direkt biträda yrkandet om ett förhöjt anslag. Man har emellertid icke nått fram till något resultat i det hänseendet, som kommit till synes i utskottsbetänkandet.

Ang. trädgårdsundervisningen. (Forts.)

Jag skall icke uppehålla mig vid de skäl, som tala för det yrkande vi framställt. Det är ju för övrigt ganska tydligt, att denna skola, som befinner sig i början av sin verksamhet, måste ha särskilt stora svårigheter att dragas med. Dess driftkostnader skola bestridas dels av det statsbidrag, som erhålles, dels av inkomsterna från försäljning av växter och grönsaker. Det är klart, att det måste taga en betydande tid och draga åtskilliga kostnader, innan man kan förvandla en jordbruksegendom till en fullt avkastande trädgårds-egendom.

De skäl, som utskottet anför för avstyrkande av motionen, äro delvis av formell art. Utskottet erinrar om att den framställning i ärendet, som gjorts till Kungl. Maj:t från styrelsens sida, inkommit så sent, att den icke kunnat vinna prövning vid statsverkspropositionens utarbetande. Därför menar utskottet, att det kan vara betänkligt att i förevarande ordning tillstyrka en framställning som denna, så mycket mer som utskottet icke äger möjlighet till ett fullständigt bedömande av vilka skäl som ur budgetära och andra synpunkter kunna anföras för och emot bifall till framställningen.

Jag tycker nu, att vad de budgetära synpunkterna beträffar konsekvenserna icke borde bli så avskräckande, då det här gäller ett synnerligen blygsamt belopp. Icke heller ur andra synpunkter borde det vara så farligt att gå in för den begärda ökningen av anslaget. Jag måste säga, att jag tycker, att utskottet varit en liten smula för försiktigt i detta fall. Man kan ju måhända göra gällande, att styrelsen borde ha kommit in med sin framställning tidigare, så att denna hade kunnat underställas Kungl. Maj:ts prövning. Saken ligger väl så till, att skolan försökt reda sig i det allra längsta utan att göra någon framställning om ökat statsbidrag, men att då man vid styrelsesammanträdet i december 1934 fann, att de ekonomiska svårigheterna i fråga om driftkostnaderna voro stora, man såg sig nödsakad att gå in med en begäran. Skolans huvudmän, de fem norrländska hushållningssällskapen, ha ju begränsade möjligheter att träda emellan, så mycket mer som anslagen till hushållningssällskapen beskurits.

Jag anser sålunda, att man icke alltför mycket bör fästa sig vid de formella skäl, som kunna tala emot ett bifall. Vill man verkligen saken, borde man kunna hjälpa med detsamma i stället för att låta skolan ytterligare ett år dragas med de svårigheter, som äro en följd av det knappa anslaget, och de ekonomiska besvärligheter, som skolan har att kämpa med.

Jag vill sluta med att i detta sammanhang rikta en vädjan till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, då jag ser, att han är närvarande, och jag uttalar också den förhoppningen, att min vädjan måtte vinna beaktande. Så välvilligt i sak, som utskottet skrivit, och med den formulering, som man för övrigt använt, tycker jag, att det icke borde vara något hinder för Kungl. Maj:t att, om nu riksdagen, som jag tror, tyvärr avslår min motion, av tillgängliga medel, som stå till Kungl. Maj:ts förfogande, ändå redan under innevarande kalenderår medge en ökning av anslaget till Norrlands trädgårdsskola i Söråker i den omfattning, som vi önska. Jag anser mig emellertid oförhindrad att trots denna vädjan ställa ett yrkande om bifall till motionen.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som den föregående ärade talaren sade, att vi inom utskottet ansett, att det kan föreligga behov för denna skola att få något större anslag än vad den andra skolan får, därför att denna skola är ny och kan vara i behov därav. Vi ha dock icke ansett oss kunna tillstyrka detta. Jag är rädd för en princip, som lätt kan smyga sig in, ifall vi nu tillstyrka det, nämligen att styrelser, som

Ang. trädgårdsundervisningen. (Forts.)

nu gå till Kungl. Maj:t med sina äskanden, kunna såsom denna styrelse uraktlåta att komma in till Kungl. Maj:t i så god tid med sin framställning, att den kan behandlas av Kungl. Maj:t och tagas med i statsverkspropositionen. Man resonerar som så: »Det är väl ingen brådska. Det gick för Söråkersskolan, och det har riksdagen godkänt.» Nästa år kanske det blir två eller tre styrelser, som göra på samma sätt, och det kommer då att bli en praxis, att man går direkt till riksdagen utan att först få sin framställning prövad av Kungl. Maj:t i vanlig ordning. Detta är orsaken till att vi icke kunna tillstyrka motionen. Jag tror, att man även inom jordbruksutskottet får lov att vara litet försiktig. Herrar motionärer tänka aldrig på några konsekvenser, men en utskottsordförande får lov att tänka även på konsekvenserna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 46 och 47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48.

Lades till handlingarna.

Punkterna 49—52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Punkterna 54—58.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. biskötselns befrämjande.

Punkten 59, angående biskötselns befrämjande.

I två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, I: 55 av herr *Sköldén m. fl.* och II: 141 av herr *Wallén m. fl.*, hade föreslagits, att riksdagen måtte för budgetåret 1935/1936 under nionde huvudtiteln anvisa ett ordinarie reservationsanslag av 8,000 kronor till biskötselns befrämjande.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan berörda hemställan föredragits, anförde:

Herr Wallén: Herr talman! Tillsammans med ett flertal kammarledamöter har jag tillåtit mig väcka en motion om ett anslag å 8,000 kronor till biodlingens befrämjande i Sverige. Under en följd av år har man haft ett anslag på 10,000 kronor, som emellertid numera slopats. I år har lantbruksstyrelsen föreslagit 8,000 kronor, och vi ha följt lantbruksstyrelsen. Utskottet har emellertid avstyrkt motionen men gjort ett mycket vackert uttalande, där det säger: »Utskottet anser, att biskötseln är av stor betydelse för lanthushållningen och att anvisande av särskilda anslagsmedel till detta ändamål där-

Ang. biskötselns befrämjande. (Forts.)

för i och för sig varit önskvärt.» Sedan kommer en punkt, som jag särskilt ber, att man må beakta: »Av statsfinansiella hänsyn» — herr talman, märk väl 8,000 kronor! — »och då, i enlighet med vad departementschefen anfört, medel, som i något fall finnas böra utanordnas, torde kunna utgå från till Kungl. Maj:ts omedelbara förfogande ställda anslag, anser sig utskottet emellertid icke böra biträda motionerna.» Man säger med andra ord, att vi skola få pengar i alla fall. Det är mycket bra, och jag är tacksam för det uttalandet.

Vi skola under alla förhållanden taga fasta på detta, bättre i år än i fjol. Det är nämligen så, att Sverige har c:a 12,500 organiserade biodlare och c:a 10,000 oorganiserade, fördelade på tjugufem länsförbund. Det är en stor organisation, som huvudsakligen omfattar småfolket och den fattigare befolkningen, och man tycker då, att även i Sverige borde de kunna ha rätt att räkna på ett visst bidrag. I Norge exempelvis, där biodlingen har mycket mindre betydelse, har man 3,400 kronor i anslag och i Danmark 15,600 kronor sammanlagt.

Nu skulle man kunna trösta sig med att säga, att det är bra som det är, ty söker man anslag hos Kungl. Maj:t, har man anledning hoppas att få sådant. Emellertid har det under förra året *icke* varit alldeles på det sättet. Jag har hört mig för i lantbruksstyrelsen och har här en skrivelse, hämtad från jordbruksdepartementet, som visar, att *samtliga hushållningssällskap*, med undantag av Göteborgs och Bohus läns samt Västernorrlands läns och Norrbottens läns, sökt bidrag: Blekinge läns 100 kronor, Kalmar läns 800 kronor, Skaraborgs läns 1,500 kronor och de övriga länens hushållningssällskap varierande mellan 200 och 500 kronor. Vidare har Stockholms stads och läns hushållningssällskap begärt 200 kronor och fått denna framställning tillstyrkt av lantbruksstyrelsen. Örebro läns hushållningssällskap har begärt 200 kronor och fått detta tillstyrkt, men alla gånger har det hos Kungl. Maj:t varit följande beslut: »*Ej åtgärd.*» Jag har blott velat lämna denna upplysning. Jag tror, att den är riktig, och att vi nästa år få räkna på större välvilja efter jordbruksutskottets utlåtande. Det lär också finnas medel till förfogande säges det. Javisst! Men det lär vara något över 14 kronor, enligt vad en tjänsteman i jordbruksdepartementet uppgivit! Jag har som sagt icke kunnat kontrollera denna uppgift, men är den riktig, så räcker detta belopp ju icke så långt för 12,500 personer!

Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden längre utan ber att få yrka bifall till motionen, ty den bör vara berättigad även ur sparsamhetssynpunkt. Jag tror icke, att anslaget spelar någon större roll i den miljardstat, som vi ha, och om något anslag är värt beaktande, bör det vara detta. Jag ber emellertid att samtidigt, som jag yrkar bifall till motionen, få säga, att skulle, såsom jag förmodar, motionen avslås, då få vi taga fasta på jordbruksutskottets uttalande, och jag skall också se till, att ansökningar komma in till Kungl. Maj:t.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Den föregående ärade talaren tycks ha den uppfattningen — jag har hört liknande toner från annat håll — att om det gäller ett litet belopp, finns det ingen anledning att spara. Men kammarens ärade ledamöter få göra klart för sig, att statsverkspropositionen till mycket stor del består av små anslag. Om man vill försöka hålla statsutgifterna inom sådana gränser, att en ökad beskattning kan undgås, finns det ingen möjlighet att icke även taga hänsyn till de besparingar, som kunna göras på små anslag. När med hänsyn till krisen bl. a. detta anslag till biskötselns befrämjande indrogs, berodde detta därpå, att detta anslag användes på ett sådant sätt, att man plotttrade ut på samtliga

Ang. biskötselns befrämjande. (Forts.)
hushållningssällskap i riket 100, 200, 300 eller 400 kronor. Var och en förstår ju, att pengar, som på detta sätt plottras ut, icke kunna spela mycket stor roll för den uppgift, de äro avsedda att främja. Det ligger i sakens natur, att om man skall draga in och spara på något anslag, får man göra det beträffande sådana anslag, där man kanske ser, att effekten av pengarna varit förhållandevis liten.

Jag vill också säga till herr Wallén, att när i 1933 års statsverksproposition uttalades, att om det behövdes för exceptionella fall, anslag skulle kunna beviljas av tillgängliga medel, kan detta icke innebära, att biodlarna kunna tänka på att jämt komma till Kungl. Maj:t och begära sina 100, 200, 300 eller 400 kronor per hushållningssällskap med det resultatet, att hela summan 8,000 å 10,000 kronor måste gå ut på nytt. Ty då måste man väl ändå medge, att indragningen är av ringa betydelse. Följaktligen få vi väl hålla oss till att, om det för något särskilt fall på grund av vissa skäl erfordras, att det blir handräckning från statens sida, bör det ske, men då får det icke gälla de önskemål, som förut varit vanliga, och som man alltså i besparingsarbetet underkänt.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att år 1933 beviljades 1,100 kronor för sådana särskilda fall. Kalmar läns södra fick 500 kronor, Örebro län 200 kronor och Södermanlands län 400 kronor. Vad fingo då dessa län dessa extra anslag till? Jo, de fingo dem såsom bidrag till bekämpandet av vissa bisjukdomar, där det var klart, att respektive län icke kunde reda sig, utan det var nödvändigt för dem att få bidrag. Varför beviljades icke några bidrag i fjol? Jo, därför att de ansökningar, som då kommo in, gällde samma sak, men 1934 års riksdag hade beslutat en särskild lag om åtgärder för bekämpande av bisjukdomarna, för vilket ändamål anslag skulle i annan ordning kunna erhållas från staten.

Jag skulle vilja hemställa till herr Wallén, att herr Wallén nu icke animerar biodlareföreningarna i landet att komma in med framställningar att få tillbaka de 100, 200, 300 och 400 kronor så att det sammanlagt blir 10,000 kronor, ty det kan varken vara Kungl. Maj:ts eller riksdagens mening, att det skall gå till på det sättet. Med detta vill jag icke på något sätt underskatta biskötselns betydelse. Vi veta alla, att den ur många synpunkter har en mycket stor betydelse. Men, å andra sidan skola vi heller icke överskatta betydelsen av att det kommer ett par hundralappar från staten dinglande ned i varje län, ty om de komma dit eller ej, betyder säkerligen ganska litet.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten utan ber endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Wallén**: Herr talman! Jag vill blott lämna den upplysningen, att det var biodlarnes riksförening, som jag närmast avsåg. Det är alldeles riktigt, såsom herr statsrådet säger, att man icke skall plottra bort dessa medel, men det gör man icke, när man ger dem till *riksföreningen*, denna stora organisation, vars underavdelningar under föregående år avhållit cirka 1,800 möten. För denna organisation har det en mycket stor betydelse, om den får ett ekonomiskt handtag, och jag vill blott lägga herr statsrådet på hjärtat, att det var denna organisation, det gällde.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till motionen.

Efter härmed slutad överläggning gav herr andre vice talmannen propositioner på de därunder förekomna yrkandena; och blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 60—65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 66*, angående statens veterinärbakteriologiska anstalt: avlöningar; och lämnades därvid på begäran ordet till

Ang. statens veterinärbakteriologiska anstalt.

Herr **Thorell**, som anförde: Herr talman! Kungl. Maj:t har under denna punkt till avlöningar vid statens veterinärbakteriologiska anstalt föreslagit ett belopp av 135,300 kronor, och detta belopp har tillstyrkts av utskottet. I anslutning till ett förslag av anstaltens föreståndare har jag väckt en motion, där jag hemställt om att detta anslag måtte höjas med 21,496 kronor. Samma föreståndare har också hos Kungl. Maj:t framhållit, att anstalten i viss mån är självförsörjande, och att man från denna anstalt kan få en inkomst på cirka 135,000 kronor, således så gott som exakt det belopp, som utskottet föreslagit. Emellertid framhålles det från anstaltens föreståndare, att om anstalten fortfarande skall lida av den personalbrist, som för närvarande förefinnes, vore det risk för att det förtroende, som anstalten för närvarande har hos allmänheten, skulle minskas, och en följd härav skulle bli, att även inkomsterna komme att minskas. Detta vore således en ur sparsamhetssynpunkt synnerligen dålig affär.

Departementschefen har principiellt icke ställt sig avvisande mot detta krav, och utskottet uttalar sig mycket välvilligt. Det säger, att önskemålen i motionen äro beaktansvärda, men det avstyrker av statsfinansiella skäl. Jag skall böja mig för dessa skäl, men då jag har nöjet att se chefen för vederbörande departement närvarande i kammaren, ber jag att till honom få framföra det önskemålet, att om han ser någon möjlighet därtill, under nästkommande år, ifall han då sitter kvar och förbereder budgeten, han då beaktar detta helt säkert synnerligen behjärtansvärda ändamål och försöker få fram det högre beloppet, som icke blott har det syftet att få medel till att driva anstalten utan även ett annat syfte, nämligen att uppflytta till ordinarie tjänstemän sådana personer, som under mycket lång tid gått såsom extra ordinarie.

Jag har, herr talman, emellertid icke något yrkande utan ber endast att med dessa korta ord få framhålla den mening, som finnes inom anstaltens ledning.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 67—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75, angående bidrag till hushållningssällskapen.

Under punkten 75 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 3,319,000 kronor samt godkänna av departementschefen tillstyrkta ändrade grunder för fördelning mellan hushållningssällskapen av de för sällskapens allmänna verksamhet avsedda anslagsmedlen.

Ang. bidrag till hushållningssällskapen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 185 av friherre *Lagerfelt m. fl.*, likalydande med II: 172 av herr *von Seth m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte till uppehållande av hushållningssällskapens verksamhet bevilja ett allmänt anslag av 3,000,000 kronor och med anledning härav till bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 17.

Ang. bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)
1935/1936 anvisa i stället för äskade 3,319,000 kronor ett förslagsanslag av 3,719,000 kronor;

2) II:138 av herr *Sandberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 3,719,000 kronor; samt

3) I: 264 av herr *C. Bengtsson*, likalydande med II: 464 av herr *Persson i Grytterud m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte till avlönande av 26 hushållningssällskapens konsulenter för budgetåret 1935/1936 anvisa ett belopp av 109,200 kronor och att anslaget till konsulentverksamheten i anledning härav måtte höjas från äskade 300,000 kronor till 409,200 kronor.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt ovanberörda motioner till bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1935/1936 anvisa ett förslagsanslag av 3,419,000 kronor; samt

2) att riksdagen måtte godkänna av Kungl. Maj:t föreslagna ändrade grunder för fördelning mellan hushållningssällskapen av de för sällskapens allmänna verksamhet avsedda anslagsmedlen.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johansson* i Uppmälby, *N. August Nilsson*, *Carl E. Eriksson*, *Granath*, *Olsson* i Rödningsberg, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta och *Osberg*, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! På denna punkt har utskottsmajoriteten höjt det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till hushållningssällskapen med 100,000 kronor. Motioner hade ju väckts om att anslaget till hushållningssällskapens allmänna verksamhet skulle liksom förr bli 3,000,000 kronor, d. v. s. 400,000 kronor mera än Kungl. Maj:t hade föreslagit. Emellertid vågade majoriteten i utskottet icke spänna bågen så högt utan stannade vid en ökning av anslaget med 100,000 kronor.

Jag och mina medreservanter ha icke vågat biträda detta förslag, då vi veta, att budgetberäkningarna icke hålla, ifall man på detta sätt skulle gå utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, och vi ha därför också reserverat oss för bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall icke vid denna sena timme, som man brukar säga, gå in på någon vidare debatt i denna fråga utan ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen, vilket innebär detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha ju två år å rad haft gemensam votering i denna fråga, varvid Kungl. Maj:ts förslag har segrat, och i år har även första kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr **von Seth**: Herr talman! Denna fråga har ju debatterats i flera år, och det är icke tu tal om att det icke här gäller ett mycket viktigt område för jordbruket. Motionärerna ha föreslagit en höjning av anslaget med 400,000 kronor, och utskottet har för sin del gått med på en höjning med 100,000 kronor.

Jag skulle vilja vädja till jordbruksministern, om han icke i detta fall skulle kunna vara med om att tillstyrka det högre anslaget. De 100,000 kronor, som hushållningssällskapen därigenom skulle få i sina händer, utgöra ett ytterst

Ang. bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)

verksamt medel att gagna jordbrukets olika grenar. Av kungl. lantbruksstyrelsens motivering på sid. 190 i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, framgår ju, att det också föreligger ett stort behov för hushållningssällskapen att få högre anslag. Det framhålles därvid också, att de stödatgärder i avseende å jordbruksnäringen, som statsmakterna funnit sig böra vidtaga, belastat hushållningssällskapen i så hög grad, att deras ekonomi har blivit lidande.

Jag hade tillfälle att förra året draga fram en del siffror angående detta och finner ingen anledning att nu upprepa dem. Jag vill emellertid särskilt understryka, att därest 100,000 kronor skola utgå för arbetslösheten eller dylikt inom jordbruket, såagnar det ingalunda tillnärmelsevis i så hög grad, som om samma belopp sättes i hushållningssällskapens händer. Det är en hjälp till självhjälp, som är av oerhört stor vikt för jordbruket.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Sandberg, Westerdahl, Werner* i Höjen, *Gustafson* i Kasenberg, *Persson* i Grytterud, *Petersson* i Lerbäckaby, *Wallenius* och *Petersson* i Gärestad.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag kan tyvärr icke tillmötesgå den föregående ärade talaren med att tillstyrka, att kammaren på denna punkt skulle följa utskottet. Såsom utskottets ärade ordförande redan har påpekat, har denna fråga diskuterats mycket utförligt de två senaste åren och båda gångerna med det resultatet, att Kungl. Maj:ts förslag har bifallits. Det kan därför icke finnas någon anledning att ånyo använda alla de gamla argumenten, men så mycket tycker jag ändå, att jag här bör framföra, att jag säger, att det förhåller sig på det sättet, att det behöfts mycket kraftiga åtgärder för att hålla budgeten inom en ram, som medger, att man icke i år har tvingats att höja skatterna. Det har måst iakttagas stor sparsamhet på praktiskt taget alla områden. Var och en förstår emellertid, att om man på en punkt så att säga faller ur rollen och medger en ganska betydande uppskrivning av ett anslag, så kommer detta att få den konsekvensen, att det sedan blir omöjligt att hålla igen på andra punkter, utan man får släppa loss också där. Då gäller det, huruvida det finns möjlighet att med rimliga bördor tillgodose de behov, som då framställas sig.

Vi skola i detta sammanhang också komma ihåg, att den punkt, som vi nu diskutera, utgör icke en av de mest ömmande punkterna. Det finns otvivelaktigt många andra punkter på nionde huvudtiteln, där det måste anses vara mera trängande att få en ökning av anslagen än just på denna punkt. Vi skola också komma ihåg, att hushållningssällskapen äro icke nödlidande. De äro icke alldeles barskrapade. Av den utredning, som den föregående ärade talaren pekade på, framgår, att hushållningssällskapen i hela landet tillsammans räknade en nettoförmögenhet på cirka 20,000,000 kronor. Man kan fråga sig, varifrån dessa pengar ha kommit. En del har naturligtvis kommit genom donationer och andra särskilda inkomster, men förmögenheten har också i stor utsträckning uppkommit genom inbesparade statsanslag. Jag erkänner gärna, att icke allt av denna förmögenhet är disponibelt för löpande utgifter, men enligt lantbruksstyrelsens uppgifter föreligga i alla fall över 4,000,000 kronor av sådan natur.

Jag skulle därför för min del vilja fråga, om det verkligen är alldeles rimligt att under denna kris, då man nödgas dra in svängremmen på många områden, detta skall vara det första fält, där man skall börja vända tillbaka till det gamla. Jag vill för min del understryka, att jag tror, att det skulle vara en ganska farlig väg med hänsyn till utformningen av den blivande statsverkspropositionen, om andra kammaren i dag skulle frånfalla sin under de

Ang. bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)
föregående åren intagna ståndpunkt, att det allmänna anslaget till hushållningssällskapen skall bibehållas vid de 2,600,000 kronor, som utgått under flera år. Jag tror därför, att andra kammaren bör nu liksom i fjol stödja regeringens förslag.

Herr Osberg: Herr talman! Blott ett par ord. Då jag på denna punkt varit med om reservationen, vill jag gärna deklarerat min ställning till denna fråga.

Jag är icke den, som icke unnar hushållningssällskapen så mycket de kunna få, men i detta fall måste man ändå böja sig för fakta. Man får nog icke rucka alltför mycket på den av Kungl. Maj:t uppgjorda budgeten.

Närmaste anledningen till att jag varit med om reservationen på denna punkt har varit, att jag beträffande en senare punkt, punkt 91, som gäller anslag till gödselvården, har gått med utskottsmajoriteten för ett väsentligt högre anslag än Kungl. Maj:t har åskat. Herr statsrådet har fullkomligt rätt uti, att det anslag det nu gäller, till hushållningssällskapen, icke hör till de mest ömmande, ty hushållningssällskapen ha möjligheter att ordna sina finanser, så att ingen egentligen blir lidande på anslagsminskningen. I fråga om den senare punkt, som jag nyss nämnde, gäller något helt annat, eftersom det innebär en nationalvinst, om man kan åstadkomma en bättre gödselvård. Det är också därför, som jag kommer att göra allt vad jag kan för att vi där skola gå med på en höjning av anslaget, men man kan icke höja på alla punkter.

Herr talman! Det är bara dessa ord jag velat säga på denna punkt, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr andre vice talman! Man måste naturligtvis ge herr statsrådet rätt däruti, att man icke nu kan tala om någon verklig nöd ekonomiskt sett för hushållningssällskapen, men det torde dock vara tämligen ovedersägligt, att många av de mindre hushållningssällskapen stå, om icke direkt inför ekonomiska svårigheter, så dock i det läget, att man har ofantligt svårt att tillgodose alla de olika utgiftsändamål, som särskilt under denna tid med så stor styrka anmäla sig. Jag kan icke underlåta att erinra om, hurusom exempelvis, såsom anförts så många gånger tidigare, när denna fråga varit på tal här i riksdagen, hushållningssällskapen under de senare åren ha fått taga på sig en hel mängd nya arbetsuppgifter med uppgörandet av planer för statsbidrag till nyodlingar, betesförbättringar o. dyl. Sällskapen ha naturligtvis med allra största glädje åtagit sig att utföra dessa uppgifter, därför att de veta, vilken nytta dessa statsbidrag i olika hänseenden ha fört med sig för de mindre jordbrukarnas vidkommande. Det har emellertid icke kunnat undgås, att dessa nya och starkt utvidgade uppgifter ha ställt stora anspråk på sällskapens ekonomi. I det hushållningssällskap, som jag själv tillhör, har man icke heller under en följd av år kunnat balansera budgeten, utan man har fått röra sig med årliga underskott till rätt så betydande belopp. När man, som vi ha det ställt hemma i Norra Kalmar län, har ytterst små fonder, som krympt ihop från år till år, inser man, hur ytterst önskvärt det vore för dessa mindre sällskaps vidkommande att få litet mera medel att röra sig med.

Jag vill också i detta sammanhang passa på att säga, att för dessa sällskap, som ekonomiskt sett ha det sämst ställt, föreligger icke ens den möjlighet, som är anvisad och knuten till en del andra anslag, som utgå till hushållningssällskapen för viss verksamhet, att sällskapet kan söka och erhålla bidrag i den mån sällskapet har använt extra arbetskraft för vederbörande arbetsuppgifts fullgörande. Vi ha icke kunnat använda oss av den

Ang. bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)

möjligheten, därför att vår medelstillgång varit så begränsad. Följden har också blivit, att det fåtal tjänstemän vi ha i ett så litet sällskap som vårt anstränges alldeles överhövan för att nödortfikt hinna med alla de arbetsuppgifter, som de senare åren förelegat. Samtidigt har också genom de ökade arbetsuppgifterna resekostnadsanslaget belastats ganska hårt, varför sällskapet i alla fall icke kunnat i den mån, som hade varit påkallad, begränsa sina utgifter.

Nu förstår jag mycket väl, att det kanske icke här är möjligt att driva igenom ett bifall till utskottets förslag, men jag kan ändå icke underlåta att för min del hemställa, att kammaren ville bifalla utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Jag tror emellertid, herr talman, att det icke vore riktigt honnett att avsluta denna debatt utan att ge ett erkännande ord för det sätt, på vilket herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har tagit på denna anslagsfråga till hushållningssällskapen i den nu föreliggande huvudtiteln. Jag menar för min del, att den förändring av de grundbelopp, som utgå till hushållningssällskapen, som herr statsrådet har vidtagit, innebär ett steg i rätt riktning, vilket är värt ett erkännamt ord, och det vill jag för min del gärna lämna från denna plats.

Herr von Seth: Herr statsrådet framhöll, att hushållningssällskapen hade stora tillgångar. Enligt 1929 års utredning uppgingo sällskapens fonder till sammanlagt 21,853,000 kronor. Härav utgjordes dock 15,355,000 kronor av tillgångar, som voro bundna och alltså icke voro disponibla för hushållningssällskapens verksamhet.

Nu utgående låga anslag ha också år från år så ansträngt sällskapens ekonomi, att det vid uppgörandet i december 1934 av staterna för innevarande år för de icke välsituerade hushållningssällskapen uppkommit en högst svår situation. I Jönköpings län fingo vi exempelvis spara både på hundralappar och femtiokronor, när det gällde att tillgodose nödvändiga krav. Såsom ett enda exempel härpå kan jag anföra, att det i Jönköpings läns hushållningssällskap fördes en stor debatt om huruvida man skulle anslå 200 kronor för ett visst ändamål eller om man skulle använda beloppet för ett annat. Då tillräckliga medel icke funnos att tillgå, måste nämligen ettdera av dessa ändamål bli utan anslag, fastän det gällde en så ringa summa som 200 kronor. Situationen är verkligen den, att hushållningssällskapens tillgångar ha krympt samman år från år, och om deras verksamhet nu skall kunna bli effektiv, måste anslaget höjas.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Johansson i Uppmälby, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 75 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid berörda punkt fogade reservationen.

Ang. bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Herr von Seth begärde emellertid rösträkning, vadan omröstning medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 62 ja och 80 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 76—78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 79—87.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 88.

Lades till handlingarna.

Punkterna 89 och 90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. bidrag
till gödsel-
vårdsanlägg-
ningar.*

Punkten 91, angående bidrag till gödselvårdsanläggningar.

Kungl. Maj:t hade i punkten 91 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till bidrag till gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 350,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 105 av herr *Tjällgren m. fl.*, likalydande med II: 169 av herr *Gustafson i Vimmerby m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 800,000 kronor för utlämnande av statsbidrag till gödselvårdsanläggningar; samt

2) I: 106 av herr *N. J. Martin Svensson m. fl.*, likalydande med II: 168 av herr *Hagman m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1935/1936 till statsbidrag till gödselvårdsanläggningar anvisa i stället för äskade 350,000 kronor ett reservationsanslag å 800,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt ovanberörda motioner till bidrag till gödselvårdsanläggningar för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag av 700,000 kronor.

Reservation hade emellertid vid denna punkt avgivits av herrar *Johansson i Uppmälby*, *N. August Nilsson*, *Carl E. Eriksson*, *Granath*, *Olsson i Rödningsberg*, *Andersson i Löbbo* och *Andersson i Tungelsta*, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Ang. bidrag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs, därvid anförde:

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Detta är en ny punkt på huvudtiteln, som icke funnits där förut. Det är nämligen så, att utav lånemedel från fonden för förlag till statsverket har i två år utgått ett anslag på 700,000 kronor till understöd åt gödselvårdsanläggningar. Nu har Kungl. Maj:t minskat detta anslag med hälften av det belopp, som förut utgått, och begärt ett anslag på 350,000 kronor. Utskottsmajoriteten har emellertid icke varit nöjd med denna Kungl. Maj:ts välvilja att på nionde huvudtiteln som ordinarie anslag upptaga detta kristidsanslag utan krävt, att det skall utgå med samma belopp som förut. Skälet till att reservanterna icke vilja gå längre, än vad Kungl. Maj:t föreslagit, har varit, att man icke vågat öka huvudtitelns slutsumma med ett så stort belopp, som det här är fråga om, nämligen 350,000 kronor utöver vad i statsverkspropositionen begärts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. i denna punkt fogade reservationen, som innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vilket även första kammaren har godtagit.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! På denna punkt kan jag inte undertrycka den meningen, att vi, som nu ha att i viss mån företräda skogsbygdens jordbrukare, känna en viss grad av besvikelse. Det är nämligen så, att jämsides med detta anslag varit uppfört ett anslag avseende bidrag till täckdikning. Det sistnämnda anslaget har under de tvenne föregående åren varit uppfört med 1,500,000 kronor, och detta anslag föreslås i år av statsrådet att uppföras till samma belopp på nionde huvudtiteln, under det att anslaget avseende bidrag till gödselvårdsanläggningar föreslås sänkt från det tidigare beloppet, 700,000 kronor, till 350,000 kronor.

Nu vet jag mycket väl, att statsrådet har motiverat nedsättningen av anslaget till gödselvårdsanläggningar med att detta anslag icke skulle spela samma betydande roll som bidraget till täckdikning, när det gäller att med arbeten, som utföras, bekämpa arbetslösheten. Jag vill kanske icke helt bestrida, att om man ser det rent siffer- och statistikmässigt, det till äventyrs kan synas vara på det sättet, men jag tror dock, att det finns grundad anledning att våga göra det påståendet, att även det anslag, som avser bidrag till gödselvårdsanläggningar, i icke ringa omfattning fyllt den uppgiften. Dessutom rå vi icke för, att vi, som nu företräda skogsbygdens jordbrukare, ha en känsla av att det i och för sig skulle verka liksom litet stimulerande, om vi visste, att vi för detta ändamål kunde få samma belopp i år som de två föregående åren, liksom man lämnat möjligheter för slättbygdens jordbrukare att få bibehålla sitt anslag för täckdikning oförminskat jämväl för nästa budgetår.

Det är också en annan synpunkt, som gör, att jag för min del tycker, att det hade varit synnerligen behjärtansvärt, om man även i år kunnat få uppfört ett anslag på 700,000 kronor som bidrag till gödselvårdsanläggningar. Om man ser på de ansökningar om bidrag till gödselvårdsanläggningar, som inkommit till mitt eget hushållningssällskap, så förhåller det sig på det sättet, att icke mindre än 63 procent av alla ansökningar om bidrag härleda sig från jordbrukare, som icke ha mer än 10 hektar åker, och inom storleksgruppen 10—25 hektar åker ligga 26 procent av de bidragssökandes antal. Med andra ord, 89 procent av de bidragssökande återfinnas i storleksgruppen 2—25 hektar åker. Inom den grupp av jordbrukare, vars åkerareal överstiger 25 hektar, finnas icke mer än 11 procent av de bidragssökande. Jag har med dessa siffror endast velat påvisa, att i varje fall inom det hushållningssällskap, som jag tillhör, är det nära nog uteslutande mindre jordbrukare, som ha sökt och i

Ang. bidrag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

varje fall hittills kunnat erhålla del av detta statsbidrag. Vi hade ansökningar inne föregående höst, vill jag minnas, för icke mindre än 46,000 kronor. Vi blevo tilldelade 15,000 kronor av detta anslag. Vi kunde med andra ord icke bevilja bidrag på mer än nätt och jämnt en tredjedel av det totala anslagsbelopp som var sökt.

Med den utgång, som voteringarna fått i första kammaren och även i andra kammaren i en del föregående punkter, synes det, som om det icke heller skulle föreligga några större utsikter att i detta fall vinna gehör. Jag vill emellertid för min del säga, att hur önskvärt jag än funnit det vara att få en höjning på 100,000 kronor i anslaget till hushållningssällskapen, så kan jag möjligen finna mig i att vi på den punkten icke fått vår önskan igenom, men i fråga om denna punkt skulle jag känna mycket stor tillfredsställelse, om den motion, som jag tillåtit mig att tillsammans med en del ledamöter av denna kammare väcka, kunde bifallas. Jag är också övertygad om att det alldeles överbärande antalet av mindre jordbrukare i de bygder, som äro närmast berörda av dessa anslag, också skulle dela denna tillfredsställelse.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Gustafsson* i Lekåsa instämde häruti.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Vi skola icke glömma att det anslag, som här debatteras, har kommit till icke som ett anslag för jordbrukets stödjande utan som ett anslag för arbetslöshetens bekämpande. När det år 1933 gällde att finna arbetsobjekt för att bekämpa arbetslösheten på landsbygden, tillgrep man i riksdagens särskilda utskott detta anslag som ett sådant medel. Nu veta alla, att arbetslösheten under det sista året gått starkt tillbaka. Det har från alla håll rests krav på att de extraordinarie åtgärder, som av riksdagen vidtagits för att bekämpa arbetslösheten, måtte efterhand avvecklas. Men skola vi avveckla åtgärder, som vidtagits för arbetslöshetens bekämpande, ligger det i sakens natur, att vi måste börja med sådana anslag, som äro av ringa verkan i fråga om det ändamål, för vilket de tillkommit.

Jag har roat mig att göra några enkla beräkningar. Det visar sig beträffande de arbeten, som utförts från den 1 april 1934 och fram till förliden höst, att av de dagsverken, som avse företag, vilka på detta område slutförts, komma 24 procent på folk, som förut varit arbetslösa, medan cirka 50 procent falla på jordbrukaren själv eller hans ordinarie arbetspersonal. Om jag då t. ex. jämför detta med ett annat anslag, som kanske verkar bäst av alla — och det är därför som jag har valt det, det sticker jag icke under stol med — nämligen det tillfälliga anslaget till skogsvårdsåtgärder, så visar det sig, att av de där utförda dagsverkerna hava 94 procent utförts av folk, som förut varit arbetslösa.

Herr *Gustafson* i Vimmerby nämnde här anslaget till täckdikning. Jag har icke exakta siffror beträffande detta anslag, då jag icke väntat, att det skulle komma upp i debatten, men om jag icke missminner mig, så är procenttalet dagsverken utförda av arbetslösa där över 80 procent. Dessa siffror måtte väl ändå mer än några andra visa, att såsom medel för arbetslöshetens bekämpande tillhör ifrågavarande anslag icke de främsta, och om det alltså är något anslag, som bör avvecklas, så är det väl detta.

Nu säger man, att Kungl. Maj:t föreslagit en sänkning av detta anslag med 350,000 kronor. Men glöm då icke bort, att under de föregående åren har det varit upptaget 700,000 kronor att utgå av lånemedel men att i år före-

Ang. bidrag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

slås, att 350,000 kronor skola uttagas av skattemedel. Det innebär alltså i själva verket, att regeringen här pålagt en ny utgift av skattemedel om 350,000 kronor. Nu vill utskottsmajoriteten att dessa 350,000 kronor skola ökas till 700,000 kronor. Det frågades i första kammaren: har utskottsmajoriteten talat med budgetdelegationen, varifrån dessa pengar skola tagas? Svaret blev nej. Det frågades vidare, om utskottsmajoriteten tänkt på eller undersökt, på vad sätt man skall få de ökade inkomster åt staten, som erfordras för att täcka dessa 350,000 kronor. Svaret blev nej. Jag menar alltså, att det väl ändå blir ganska långt gående konsekvenser, om andra kammaren nu skulle vägra att vara med om att fixera detta anslag till 350,000 kronor. Vilket anslag till arbetslöshetens bekämpande tro kammarens ärade ledamöter, att man då skulle kunna avveckla, om man icke tar ett sådant, där arbetslöshetseffekten är ringa?

Jag förstår mycket väl, att man nu försöker förvandla detta anslag från att vara ett arbetslöshetsanslag till att bli ett anslag för jordbruksnäringens stödande. Men jag undrar, om det finansiellt sett nu är den rätta tiden att taga detta steg. Jag skulle vilja säga: överdriv nu icke betydelsen av detta anslag ur jordbrukssynpunkt. Jag skulle också vilja tillbakavisa herr Gustafsons i Vimmerby påstående, att detta anslag skulle särskilt vara till fromma för skogsbygdens befolkning. Det är ändå påtagligt, att intresse för gödselvårdsanläggningar har man både i skogsbygd och på slättbygd. Jag är säker på att jordbrukarna på slättbygden äro lika ivriga att få del av detta anslag som skogsbygdens befolkning. Herr Gustafson ville göra gällande, att anslaget till täckdikning varit något speciellt anslag för slättbygden. Om jag känner till saken, är skogsbygdens befolkning mera i behov därav än slättbygdens, då man där befinner sig på efterkälken. Jag tror icke, att försöket att göra en skillnad mellan skogsbygden och slättbygden utfallit så fördelaktigt.

Nu visar allt som sagts om detta anslag följande. Anslaget har bringat fram ett stort intresse. Det har kommit massor av ansökningar, och det visar, att hos jordbrukets män finns det en stor förståelse för bättre gödselvård. Låt oss då komma ihåg, att jordbrukets ekonomiska villkor dock väsentligt förstärkts från 1933 till 1935, där vi nu äro. Låt oss vidare komma ihåg, att i åtskilliga hushållningssällskap har man delat ut 15 eller endast 10 procent i bidrag till dessa gödselvårdsanläggningar för att pengarna skulle räcka så mycket längre. Jag tror, att var och en förstår, att det icke kan vara denna ringa del av kostnaderna, som framtingat detta intresse. Jag tror, att intresset finns och kommer att göra sig gällande. Då skola vi icke glömma, att alla de gödselvårdsanläggningar, som utförts med tillhjälp av detta anslag, finnas kvar ute i bygderna såsom exempel, som vittna om gödselvårdens betydelse och som locka folk att fortsätta på denna väg. Jag tror alltså, att vi kunna räkna med en ganska god utveckling av gödselvården i vårt land, även om man i nuvarande statsfinansiella situation finner det naturligt att icke för detta ändamål belasta skattebudgeten med mer än 350,000 kronor. Det är dock 350,000 kronor mer än vad som anslogs i fjol och som anslogs i förfjol.

Herr Hagman: Herr talman! Herr statsrådet sade, att detta arbete icke hade större betydelse för bekämpande av arbetslösheten, och anförde vissa siffror för att bestyrka detta. Det är möjligt, att dessa arbeten icke ha så stor betydelse i detta hänseende som vissa andra, men om man jämför, hur mycket arbete som blivit utfört per krona i statsbidrag, då visar det sig, att detta anslag icke är de andra underlägset. Av statsbidrag för ifrågavarande

Ang. bidrag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

arbeten har utgått i medeltal 2 kronor eller något däröver per dagsverke, och även om det är så, att endast 50 procent av dessa arbeten utföras av sådana arbetare, som icke varit anställda vid gården, så blir det om statsbidraget fördelas på lejda dagsverken icke mer än c:a 4 kronor per sådant dagsverke. Det blir alltså billigare för det allmänna än reservarbeten och dylikt.

För övrigt är det förhållandet att beakta, att de arbeten som med hjälp av detta bidrag utföras äro av synnerligen stor betydelse ur jordbruksekonomisk synpunkt. Det arbete och de pengar, som läggas ned på dessa företag, komma igen med ränta, och jag tror icke, att vi gärna kunna använda några medel för bekämpande av arbetslösheten på ett bättre sätt än att anslå dem till arbeten, som sedan de utförts äro av så stor ekonomisk betydelse.

Herr statsrådet påpekade, att vissa hushållningssällskap nödgats utdela i statsbidrag så litet som 10 eller 15 procent. Det har nog sin riktighet, och detta tillvägagångssätt har måst tillgripas enär ansökningarnas antal varit mycket stort, i förhållande till medelstillgången. Nu t. ex. finnas, såvida jag är riktigt underrättad, av föregående års anslag odisponerat 83,125 kronor, vilken summa nu skall fördelas. Hos hushållningssällskapen ligga emellertid inne ansökningar om bidragsmedel på icke mindre än 1,045,000 kronor. Det blir således endast c:a en tolfedel av dem, som sökt bidrag, som kunna få det. Intresset för dessa arbeten är synnerligen stort i bygderna. Nu kan man ju säga, som statsrådet sade, att dessa i sig själva så lönande företag böra utföras utan statsbidrag, men som herr Gustafson i Vimmerby påpekade, är det framför allt de mindre jordbrukarna, som söka bidrag. Dessa mindre jordbrukare äro skuldsatta, många mer än vad de kunna bära, och synnerligen rädda för att ytterligare låna pengar vare sig av släkt eller banker eller av staten för detta ändamål. Man har därför varit synnerligen tacksam för den lilla hjälp, som kunnat erhållas genom kontant bidrag av staten. Jag känner många exempel på att trots att vederbörande tillfullo inse betydelsen av god gödselvård, vidtagas inga åtgärder för att avhjälpa bristerna. I väntan på bidrag, som till följd av ringa anslag ej kunnat erhållas, får arbetet vila år efter år. Man är som förut påpekats mycket rädd för kontanta utlägg och detta är orsaken till att arbetena icke sättas i gång. Bifalles Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, så dröjer det tre år, innan de, som för närvarande ligga inne med ansökningar, kunna få dylikt bidrag. På det sättet stoppas verksamheten upp på ett betänkligt sätt, vilket vi anse vara ur jordbrukets ekonomiska och alla andra synpunkter ytterligt beklagligt.

Jag skall icke upptaga tiden längre utan ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Heiding: Herr talman! Jag har för min del ingenting emot om det går att skära ner anslagen, när det gäller arbetslöshetens bekämpande, men jag undrar, om icke detta anslag blivit nerskuret alltför mycket i förhållande till motsvarande anslag. Jag kan icke förstå, huru hushållningssällskapen skola ordna utdelningen av dessa bidrag, när det kommit in så många ansökningar, som nu är fallet. I regel är det icke mer än en tredjedel som kunnat erhålla bidrag av dem som först inlämnat sina ansökningar. Herrar Gustafson i Vimmerby och Hagman hava med siffror påvisat detta. Det hushållningssällskap, som jag tillhör, fick av förra årets anslag ett bidrag med 20,000 kronor men hade ansökningar om bidrag inkommit på över 60,000 kronor. För närvarande hava vi 291 ansökningar inne på en kostnadsberäknad summa av närmare 227,000 kronor. Vi skulle alltså behöva cirka 56,000 kronor, då det gäller en fjärdedel, som skall lämnas i statsbidrag. Vi kunna således om Kungl. Maj:ts förslag vinner riksdagens bifall icke räkna på mer än 10,000

Ang. bidrag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

kronor av detta anslag. Det är ju klart, att det är många jordbrukare, som räkna med att få det bidrag, som de inlämnat ansökan om. Därför blir det mycket svårt att fördela anslaget. Man kan icke lämna en mindre procent, ty då kunna många icke fullfölja arbetet och göra det fullt i ordning. Om dessa jordbrukare få 25 procent i bidrag, anser jag det vara ett mycket gott sätt att avhjälpa arbetslösheten. Visserligen kan det många gånger räknas med, att de arbetare ute på landsbygden, varom nu är fråga, icke helt och hållet hava tillhört de arbetslösas skara. Men de kanske hade kommit dit, om de icke kunnat beredas sysselsättning vid dessa och andra tillfälliga arbeten. Jag menar, att i det avseendet kanske statistiken icke är så fullt att lita på, som man här vill göra gällande. Att man icke, som herr statsrådet anförde, får överdriva betydelsen av detta anslag, det är ju klart, men det bidrager i sin mån till att avhjälpa en betydande del av den arbetslöshet, som nu är rådande. Och därför tycker jag, att det varit skäl i att man nu kunnat fortsätta något längre på den inslagna vägen.

Både utskottet och likaså reservanterna hava ju även förordat anslag och ansett, att det har sin stora betydelse. Det har sin stora betydelse för jordbrukarna, ty de få bättre gödselvård, men det har även sin betydelse, då det gäller arbetslöshetens bekämpande. Endast på grund av det statsfinansiella läget hava reservanterna ansett, att man icke kunde gå med på dess bibehållande vid oförändrat belopp. Alla äro således överens i det avseendet att anslag är behöfligt till detta ändamål. Därför hade det varit mycket berättigat, att anslaget hade kunnat beviljas i fortsättningen med det belopp som nu utgår, såsom också utskottsmajoriteten förordat.

Herr statsrådet framhöll, att då anslaget nu varit beviljat i två år hade det kunnat utföras en hel del anläggningar, och att det vore goda exempel ute i bygderna. Men om det blivit ännu flera, hade det varit önskvärt. Dessa pengar hava varit lika väl använda som en del av de anslag, vilka jag är förvisad om komma att beviljas till andra arbeten, då det gäller arbetslöshetens bekämpande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! Anledningen till att jag är med majoriteten här för det högre anslaget skall jag öppet erkänna är den arbetslöshet, som vi hava i det län jag representerar. Det är nog det värst lottade i det hänseendet. Därför är det icke att undra på, om jag velat biträda det högre anslaget. Det var mycket resonemang i utskottet i denna fråga, särskilt beträffande det yttrande herr statsrådet fällde här, nämligen att anslaget icke skulle vara av någon större betydelse för att avhjälpa arbetslösheten. Jag vill säga för min del, att i detta fall kan man räkna med, att så gott som allt utgöres av arbete. Den cement, som åtgår till de här arbetena, måste tillverkas. Vidare är det helt och hållet grovarbete, det är stenarbete, jordschaktning o. s. v. Jag vill bara nämna för herr statsrådet, hur vi söka ordna med detta i vårt hushållningssällskap. Vi låta strängt behovsprincipen komma i förgrunden, så att de välsituerade få stå tillbaka och de mindre bemedlade i främsta rummet få del av detta anslag. Vi hava icke på långa vägar kunnat få sysselsättning för de arbetslösa. Ehuru väl statsmakterna gjort kolossalt mycket, går en massa folk utan arbete. Det är den kategorien, som vi använda i fråga om sådana här extra arbeten i gårdarna. Det kan icke vara främmande för statsrådet. Man ser ofta i tidningarna notiser om, hur den och den kommunen begärt kontantunderstöd för 50—60 personer i dessa värst ansatta kommuner. Då är det förlåtligt, om en representant ifrån en sådan ort vill vara med, där det bjödes tillfälle att skaffa arbete. Det upplystes i jordbruksutskottet, att det var en-

Ang. bidrag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

dast 10 procent av jordbrukarna i Sverige, som ordnat med gödselvården på ett enligt vad man anser rationellt sätt. Folk ha fått den uppfattningen, att de vilja hava ordentliga skördar. De köpa en massa konstgödsel och kraftfoder för att hålla uppe standarden. Det kostar pengar och drar ned ekonomin. Men kunna de få en god gödselvård, behöva de icke köpa konstgödsel och kraftfoder i någon nämnvärd utsträckning och deras ekonomi blir bättre. Även om således detta anslag icke direkt avhjälper arbetslösheten, verkar det indirekt i den riktningen.

Herr statsrådet säger, att det skulle bliva för betungande att bevilja detta högre anslag, att man kanske därför finge i någon mån höja beskattningen o. s. v. Ja, jag ömmar icke så mycket för detta, då det är ett så behjärtansvärt ändamål, att man kan gott försvara detsamma. Det är från alla synpunkter ett nationalekonomiskt företag.

Därför skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Beck: Herr talman! Jag skall icke säga många ord till det, som förut sagts. Men herr statsrådet yttrade några ord, som jag tog fasta på. Det var, att detta utgjorde ett av de första anslag, som borde avvecklas. Jag vill vädja till statsrådet att bibehålla detta anslag så länge som möjligt. Han säger, att jordbrukets möjligheter hava förstärkts under senare år. Det kan icke nekas till. Men hur pass mycket det förstärkts för sådana småbrukare, som sitta med en areal av 3—8 tunnland åkerjord, därom kunna vi diskutera.

Nu ligger det ju så till i min hemtrakt, att för dessa småbrukare har det tack vare detta anslag varit möjligt att ordna gödselvården. Utan detta anslag hade icke någon sådan möjlighet funnits. Förut fanns en stor grop i marken intill ladugården, där gödseln låg. Där är det nu på en hel del ställen små nätta gödselvårdsanläggningar.

Det är därför jag, herr talman, vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss:** Herr talman! Jag har åhört denna debatt och är ganska övertygad, att detta anslag är ett från många synpunkter nyttigt anslag likaväl som andra, som man i kammaren vill giva pengar till. Men jag behöver icke erinra kammarens ledamöter om att vi under de föregående åren ha av olika anledningar ansett oss både böra och kunna giva ut mycket stora belopp för olika slag av arbeten, som vi i årets budget icke längre anse vara möjligt. Man behöver icke överskatta den förbättring i arbetslösheten, som inträtt. Men att den, som jordbruksministern säger, gått tillbaka så starkt, att man icke skall behålla utgifter av vare sig låne- eller skattemedel på samma höjd som föregående år, det ha vi allesammans varit ense om.

Då återstår bara en fråga. Det är den, på vilka punkter man skall minska. Det är den saken man inom regeringen sökt avgöra genom att minska överlag. När det här säges, att man på andra håll kan minska mera, vill jag erinra om, att det finnes anslag, som de sista åren utgått och i år icke alls återkomma på budgeten. Sålunda, här föreligger ett försök att åstadkomma denna minskning på det sätt, som man inom regeringen, med överblick över olika huvudtitlar, ansett vara mest skäligt. Jag kan naturligtvis icke påstå, att denna nedskärning överlag gjorts på det riktigaste sättet. Det är klart, att på olika punkter kan man ha olika meningar. Men man får göra klart för sig att den, som är särskilt intresserad på en punkt och anser sig där kunna höja budgeten med icke mindre än 350,000 kronor, har svårt att, om han möter en annan opinion, som på en annan punkt säger, att detta är ett utomordentligt bety-

Ang. bidrag till gödselvårdsanläggningar. (Forts.)

delsefullt anslag, då säga nej. Jag erinrar om detta därför, att det icke är alldeles omöjligt att foga in 350,000 kronor i utgiftssumman utan extra skattehöjning. Men skall man tillämpa samma metod att höja anslagen till det dubbla på olika punkter, är det uppenbart, att de pengar, man för närvarande kan räkna med som inkomster, icke räcka till.

Jag ber till sist att få säga, att vi befinna oss i år i ett annat läge än föregående år. När det föregående år anslogs 700,000 kronor till detta ändamål och om någon då sagt, att 700,000 kronor icke räckte utan att man borde anslå 300,000 kronor till, så att det bleve en miljon, så kunde man ha sagt, att lånar man 700,000 kronor, så kan man även låna en miljon. Men det är klart, att om det skall tagas av skattemedel, som vi nu äro överens om, finnes icke samma marginal. Vill man då höja anslaget, måste man finna sig i att skaffa dessa ökade skattemedel.

Jag tror, att vi alla äro överens om att nu söka hålla oss inom ramen av vad i statsverkspropositionen upptages av verkliga inkomster. Men om man inom alla huvudtitlar skulle tillämpa den metod, som en höjning i detta fall till det dubbla av regeringens anslag innebär, då håller icke den nuvarande budgetramen. Den kommer att sprängas, och riksdagen kommer att befinna sig i det läge att på ett eller annat sätt icke obetydligt behöva höja skatteinkomsterna. Jag tror, att i detta läge är det klokast att följa regeringen och alltså följa utskottsreservanterna.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! När jag begärde ordet, visste jag icke, att finansministern skulle yttra sig. Jag tänkte bara fråga kammaren, hur det skulle ställa sig, om statsutskottet skulle tillämpa samma princip som jordbruksutskottets majoritet. Jag har icke närmare räknat efter, men jag tror, att de utgiftssummor, som statsutskottet har att behandla, komma upp till 85—95 procent av den samlade budgeten. Om vi skulle, som finansministern sade, på olika punkter höja anslagen till det dubbla, kunde vi vara säkra om, att vi icke undginge en betydande skattehöjning. Det var endast detta jag ville säga.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkten 92, angående bidrag till svenska betes- och vallföreningen.

Under punkten 92 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till bidrag till svenska betes- och vallföreningen för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 89,400 kronor.

Ang. bidrag till svenska betes- och vallföreningen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr Linnér m. fl. väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 353, vari föreslagits, att riksdagen måtte till bidrag till svenska betes- och vallföreningen för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag utöver det av Kungl. Maj:t föreslagna av 2,875 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å den i ämnet väckta motionen, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Häremot hade reservation avgivits av herr Hedlund i Hüste, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till ovanberörda motion.

Ang. bidrag till svenska betes- och vallföreningen. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Linnér**: Herr talman! Den meningsskiljaktighet, som föreligger i denna punkt, rör en av de små besparingarna, och jag kanske vågar säga också, som statsrådet sade, ett av de ömmande fallen. Frågan är den, huruvida man skall kunna tilldela försöksledaren i betes- och vallföreningen en avlöning, som även enligt utskottsmajoritetens uppfattning är skälig, eller om man icke skall kunna giva honom denna avlöning. Det hinder, som enligt utskottsmajoritetens uppfattning föreligger mot att höja anslaget med det begärda beloppet, en avlöningsförhöjning på 2,500 kronor, är den utredning, som föreligger angående försöksverksamheten. Om man ser närmare på hur det förhåller sig med denna utredning, är det så, att i det framlagda förslaget behålles en verksamhet för betes- och vallkultur. I samtliga de yttranden, som äro avgivna angående detta förslag, är också en sådan verksamhet förordad. I organisationen förekomma flera befattningshavare upptagna för just denna betes- och vallkultur. Ingen utav de tjänstemän, som äro avsedda för denna organisation, har en så låg avlöning som den, som nu ifrågavarande försöksledare skulle komma upp till efter avlöningsförhöjningen. Det är sålunda icke möjligt, att den här begärda avlöningsförhöjningen kan på något sätt verka prejudicerande vid en blivande organisation. Det skulle då möjligen kunna sägas, att föreningen själv med egna medel skulle kunna bekosta den obetydliga avlöningsförhöjningen. Tyvärr är det icke så. Som lantbruksstyrelsen framhållit i sitt utlåtande, är föreningen för närvarande i den situationen, att föreningen knappast är i stånd att upprätthålla sin hittillsvarande verksamhet utan högre statsunderstöd än det, som senast har beviljats. Lantbruksstyrelsen tillägger den förklaringen, att föreningen har fått anlita sina kapitaltillgångar. Jag kan ytterligare upplysa, att föreningen för närvarande, bortsett från sin fastighet, endast förfogar över två fonder, den ena en fond för pensioneringsändamål, som icke kan röras, den andra en fond, som heter s. k. ständiga medlemmars fond. Denna fond har under de tre sista åren minskats med ungefär en tredjedel på grund av sådana här extraordinära utgifter. Jag vet därför icke, hur det skall vara möjligt utan denna i och för sig mycket ringa anslagsförhöjning, att föreningen skall kunna till sin försöksledare giva en avlöning, som alla äro ense om är behöfvlig och skälig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Med herr Linnér förenade sig herr *Westerdahl*.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Det är ju så, att frågan om hela försöksverksamheten ligger för närvarande eller har legat under utredning, och förslag ha framlagts. Utskottet har icke på någon punkt, där det gällt någon som helst utvidgning av försöksverksamheten, gått med på något. Jag vill erinra t. ex. om vad vi debatterat om förut här, nämligen om centralanstalten, de försök som anordnas där, och till vilkas bibehållande man begärt medel. Även på den punkten ha kammaren och riksdagen nu fattat ståndpunkt och icke gått med på någon utökning. Är det nu fråga om en omorganisation, skulle det då vara lämpligt att vidtaga en lönereglering? Bör den icke anstå, tills frågan kommer upp i ett sammanhang?

Detta har varit orsaken till att utskottet har avstyrkt herr Linnérs motion, vilket ju framgår av motiveringen, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. bidrag till svenska betes- och vallföreningen. (Forts.)

Herr Hedlund i Häste: Herr talman! Den försöksledare, som det här är fråga om, har varit i tjänst hos föreningen sedan 25 år. Det är en högst kvalificerad person, han har ju bl. a. sökt befattning som professor vid lantbruks-högskolan och därvid av sakkunniga blivit förklarad kompetent för denna befattning. Han har också under åtskilliga år varit tillförordnad professor i jordbrukslära vid det gamla institutet, och under den tiden hade föreningen möjlighet att få en person i hans ställe, som fullgjorde hans uppdrag. När han sedan gick tillbaka till föreningen, var det för föreningen absolut omöjligt att lämna honom en ersättning, motsvarande den minsta, som en konsulent i ett hushållningssällskap kan erhålla, då sällskapet har som bidrag till konsulentavlöningen ett belopp av 4,200 kronor. Det är för att höja avlöningen i detta avseende, som denna motion har kommit fram, och det har ju också här påpekats av herr Linnér, att man icke därmed skall på något som helst sätt göra någon rubbning i den placering, som han eventuellt skulle kunna komma i, när en omorganisation av hela försöksverksamheten bleve genomförd.

Jag kan icke förstå, att det är möjligt för föreningen att fortsätta på detta sätt, att taga av ständiga medlemmars fond belopp undan för undan, så att denna fond helt och hållet förbrukas. Det vore ju egentligen något orimligt. Man brukar alltid låta dessa ständiga medlemsavgifter gå in till en fond, och endast avkastningen av den fonden användes. Föreningen skulle behöva bl. a. medel till litteratur, den utger en årsbok och dylikt, och det måste finnas några medel för att tillgodose dessa behov.

Jag är också av den uppfattningen, att denna verksamhet är så pass betydelsefull för jordbrukarna, att man även ur den synpunkten måste tillse, att ledaren för denna har nödig kompetens, men också samtidigt, då vi hava en sådan person, väl meriterad, som kan utföra arbetet, att han erhåller en någorlunda skälig ersättning.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Sköld: Herr talman! Jag vill bara påpeka följande fakta. Sakkunniga, som utrett försöksverksamheten, föreslå, att betes- och vallföreningen skall upphöra, att staten icke längre skall lämna anslag till den. Den sakkunnige, som jag tillsatt för en överarbetning av detta förslag, har fått till direktiv att försöka finna någon form, var igenom betes- och vallföreningen kan kvarstå som en propagandaanstalt, men även jag förutsätter, att föreningens försöksverksamhet kommer att överlämnas till statens försöksanstalt. På grund därav är det alldeles omöjligt att nu säga, huruvida staten kan övertaga en försöksledare i den löneställning, som ett bifall till motionen skulle komma att medföra, och därför måste det anses som klokast, att riksdagen nu icke binder sig för en befattning, som vi kanske vid omorganisationen icke kunna utnyttja, men som skulle komma att medföra ekonomiska förpliktelser, eller åtminstone ur moralisk synpunkt, för statsverket.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 93.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. bidrag
till Sveriges
pomologiska
förening.

Vid härfpå skedd föredragning av *punkten 94*, angående bidrag till Sveriges pomologiska förening, erhöles på begäran ordet av

Herr **Gustafson** i Vimmerby, som yttrade: Herr talman! På denna punkt har jordbruksutskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag på 14,000 kronor till Sveriges pomologiska förening. I samband med denna punkt har emellertid förelegat till behandling ett par motioner, varav den ena framburits i denna kammare av herr Pettersson i Dahl, och i vilken yrkats, att anslaget till pomologiska föreningen skulle utgå med 18,000 kronor. Utskottet har emellertid icke velat tillstyrka detta motionärens förslag, ehuru man torde kunna säga, att de statsfinansiella skälen i varje fall icke kunna åberopas med samma betydelse på denna punkt som på åtskilliga andra, som vi tidigare behandlat. Det rör sig här om ett mycket blygsamt belopp.

Jag skall emellertid nu, herr talman, icke göra något yrkande om bifall till denna motion. Jag har endast velat begagna tillfället att ge uttryck åt den meningen, att eftersom det nu pågår ett mycket lofvärt organisationsarbete syftande till att genom organisation söka främja avsättningen av svensk frukt, så kan man ju påräkna, att för detta organisationsarbets slutförande det kan erfordras vissa belopp utöver dem, som man räknar med kunna ställas till förfogande av det anslag, som pomologiska föreningen på detta sätt erhåller. Jag har endast med dessa ord velat uttala en vädjan till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att därest det skulle till departementet inkomma någon sådan ansökan, Kungl. Maj:t då ville taga under välvilligt överbäggande att av medel, som kunna stå till Kungl. Maj:ts förfogande, bevilja något ytterligare bidragsbelopp för att på detta sätt främja organisationsarbetet, då det gäller avsättning av svensk frukt.

Jag har som sagt, herr talman, intet yrkande.

Häruti instämde herr *Gustafson* i Kasenberg.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 95.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 96.

Lades till handlingarna.

Punkterna 97—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 100.

Lades till handlingarna.

Punkten 101.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 102.

Lades till handlingarna.

Punkterna 103 och 104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 105 och 106.

Lades till handlingarna.

Punkterna 107—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111, angående bidrag till jordbrukarungdomens förbund.

*Ang. bidrag
till jord-
brukarung-
domens
förbund.*

Kungl. Maj:t hade under punkten 111 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till bidrag till jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 84,900 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) II:227 av herr *Gustafsson* i Välsnäs *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen som bidrag till jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1935/1936 måtte anvisa ett anslag av 94,900 kronor; samt

2) II:472 av herr *Andersson* i Dunker, vari föreslagits, dels att riksdagen vid beviljande av anslag till jordbrukarungdomens förbund måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville utfärda närmare bestämmelser för de anslagna medlens användning och för verksamhetens bedrivande, dels ock att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet för anordnande av praktisk jordbruksundervisning för ungdom.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionen II:227 till bidrag till jordbrukarungdomens förbund för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 84,900 kronor; samt

2) att motionen II:472, i den mån den ej kunde anses besvarad genom vad utskottet i punkten anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Tjällgren* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottet i mom. 2 bort hemställa, att riksdagen med anledning av motionen II:472 måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligaste sättet för anordnande av praktisk jordbruksundervisning för ungdom.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Gustafson* i Vimmerby: Herr talman! Jag har på denna punkt tillsammans med herr *Tjällgren* i första kammaren fogat en reservation, och jag ber att med anledning av densamma få säga ett par ord. Jag skall dock med hänsyn till den långt framskridna tiden icke besvara kammaren länge.

Anslaget till jordbrukarungdomens förbund har under en längre följd av år varit uppfört med 30,000 kronor per år, och dessutom har detta jordbrukarungdomens förbund haft anslag av lotterimedel för fullföljande av sin verksamhet. Emellertid föreslog Kungl. Maj:t i år under nionde huvudtiteln, att man skulle uppföra hela det medelsbehov, som man anser vara behövt för detta jordbrukarungdomens förbunds årsanslag, på den ordinarie budgeten.

Det kanske vore åtskilligt att säga om den saken, men jag skall nu icke gå in på densamma i annan mån, än att jag icke kan undgå att ge uttryck åt den reflexionen, att man på detta sätt i själva verket kanske är i färd med att göra jordbrukarungdomens förbund till en ren statsinstitution, och om detta

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

är från min sida ingenting annat att säga än möjligen en erinran därom, att jag tror att för en ideell förening, som man i viss mån ändock får anse att jordbrukarungdomens förbund är, vore det i själva verket för den själv bäst, om den finge leva sitt eget fria liv.

Nu är det emellertid icke på den punkten, jag egentligen tänkte säga något, utan det hänför sig till en annan omständighet. Jag var på sin tid med i kommittén rörande den lägre lantbruksundervisningens ordnande. Vi hade där denna fråga uppe till övervägande bland en mängd av andra spörsmål, och vi gingo där in för, som jag redan då ansåg och även nu anser vara riktigt, att i betydlig grad möjliggöra för detta jordbrukarungdomens förbund att få statsanslag för bedrivande av sin verksamhet. Emellertid räknade man bland dessa sakkunniga för ordnande av den lägre lantbruksundervisningen med att, som det heter i de sakkunnigas betänkande, det under de närmaste åren framåt icke skulle behöva tagas i anspråk mera än 20,000 à 40,000 kronor per år av statsmedel. Som kammaren behagade finna av det nu föreliggande förslaget, äro vi redan uppe i en medelsåtgång per år av rena statsmedel på i runt tal 85,000 kronor. Man har alltså redan passerat den där gränsen, som man tänkte sig för de närmaste åren, då man räknade med att 20,000 à 40,000 kronor skulle finnas tillräckliga för denna verksamhet per budgetår under de närmaste åren framåt.

Nu har i samband med detta anslag en motion väckts av herr Andersson i Dunker, vari han hemställt om att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att bestämmelser utfärdades och kontroll utövades över det sätt, på vilket de sålunda anvisade medlen användes. Vidare har också i samma motion begärts en utredning, syftande till att planlägga, på vad sätt man skulle kunna göra den konsulentverksamhet, som jordbrukarungdomens förbund bedriver, tillgänglig för all landsbygdens ungdom.

I den första delen av yttrandet över motionen har utskottet, kan man säga, gått med på ett bifall till vad motionären hemställt om, enär utskottet här i motiveringen skriver att det förutsätter, att Kungl. Maj:t skall utfärda sådana bestämmelser för verksamhetens bedrivande. — Vad återigen gäller den senare delen av motionärens yrkande, nämligen den om utredning, har utskottet däremot icke velat vara med om den saken.

Vi reservanter anse, att det hade varit rimligt, om man även hade gått med på att begära en utredning i nu sist antydda hänseende. Såsom vi anför i vår reservation, borde redan den omständigheten att nu så betydande belopp tagas i anspråk för denna konsulentverksamhet föranleda, att ett nytt övervägande ägde rum rörande denna konsulentverksamhet. Vi hava också tillåtit oss att i reservationen som en tänkbar utväg peka på, att hushållningssällskapen finge taga hand om denna konsulentverksamhet, och att man på det sättet kunde låta dessa tjänstemän — de äro ju i själva verket ingenting annat — betjäna en bredare allmänhet, i varje fall bland landsbygdens ungdom.

Jag tar mig också friheten att peka på, att i den huvudtitel vi nu behandla har man bl. a. redovisat en motion, väckt av herr Bengtsson i första kammaren, däri han hemställt om ett anslag på i runt tal 100,000 kronor rör avlönande av 26 husdjurskonsulenter inom de olika hushållningssällskapen. En sådan motion har man givetvis icke kunnat vara med om att på grund av det statsfinansiella läget och andra omständigheter bifalla. Men den tanken ligger enligt min mening snubblande nära till hands, att om man genom en utredning kan tilläventyrs komma fram till vad vi tänkt oss i vår reservation, nämligen att de konsulenter, som nu arbeta inom jordbrukarungdomens förbunds rörelse, anknötes till hushållningssällskapen, skulle man på det sättet inom hushåll-

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

ningssällskapen kunna få tillgång till ytterligare arbetskrafter jämväl för andra arbetsuppgifter än dem som nu påvila dem i jordbrukarungdomens förbunds rörelses tjänst.

Jag behöver väl icke vid ett tillfälle som detta säga ut, att jag med vad jag nu sagt och kommer att yrka icke på något sätt riktar mig mot denna rörelse som sådan. Jag förstår likaväl som andra av kammarens ledamöter, som hava intresse för denna jordbrukarungdomens förbunds rörelse, att värdesätta dess arbete. Men jag måste å andra sidan säga, att en viss tvekan råder hos mig, huruvida det kan vara lämpligt att på detta sätt låta undan för undan denna konsulentverksamhet i fråga om kostnaderna springa upp till betydande belopp, samtidigt som man måste säga sig, att den dock på grund av omständigheter, över vilka naturligtvis jordbrukarungdomens förbund själv icke kan råda, endast kan betjäna en viss och för all del mycket begränsad del av landsbygdens ungdom.

Ja, herr talman, med hänvisning till vad jag nu anfört ber jag att på den förevarande punkten få yrka bifall till den reservation, som har fogats vid utskottets utlåtande av herr Tjällgren och mig själv.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Det har gått med denna förening som det alltid brukar gå. När man har möjlighet att kunna utveckla sig, så gör man det, och när det börjar tryta och bli ont om pengar, kommer man till staten, som skall träda emellan. Så har det skett här, och så brukar det ske i många andra fall. Vi hava åtskilliga gånger i riksdagen och i jordbruksutskottet vid behandling av anslag till enskilda föreningar sagt, att det icke kan få fortgå på detta sätt, utan att man skall försöka ge dem ett belopp, som de hava att räkna med att få från staten, och sedan hava de att inrätta sig därefter, och så få de anlita de resurser, som de vid sidan därav kunna skaffa sig medel på.

Inom avdelningen var jag benägen att gå in på den linjen. Jag gjorde ett yrkande, att vi skulle fördubbla detta belopp 30,000 till 60,000 kronor, men att vi skulle stanna där och säga ifrån, att förbundet icke kunde påräkna mera från statens sida, utan fick inskränka sin verksamhet om möjligt inom den ramen. Det vann ju icke någon anklang, utan jag kom i minoritet, och då ansåg jag, att det icke fanns någon anledning att reservera mig, allra helst som utskottet sedan tog den motivering, som jag hade för mitt förslag, och gjorde den till sin. Så vann jag ju alltid litet, och som utskottsordförande får jag vara van vid att vara ytterst tacksam för det lilla jag kan vinna. Det jag vann, var det som här omnämndes av herr Gustafson i Vimmerby, nämligen att utskottet säger sig förutsätta, att föreningen, när den nu får 84,900 kronor, »driver sin verksamhet i den omfattning, som med detta anslag och från annat håll till förfogande stående medel är möjligt. I detta sammanhang vill utskottet erinra, hurusom riksdagen tidigare vid anslag till enskilda föreningar uttalat, att de måste begränsa sin verksamhet inom ramen av beviljat anslag och eljest tillgängliga medel». Och vi förutsätta, »att Kungl. Maj:t skall utfärda bestämmelser angående kontroll över statsanslagets användning».

Nu har i denna punkt avgivits en reservation, som syftar vidare, nämligen till ett bifall av den andra delen av motionen om att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning. Jag är rädd för att denna utredning kommer för det första att draga en lång tid, och under den tiden går man bara på i ullstrumporna inom förbundet. Men för det andra, såvitt jag kan finna, föreligger redan en utredning. Herr Gustafson har själv varit med i den, och den ligger på Kungl. Maj:ts bord, och då vet jag icke, om man skall begära av Kungl. Maj:t att förordna andra personer än dem som hade med den lägre lant-

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)
bruksundervisningen att göra. Jag tyckte de gjorde det så bra, ehuru något dyrt i en del detaljer, och jag är rädd för att, om det blir en ny utredning, så kommer det icke att bli billigare. Det är därför jag är tveksam, om man skall skriva till Kungl. Maj:t. Ty här blir det en stor utredning, om man skall gå den väg, som man tänkt sig. Jag har varit tveksam på denna punkt, och därför har jag icke kunnat tillstyrka motionen, men vore jag förvissad om, att det skulle komma ett billigare förslag än det lantbrukssakkunniga gjorde, då skulle jag icke haft några betänkligheter. Jag var emellertid en tid på väg att bli en gammal kommittéhäst, och jag har setat i åtskilliga kommittéer, jag vet därför, att om det bleve en ny kommitté, skulle man säkerligen icke komma att spara på kostnaderna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Då min motion om jordbrukarungdomens förbund tycks ha åstadkommit en smula oro i lägret, hade det varit min avsikt att närmare anföra skälen för min motion. Men när nu klockan närmar sig midnatt, skall jag icke säga så många ord.

Jag vill egentligen bara anföra ett skäl, som gör, att jag anser det vara behöfligt, att några bestämmelser utfärdas för huru denna förening skall driva sin verksamhet och använda sina medel.

Om man studerar de årsberättelser, förbundet varje år utger, finner man en del förhållanden, som man har litet svårt att förstå. Det är ju så, att det väsentliga av denna förenings verksamhet består i att försöka väcka de unga pojkar och flickornas intresse för jorden och jordbrukarens yrke. Och det gör man bland annat därigenom, att de själva få odla trädgårds- eller åkerbruksväxter på ett stycke jord och själva få behålla den vinst, som kan uppstå vid försäljning av vad de odlat. Härvidlag kunna de unga inom jordbrukarungdomens förbund visa på resultat, som ställa oss litet äldre jordbrukare fullkomligt i skuggan. Och det må ju vara hänt, ty vi hoppas alltid, att de yngre skola bli betydligt skickligare, än vad vi varit. Men de resultat, som de kunna uppvisa från den ena eller andra odlingen, äro så pass underbara, att man måste ställa sig tveksam till de undervisningsmetoder, som kunna åstadkomma sådana resultat.

Jag skall icke anföra mer än några få siffror. De äro tagna ur jordbrukarungdomens förbunds årsberättelser för 1931 och 1932. Där meddelas, att i Södermanland, mitt hemlän, gav år 1932 odling av åkerbruksväxter — jag understryker, att det icke var trädgårdsväxter utan åkerbruksväxter — de 25 unga odlarna i medeltal en nettovinst — alltså sedan arrende, utsäde, gödningsämnen och arbetskostnader m. m. frändragits — av 460 kronor pr hektar. Och östgötarna voro ändå duktigare. De fingo 502 kronor per hektar i nettovinst. Skåningarna skötte sig sämre. De 267 odlarna i Kristianstads län fingo nöja sig med 240 kronor per hektar netto. Malmöhus län hade bara 7 odlare, så att dem har jag icke räknat med. I Skaraborgs län fingo 300 odlare i medeltal 400 kronor per hektar i nettovinst. Men, ärade kammarledamöter, detta var ofantligt litet ändå emot vad man fick uppe i Tornedalen i Norrbotten. Där var det 40 unga odlare, som i medeltal fingo icke mindre än 1,320 kronor per hektar i nettovinst av åkerbruksväxter. Och så talar man om de usla jordbruksförhållandena i övre Norrland! Det här är inga siffror, som jag själv hittat på, utan jag har tagit dem ur jordbrukarungdomens förbunds egen årsberättelse.

Skulle man sedan få tro tabellen för år 1931, så skulle man komma till fullkomligt fantastiska siffror. Då skulle man på dessa växtodlingar i Söderman-

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

land ha haft en vinst på 4,500 kronor per hektar och i Norrbotten 7,370 kronor. Nu tror jag, att denna tabell är felaktig. Det kan icke vara möjligt annat, än att decimalkommat måste flyttas ett steg till vänster, så att det blir en tiondel av de här uppgivna siffrorna. Men ändå verkar resultatet ganska otroligt.

Nu frågar jag mig: Kan det verkligen vara gagneligt att inbilla dessa unga, att jordbruket ger sådana vinster? Och kan det vara gagneligt för jordbruket, att sådana framkonstruerade siffror offentliggöras? Jag för min del tror det icke.

Det är ett par andra omständigheter, vilka ligga på ett helt annat plan, som ökat min tveksamhet gent emot åtminstone vissa företeelser inom jordbrukarungdomens förbund. Det är anmärkningsvärt, vilken, jag vill kalla det stötande självgodhet och självtillräcklighet, som ofta lyser igenom vad som säges och skrives av högsta ledningen inom J. U. F. Jag har haft tillfälle att höra tvenne föredrag av J. U. F:s förbundssekreterare, och mot vissa uttalanden i båda dessa föredrag reagerade åtminstone jag mycket starkt. Det ena föredraget hölls vid en s. k. jordbrukaredag i Eskilstuna på vintern 1933. Då förklarade föredragshållaren, att staten kunde ingenting göra för att hjälpa jordbruket, statsåtgärder betydde ingenting. Det var J. U. F., en stark J. U. F.-rörelse, som skulle rädda Sveriges jordbrukare. Ty så kan man sammanfatta en del av det föredrag, som hölls. Och detta var vid en tidpunkt, då flertalet av vårt lands jordbrukare snart nog hade stått vid ruinens brant, om icke just statsåtgärder snarligen blivit vittagna. Det andra föredraget hölls vid lantbruksveckans öppnande här i Stockholm förra året. Det föredraget var sådant, att alla kunde instämma i mycket av vad som sades; men där gjordes också en del uttalanden om landsbygdens ungdom, som gav en alldeles falsk bild av förhållandena. Efter att ha omnämnt den tid, då bondpojarna i den allmänna uppfattningen, som föredragshållaren uttryckte sig — vad han nu menade med denna »allmänna uppfattning» vet jag icke, men jag kan icke tänka mig, att han menade, att denna allmänna uppfattning också omfattades av landsbygdens folk — voro bondpojarna på den tiden snustuggande, kutryggiga slöföckar. Och så fortsatte han litet senare: »Ännu finns det visserligen gott om ungdom på landsbygden, som är andligen sovande, och som icke känner till andra nöjen än de allra ytligaste och därför minst glädjeggivande. De stå nere vid järnvägsstationerna och titta på tåget, en anspråkslöshet i fråga om nöjen, som är lika förvånande som beklämmande. På söndag förmiddag är det ungdom av denna kategori, som ligger i en skogsbacke och spelar kort och som på lördag och söndag eftermiddag samlas till 'dans på rymlig dansbana' — 'obs! med två musikkapell. Inga pauser'. Den andliga näringen hämtas ur veckotidskrifternas 'sanna berättelser ur livet' o. s. v.»

Men så tillägger han: »Det finns emellertid en stor kategori vaken och verksam lantungdom, som gjort till sin uppgift att i sin mån medverka till jordbrukets och lantlivets höjande, och det är i den avsikten, som ungdom av denna kaliber samlas i J. U. F. till ett mångsidigt bildningsarbete.»

Dessa ord finnas återgivna i lantbruksveckans handlingar från förra året. Här sökte emellertid denne talare från J. U. F. i ett offentligt föredrag ned-sätta och förlöjliga den landsbygdens ungdom, som icke tillhör J. U. F., under det att J. U. F.-arna utgjorde den vakna och verksamma ungdomen, som samlades till ett mångsidigt bildningsarbete. Det får förlåtas, om man kände sig ganska upprörd, när man hörde detta och samtidigt känner till, vilket utomordentligt fostrande bildningsarbete, som nedlagts och dagligen nedlägges i de stora ungdomsorganisationerna inom bonderörelsen, inom arbetarrörelsen och inom nykterhetsrörelsen. Och när man känner till, vilka stora skaror utomordentligt präktig ungdom, som samlats inom dessa organisationer, då

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)
måste man göra den reflexionen, att denna ungdom sannerligen icke gör sig förtjänt av det betyg, som denne ungdomsledare har behagat ge den.

Den av mig påtalade självtillräckligheten inom J. U. F:s ledning har fått flera beklagliga uttryck. Jag skall referera ytterligare ett. I höstas fick jordbrukarungdomens förbunds styrelse på remiss för yttrande svenska landsbygdens studieförbunds ansökan om statsbidrag till sin studieverksamhet. Man borde ha kunnat vänta en varm tillstyrkan av denna ansökan från J. U. F:s ledning, om det är så, att det är *saken* man arbetar för och vill främja. Men J. U. F:s förbundsstyrelse avstyrkte ansökan under förmenande, att det räckte för landsbygdens del med J. U. F:s studieverksamhet, och fanns det andra studieförbund och studiecirklar, kunde dessa anslutas till J. U. F. Nu är att märka, att svenska landsbygdens studieförbund har över 500 livligt arbetande studiecirklar, under det att J. U. F. har omkring 300.

Jordbrukarungdomens förbund har förstått att skaffa sig en utomordentlig tidningsreklam, och om detta kan ju icke vara annat än gott att säga. Men det är *en* sida av denna reklam, beträffande vilken man kan fråga sig, huruvida den är lämplig för en förening, som lever på allmänna medel, och det är den reklam, som tydligen är avsedd att mera vara en reklam för respektive tidning än för J. U. F. och dess verksamhet. Jag syftar på vad de flesta nog ha sett: Stockholms-Tidningens och J. U. F:s plöjningstävlan, Stockholms-Tidningens och J. U. F:s mjölkningstävlan o. s. v. En vacker dag få vi väl se reklam för exempelvis Eskilstunakurirens och J. U. F:s tävlan i gödselspridning. I det fallet är ju den tidningen på sitt område sedan länge ostridd mästare. En tävlan kan alltid anordnas men blir då säkerligen mest reklam för tidningen. Det kan ifrågasättas, om sådan reklam bör understödjas med statsmedel.

Det har ju alltid sagts, att J. U. F. är politiskt neutral. Jag tror, att man från J. U. F:s ledning försökt att upprätthålla den proklamerade politiska neutraliteten, och jag tror icke, att man har rätt att säga, att J. U. F. är engagerat i något visst politiskt partis tjänst. Men ändå vågar jag påstå, att J. U. F. har fått över sig politisk färg, fastän denna varierar inom olika delar av landet. Och detta beror därpå, att inom vissa län är det främst högermän, som tagit hand om ledningen inom J. U. F., och då får förbundet sken av att vara en högerorganisation. I andra län är det främst bondeförbundare eller S. L. U:are, som sitta i ledningen för J. U. F., och då misstänkes förbundet för att vara en förtäckt bondeförbundsorganisation. I ett tredje fall är det kanske folkpartiets män, som tagit hand om J. U. F., och då blir det lätt nog en folkpartiets organisation. Att J. U. F. skulle misstänkas för att vara socialdemokratiskt eller kommunistiskt, har jag icke hört. Nu borde kanske dessa politiska färgskiftningar icke ha så stor betydelse, men tyvärr betyda de ändå ganska mycket för verksamhetens framgång. Där J. U. F. fått över sig en viss politisk färg, där finns det just intet intresse för förbundet och dess arbete hos personer med annan politisk uppfattning. Man nekar medverka i rörelsen, och man motarbetar den tyst eller öppet. Att så är förhållandet, må beklagas men kan nog icke ändras, så länge verksamheten handhaves av en enskild förening.

För min del tror jag därför, att vill man verklig och varaktig framgång åt en praktisk jordbruksundervisning för ungdom, då får det icke vara en enskild förening, som handhar denna undervisning, utan då måste denna läggas i händerna på ett det allmänna organ, som icke kan misstänkas för några politiska syften, och som står i nära kontakt med jordbrukare av alla kategorier. Jag tänker mig här närmast hushållningssällskapen som detta organ. Verksamheten skulle då på alla håll omfattas med förtroende; alla skulle då skänka

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

sitt stöd och sin medverkan. Vi ha också ett gott exempel i detta avseende i Gävleborgs läns hushållningssällskap, som självt tagit hand om denna jordbruksundervisning för ungdomen.

Jag har här en skrivelse från sekreteraren i Gävleborgs läns hushållningssällskap, däri han redogör för, huru man där ordnat verksamheten. Han anför två huvudskäl, varför hushållningssällskapet självt tagit hand om denna verksamhet, och säger:

»1) Drevs verksamheten av hushållningssällskapet, kunde man förvänta, att anslutning skulle ernås från alla kategorier av landsbygdens ungdom, alltså oberoende av förutfattade meningar om politik, föreningar och dylikt.

2) Verksamheten består i vårt län i undervisning i agrikulturella göromål och kräver som ledare agronomiskt utbildad person. Arbetet är alltså av den undervisande art, som hushållningssällskapet för övrigt bedriver genom sina tjänstemän. Det har därför också ansetts innebära en onödig dualism, om i länet oberoende av varandra men med sammanfallande uppgifter skulle arbeta dels J. U. F:s, dels hushållningssällskapets konsulenter.»

Att Gävleborgs läns hushållningssällskap också vunnit betydande framgång i denna verksamhet har jag ett belägg för i ett tidningsurklipp, där det redogöres för verksamheten och anföres, att förra året var det icke mindre än 642 personer, som deltog i växtodlingen, och 97, som deltog i djurskötsel.

Jag har här tillåtit mig att rikta några kritiska anmärkningar mot jordbrukarungdomens förbund. Därmed har jag emellertid ingalunda påstått, att det icke också finns mycket gott hos denna organisation och dess strävanden. Jag anser tvärtom, att J. U. F. har många goda och berömvärda sidor, och vet, att inom J. U. F. finns det mycken präktig och duktig ungdom. Men detta har så ofta och så mycket framhållits i tidningar och annars, att det kanske till omväxling kunde vara befogat med en smula kritik.

Vid jordbruksutskottets behandling av denna fråga har utskottet, såsom herr Gustafson i Vimmerby framhöll, visserligen avstyrkt motionen, men genom sina uttalanden i motiveringen har utskottet dock, kan man säga, i sak biträtt yrkandet av en ytterligare kontroll över medlens användning. Och i det fallet är jag jordbruksutskottet tacksam. Däremot har utskottet avstyrkt yrkandet om utredning. På den punkten har emellertid herr Gustafson i Vimmerby så utförligt motiverat skälen för den reservation, vari han och herr Tjällgren yrkat bifall till min motion, att jag icke skall ytterligare ge mig in på detta.

Jag vill därför bara, herr talman, instämma i det yrkande, som här gjorts av herr Gustafson i Vimmerby.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Utav de anföranden, som här hållits från reservanternas sida, tycker jag det framgår en viss kritik gentemot statsförvaltningen och Kungl. Maj:t för bristande kontroll över det statsanslag, som tilldelats jordbrukarungdomens förbund. Det kan därför kanske icke vara ur vägen, att jag yttrar några ord i den föreliggande saken. Jag kanske skulle ha så mycket större rätt att göra detta, som den siste ärade talaren aldrig hört talas om, att J. U. F. är socialdemokratiskt. Följaktligen kan jag icke gärna beskyllas för någon partiskhet i den här frågan.

Jag skulle vilja här uttala såsom min åsikt, att J. U. F:s verksamhet är av ett utomordentligt slag. Den är bestickande originell, entusiasmerande. I grund och botten kan det icke vara mer än en mening därom, att verksamheten är utav stor betydelse och väl värd att stödjas. Låt oss ändå komma ihåg, att J. U. F. lyckats föra in i bondebefolkningens liv en framgångsrik strävan efter att göra arbetet till en glädje, att väcka kärlek för arbetet och

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

taga avstånd från tanken att arbetet är en börda samt i stället förvandla arbetet vid jorden till en glädje. Det måtte väl vara en mission, som är värd att stödjas! Förbundets framgångar kunna ju på den punkten icke bestridas. Det ligger i sakens natur, att om man skall fullfölja en sådan linje, får man arbeta med ganska ungt folk, med mycket ungt folk. Det framgår också, om man tar del av J. U. F:s medlemskaders åldersfördelning. Det viktigaste är att väcka intresse, skapa entusiasm, skapa arbetsglädje. Om det sedan skulle visa sig, att, som herr Andersson i Dunker påpekade, en eller annan sak icke är så siffermässigt vederhäftig, måste man väl ändå säga, att det kan ju inte vara det viktigaste. Jag är nämligen alldeles övertygad om, att den klientel, som jordbrukarungdomens förbund arbetar med, inte har mycket sinne för de där siffrornas valör. Den tiden kommer nog i deras liv, då de komma i kontakt med den ekonomiska verkligheten. Jag tror icke, att det i J. U. F:s arbete spelar någon roll, om nettoinkomsten per hektar är den eller den. Det som är viktigt är, att de unga se, huru resultatet växer fram inför deras ögon. Jag menar därför, att man skall kanske inte tillmätta de där siffrorna, hur fantastiska de må vara, alltför stor betydelse. Vi skola inte låta sådana saker skymma bort blicken för att här är en gärning, som är av stor betydelse. Jag tycker det är riktigt, att denna verksamhet får fortgå och utvecklas. Därför måste jag för min del varna för den utredning, som den sista ärade talaren talade om, en utredning, som skulle bestå däri, att man skulle försöka länka in denna verksamhet under hushållningssällskapen. Hushållningssällskapen i all ära, men att komma och påstå, att hushållningssällskapen skulle vara bärare för ungdomlig entusiasm! Det är väl ändå ingen, som tror. Jag ställer mig skeptisk, jag tror icke, att det är möjligt för våra hushållningssällskap att övertaga J. U. F:s verksamhet och göra någonting av den, att utveckla den och att bibehålla den andliga status, som den nu har.

Jag menar därför, låt oss icke försöka oss på det. Låt denna spontana, intressanta, nyttiga rörelse få fortgå och entusiasmera landsbygdens befolkning och ge åt denna befolkning kärlek till arbetet vid jordbruket. Låt icke små misshälligheter av politisk eller annan natur, som kunna uppkomma, spela så stor roll! Jag har ju haft kontakt med J. U. F., och naturligtvis har jag icke kunnat undgå att observera, att, om det i en J. U. F.-avdelning varit ivriga högermän, som haft ledningen, ha de haft litet svårt hålla fingrarna i styr, liksom det kanske också är litet svårt att hålla fingrarna i styr i andra J. U. F.-avdelningar, där andra partimän sitta i ledningen. Men vad vi äro säkra på är, att förbundets ledning gör vad som göras kan för att få dem att hålla fingrarna i styr, och mer kan man inte rimligen begära. Låt oss icke i olika läger vara för fariséiska, herr Andersson i Dunker! Svenska landsbygdens studieförbund får ju i år ett statsanslag. Inom parentes tycker inte jag heller, att J. U. F:s ställning till saken var riktig, men jag ville bara säga herr Andersson i Dunker: Hjälp till, så att man också håller fingrarna i styr inom den organisationen! När herr Andersson i Dunker får känna på vad det vill säga och hur svårt det kan vara, kanske vi kunna komma till det resultatet, att vi inte begära för mycket av varandra, ty vi äro dock människor alla.

Det är icke min uppgift, att här ingå i något försvar för de klandrade föredragen, men varje människa har ju sin talekonst; och om det nu är så, att en person vinner vissa resultat med att ha en chockerande stil i sina föredrag: Vem har icke använt den metoden? Jag är alldeles övertygad om, att om vi granskade i sömmarna de föredrag, jag hållit, och de föredrag, som herr Andersson i Dunker hållit, så skulle vi komma till det resultatet, att vi också

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

ibland tillgripit den metoden för att få en sak att fästa sig i minnet. Vi ha varit litet chockerande, vi ha gått till ytterligheter och tillspetsat saker och ting, utan att vi därmed menat så förfärligt illa.

Jag vill alltså för min del här avråda ifrån att låta staten blanda sig alltför mycket i J. U. F:s verksamhet. Det är klart, att har förbundet statsanslag, så skola vi se till, att statsanslaget användes på ett riktigt sätt och att icke verksamheten urspårar. Det är klart, att vi skola göra detta, men låt för övrigt verksamheten ha sin gång och låt oss icke drömma om att snöra in den i någon officiell institution. Ty göra vi det, kan det hända vi döda den, och då ha vi säkerligen gjort skada för den svenska bondebefolkningen.

Herr Carlström: Herr talman! Herr Andersson i Dunker sade, att denna sak väckt oro. Jag vet icke, om han menade, att det var här i kammaren eller hos honom själv. Efter vad jag förstår, sedan han så utomordentligt avslöjat sitt egentliga syfte med motionen, har han icke något vidare intresse för den här föreningen, därför att den måhända konkurrerar med andra grupper och förbund, som stå honom närmare, och jag vill bara beklaga herr Gustafson i Vimmerby, som givit sig in på äventyret att försvara den här saken. Jag skulle givetvis icke gått in på att värdesätta olika ungdomsrörelsers arbete, om icke herr Andersson så utomordentligt inbjudit till det. Här får nu inte en sådan här rörelse arbeta fritt längre, utan den skall plockas in antingen i den ena eller den andra politiska organisationen. Eljest får den icke finnas till.

Herr Andersson sade, att en talare i ett föredrag uttalat sig litet fariseiskt och fällt rätt hårda domar över den ungdom, som icke tillhörde den ifrågavarande föreningen. Jag tycker ju det var illa, men jag, herr Andersson, kan omvittna, att den rörelse, som herr Andersson tydligen håller så kär, på en del platser i landet verkligen förtjänar sådana domar till och med då det gäller uppträädandet vid fester. Man skall icke kasta alltför mycket sten, ifall man sitter i glashus. Är det icke ett elände, herr Andersson, att Stockholms-Tidningen får tala om jordbrukarungdomens förbund? Tänk att den nu blivit politiskt intresserad i denna sak och vill göra detta förbund till ett *politiskt* ungdomsförbund, så att den får säga vackra saker om förbundet!

Hur kan man komma fram med sådana slutledningar om denna verksamhet? Om vi icke äro så partipolitiskt förblindade som herr Andersson, erkänna vi litet var — liksom herr statsrådet gjorde nyss — att den väcker någonting, som det icke går för de officiella institutionerna att väcka, nämligen kärleken till jorden och jordbrukarnas yrke. Det är detta som verkligen denna fria verksamhet lyckats åstadkomma. Jag skulle, herr talman, icke velat gå in på den här historien, men då herr Andersson som sagt själv har velat ha det så och genom sin kritik så där ohöljt låtit veta, vart han siktade, har jag icke kunnat underlåta att säga detta. Jag tror det vore bra, om vi, vilken politisk meningsriktning vi än företräda, i någon mån kunde skilja på politik och annan verksamhet.

Herr Gustafson i Vimmerby menade, att man borde lägga denna rörelse under hushållningssällskapen. Jag vet, att herr Gustafson i likhet med mig icke är så värst glad åt att det blir alltför många konsulenter. Åtminstone tror jag han haft den meningen förr. Det räcker, som herr statsrådet sade, i en del län bra med de nuvarande konsulenterna. Om vi nu, såsom herr Gustafson ville, skulle stoppa in J. U. F:s verksamhet i hushållningssällskapen, skulle vi väl få de där 26 nya konsulenter, som en motionär i annat sammanhang talat om. Jag tror, att därigenom den verksamhet, som hittills utövats av J. U. F., skulle få en helt annan karaktär.

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

Herr talman! Jag har icke kunnat underlåta att säga detta, då jag anser, att det är ganska oförsynt att vid en kritik av denna rörelse gå till väga, som herr Andersson i Dunker här gjort.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Hagman**: Herr talman! Efter de anföranden, som hållits av herr statsrådet och av herr Carlström, har jag icke mycket att säga i den föreliggande frågan. Endast ett par ord.

Det yttrades här, att man måste ordna det så, att den undervisning i jordbruk, som bedrivs av J. U. F., blir tillgänglig för all landsbygdsungdom. Jag förstod därav, att man menade, att så icke vore förhållandet nu. Jag ber med anledning därav få påpeka, att vilken intresserad ung man eller kvinna som helst, vilket läger de än tillhöra, har rätt deltaga i J. U. F:s tävlingar. Det är icke ens satt som villkor, att de skola tillhöra en J. U. F.-förening. De behöva endast anmäla sig hos J. U. F.-konsulenten, så tar han hand om dem och gör vad han kan. Men det är ju klart, att konsulenternas arbetskraft är begränsad. Under sista året ha enligt mig lämnade uppgifter ungefär 10,000 ungdomar deltagit i J. U. F:s arbete. För år 1935 räknar man med att anställa 21 stycken manliga konsulenter. Det blir 400 à 500 lärjungar per konsulent. Man kan ju inte säga, att det är litet. Det som begränsar möjligheten för ungdomen att få undervisning är konsulenternas tid och arbetskraft. I den mån deras tid och arbetskraft räcka till och i den mån tillgängliga medel ställas till förfogande, kunna alla, varifrån de än komma, få deltaga i J. U. F:s tävlingar.

Man har här klandrat den kontroll, som utövas över rörelsen. Jag ber med anledning därav få påpeka att Kungl. Maj:t utser en ledamot i styrelsen för J. U. F. Vidare utser Kungl. Maj:t en revisor. Lantbruksstyrelsen är ålagd att utöva tillsyn över verksamheten. Dess kontroll utövas, såvitt jag vet, av chefen för undervisningsbyrån, byråchefen Ågren. Enligt vad han sagt mig, har han under senare tid tagit kännedom om och inspekterat J. U. F:s arbete. Mig veterligt har från det hållet ingen anmärkning gjorts mot verksamheten. Den skötes också så vitt jag förstår på ett utomordentligt bra sätt. Hushållningssällskapens ombud utser ävenledes en ledamot i styrelsen. Av förbundets styrelse upprättad plan för verksamheten granskas och godkännes av lantbruksstyrelsen. Det skulle vara av ganska stort intresse att få höra, vilken av de nämnda styrelseledamöterna eller institutionerna — jag tänker närmast på lantbruksstyrelsen, som har i uppdrag att kontrollera J. U. F:s verksamhet — som felat. Jag tror icke man kan säga att tillsyn och kontroll eftersatts.

Jag har endast velat säga dessa ord. I övrigt skall jag bedja få understrika vad som här sagts av herr statsrådet och herr Carlström.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Endast ett par små repliker!

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tycktes i vår reservation och även i det korta anförande, jag nyss höll, vilja inlägga den meningen, att vi skulle haft för avsikt att vilja föreslå, att hushållningssällskapen skulle ta hand om hela J. U. F.-rörelsen. Detta har ingalunda sagts ifrån min sida och ej heller varit reservationens mening eller kommit till uttryck i densamma. Vad jag här sagt och som också uttryckligen säges i reservationen är, och det gäller för övrigt om den erinran, som herr Carlström gjorde på samma punkt, att vi ha antytt, att det kunde och borde övervägas, huruvida icke hushållningssällskapen skulle kunna ta hand om den konsulentverk-

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

samhet, som nu snart sagt uteslutande med statsmedel bedrives av jordbrukarungdomens förbund. Detta innebär, därest man vill fatta det rätt, att jag förutsätter och på fullaste allvar förutsätter, att J. U. F.-rörelsen som sådan skall vara en landsbygdens ungdomssammanslutning, en sammanslutning, som lever sitt eget fria liv som föreningar i allmänhet av ideell eller praktisk natur, men också att denna ungdomsrörelse skall ha tillgång till denna konsulentverksamhet, eventuellt ställd under hushållningssällskapen, vid tävlingar för medlemmarna i rotfruktsodling, i djupplöjning och alla jordförbättringar överhuvud taget. Detta och ingenting annat ha vi haft i tankarna och till syfte med vår reservation.

Och så, herr talman, ett enda ord till jordbruksutskottets aktade ordförande! Han talade om, att den utredning, som han yttrade sig om i detta sammanhang, var mycket dyr. Jag förmodar, att han i detta fall menade, att vad man föreslagit skulle, därest det på olika punkter genomfördes, komma att ställa sig mycket dyrbart. Han fullföljde själv sin tankegång genom att säga, att det oftast är fallet, när man sätter till en utredning, att det nya man får kommer att visa sig dyrbart. Ja, gudi klagat går det så i detta fall också, Om lantbruksstyrelsens förslag till den lägre lantbruksundervisningens ordnande på de olika punkterna bleve genomfört, skulle detta medföra en kostnadsökning på i runt tal 500,000 kronor per år räknat, således en mycket aktning svård kostnadsökning. Men vi få i detta sammanhang komma ihåg en sak, nämligen att vi här röra oss på ett område, där det gäller att tillgodose en mycket betydande del av landets ungdoms behov av fortsatt utbildning i undervisningshänseende. Med tanke på vad man kostat på sig i fråga om den högre utbildningen ovanpå folkskolan åt en hel del andra medborgargrupper ungdom i detta land vågar jag påstå, att även om man säger, att det förslag, som utredningen kommit med, ställer sig dyrt, på mig imponera i varje fall icke dessa siffror i fråga om sin storleksordning. Dessutom kan jag ju anförtro utskottets ärade ordförande, att i anslutning till detta betänkande rörande den lägre lantbruksundervisningen jag såsom ensam reservant på ett flertal punkter reserverat mig till förmån för förslag, som i kostnadshänseende betyda rätt så väsentliga besparingar i olika avseenden.

Slutligen ett ord till herr Carlström! Herr Carlström säger, att han beklagar mig, som på detta sätt nödgats gå in för denna sak. Jag är icke i behov av herr Carlströms vare sig beklaganden eller applåder i fråga om vad jag gör och låter i riksdagen.

Herr Nyblom: Herr talman! Även om kritik på en eller annan punkt kan riktas emot denna organisation och dess verksamhet, och sådan kritik har ju här framförts speciellt av herr Andersson i Dunker, så innebär detta med säkerhet icke, att man skulle vara blind för det goda, som denna organisation kan utföra och jämväl har utfört. Jag är alldeles säker på, att herr Andersson i Dunker med sin kritik icke velat fränkänna denna förening all betydelse i fråga om dess stora verksamhet. Jag känner behov av att här säga, att J. U. F. på många håll i vårt land utfört ett storartat arbete och burits av ungdomlig entusiasm. Den har också många goda krafter i rörelse, som offrat sig för denna verksamhet. Detta får man icke förglömma, utan man får lov att erkänna det. Man får också säga, att det är till nytta för vårt jordbruk och jordbrukarbefolkningen överhuvud taget, att så många goda krafter äro i verksamhet för att försöka hos det uppväxande släktet väcka entusiasm för jordbruksarbetet och jordbruksnäringen.

Men även om man erkänner allt det goda arbete, som organisationen har kunnat utföra, och man till detta fogar en rättvis och billig kritik, är det

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)

klart, att man måste lägga en rätt stor vikt vid den punkt, som herr Andersson i Dunker alldeles särskilt tryckte på, nämligen den ekonomiska undervisning, som denna organisation har att ge sina medlemmar. Det kan icke för framtiden vara nyttigt — jag ber herr statsrådet Sköld ursäkt mig, om jag här har en helt motsatt uppfattning mot herr statsrådet — och det är icke oviktigt, om man ger dessa ungdomar en felaktig föreställning om lantbrukets bärighet. Det måste redan från början göras klart för dessa unga medborgare vad de ha att vänta av jordbruket. Om man bibringar dem felaktiga kalkyler i detta avseende, blir det för dem en rätt smärtsam kontakt med verkligheten, när de själva en gång skola rycka in i det dagliga arbetet. Jag anser därför, att den kritik, man här riktat mot denna rörelse, är av värde, och att man icke får skjuta undan den. Jag hoppas, att vad som här sagts också kan höras av de ledande inom J. U. F., så att de ta hänsyn därtill och jämväl lära sig förstå och uppskatta det arbete till jordbrukets stödjande, som utföres här i riksdagen, så att man icke försöker att ute i landet i de olika kretsarna bibringa folk den uppfattningen, att de av riksdagen beslutade stödåtgärderna icke ha någon som helst betydelse.

Om man utgår ifrån detta och alltså medger förbundets förtjänster och även medger det värde förbundet har, men också ställer en viss kritik, vill jag utöver det sagda bara tillägga, att det icke finns någon här i riksdagen, som, såvitt jag vet, velat förneka organisationen det ifrågasatta anslaget utan att alla tvärtom velat vara med om detsamma.

Herr statsrådet sade, att hushållningssällskapen kanske icke äro bärare av »ungdomlig entusiasm» på samma sätt som en ungdomsorganisation kan vara det. Nåväl, detta kan vara rätt och riktigt. Men i Gävleborgs län har man dock lyckats att ifrån hushållningssällskapets sida bedriva en ungdomsverksamhet, som varit av minst samma betydelse som den, vilken J. U. F. bedriver. Jag tror därför, att även om hushållningssällskapen icke äro bärare av den ungdomliga entusiasmen på samma sätt som J. U. F., de dock kunna utföra ett mycket betydelsefullt upplysningsarbete bland jordbrukarungdomen.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Jag vill med anledning av herr Carlströms anförande säga endast det, att de uppgifter jag lämnade voro hämtade ur J. U. F:s egen årsberättelse. Om dessa uppgifter voro drastiska, ja, kanske rent av chockerande, kan jag inte hjälpa, ty jag har som sagt tagit dem direkt ur årsberättelsen. Om detta kan anses oförsynt får stå för herr Carlströms egen räkning.

Herr Carlström: Herr talman! Jag vill bara säga herr Andersson i Dunker, att mitt yttrande icke alls hänförde sig till dessa uppgifter utan till det resonemang, som kom efteråt.

Herr von Seth: Herr talman! Herr Nyblom har försökt att i någon mån tvätta bort de fläckar, som herr Andersson i Dunker försökt sätta på J. U. F.-rörelsen. Jag tror icke, att det lyckades riktigt. J. U. F.-rörelsen har gått som en frisk fläkt över den svenska landsbygden, och det bör ligga i vars och ens intresse att söka se till, att icke denna friskhet undertryckes. Denna friskhet skulle givetvis ha tagits bort, om man försökt tränga in rörelsen i någon slags tvångströja. Det är, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet anförde, alldeles riktigt, att just denna frihet till självverksamhet kommit jordbrukarungdomen att organisera sig i så hög grad. Tusenden sinom tusenden ha fått sin kärlek till den svenska torvan befast genom J. U. F.-

Ang. bidrag till jordbrukarungdomens förbund. (Forts.)
rörelsen. Därför torde det stå klart för envar, att denna rörelse bör understödjas så, att den utan tvång kan fortsätta sin välsignelserika verksamhet.

I detta yttrande instämde herrar *Skoglund, Thorell, Johansson* i Krogstorp, *Petersson* i Gärestad, *Liedberg, Olsson* i Staxäng, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Gustafson* i Kasenberg, *Persson* i Grytterud, *Aronson, Persson* i Falla, *Lindmark* och *Brännström* i Skellefteå.

Herr **Hagman**: Herr talman! Jag skall bara säga ett par ord med anledning av de siffror, som här nämndes av herr Andersson i Dunker, då han ironiserade över de utomordentligt goda skörderesultat, som uppnåts per hektar. Enligt meddelande från J. U. F:s sekreterare, förhåller det sig i detta fall så, att de höga siffrorna gälla odlingar av trädgårdsväxter såsom jordgubbar, gurkor o. d. I 1933 års berättelse, som här åberopats, är skördens bruttovärde antecknat, icke nettovärdet.

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! I J. U. F:s egen årsberättelse står, beträffande de siffror, som jag här angav, att de gälla åkerbruksväxter och nettovinsten per hektar.

Härmed var överläggningen slutad. På av herr talmannen först därefter givna proposition blev utskottets hemställan i mom. 1 av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen beträffande mom. 2 propositioner dels på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen med godkännande av reservanternas motivering; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 112—132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133.

Lades till handlingarna.

Punkterna 134—137.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 138 och 139.

Lades till handlingarna.

Punkterna 140—151.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 152.

Lades till handlingarna.

Punkten 153.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 154 och 155.

Lades till handlingarna.

Punkterna 156—167.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 168 och 169.

Lades till handlingarna.

Punkterna 170—174.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. rikets
allmänna
kartverk.

Härefter föredrogs *punkten 175*, angående rikets allmänna kartverk: avlöningar; och yttrade därvid:

Herr Arnemark: Herr talman! Under den nu föredragna punkten redovisas en motion, som väckts av herr Lundqvist och mig. Vi ha uti denna vår motion påyrkat, dels att de trenne statstopograferna skulle såsom hittills uppföras under rubriken »Tjänstemän å övergångsstat» med lön enligt lönegraden B 21, och dels att de skulle få komma i åtnjutande av löneklass 24, d. v. s. högsta löneklassen i B 21. Med anledning härav föreslå vi också en höjning av anslaget med 1,300 kronor. Motionens yrkande sammanfaller med vad kartverkschefen hemställt om uti skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 december 1934.

Utskottet har, såsom vi finna, avstyrkt motionen, medan uti en vid utlåtandet fogad reservation hemställts om bifall till densamma.

Ur riksdagens synpunkt är givetvis denna fråga en mycket liten fråga, men vi motionärer ha icke kunnat undgå att finna, att de tjänstemän det här gäller blivit mindre väl behandlade av statsmakterna, och att frågan är av ganska betydande principiell innebörd. Jag skall därför, herr talman, be att i största korthet få redogöra för, varför vi kommit till denna uppfattning.

Under åren 1906—1912 voro topografer och kartografer vid rikets kartverk helt likställda beträffande anställningsform och avlöning m. m. Kartverket var då på extra stat. Bägge kategorierna hade då förordnande på sina tjänster, 1912, då kartverket överfördes på ordinarie stat, fördes av organisatoriska skäl statstopograferna på övergångsstat, och de ha alltsedan den tiden och till den dag som i dag är kvarstått å samma stat. Det bestämdes emellertid 1912, att de skulle, såsom tidigare varit fallet, vara jämställda med kartograferna. *Fullmakt utfärdades från och med januari 1913 på deras tjänst såsom topograf vid rikets kartverk* med rätt till de förmåner, som innehölls i ett kungl. brev av den 29 oktober 1912. I detta kungl. brev jämte en kungl. kungörelse av samma datum stipulerades uttryckligen — jag skall här be att få citera kungörelsens ordalag — »att för åtnjutande av de i övergångsstaten upptagna avlöningar skola för civil topograf i tillämpliga delar gälla samma villkor som ovan äro stadgade för kartografer».

Denna jämställhetsprincip bröts emellertid vid löneregleringen 1923, då riksdagen — i strid mot vad kartverkschefen och kartverkskommissionen föreslagit — bestämde, att statstopograferna icke skulle erhålla högsta löneklassen i den lönegrad, som de fortfarande skulle ha gemensam med kartograferna. I lönehänseende jämställdes de sålunda 1923 med befattningshavare å extra stat, oaktat att de fortfarande skulle kvarstå å övergångsstat. De tillfogades härigenom en arvodesminskning i förhållande till kartograferna på 243 kronor om året, utan att dock någon förändring i deras tjänstgöring motiverade denna minskning.

Uti årets statsverksproposition föreslås, att topograferna skola uppföras på extra stat, vilket för dem skulle betyda en ytterligare årlig löneminskning på 192 kronor eller ett belopp motsvarande pensionsavdraget för 23:e löneklassen.

Ang. rikets allmänna kartverk. (Forts.)

Till saken hör vidare, att topograferna i pensionshänseende på grund av placeringen i lägre löneklass än kartograferna bli sämre lottade än dessa.

Skälet för att topograferna i år av Kungl. Maj:t föreslås att överföras till extra stat är, så vitt jag kunnat förstå det, att det därigenom skulle ställa sig formellt lättare att tillämpa det nya tjänstepensionsreglementet på dem.

Nu ifrågasätter jag emellertid, om det inte med hänsyn till sakens förhistoria i så fall rentav varit riktigare att föra över dem på *ordinarie* lönestat.

Herr talman! Hela detta arrangemang, att helt plötsligt förändra tjänstemän, som i över 20 år varit placerade å övergångsstat till extra tjänstemän, förefaller åtminstone mig minst sagt egendomligt. Det är ganska begripligt, om de befattningshavare, som drabbas av denna transaktion, själva kommit att betrakta sig som reellt sett ordinarie tjänstemän.

Formellt sett är det naturligtvis alldeles riktigt, att topograferna aldrig varit ordinarie, alldenstund hela kartverket var på extra stat intill 1913, d. v. s. till den tidpunkt, då topograferna sattes på övergångsstat. Men nog tycker jag åtminstone, att det kan allvarligt ifrågasättas, om det icke skulle vara riktigast att reellt sett betrakta dem som ordinarie tjänstemän och åtminstone låta dem kvarstå på övergångsstat, om man nu icke vill återplacera dem på ordinarie stat.

Detta icke minst med hänsyn till tidigare utfästelser från statsmakternas sida. Med hänsyn härtill är det även ur rena *rättfärdighetssynpunkter* och *skälighetshänsyn* motiverat, att deras jämställdhet med statskartograferna återställes. Detta kan ske genom ett bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Hedlund i Häste. Ett bifall till utskottets förslag medför, som jag tidigare anført, att topograferna i lönehänseende skulle komma i ännu sämre läge gentemot kartograferna än för närvarande.

Såsom reservanten påpekat, medför ett bifall till reservationen inga som helst prejudicerande konsekvenser, alldenstund dessa 3 statstopografer, det här är fråga om, äro de enda icke ordinarie tjänstemän, som äro uppförda å övergångsstat. Situationen är ju för dem ganska unik. Man brukar ju annars, mig veterligt åtminstone, icke sätta extra tjänstemän på övergångsstat, och den omständigheten, att statsmakterna 1912 satte dem just på övergångsstat, vittnar enligt min mening om att man då i själva verket reellt sett egentligen betraktade dem som närmast jämförliga med ordinarie befattningshavare.

Det skulle, herr talman, för mig ställa sig naturligast att yrka bifall till den reservation, som herr Hedlund i Häste fogat till utskottets utlåtande. Men med hänsyn till att första kammaren beslutat återremittera denna fråga om statstopograferna till jordbruksutskottet, ber jag, herr talman, att få yrka återremiss på punkten i vad den avser statstopograferna. Jag tror mig veta, att återremissen i första kammaren skedde utan omröstning, men efter en belysning av frågan i debatten, som i allt väsentligt sammanfaller med den uppfattning, som jag nu sökt ge uttryck åt. Alternativt ber jag, därest kammaren motsätter sig återremissyrkandet, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Då första kammaren har beslutat återremiss och här har framställts ett återremissyrkande, är det naturligt, att jag icke motsätter mig detta. Men jag vill säga den föregående ärade talaren, att om han hållit detta anförande för att informera utskottet, har det varit överflödigt, emedan vi ha alla dessa papper och handlingar i utskottet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att det icke skall framstå, som om det föredrag, herr

Ang. rikets allmänna kartverk. (Forts.)

Arnemark här höll, skulle vara det sista ordet i denna fråga. Då det emellertid icke finns någon anledning att vid denna sena timme diskutera saken, vill jag bara lämna den upplysningen, att, såvitt jag fattade saken rätt i första kammaren, det icke var de omständigheter, herr Arnemark här åberopade, som fällde utslaget. Det var i stället den upplysningen, att ifrågavarande tre statstopografer år 1912 skulle ha erhållit konstitutorial på sina tjänster, en upplysning som icke förut framkommit i målet. Då man ju icke på rak arm kunde avgöra, vilken inverkan på frågan den omständigheten skulle medföra, var det närmast den saken, som blev anledningen till att första kammaren ansåg, att utskottet ånyo borde pröva saken.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen därå given proposition beslöt kammaren återförföra förevarande punkt till utskottet för ny behandling.

Punkterna 176—187.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 188.

Lades till handlingarna.

Punkterna 189—194.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 195—197.

Lades till handlingarna.

Punkten 198.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Slutligen föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna tomterna nr 2 och 3 i kvarteret Linden i Motala;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa kronoegendomar; samt

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i vissa fall av skatt å oljekakor och vissa slag av fodermjöl.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 34, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1934 försålda eller bortbytta tomter;

nr 35, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande fiskets skyddande mot förorening av vattnet i vattendragen;

nr 36, i anledning av väckta motioner angående ändring i villkoren för erhållande av statsbidrag till understöd åt fiskare;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Nedre Åråns regleringsföretag i Jönköpings län;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlagskapital åt Svenska spannmålsföreningen u. p. a.; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till utredning angående jordbrukets skuldsättning.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Jansson	under	3	dagar	fr. o. m.	den	7	mars,
› Nilsson i Göteborg	›	6	›	›	›	7	›
› Norén	›	5	›	›	›	9	›
› Wallerius	›	5	›	›	›	8	›
› Nyblom	›	2	›	›	›	7	›
› Högström	›	4	›	›	›	7	›
› Ström	›	2	›	›	›	7	›
› Leffler	›	4	›	›	›	8	›
› Hagman	›	6	›	›	›	7	›
› Anderson i Råstock	›	2	›	›	›	9	›
› Wallén	›	2	›	›	›	7	›
› Hallén	›	4	›	›	›	9	›
› Borg	›	3	›	›	›	7	›
› Ryberg	›	4	›	›	›	9	›
› Karlsson i Grängesberg	›	5	›	›	›	9	›
› Weijne	›	2	›	›	›	10	›
› Johanson i Hallagården	›	5	›	›	›	8	› och
› Björck i Kristianstad	›	2	›	›	›	11	›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.16 på natten.

In fidem
Per Cronvall.